Duke University Libraries
D02643134N

DATE DUE

DEMCO 38-297

POST-BIBLICAL HEBREW LITERATURE

POST-BIBLICAL HEBREW LITERATURE

AN ANTHOLOGY

★

TEXTS, NOTES, AND GLOSSARY

BY

B. HALPER, M. A., PH. D.

Dropsie College, Philadelphia

PHILADELPHIA
THE JEWISH PUBLICATION SOCIETY OF AMERICA
1921

Copyright, 1921, by
The Jewish Publication Society of America

מלאכת סדור האותיות נעשתה על ידי
משה אלפירוביץ

Printed by The Lord Baltimore Press.
Baltimore, Md., U. S. A.

Sch.R.
892.4
H195P
v.1

PREFACE

Although the Hebrew language ceased to be the vernacular of the majority of the Jewish people during the last years of the second temple, it has, throughout the various periods, with but few exceptions, persisted as the literary medium for the noblest productions of the nation. Irrespective of the language spoken by the people in the countries of their adoption, the best thoughts of the Jewish writers found expression in the holy tongue. The Gemara, which is preponderately in Aramaic, can hardly be regarded as an exception, for it consists, in the main, of records of oral discussions and arguments, which were naturally carried on in the vernacular, and as such it is not to be classed among works of literature in its narrower sense. On the other hand, it is very significant that the Midrash and some of the midrashic elements in the Talmud are mostly in Hebrew, and it is just these parts which may claim to be regarded as literature. Then the prayers, many of which date from the early centuries of the present era, and the piyyutim are practically all in Hebrew.

When the centre of Jewish literary activity was transferred to Arabic-speaking countries, the Hebrew language still continued to be employed by a good many of the writers. The treatises with a practical purpose, intended for the edification of the people at large, were, it is true, written in the vernacular, but the literary productions were composed in Hebrew. Lexicographical, grammatical, and philosophical books

313471

appealed to the general public, and had therefore to be expressed in the language spoken by the people. But Hebrew was employed for the literary compositions, poems, and piyyutim. Sa'adya, Ibn Gebirol, and Judah ha-Levi wrote their philosophic works, which undoubtedly had a didactic aim, in Arabic, but their poems and hymns are invariably in Hebrew. Moreover, the popularity of books written in Arabic was short-lived. For shortly afterwards the centre of Jewish learning was shifted to other countries, and the vast Jewish-Arabic literature inevitably became a sealed book. While the Hebrew translations of Sa'adya's *Faiths and Creeds,* Bahya's *Duties of the Heart,* Judah ha-Levi's *Khazarite,* and Maimonides' *Guide of the Perplexed* have been repeatedly printed, the Arabic originals of these books had been moulding in the various libraries until scholars in comparatively recent years unearthed them and published them for the use of the few scientific investigators. A similar fate has befallen the grammatical treatises of the brilliant grammarians of the tenth and eleventh centuries. The works written in Arabic, in spite of their intrinsic merit, have almost entirely been forgotten, having been superseded by Hebrew manuals of an inferior character. In this case the Hebrew translations did not save them from oblivion to which they have been condemned for centuries. For the Hebrew writers of the subsequent periods, who knew Arabic, borrowed from their predecessors, and presented the material in a manner acceptable to their readers.

The continuity of the Hebrew language as a literary medium is, accordingly, unbroken, and to illustrate this fact by examples is one of the aims of this

Anthology. Incidentally a study of the numerous extracts incorporated into this volume will establish the truth, which has too often been ignored, that the Hebrew genius did not become stagnant with the conclusion of the biblical Canon. It is true that the literary quality of post-biblical works cannot approach the sublimity and beauty of the Bible; but this verdict may justly be applied to other literatures. During the last two thousand years no literature which could rank with the canonical books of the Bible has been produced.

Apart from the literary criterion, there is another aspect which differentiates post-biblical Hebrew literature from the Bible: the former is the product of men, who, with the exception of Ben Sira and possibly the teachers of the Mishnah, did not speak Hebrew as their mother-tongue. Their style, as a consequence, bears the marks of artificiality, and in many cases lacks spontaneity. Hebrew was for them a dead and foreign tongue, and this circumstance involved numerous obstacles and disadvantages. Some of the medieval Hebrew poets had to confine themselves to the vocabulary preserved in the Bible, and rarely ventured to employ expressions occurring in the Talmud or to coin new words which were needed for their poetic compositions. They were thus denied that freedom of expression which is essential to the creative genius, and were compelled to fit their work to the frame. It is due to these considerations that some of the hymns appear like strings of biblical verses or phrases, more or less skilfully put together. The original and daring spirits among these writers, in order to express their new ideas and sentiments, were driven to invest the biblical words and phrases

313471

with new significations, and thereby developed a novel style, which, though interesting in itself and doing credit to the ingenuity of the authors, could not have been conducive to literary creativeness. For while in quest of a biblical phrase which should serve as a vehicle for his newly-conceived thought, the poet could not give free rein to his fancy. And yet, despite all these disadvantages, we have before us masterly compositions which cannot fail to arouse our interest and admiration. On the other hand, the philosophers, grammarians, lexicographers, historians, and geographers have freely introduced new words and expressions, and have thereby enriched the volume of the Hebrew vocabulary. These new coinages, which, to a great extent, have been sanctioned by the usage of centuries, are of vital interest to us at present owing to the widespread movement to revive the Hebrew language. Instead of beginning with a *tabula rasa*, as is done by some of the leaders of this movement, it would be more advisable, and certainly more scientific, to explore our old treasures. There is ample material in post-biblical Hebrew works for the reconstruction of the language.

In preparing the selections for this *Anthology* I have been guided by two principles: the literary merit of the extract and its pedagogic value. I have endeavored to incorporate what I considered the best sections from the best works. It is hoped that the student, while acquiring an extensive vocabulary through the study of these texts, will at the same time derive æsthetic pleasure from the beauty or quaintness, as the case may be, of the great variety of passages. It is obvious that not all the extracts are of equal literary or pedagogic merit, but all deserve to be

studied from one point of view or another. In order to give an idea of the variety and extensiveness of post-biblical Hebrew literature, practically all branches have been incorporated into this *Anthology,* and great care has been taken to select representative authors. Mishnah, Talmud, Midrash, liturgy, poetry, philosophy, ethics, history, geography, folk-lore, travel, philology, epistles, ethical wills, and general compositions are represented in this volume. This *Anthology* thus differs from Zedner's *Auswahl historischer Stücke*, which is confined to extracts of historical interest.

It is to be regretted that two branches, which have been and are the most potent factors in shaping Jewish intellectual life, could not be included. I refer to Halakah and biblical exegesis which had to be excluded for the simple reason that the representative passages of these branches scarcely possess literary value. At the same time I have excerpted passages from Maimonides' *Code,* Eleazar of Worms' *Rokeah,* and Abravanel's commentary on the Pentateuch. These extracts, however, do not represent Halakah or exegesis, though they happen to have been incorporated into halakic and exegetical works. For a similar reason Kabbalah is not represented here, although there is a mystic strain in the extract from the *Rokeah* and in Nahmanides' epistle. While in point of time Ben Sira belongs to the biblical period, it has been deemed advisable to incorporate passages from his *Wisdom,* because it is outside the Hebrew Canon. Moreover, in the extracts selected for this volume at least two good Hebrew verbs (*raṣad* and *sarak*), not occurring in the Bible, have been rescued from oblivion, and this in itself is sufficient reason to justify the inclusion of these passages. It has also been thought best not to

go beyond Wessely, because modern Hebrew literature of the nineteenth and present centuries ought to form a subject by itself.

The texts are arranged chronologically as far as possible. The method of arranging extracts according to subjects, which other writers may prefer, presents numerous difficulties which are now obviated. Some passages defy classification, while others can be placed in more than one group. Moreover, the chronological arrangement has the advantage of presenting a complete picture of the growth and development of the various branches of Hebrew literature. Although some branches synchronize, as, for instance, poetry and philosophy, few of them persist throughout the various periods. In the majority of cases each age has produced a mode of literary expression peculiar to itself. The eleventh century may be regarded as the Golden Age of Hebrew poetry. A few gifted poets have arisen during the twelfth and thirteenth centuries, but we meet with no great talents until we reach the modern renaissance, the beginnings of which are incorporated here. The philosophic activity extended over a much longer period, but the best works have been produced in a limited number of generations.

It may justly be said that of all medieval literatures Hebrew books are the most studied but the least edited. Hundreds of thousands of students are poring over the folios of the Talmud and its commentaries, and yet a critical edition of this work is slow in making its appearance. Of the numerous philosophic works few have hitherto been critically edited. A great deal of research is still to be done in medieval poetry. Even the numerous editions of Judah ha-Levi's Diwan can hardly claim finality, as may be seen from

my notes on the extracts incorporated into this volume. By far the greater part of the selections have been excerpted from books of which no critical editions exist, and in practically all cases it has been found necessary to edit the texts. I have made use of all editions and manuscripts accessible to me, and it has been my earnest endeavor to present the texts in the form in which they are likely to have left the hands of their authors. In preferring one reading to another an editor must obviously be guided by his own judgment, as there are no fixed canons by which a correct variant may be recognized. Each case must be examined on its own merits. Even the most careful manuscript or edition contains erroneous readings, and the most slovenly work sometimes preserves correct passages. I did not content myself with merely citing the variants I collected from the sources at my disposal, without indicating my own predilection for the one or to the other, as I considered it my duty to guide and direct the student to the best of my ability. The important ones among the rejected readings are recorded in the notes for the purpose of comparison. In a vast number of cases, where the texts are hopelessly corrupt and the manuscripts and editions offer no aid, I was obliged to resort to emendations. But in justice to myself I must say that I never indulged in violent alterations, and I feel that in a fair proportion of my suggestions I have succeeded in restoring the original text. One or two cases may be cited here. In *Abot de-Rabbi Nathan* (III, l. 26) all editions read טול כלי ולך אחרי which makes no sense. By adding ו at the end of כלי and אחרי we obtain a perfectly satisfactory sentence which is the Hebrew equivalent of a well-known Aramaic idiom. The omission of ו has very likely arisen

through the system of abbreviation often employed by the scribes. A more striking instance is to be found in a poem by Judah ha-Levi (XVIII, 2, l. 73). All editors, Luzzatto, Harkavy, Brody, and others, have recognized the difficulty of עֲרֵי יָם, and forced interpretations have been offered. By joining ערי ים into one word and reading עֲרָיִים (*ornaments*) we dispose of all difficulties and secure a beautiful description of a starlit night in mid-ocean. Such an emendation may be regarded as absolutely certain, especially if we consider the fact that in old Hebrew manuscripts words are not plainly divided. This is, therefore, merely a case of careful proof-reading. A more radical emendation was necessary in one of the poems of Moses Ibn Ezra (XVII, 1, l. 7). Brody, who published this poem, gives only part of the line, and remarks that the manuscript is faded. But a careful study of the parallel lines and the metre will leave no doubt as to the possibility that the words I restored formed part of the original. In a few instances my emendations have been confirmed by the subsequent discovery of Genizah fragments now in the possession of Professor D. W. Amram. Two extracts are published here for the first time from Genizah fragments which were brought from Cairo by Doctor Cyrus Adler and are now stored in the library of the Dropsie College (IX and XI). The reason for their inclusion is obvious. Sa'adya and Ibn Abitor are great writers who deserve a place in this volume, but very little of their Hebrew works has been preserved. In connection with the selections from Ibn Gebirol I am indebted to Professor Israel Davidson for his kindness in putting at my disposal the variants which he collected for his edition of this poet's Diwan.

Approximately two-thirds of the texts are vocalized. I sometimes felt it my duty to disregard the so-called "traditional" vocalization. Whenever the customary pronunciation could not philologically be justified I saw no reason for perpetuating it. A comparison of our "traditional" pronunciation of Targum Onkelos with the genuine tradition preserved in the Yemenite manuscripts will convince the unbiased investigator how little this kind of tradition can be relied upon.

In the notes I have endeavored to render all possible assistance to the student who is taking up these branches of literature for the first time. But, owing to the nature of the work, some remarks of an advanced character have inevitably found a place here. The latter kind of notes will enable the mature scholar to use this volume advantageously. This at the same time will account for the unevenness of the notes, elementary and advanced remarks having been incorporated next to one another.

The glossary at the end of the volume is confined to words and phrases not occurring in the Bible and to biblical words invested with a new shade of meaning. The average student taking up post-biblical Hebrew is expected to possess a more or less firm grasp of the biblical style, and would have no difficulty in consulting the ordinary lexicon. In one respect I have deviated from the Hebrew lexica: in giving the equivalent of the Hebrew perfect I have employed the English past. This seems to me the only logical course. In Hebrew-Hebrew dictionaries the infinitive is used as a basis. Modern lexicograhpers, however, who translate the Hebrew words into other languages have wisely adopted the perfect, which is the simplest form of

the root; but the translation is given in the infinitive. It seems strange to render אָמַר by "to say," when it means "he said." In the lexica of other Semitic languages the correct translation is usually given.

During the preparation of this volume I had the benefit of Professor Schechter's counsel and guidance. He had taken keen interest in this work, and we had discussed every detail and new suggestion. A short while before his lamented death I showed him the completed work. He expressed his hope of seeing the volume soon in print as an introduction to the "Jewish Classics Series," which was then being projected. But, alas! the master died, and the publication of this book was delayed for technical reasons.

I also wish to express my gratitude to Professor Max L. Margolis for kindly reading the proof of the Hebrew texts. His sound scholarship and experience have largely contributed to the accuracy of the texts and to the exactness of the vocalization.

B. HALPER.

DROPSIE COLLEGE, *February, 1920.*

CONTENTS

PAGE

PREFACE v

I. THE WISDOM OF BEN SIRA:
1. Wisdom Is a Source of Happiness 1
2. The Usefulness of the Physician 2
3. In Praise of the High Priest Simeon the Son of Johanan..... 2

II. THE MISHNAH:
1. The Bringing of the First-Fruits to Jerusalem 5
2. The Libation of Water and the Water-Drawing Feast 7

III. ABOT DE-RABBI NATHAN:
Rabban Johanan the Son of Zaccai's Pupils Offer Consolations to Their Master on the Death of His Son.... 9

IV. THE BABYLONIAN TALMUD:
1. The Martyrdom of R. Akiba 11
2. A Controversy on the Merits of Charity 12
3. Maxims and Admonitions..... 13

V. THE MIDRASH:
1. The Prophet Jeremiah Meets Mother Zion Mourning for Her Exiled Children 16
2. The Death of Moses..... 17

VI. ELEAZAR BE-RABBI KALIR:
1. A Complaint 21
2. The Patriarchs and Matriarchs Intercede on Behalf of Their Exiled Children 22

VII. ELDAD HA-DANI:
Eldad Leaves His Native Place Beyond the Rivers of Cush..... 25

PAGE

VIII. JOSIPPON:
Mattathias Charges His Sons Before His Death, and Appoints Judah Who Is Called Maccabaeus as Leader in His Stead 30

IX. SA'ADYA GAON B. JOSEPH:
A Prayer Entitled *Magen U-Mehayyeh* (Shield and Quickener)..... 33

X. NATHAN HA-BABLI:
The Installation of an Exilarch..... 37

XI. JOSEPH B. ISAAC IBN ABITOR:
1. Hymn Based on Psalm 120 41
2. Hymn Based on Psalm 121 43
3. Hymn Based on Psalm 122 44
4. Hymn Based on Psalm 123 46

XII. HAI B. SHERIRA GAON:
Maxims and Admonitions 49

XIII. SAMUEL HA-NAGID:
1. On Leaving Cordova 51
2. On Having Been Saved in Mid-Ocean From a Tunny Fish 52

XIV. SOLOMON B. JUDAH IBN GEBIROL:
1. On Leaving Saragossa 55
2. A Vow to Seek Wisdom 57
3. The Royal Crown 59

XV. BAHYA B. JOSEPH IBN PAKUDA:
Pious Reflections and Admonitions to the Soul 62

XVI. AHIMAAZ B. PALTIEL:
Shephatiah Before His Death on Rosh ha-Shanah Declares that the Tyrant Basil Is Dead 66

XVII. MOSES B. JACOB IBN EZRA:
1. Dirge on the Death of His Brother.. 69
2. Poem Addressed to One of His Noblest Friends 70
3. Poem in Honor of the Wedding of Solomon b. Matir 73

		PAGE
XVIII.	JUDAH B. SAMUEL HA-LEVI:	
	1. Ode to Zion	78
	2. Meditations in Mid-Ocean	81
	3. Letter Addressed to Nathan b. Samuel	84
XIX.	ABRAHAM B. MEIR IBN EZRA:	
	1. Plaintive Song	87
	2. Penitential Prayer	88
	3. The Epistle of Hai b. Mekiz	89
XX.	ABRAHAM IBN DAUD:	
	The Four Captives	93
XXI.	BENJAMIN OF TUDELA:	
	Description of Jerusalem and Its Surroundings	97
XXII.	THE BOOK OF YASHAR:	
	Moses Having Taken a Besieged City Is Proclaimed King of Cush	101
XXIII.	JUDAH B. SAUL IBN TIBBON:	
	Why the Jewish Religion Does Not Especially Encourage Asceticism	105
XXIV.	MOSES B. MAIMON:	
	A Man Should Choose the Golden Mean	110
XXV.	JOSEPH B. MEIR IBN ZABARA:	
	Jacob the Broker and the Necklace	114
XXVI.	SAMUEL B. JUDAH IBN TIBBON:	
	On the Limitations of Man's Intellect	117
XXVII.	JUDAH B. SOLOMON AL-HARIZI:	
	Seven Young Men Discuss the Merits of the Various Virtues	121
XXVIII.	JUDAH B. SAMUEL HE-HASID OF REGENSBURG:	
	Certain Forms of Virtue Lead to Sin	127
XXIX.	ELEAZAR B. JUDAH B. KALONYMOS OF WORMS:	
	Moral Admonitions and Precepts	130
XXX.	MOSES B. NAHMAN:	
	Ethical Letter, Praising Humility, Addressed to His Son	133
XXXI.	SOLOMON B. ABRAHAM IBN ADRET:	
	Epistle Prohibiting Anyone Under Twenty-Five Years of Age to Study Philosophy	137

PAGE

XXXII. Jedaiah Ha-Bedersi:
The Nothingness of Man and His Pursuits 142
XXXIII. Immanuel B. Solomon of Rome:
The Poet Visits Paradise 146
XXXIV. Judah B. Asher:
Ethical and Moral Admonitions 151
XXXV. Kalonymos B. Kalonymos B. Meir:
Admonitions to His Heart 154
XXXVI. Levi B. Gershon:
The Difficulties in Investigating the Problem Whether the Universe Is Created or Eternal 157
XXXVII. Profiat Duran:
The Definition of the Science of Language and Its Branches 161
XXXVIII. Simon B. Zemah Duran:
On the Problem Why the Wicked Prosper and the Righteous are in Distress 164
XXXIX. Joseph Albo:
The Various Ranks of Prophecy 168
XL. Isaac B. Judah Abravanel:
The Advantages of a Republic Over a Monarchy 172
XLI. Solomon Ibn Verga:
A Jew Is Accused of Murdering a Christian, But His Innocence Is Proved .. 176
XLII. Abraham B. Mordecai Ferizol:
A Jew Who Claims to Belong to the Ten Tribes Visits Italy 180
XLIII. Joseph B. Joshua B. Meir Ha-Kohen:
The Crusaders Massacre the Jews at Meurs 185
XLIV. Menasseh B. Joseph Ben Israel:
The Soul Is Likened to the Moon 189
XLV. Moses Hayyim Luzzatto:
Dialogue Between Understanding and Uprightness 191
XLVI. Naphtali Hirz (Hartwig) Wessely:
Moses Prepares the People for the Divine Revelation 197
Notes 203
Glossary 271

TEXTS

I. THE WISDOM OF BEN SIRA

[This apocryphal book, usually called "Ecclesiasticus", was composed about 180 B. C. E. by Jesus, the son of Simon, the son of Eleazar, the son of Sira. The author was probably a scribe, and was well-versed in the wisdom literature of his day. The Hebrew original of this work was still known in the tenth century, but was subsequently lost sight of. In 1896 a fragment from the Cairo Genizah was given to Prof. S. Schechter, who immediately identified it as the Hebrew original of this book. Other discoveries were afterwards made, and now about two-thirds of the entire work have been recovered.]

1. Wisdom Is a Source of Happiness

14:20-15:8

אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ בְּחָכְמָה יֶהְגֶּה, וּבִתְבוּנָה יְשָׁעֶה;
הַשָּׂם עַל דְּרָכֶיהָ לִבּוֹ, וּבְנִתִיבוֹתֶיהָ יִתְבּוֹנָן;
לָצֵאת אַחֲרֶיהָ כְּחֹקֶר, וְכָל מְבוֹאֶיהָ יַרְצֹד;
הַמַּשְׁקִיף בְּעַד חַלּוֹנֶהָ, וְעַל פִּתְחֶיהָ יְצוֹתֵת;
חוֹנֶה סְבִיבוֹת בֵּיתָהּ, וְהֵכִיא יְתֵדָיו בְּקִירָהּ;
וְנוֹטֶה אָהֳלוֹ עַל יָדָהּ, וְשָׁכַן שֶׁכֶן טוֹב;
וְיָשִׂים קִנּוֹ בְּעָפְיָהּ, וּבַעֲנָפֶיהָ יִתְלוֹנָן;
וְחוֹסֶה בְּצִלָּהּ מֵחֹרֶב, וּבְמָעוֹנוֹתֶיהָ יִשְׁכֹּן.
כִּי יְרֵא יְיָ יַעֲשֶׂה זֹאת, וְתוֹפֵשׂ תּוֹרָה יַדְרִיכֶנָּה.
וְקִדְמַתּוּ כְּאֵם, וּכְאִשָּׁת נְעוּרִים תְּקַבְּלֶנּוּ.
וְהֶאֱכִילַתּוּ לֶחֶם שֵׂכֶל, וּמֵי תְבוּנָה תַּשְׁקֶנּוּ.
וְנִשְׁעַן עָלֶיהָ וְלֹא יָמוּט, וּבָהּ יִבְטַח וְלֹא יֵבוֹשׁ.
וְרוֹמְמַתּוּ מֵרֵעֵהוּ, וּבְתוֹךְ קָהָל תִּפְתַּח פִּיו.

שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמְצָא, וְשֵׁם עוֹלָם תּוֹרִישֶׁנּוּ.
לֹא יַדְרִיכוּהָ מִתֵּי שָׁוְא, וְאַנְשֵׁי זָדוֹן לֹא יִרְאוּהָ.
רְחוֹקָה הִיא מִלֵּצִים, וְאַנְשֵׁי כָזָב לֹא יִזְכְּרוּהָ.

2. The Usefulness of the Physician

רְעֵה רוֹפֵא לִפְנֵי צָרְכֶּךָּ, גַּם אוֹתוֹ חָלַק אֵל.
מֵאֵת אֵל יֵחָכֵם רוֹפֵא, וּמֵאֵת מֶלֶךְ יְשָׂא מַשְׂאוֹת.
דַּעַת רוֹפֵא תָּרִים רֹאשׁוֹ, וְלִפְנֵי גְדִיבִים יִתְיַצָּב.
אֵל מֵאֶרֶץ מוֹצִיא תְּרוּפוֹת, וְנָבֹר מִבִּין אַל יְמָאֵם בָּם.
הֲלֹא בְעֵץ הִמְתִּיקוּ מַיִם, בַּעֲבוּר לְהוֹדִיעַ כָּל אֱנוֹשׁ כֹּחוֹ?
וַיִּתֵּן לָאֱנוֹשׁ בִּינָה, לְהִתְפָּאֵר בִּגְבוּרָתוֹ.
בָּהֶם רוֹפֵא יָנִיחַ מַכְאוֹב, וְכֵן רוֹקֵחַ עוֹשֶׂה מִרְקַחַת:
לְמַעַן לֹא יִשְׁבֹּת מַעֲשֵׂהוּ, וְתוּשִׁיָּה מִבְּנֵי אָדָם.
בְּנִי, בְּחָלְיְךָ אַל תִּתְעַבָּר; חִתְפַּלֵּל אֶל אֵל, כִּי הוּא יִרְפָּא.
נוֹס מֵעָוֶל וּמֵהַכֵּר פָּנִים, וּמִכָּל פְּשָׁעִים טַהֵר לֵב.
הַנֵּשׁ נִיחוֹחַ אַזְכָּרָה, וְדֶשֶׁן עֶרֶךְ כְּפִי חוֹנֶךָּ;
וְגַם לָרוֹפֵא תֵּן מָקוֹם, וְלֹא יָמוּשׁ, כִּי גַם בּוֹ צְרָכֶךָּ.
כִּי יֵשׁ עֵת אֲשֶׁר בְּיָדוֹ מַצְלַחַת, כִּי גַם הוּא אֶל אֵל יַעְתִּיר,
אֲשֶׁר יַצְלַח לוֹ פְּשָׁרָה וּרְפוּאוֹת, לְמַעַן מִחְיָה.
אֲשֶׁר חוֹטֵא לִפְנֵי עוֹשֵׂהוּ יִתְגַּבֵּר לִפְנֵי רוֹפֵא.

3. In Praise of the High Priest Simeon the Son of Johanan

גְּדוֹל אָחָיו וְתִפְאֶרֶת עַמּוֹ, שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָנָן חַכְּהֵן;
אֲשֶׁר בְּדוֹרוֹ נִפְקַד חַבִּית, וּבְיָמָיו חֻזַּק הֵיכָל;

אֲשֶׁר בְּדוֹרוֹ נִכְרָה מִקְוֶה, אָשׁוּחַ כַּיָּם בַּהֲמוֹנוֹ;
אֲשֶׁר בְּיָמָיו נִבְנָה קִיר, פִּנּוֹת מָעוֹז בְּהֵיכַל מֶלֶךְ.
הַדּוֹאֵג לְעַמּוֹ מֵחֶתֶם, וּמְחַזֵּק עִירוֹ מִצָּר.
מַה־נֶּהְדָּר בְּהַשְׁגִּיחוֹ מֵאֹהֶל, וּבְצֵאתוֹ מִבֵּית הַפָּרֹכֶת:
כְּכוֹכַב אוֹר מִבֵּין עֲבִים, וּכְיָרֵחַ מָלֵא בִּימֵי מוֹעֵד;
וּכְשֶׁמֶשׁ מַשְׁרֶקֶת אֶל הֵיכַל הַמֶּלֶךְ, וּכְקֶשֶׁת נִרְאָתָה בֶּעָנָן.
כְּנֵץ בָּעֲנָפִים בִּימֵי מוֹעֵד, וּכְשׁוֹשָׁן עַל יִבְלֵי מָיִם;
כְּפֶרַח לְבָנוֹן בִּימֵי קַיִץ, וּכְאֵשׁ לְבוֹנָה עַל הַמִּנְחָה:
כִּכְלִי זָהָב... הַנָּאֶחָז עַל אַבְנֵי חֵפֶץ;
כְּזַיִת רַעֲנָן מָלֵא גָּרְגַּר, וּכְעֵץ שֶׁמֶן מְרַוֶּה עָנָף.
בַּעֲטוֹתוֹ בִּגְדֵי כָבוֹד, וְהִתְלַבְּשׁוֹ בִּגְדֵי תִפְאָרֶת;
בַּעֲלוֹתוֹ עַל מִזְבַּח הוֹד, וַיְהַדֵּר עֶזְרַת מִקְדָּשׁ;
בְּקַבְּלוֹ נְתָחִים מִיַּד אֶחָיו, וְהוּא נָצָב עַל מַעֲרָכוֹת:
סָבִיב לוֹ עֲטֶרֶת בָּנִים, כִּשְׁתִילֵי אֲרָזִים בַּלְּבָנוֹן.
וַיַּקִּיפוּהוּ כְּעַרְבֵי נָחַל, כָּל בְּנֵי אַהֲרֹן בִּכְבוֹדָם;
וְאִשֵּׁי יְיָ בְּיָדָם, נֶגֶד כָּל קְהַל־יִשְׂרָאֵל;
עַד כַּלּוֹתוֹ לְשָׁרֵת מִזְבַּח, וּלְסַדֵּר מַעֲרֶכוֹת עֶלְיוֹן.
אָז יָרִיעוּ בְּנֵי אַהֲרֹן חֲכֹהֲנִים, בַּחֲצֹצְרוֹת מִקְשָׁה.
וַיָּרִיעוּ וַיַּשְׁמִיעוּ קוֹל אַדִּיר, לְהַזְכִּיר לִפְנֵי עֶלְיוֹן.
כָּל בָּשָׂר יַחְדָּו נִמְהָרוּ, וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם אָרְצָה;
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי עֶלְיוֹן, לִפְנֵי קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל.
וַיִּתֵּן הַשִּׁיר קוֹלוֹ, וְעַל חָמוֹן הֶעֱרִיכוּ רֹן.

25 וַיָּרֹנּוּ כָל עַם הָאָרֶץ בִּתְפִלָּה לִפְנֵי רַחוּם;
עַד כַּלּוֹתוֹ לְשָׁרֵת מִזְבֵּחַ, וּמִשְׁפָּטָיו הִגִּיעַ אֵלָיו.
אָז יָרַד וְנָשָׂא יָדָיו עַל כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל;
וּבִרְכַּת יְיָ בִּשְׂפָתָיו, וּבְשֵׁם יְיָ הִתְפָּאָר.
וַיִּשְׂנוּ לִנְפֹּל שֵׁנִית, הָעָם כֻּלּוֹ מִפָּנָיו.
30 עַתָּה בָּרְכוּ נָא אֶת יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל,
הַמַּגְדֵּל אָדָם מֵרַחֶם, וַיַּעֲשֵׂהוּ כִּרְצוֹנוֹ.
יִתֵּן לָכֶם חָכְמַת לֵבָב, וְיִהְיוּ בְשָׁלוֹם בֵּיניֵכֶם.
יַאֲמֵן עִם שִׁמְעוֹן חַסְדּוֹ, וְיָקֵם לוֹ בְּרִית פִּינְחָס,
אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת לוֹ וּלְזַרְעוֹ כִּימֵי שָׁמָיִם.

II. THE MISHNAH

[A collection of Jewish jurisprudence, dealing with the various aspects of Jewish life, and classified in the following six orders: *Zera'im* ("Seeds"), containing eleven tractates; *Mo'ed* ("Festivals"), containing twelve tractates; *Nashim* ("Women"), containing seven tractates; *Nezikin* ("Damages"), containing ten tractates; *Kodashim* ("Holy Things"), containing eleven tractates; *Teharot* ("Purifications"), containing twelve tractates. The Mishnah is written in terse and simple Hebrew, well adapted to the various subjects, and has preserved a number of words, which, as may be seen from the cognate languages, must have been in common use in biblical times, though they do not occur in the Bible. It also contains some loan-words from Aramaic, Greek, and Latin. It was redacted by Rabbi Judah ha-Nasi about 200 C. E.]

1. The Bringing of the First-Fruits to Jerusalem

כֵּיצַד מַעֲלִין אֶת הַבִּכּוּרִים? כָּל הָעָרוֹת שֶׁבְּמַעֲמָד מִתְכַּנְּסוֹת לְעִיר שֶׁל מַעֲמָד, וְלָנִין בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר, וְלֹא הָיוּ נִכְנָסִין לְבָתִּים. וּלְמַשְׁכִּים הָיָה הַמְמֻנֶּה אוֹמֵר: קוּמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן אֶל בֵּית יְיָ אֱלֹהֵינוּ.

חַקְרוֹבִים מְבִיאִים חַתְּאֵנִים וְהָעֲנָבִים, וְהָרְחוֹקִים מְבִיאִים גְּרוֹגְרוֹת וְצִמּוּקִים. וְהַשּׁוֹר הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם, וְקַרְנָיו מְצֻפּוֹת זָהָב, וְעֲטָרַת שֶׁל זַיִת בְּרֹאשׁוֹ. הֶחָלִיל מַכֶּה לִפְנֵיהֶם, עַד שֶׁהַגִּיעַוּ קָרוֹב לִירוּשָׁלַם הִגִּיעוּ קָרוֹב לִירוּשָׁלַם, שָׁלְחוּ לִפְנֵיהֶם, וְעִטְּרוּ אֶת בְּכוּרֵיהֶם. הַפַּחוֹת הַסְּגָנִים וְהַגִּזְבָּרִים יוֹצְאִים לְקָרָאתָם; לְפִי כְבוֹד הַנִּכְנָסִים הָיוּ יוֹצְאִים. כָּל בַּעֲלֵי אֻמָּנִיּוֹת שֶׁבִּירוּשָׁלַם

חַיִּי עוֹמְדִים מִפְּנֵיהֶם וְשׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹמָם וְאוֹמְרִים: ״אַחֵינוּ, אַנְשֵׁי מְקוֹם פְּלוֹנִי, בָּאתֶם לְשָׁלוֹם״.

הֶחְלִיל מַכֶּה לִפְנֵיהֶם, עַד שֶׁהֵן מַגִּיעִין לְהַר הַבַּיִת. הִגִּיעוּ לְהַר הַבַּיִת, אֲפִלּוּ אִגְּרֶפֶת הַמִּלְחָמָה נוֹטֶלֶת הַסֵּפֶל עַל כְּתֵפוֹ, וְנוֹכְנָס, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְעֶזְרָה. הִגִּיעַ לְעֶזְרָה, וְדִבְּרוּ הַלְוִיִּם בְּשִׁיר: ״אֲרוֹמִמְךָ יְיָ כִּי דִלִּיתָנִי וְלֹא־שִׂמַּחְתָּ אֹיְבַי לִי.״

הַגְּזוּלוֹת שֶׁעַל גַּבֵּי הַסְּפָלִים הָיוּ עוֹלוֹת, וּמַה שֶּׁבְּיָדָם נָתְנִים לַכֹּהֲנִים.

עוֹדֵהוּ הַסֵּפֶל עַל כְּתֵפוֹ, קוֹרֵא מֵהַגָּדָתוֹ חֵיּוּם לַיָּוֹ אֶלְחָיִךְ, עַד שֶׁגּוֹמֵר כָּל הַפָּרָשָׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: ״עַד אַרְמִי אֹבֵד אָבִי. הִגִּיעַ לְאַרְמִי אֹבֵד אָבִי, מוֹרִיד הַסֵּפֶל מֵעַל כְּתֵפוֹ, וְאוֹחֲזוֹ בִּשְׂפָתוֹתָיו; וְכֹהֵן מְנִיחַ יָדוֹ תַּחְתָּיו, וּמְנִיפוֹ וְקוֹרֵא מֵאַרְמִי אֹבֵד אָבִי עַד שֶׁהוּא גּוֹמֵר כָּל הַפָּרָשָׁה; חִנִּיחוֹ בְּצַד הַמּוְבֵּחַ, וְחִשְׁתַּחֲוֶה וְיָצָא.״

בְּרֹאשׁוֹנָה כָּל מִי שֶׁיָּדַע לִקְרוֹת קוֹרֵא, וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִקְרוֹת מַקְרִין אוֹתוֹ. נִמְנְעוּ מִלְּהַקְרִיא; הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מַקְרִין אֶת מִי שֶׁיּוֹדֵעַ וְאֶת מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ.

הָעֲשִׁירִים מְבִיאִים בְּכוּרֵיהֶם בְּקַלְתּוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב, וְהָעֲנִיִּים מְבִיאִין אוֹתָם בְּכֶלִי נְצָרִים שֶׁל עֲרָבָה קָלִיפָה, וְהַסְּפָלִים וְהַבִּכּוּרִים נִתָּנִין לַכֹּהֲנִים.

2. The Libation of Water and the Water-Drawing Feast

נסוך המים כיצד? צלוחית של זהב מחזקת שלשה לוגים היה ממלא מן השלח. הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו. עלה בכבש, ופנה לשמאלו; שני כפלים של זהב היו שם. ר' יהודה אומר: "של סיד היו אלא שהיו משחרין פניהם מפני היין." ומנוקבין כמין שני חטמין דקין: אחד מעובה ואחד מודק, כדי שיהו שניהם כלים בבת אחת. מערבו של מים ומזרחו של יין. "ערה של מים לתוך של יין, ושל יין לתוך של מים, יצא. רבי יהודה אומר: "בלוג היה מנסך כל שמנה". ולמנסך אומר לו: "הגבה ידך". שפעם אחת נסך אחד על גבי רגליו, ורגמוהו כל העם באתרוגיהן.

כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, אלא שהיה ממלא מערב שבת הבית של זהב שאינה מקודשת מן השלח, ומניחה בלשכה. נשפכה או נתגלתה, היה ממלא מן הכיור, שהיין והמים מגולין פסולין לגבי מזבח.

מי שלא ראה שמחת בית השואבה, לא ראה שמחה מימיו. במוצאי יום טוב הראשון של חג ירדו לעזרת נשים, ומתקנין שם תקון גדול. מנורות של זהב היו שם, וארבעה כפלים של זהב בראשיהן; וארבעה סולמות לכל אחד ואחד, וארבעה ילדים מפרחי כהונה, ובידיהם כדים של שמן של מאה ועשרים לוג, שהן מטילין לכל כפל וכפל.

מבלואי מכנסי כהנים ומהמיניהם היו מפקיעין, ובהן היו מדליקין. ולא היתה חצר בירושלם שאינה מאירה מאור בית השואבה.

הסידים ואנשי מעשה היו מרקדין לפניהם באבוקות של אור שבידיהן, ואומרין לפניהן דברי שירות ותשבחות.

והלוים בכנורות ובנבלים ובמצלתים ובחצוצרות, ובכלי שיר בלא מספר, על חמש עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים, כנגד חמש עשרה מעלות שבתהלים, שעליהן לוים עומדים בכלי שיר ואומרים שירה. ועמדו שני כהנים בשער העליון, שיורד מעזרת ישראל לעזרת נשים, ושתי חצוצרות בידיהן. קרא הגבר, תקעו והריעו ותקעו. הגיעו למעלה עשירית, תקעו והריעו ותקעו. הגיעו לעזרה, תקעו והריעו ותקעו. היו תוקעין והולכין עד שמגיעים לשער היוצא ממזרח. הגיעו לשער היוצא ממזרח, הפכו פניהן ממזרח למערב, ואמרו: אבותינו שהיו במקום הזה אחוריהם אל ההיכל, ופניהם קדמה, ומשתחוים קדמה לשמש; ואנו ליה עינינו. רבי יהודה אומר: היו שונין אותה ואומרין: אנו ליה וליה עינינו.

III. ABOT DE-RABBI NATAN

[A sort of Tosefta (addition) to *Pirke Abot* (Sayings of the Fathers). It contains homiletic expositions, based upon the mishnic text of that tractate, as well as a number of independent maxims and narratives. It is divided into forty chapters (in some editions there are forty-one), and is of tannaitic origin. Two recensions are extant.]

Rabban Johanan the Son of Zaccai's Pupils Offer Consolations to Their Master on the Death of His Son

כְּשֶׁמֵּת בְּנוֹ שֶׁל רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, נִכְנְסוּ תַּלְמִידָיו לְנַחֲמוֹ. נִכְנַס רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְיָשַׁב לְפָנָיו, וְאָמַר לוֹ: ״רַבִּי, רְצוֹנְךָ אֹמַר דָּבָר אֶחָד לְפָנֶיךָ?״ אָמַר לוֹ: ״אֱמֹר״. אָמַר לוֹ: ״אָדָם הָרִאשׁוֹן הָיָה לוֹ בֵּן, וּמֵת, וְקִבֵּל עָלָיו תַּנְחוּמִין. וּמִנַּיִן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו תַּנְחוּמִין? שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת־אִשְׁתּוֹ. אַף אַתָּה קַבֵּל תַּנְחוּמִין.״ אָמַר לוֹ: ״לֹא דַי לִי שֶׁאֲנִי מִצְטַעֵר בְּעַצְמִי, אֶלָּא חִזַּרְתָּ לִי צַעֲרוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן?״ נִכְנַס רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְאָמַר לוֹ: ״רְצוֹנְךָ אֹמַר דָּבָר אֶחָד לְפָנֶיךָ?״ אָמַר לוֹ: ״אֱמֹר״. אָמַר לוֹ: ״אִיּוֹב הָיוּ לוֹ בָּנִים וּבָנוֹת, וּמֵתוּ כֻּלָּם בְּיוֹם אֶחָד, וְקִבֵּל עֲלֵיהֶם תַּנְחוּמִין. אַף אַתָּה קַבֵּל תַּנְחוּמִין. וּמִנַּיִן שֶׁקִּבֵּל אִיּוֹב תַּנְחוּמִין? שֶׁנֶּאֱמַר: יְיָ נָתַן וַיְיָ לָקָח יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ.״ אָמַר לוֹ: ״לֹא דַי לִי שֶׁאֲנִי מִצְטַעֵר בְּעַצְמִי, אֶלָּא שֶׁחִזַּרְתָּ לִי צַעֲרוֹ שֶׁל אִיּוֹב?״ נִכְנַס רַבִּי יוֹסֵי, וְיָשַׁב לְפָנָיו; אָמַר לוֹ: ״רַבִּי, רְצוֹנְךָ אֹמַר דָּבָר אֶחָד לְפָנֶיךָ?״ אָמַר לוֹ: ״אֱמֹר״. אָמַר לוֹ: ״אַהֲרֹן הָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָנִים גְּדוֹלִים, וּמֵתוּ שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם אֶחָד, וְקִבֵּל עֲלֵיהֶם תַּנְחוּמִין; שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּדֹּם אַהֲרֹן. אֵין שְׁתִיקָה אֶלָּא תַּנְחוּמִין. וְאַף אַתָּה

קַבֵּל תַּנְחוּמִין.׳ אָמַר לוֹ: ״לֹא דַי לִי שֶׁאֲנִי מִצְטַעֵר בְּעַצְמִי, אֶלָּא שֶׁהִזְכַּרְתַּנִי צַעֲרוֹ שֶׁל אַהֲרֹן?׳ נִכְנַס רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְאָמַר לוֹ: ״רַבִּי, רְצוֹנְךָ אֹמֵר דָּבָר אֶחָד לְפָנֶיךָ?׳ אָמַר לוֹ: ״אֱמֹר.״ אָמַר לוֹ: ״דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה לוֹ בֵּן, וּמֵת, וְקִבֵּל תַּנְחוּמִין. וְאַתָּה קִבַּלְתָּ תַּנְחוּמִין. וּמִנַּיִן שֶׁקִּבֵּל דָּוִד תַּנְחוּמִין? שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְנַחֵם דָּוִד אֵת בַּת־שֶׁבַע אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁלֹמֹה. אַף אַתָּה, רַבִּי, קַבֵּל תַּנְחוּמִין.׳ אָמַר לוֹ: ״לֹא דַי שֶׁאֲנִי מִצְטַעֵר בְּעַצְמִי, אֶלָּא שֶׁהִזְכַּרְתַּנִי צַעֲרוֹ שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ?׳ נִכְנַס רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ. כֵּיוָן שֶׁרָאָהוּ, אָמַר לְשַׁמְּשׁוֹ: ״טֹל כֵּלָיו וְלֵךְ אַחֲרָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ, לְפִי שֶׁאָדָם גָּדוֹל הוּא, וְאֵינִי יָכֹל לַעֲמֹד בּוֹ.׳ נִכְנַס וְיָשַׁב לְפָנָיו, וְאָמַר לוֹ: ״אֶמְשֹׁל לְךָ מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה: לְאָדָם שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ הַמֶּלֶךְ פִּקָּדוֹן. בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיָה בּוֹכֶה וְצוֹעֵק, וְאוֹמֵר: אוֹי לִי! אֵימָתַי אֵצֵא מִן הַפִּקָּדוֹן הַזֶּה בְּשָׁלוֹם? אַף אַתָּה, רַבִּי, הָיָה לְךָ בֵּן. קָרָא תּוֹרָה מִקְרָא נְבִיאִים וּכְתוּבִים, מִשְׁנָה הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת, וְנִפְטַר מִן הָעוֹלָם בְּלֹא חֵטְא. וְיֵשׁ לְךָ לְקַבֵּל עָלָיו תַּנְחוּמִין, כְּשֶׁהֶחֱזַרְתָּ פִּקְדוֹנְךָ שָׁלֵם.׳ אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן: ״אֶלְעָזָר בְּנִי, נִחַמְתַּנִי כְּדֶרֶךְ שֶׁפִּנֵּי אָדָם מְנַחֲמִין.׳

כְּשֶׁיָּצְאוּ מִלְּפָנָיו, הוּא אָמַר: ״אַלְךָ לְדִמְסִית, לְמָקוֹם יָפֶה וּמַיִם יָפִים וְנָאִים; וְהֵם אָמְרוּ: ״גַּלְךָ לְיַבְנֶה, לְמָקוֹם שֶׁתַּלְמִידִים חֲכָמִים מְרֻבִּים, אוֹהֲבִים אֶת הַתּוֹרָה.׳ הוּא שֶׁהָלַךְ לְדִמְסִית, לְמָקוֹם יָפֶה וּמַיִם יָפִים וְנָאִים, נִתְמַעֵט שְׁמוֹ בַּתּוֹרָה; חֵם שֶׁהָלְכוּ לְיַבְנֶה, לְמָקוֹם שֶׁתַּלְמִידִים חֲכָמִים מְרֻבִּים וְאוֹהֲבִים אֶת הַתּוֹרָה, נִתְגַּדֵּל שְׁמָם בַּתּוֹרָה.

IV. THE BABYLONIAN TALMUD

[Lengthy discussions of the subjects treated of in the Mishnah. It likewise contains numerous anecdotes and legends. While most of the discussions relate to the legal and ritual topics, the Talmud may at the same time be termed a store-house of almost all the sciences cultivated in those days, as medicine, astronomy, and mathematics. It is of extreme interest to the student of folk-lore. The noblest minds of the Jewish race have up till comparatively recent times been devoted to the study of the volumes of the Talmud, which has contributed to the shaping of the Jewish character. The language is for the most part Aramaic, but Hebrew passages occur now and again. It was redacted about 500 C. E.]

1. The Martyrdom of R. Akiba

פַּעַם אַחַת גָּזְרָה מַלְכוּת הָרְשָׁעָה שֶׁלֹּא יַעַסְקוּ יִשְׂרָאֵל בַּתּוֹרָה. בָּא פַּפּוס בֶּן יְהוּדָה, וּמְצָאוֹ לְרַ׳ עֲקִיבָא שֶׁהָיָה מַקְהִיל קְהִלּוֹת בָּרַבִּים וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה. אָמַר לוֹ: ״עֲקִיבָא, אִי אַתָּה מִתְיָרֵא מִפְּנֵי מַלְכוּת?״ אָמַר לוֹ: ״אֶמְשֹׁל לְךָ מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה: לְשׁוּעָל שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ עַל שְׂפַת הַיָּם, וְרָאָה דָּגִים שֶׁהָיוּ מִתְקַבְּצִים וְרָצִים מִמָּקוֹם לְמָקוֹם. אָמַר לָהֶם: מִפְּנֵי מָה אַתֶּם בּוֹרְחִים? אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי רְשָׁתוֹת שֶׁמְּבִיאִין עָלֵינוּ בְּנֵי אָדָם. אָמַר לָהֶם: רְצוֹנְכֶם שֶׁתַּעֲלוּ לַיַּבָּשָׁה, וְנָדוּר אֲנִי וְאַתֶּם כְּשֵׁם שֶׁדָּרוּ אֲבוֹתַי עִם אֲבוֹתֵיכֶם? אָמְרוּ לוֹ: אַתָּה הוּא שֶׁאוֹמְרִין עָלֶיךָ פִּקֵּחַ שֶׁבַּחַיּוֹת? לֹא פִּקֵּחַ אַתָּה, אֶלָּא טִפֵּשׁ אָתָּה. וּמַה בְּמָקוֹם חַיּוֹתֵנוּ אֲנוּ מִתְיָרְאִין, בְּמָקוֹם מִיתָתֵנוּ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה!

וְאַף אֲנַחְנוּ, עַכְשָׁו שֶׁאָנוּ יוֹשְׁבִין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, שֶׁכָּתוּב בָּהּ: כִּי הִוא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ, בָּהּ, אִם אֲנוּ הוֹלְכִין וּמְבַטְּלִין מִמֶּנָּה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה!׳

אָמְרוּ: לֹא הָיוּ יָמִים מֻעָטִים עַד שֶׁתִּפָּסוּהוּ לִר׳ עֲקִיבָא, וַחֲבָשׁוּהוּ בְּבֵית הָאֲסוּרִים; וְתָפְסוּ לְפַפּוּס בֶּן יְהוּדָה, וַחֲבָשׁוּהוּ אֶצְלוֹ. אָמַר לוֹ: ׳פַּפּוּס, עַל מָה חֶבִיאוּךְ לְכָאן?׳ אָמַר לוֹ: ׳אַשְׁרֶיךָ, עֲקִיבָא, שֶׁנִּתְפַּסְתָּ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה; אוֹי לוֹ לְפַפּוּס שֶׁנִּתְפַּס עַל דְּבָרִים בְּטֵלִים!׳

בְּשָׁעָה שֶׁהוֹצִיאוּ אֶת ר׳ עֲקִיבָא לַהֲרִיגָה זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע הָיָה; וְהָיוּ סוֹרְקִין אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמַסְרְקוֹת שֶׁל בַּרְזֶל, וְהָיָה מְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמָיִם. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: ׳רַבֵּנוּ, עַד כָּן?׳ אָמַר לָהֶם: ׳כָּל יָמַי הָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל פָּסוּק זֶה: בְּכָל־נַפְשְׁךָ, אֲפִלּוּ נוֹטֵל אֶת נַפְשֶׁךָ; אָמַרְתִּי: מָתַי יָבוֹא לְיָדִי וַאֲקַיְּמֶנּוּ? וְעַכְשָׁו שֶׁבָּא לְיָדִי לֹא אֲקַיְּמֶנּוּ?׳ הָיָה מַאֲרִיךְ בְּאֶחָד עַד שֶׁיָּצְאָה נִשְׁמָתוֹ בְּאֶחָד. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: ׳אַשְׁרֶיךָ, ר׳ עֲקִיבָא, שֶׁיָּצְאָה נִשְׁמָתְךָ בְּאֶחָד.׳ אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: ׳זוֹ תוֹרָה וְזוֹ שְׂכָרָהּ? מִמְּתִים יָדְךָ יְיָ!׳ אָמַר לָהֶם: ׳חֶלְקָם בַּחַיִּים׳. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: ׳אַשְׁרֶיךָ, ר׳ עֲקִיבָא, שֶׁאַתָּה מְזֻמָּן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.׳

2. A Controversy on the Merits of Charity

שָׁאַל טְרַנוֹסְרוֹפּוּס אֶת ר׳ עֲקִיבָא: ׳אִם אֱלֹהֵיכֶם אוֹהֵב עֲנִיִּים, מִפְּנֵי מַה אֵינוֹ מְפַרְנְסָן?׳ אָמַר לוֹ: ׳כְּדֵי לְהִנָּצֵל אֲנוּ בָהֶם מִדִּינַּהּ

שֶׁל גֵּיהִנֹּם? אָמַר לוֹ: ״זוֹ שֶׁמְּחַיֶּבְתָּן לְגֵיהִנֹּם. אֶמְשֹׁל לְךָ מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה: לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁכָּעַס עַל עֲבָדָיו, וַחֲבָשָׁו בְּבֵית הָאֲסוּרִין, וְנָזַר עָלָיו שֶׁלֹּא לְהַאֲכִילוֹ וְשֶׁלֹּא לְהַשְׁקוֹתוֹ; וְהָלַךְ אָדָם אֶחָד וְהֶאֱכִילוֹ וְהִשְׁקָהוּ. כְּשֶׁשָּׁמַע הַמֶּלֶךְ, לֹא כּוֹעֵס עָלָיו? וַאֲתֶם קְרוּיִין עֲבָדִים, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים.״ אָמַר לוֹ ר׳ עֲקִיבָא: ״לֹא כִי, אֶלָּא אֶמְשֹׁל לְךָ מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה: לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁכָּעַס עַל בָּנָו, וַחֲבָשׁוֹ בְּבֵית הָאֲסוּרִין, וְצִוָּה עָלָיו שֶׁלֹּא לְהַאֲכִילוֹ וְשֶׁלֹּא לְהַשְׁקוֹתוֹ; וְהָלַךְ אָדָם אֶחָד וְהֶאֱכִילוֹ וְהִשְׁקָהוּ. כְּשֶׁשָּׁמַע הַמֶּלֶךְ, לֹא דוֹרֹן מְשַׁגֵּר לוֹ? וַאֲנוּ קְרוּיִין בָּנִים, דִּכְתִיב: בָּנִים אַתֶּם לַיי אֱלֹהֵיכֶם.״ אָמַר לוֹ: ״אַתֶּם קְרוּיִים בָּנִים, וּקְרוּיִין עֲבָדִים: בְּזְמַן שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, אַתֶּן קְרוּיִין בָּנִים; וּבְזְמַן שֶׁאֵין אַתֶּם עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, אַתֶּם קְרוּיִין עֲבָדִים. וַעֲכְשָׁו אֵין אַתֶּם עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם?״ אָמַר לוֹ: ״וְאַף עַל פִּי כֵן חֲרֵי הוּא אוֹמֵר: חֲלוֹא פָּרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת. אֵימָתַי עֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת? הָאִדָּנָא! וְקָאָמַר: חֲלוֹא פָּרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ.״

3. Maxims and Admonitions

רבי אלעזר הקפר אומר: התרחק מן התרעומות, שמא תתרעם על אחרים ותוסיף לחטוא. הוי אוהב את המוכיחך, כדי שתוסיף חכמה על חכמתך; ושנא את המשבחך, כדי שלא תתמעט מחכמתך. הוי אוהב את בית הכנסת, כדי שתטול שכרך בכל יום; הוי אוהב את בית המדרש, כדי שיבואו בניך לתלמוד תורה. הוי אוהב את העניים, כדי שלא

יבואו בניך לידי אותה מדה. הוי אוהב את הענוה, כדי שתמלא את ימיך. הוי אוהב את גמילות חסדים, כדי שתנצל ממלאך התשחורת. הוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה, כדי שתנצל מדינה של גיהנם. יהי ביתך פתוח לרוחה, כדי שלא יהסרו מזונותיך. הוי זהיר בדלתי ביתך שלא יהו נעולות בשעה שאתה מסב באכילה ובשתיה, מפני שדלתי ביתך מביאין אותך לידי עניות. והוי זהיר בכבוד אשתך כדי שלא תהיה כעקרה. והוי שמח ביסורין הבאין עליך, מפני שמצילין אותך מדינה של גיהנם. והוי שמח על שלחנך בשעה שהרעבין נהנין ממנו, כדי שתאריך ימים בעולם הזה ובעולם הבא. והוי שמח במתנה שנתת מתוך ביתך, כדי שיכפה ממך אף מלאך המות, שנאמר: „מתן בסתר יכפה־אף ושחד בחק חמה עזה". אם מנעת עצמך מדבר מצוה, מלאך המות יקדמך; אם פזרת רגליך על העני ועל המצות, יתקיים עליך: ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך. אם שמרת פיך מלשון הרע, תהא כל ימיך בשלום, ואם העזת פניך בפני מי שגדול ממך, סופך אתה בא לידי בהרת. ואם מנעת עצמך מדבר מצוה ועסקת בדבר עבירה, סוף מתה אשתך במגפה, שנאמר: „בן־אדם הנני לקח ממך את־מחמד עיניך במגפה". אם רצת לכבוד חכם יהיו לך בנים ובנות מתוקנים למעלה; ואם רצת לכבוד עני יהיו לך בנים בעלי תורה ומקיימי מצות בישראל. אם ראית חכם שמת, אל תחזור מעליו, עד שתוליכהו לקבר, כדי שבמיתתך תבוא שלום ותנוח על משכבך. אם ראית פני חברך שנתדלדל ומטה ידו, אל תחזירהו ריקם, שנאמר: „שומר מצוה לא ידע דבר רע". אם הלוית לו מאומה בשעת דחקו, יתקיים עליך: אז תקרא ויי יענה. אם השפלת עצמך, הקדוש ברוך הוא מגביהך; אם גדלת עצמך בפני חברך, הקדוש ברוך

הוא משפילך. רדוף אחר השלום ויספרו בשלומך כשלום
פינחס בן אלעזר. וכן היה רבי אלעזר אומר: אהב את
השלום ושנא המחלוקת. גדול השלום, שאפילו ישראל
עובדין עבודה זרה ויש שלום ביניהן, כביכול, אין שכינה
יכולה לנגוע בהן, שנאמר: "חבור עצבים אפרים הנח־לו".
ואם יש ביניהן מחלוקת, מה נאמר בהן? "חלק לבם עתה
יאשמו". הא כיצד? בית שיש בו מחלוקת סופו להרוב.
וחכמים אומרים: מחלוקת בבית הכנסת סופו להתגזר.
שני תלמידי חכמים הדרים בעיר אחת, ולהם בתי דינין,
וביניהן מחלוקת, סופן למות. אבא שאול אומר: מחלוקת
בתי דינין חרבן העולם.

V. THE MIDRASH

[The midrashic literature is divided into two main classes: halakic and haggadic. The former deals with legal matters, while the latter, which comprises the greater part of midrashic collections, is exegetic and homiletic. Some of the books are arranged in accordance with the order of the biblical passages upon which they are based, while others are groups of homilies delivered on the important Sabbaths and festivals. The language of this branch of literature is mostly Hebrew, and is very fluent and sometimes poetic, but Aramaic passages occur now and then, especially in the older collections. These works were compiled and redacted at various times, from the tannaitic period down to the twelfth century, and are of Palestinian origin.]

1. The Prophet Jeremiah Meets Mother Zion Mourning for Her Exiled Children

אָמַר יִרְמְיָהוּ: כְּשֶׁהָיִיתִי עוֹלֶה לִירוּשָׁלַם, נָטַלְתִּי עֵינַי וְרָאִיתִי אִשָּׁה אַחַת יוֹשֶׁבֶת בְּרֹאשׁ הָהָר, לְבוּשָׁה שְׁחוֹרִים, וּשְׁעָרָהּ סָתוּר; צוֹעֶקֶת, מְבַקֶּשֶׁת מִי יְנַחֲמֶנָּה; וַאֲנִי צוֹעֵק וּמְבַקֵּשׁ מִי יְנַחֲמֵנִי. קָרַבְתִּי אֵלֶיהָ, וְדִבַּרְתִּי עִמָּהּ, וְאָמַרְתִּי לָהּ: ״אִם אִשָּׁה אַתְּ, דַּבְּרִי עִמִּי; וְאִם רוּחַ אַתְּ, הִסְתַּלְּקִי מִלְּפָנַי.״ עָנְתָה וְאָמְרָה לִי: ״אֵינְךָ מַכִּירֵנִי? אֲנִי הִיא שֶׁהָיוּ לִי שִׁבְעָה בָנִים; יָצָא אֲבִיהֶם לִמְדִינַת הַיָּם. בָּא הַשָּׁלִיחַ וְאָמַר לִי: מֵת בַּעֲלֵךְ בִּמְדִינַת הַיָּם. עַד שֶׁאֲנִי עוֹלָה וּבוֹכָה עָלָיו, חֲרֵי שֵׁנִי בָּא וְאָמַר לִי: נָפַל הַבַּיִת עַל שִׁבְעָה בָנַיִךְ וַהֲרָגָם. אֵינִי יוֹדַעַ עַל מִי אֶבְכֶּה וְעַל מִי אֶסְתֹּר שְׁעָרִי.״ עָנִיתִי וְאָמַרְתִּי: ״אֵין אַתְּ טוֹבָה מִן אִמִּי צִיּוֹן, וְהִיא עֲשׂוּיָה מַרְעִית

לְחַיּוֹת הַשָּׂדֶה". עָנְתָה וְאָמְרָה לִי: "אֲנִי אִמּוֹ שֶׁל צִיּוֹן; אֲנִי הִיא אֵם הַשִּׁבְעָה; שֶׁכֵּן כָּתוּב: אִמְלְלָה יוֹלֶדֶת הַשִּׁבְעָה". אָמַר לָהּ יִרְמְיָהוּ: "דּוֹמָה מַכָּתֵךְ לְמַכָּתוֹ שֶׁל אִיּוֹב: מֵאִיּוֹב נִטְּלוּ בָנָיו וּבְנוֹתָיו, וּמִמֵּךְ נִטְּלוּ בָנַיִךְ וּבְנוֹתַיִךְ; מֵאִיּוֹב נִטְּלוּ כַּסְפּוֹ וְזָהָבוֹ, וּמִמֵּךְ נִטְּלוּ כַּסְפֵּךְ וְזָהָבֵךְ; לְאִיּוֹב הִשְׁלַכְתִּי לְתוֹךְ הָאַשְׁפָּה, וְלָךְ עָשִׂיתִי אַשְׁפָּה שֶׁל זֶבֶל. וּכְשֵׁם שֶׁחָזַרְתִּי וְנִחַמְתִּי אֶת אִיּוֹב, כָּךְ אֲנִי עָתִיד לַחֲזֹר וְלִנָּחֵם: לְאִיּוֹב כָּפַלְתִּי בָּנָיו וּבְנוֹתָיו, וְלָךְ אֲנִי עָתִיד לְכָפֵל בָּנַיִךְ וּבְנוֹתַיִךְ; לְאִיּוֹב כָּפַלְתִּי כַּסְפּוֹ וְזָהָבוֹ, וְלָךְ אֲנִי עָתִיד לַעֲשׂוֹת כֵּן; לְאִיּוֹב נִגְעַרְתִּי מִן הָאַשְׁפָּה, וְעָלַיִךְ הוּא אוֹמֵר: הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלָם. בָּשָׂר וְדָם בָּנָה אוֹתָךְ, בָּשָׂר וְדָם הֶחֱרִיבָךְ; אֲבָל לֶעָתִיד לָבוֹא אֲנִי בוֹנֶה אוֹתָךְ, שֶׁכֵּן כָּתוּב: בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם יְיָ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס."

2. The Death of Moses

אמר הקדוש ברוך הוא לגבריאל: "גבריאל, צא והבא נשמתו של משה". אמר לפניו: "רבונו של עולם, מי שהוא שקול כנגד ששים רבוא, איך אני יכול לראות במותו? ומי שיש בו דברים אלו, איך אני יכול לעשות לו קצף?" ואחר כך אמר לו למיכאל: "צא והבא נשמתו של משה". אמר לפניו: "רבונו של עולם, אני הייתי לו רב, והוא היה לי לתלמיד, ולא יכול אני לראות במותו." ואחר כך אמר לסמאל הרשע: "צא והבא נשמה של משה." מיד לבש כעס וחגר חרבו ונתעטף אכזריות, והלך לקראתו של משה. כיון שראה אותו שהוא יושב וכותב שם המפורש, וזוהר מראתו

דומה לשמש, והוא דומה למלאך יי צבאות, היה מתירא סמאל מן משה. אמר: ודאי, שאין המלאכין יכולין לטול נשמתו של משה.

וטרם שהראה סמאל את עצמו למשה, היה משה יודע שבא סמאל. וכיון שראה סמאל את משה, אחזתו רעדה והיל כיולדה, ולא מצא פתחון פה לדבר עם משה, עד שאמר משה לסמאל: אין שלום אמר יי לרשעים! מה תעשה בכאן? אמר לו: לטול נשמתך באתי. אמר לו: מי שגרך? אמר לו: מי שברא את כל הבריות. אמר לו: אין אתה נוטל נשמתי. אמר לו: כל באי העולם נשמותן מסורין לידי. אמר לו: יש בי כח מכל באי העולם. אמר לו: מה כחך? אמר לו: אני בן עמרם שיצאתי ממעי אמי מהול, ולא נצרכתי למהלני. ובו ביום שנולדתי, מצאתי פתחון פה והלכתי ברגלי ודברתי עם אבי ואמי; ואפילו חלב לא ינקתי. וכשהייתי בן ג׳ חדשים, התנבאתי ואמרתי שעתיד אני לקבל תורה מתוך להבי אש. וכשהייתי מהלך בחוץ, נכנסתי לפלטרין של מלך ונטלתי כתר מעל ראשו. וכשהייתי בן כ׳ שנה, עשיתי אותות ומופתים במצרים והוצאתי ששים רבוא לעיני כל מצרים; וקרעתי את הים ליׄב קרעים, והפכתי מי מרה למתוק. ועליתי ודרכתי דרך בשמים, והייתי תופס במלחמתן של מלאכים; וקבלתי תורה של אש, ודרתי תחת כסא אש, וסכותי תחת עמוד אש, ודברתי עמו פנים בפנים ונצחתי בפמליא של מעלה, וגליתי רזיהם לבני אדם. וקבלתי תורה מימינו של הקדוש ברוך הוא, ולמדתי אותה לישראל. ועשיתי מלחמה עם סיחון ועם עוג, שני גבורי אומות העולם, שבשעת המבול לא הניעו מים לקרסוליהן, מפני גבהן; והעמדתי חמה ולבנה ברום עולם, והכיתים במטה שבידי והרגתים. מי יש בבאי עולם שיכול

לעשות כן? לך, רשע, מכאן! אין לך לעמד כאן; לך ברח מלפני. איני נותן נשמתי לך.׳

מיד חזר סמאל, והשיב דבר לפני הגבורה. אמר לו הקדוש ברוך הוא לסמאל: ׳צא והבא נשמתו של משה׳. מיד שלף חרבו מתערה, ועמד על משה. מיד קצף עליו משה, ונטל את המטה בידו שחקוק בו שם המפורש, ופגע בו בסמאל בכל כח, עד שנס מלפניו; וחץ אחריו בשם המפורש, ונטל קרן הודו מבין עיניו, ועור את עיניו. עד כאן עלתה למשה.

סוף רגע יצתה בת קול ואמרה: ׳הגיע סוף מיתתך!׳ אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: ׳רבונו של עולם, זכור אותו היום שנגלית עלי בסנה, ואמרת לי: לכה ואשלחך אל־פרעה והוצא את־עמי בני־ישראל ממצרים. זכור אותו היום שהייתי עומד על הר סיני ארבעים יום וארבעים לילה. בבקשה ממך אל תמסרני ביד מלאך המות.׳ יצתה בת קול ואמרה לו: ׳אל תתירא! אני בעצמי מטפל בך ובקבורתך.׳

באותה שעה עמד משה וקדש עצמו כשרפים; וירד הקדוש ברוך הוא משמי שמים העליונים לטול נשמתו של משה, ושלשה מלאכי השרת עמו, מיכאל וגבריאל וזגזגאל. מיכאל הציע מטתו של משה, וגבריאל פרס בגד של בוץ מראשותיו; וזגזגאל מרגלותיו; מיכאל מצד אחד, וגבריאל מצד אחד. אמר הקדוש ברוך הוא למשה: ׳משה, השקף עיניך זו על גב זו;׳ והשקיף עיניו זו על גב זו. אמר לו: ׳הנח ידיך על החזה;׳ והניח ידיו על החזה. אמר לו: ׳הקף רגליך זו על גב זו;׳ הקיף רגליו זו על גב זו. באותה שעה קרא הקדוש ברוך הוא לנשמה מתוך גופו; אמר לה: ׳בתי מאה ועשרים שנה קצבתיך היותך בגופו של משה; עכשו

הגיע קצך לצאת. צאי, אל תאחרי.׳ אמרה לפניו: ׳רבונו של עולם, יודעת אני שאתה אלוה כל הרוחות, וכל הנפשות, נפשות החיים והמתים, מסורין בידך; ואתה בראתני, ואתה יצרתני, ואתה נתתני בגופו של משה מאה ועשרים שנה. ועכשו יש גוף טהור בעולם יותר מגופו של משה, שלא נראה בו רוח סרוחה מעולם, ולא רמה ותולעה? לכן אני אוהבת אותו, ואיני רוצה לצאת ממנו.׳ אמר לה הקדוש ברוך הוא: ׳נשמה, צאי, אל תאחרי; ואני מעלה אותך לשמי שמים העליונים, ואני מושיבך תחת כסא כבודי, אצל כרובים ושרפים וגדודים.׳ אמרה לפניו: ׳רבונו של עולם, מאצל שכינתך ממרום ירדו שני מלאכים, עזה ועזאל, וחמדו בנות ארצות, והשחיתו דרכם על הארץ, עד שתלית אותם בין הארץ לרקיע. אבל בן עמרם, מיום שנגלית אליו בסנה, לא בא לאשתו, שנאמר: ותדבר מרים ואהרן במשה על־אדות האשה הכשית אשר לקח כי־אשה כשית לקח. בבקשה ממך תניחני בגופו של משה.׳

באותה שעה נשקו הקדוש ברוך הוא, ונטל נשמתו בנשיקת פה. והיה, כביכול, בוכה ואומר: ׳מי־יקום לי עם־מרעים מי־יתיצב־לי עם־פעלי און?׳ ורוח הקדש אומרת: ׳ולא־קם נביא עוד בישראל כמשה׳. שמים בוכין ואומרין: ׳אבד חסיד מן־הארץ׳. ארץ בוכה ואומרת: ׳וישר באדם אין׳. וכשבקש יהושע רבו ולא מצאו, היה בוכה ואומר: ׳הושיעה יי כי־גמר חסיד כי־פסו אמונים מבני אדם.׳ ומלאכי השרת אומרים: ׳צדקת יי עשה׳. וישראל היו אומרים: ׳ומשפטיו עם־ישראל׳. אלו ואלו היו אומרים: ׳יבוא שלום ינוחו על־משכבותם הלך נכחו׳.

זכר צדיק לברכה, ונשמתו להיי עולם הבא.

VI. ELEAZAR BE-RABBI KALIR

[Opinions differ as to the time and birthplace of this liturgic poet. The latest researches, however, tend to prove that he flourished in Palestine towards the end of the seventh century. He was a very prolific poet, about 200 of his poems still being extant in the various Mahzorim. His muse is doleful, bewailing the misfortunes of the Jewish people. His style, though chiefly biblical in construction, teems with newly-coined words.]

1. A Complaint

אַדֶּרֶת מַמְלָכָה עַל מָה חֻשְׁלָכָה, וְעוֹד לֹא מְלָכָהּ?
לַבַּל הַמְלִיכָהּ, וְאַחֲרָיו חָלָכָה, שֶׁלֹּא כַהֲלָכָה;
עָלֶיהָ הָמְלָכָה גְּבֶרֶת מַמְלָכָה עַד תּוּפִיעַ מְלוּכָהּ.
זְבוּלִי חָרָכָה, מַתְמִימֵי פָּרָכָה, וְנָתַן לָהּ אֲרֻכָּה.
חֲבָה וְאָרָכָה, וְקֶשֶׁת דָּרָכָה, וְעֹל חֲאֵרִיכָה.
בְּעֵתָה בְּרֵכָה, וְהִנֵּהּ דְּרוּכָה, וְעַד עֵתָה מוּלָכָה.
יְסוֹדוֹת עֶרְמָה עָרָה וְהֶחֱרִימָה, וְעַד יְסוֹד עֶרְמָה.
רֹאשׁ חֲרִימָה, וְסוֹד הֶעֱרִימָה, וְיָדֵיהָ רָמָה.
בָּעֲרָה מֵעַרְמָה, וְעַד שַׁחַק רוֹמָה, וְתֶאְפַּד מְלוּכָה.
יְרִיעוֹתַי גְּדָדָה, אָהֳלִי שְׁדֻדָה, וְחֻרְשָׁה וְשַׁדְּדָה.
קְצִינוּת רָפָדָה, וּמַלְכוּת אָפָדָה, וְזֹאת חֻקְפִּידָה.
יָזְמָה וּמָרָדָה, עֶבֶד לְזָר חָרְדָה, וְחֻלְלָה מְלוּכָה.
לָחֲצָה בְּנֵי מֶלֶךְ, וּפְצָה לְעֵין מֶלֶךְ: מִי לִי בְּדַק מֶלֶךְ?

וְהָרַח בְּכֹם מַלְכָּךְ: ׳וְלָתִי אֵין מַלְכָּךְ, אֲנִי וַאֲפִסִי מַלְכָּךְ.׳
רָם עַל כָּל מַלְכָּךְ, תִּגְעִילְנָה מִמַּלְכָּךְ, וְלָךְ תָּשׁוּב מַלְכוּתָה.

2. The Patriarchs and Matriarchs Intercede on Behalf of Their Exiled Children

אָז בַּחֲלָךְ יִרְמְיָהוּ עַל קִבְרֵי אָבוֹת,
וְגַם: ׳עַצְמוֹת חֲבִיבוֹת,
מָה אַתֶּם שׁוֹכְבוֹת?
בְּנֵיכֶם גָּלוּ וּבְתִקּוּם בַּחֲרָבוֹת;
וְאֵיךְ זְכוּת אָבוֹת בָּאָרֶץ תַּלְאוּבוֹת?׳

גְּעוּ כֻלָּם בְּקִינִים
עַל חֻסְרוֹן בָּנִים;
דּוּבְבוּ בְּקוֹל תַּחֲנוּגִים
פְּגֵי שׁוֹכֵן מְעוֹנִים:
׳וְאֵיךְ הַבְטָחַת וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רִאשׁוֹנִים?׳

׳הֵם חֲמִירוּ בְּבוֹדִי בְּתוֹכוֹ,
וְלֹא פָחֲדוּ, וְלֹא רָחוּ;
וְאַטְלִים עֵינֵי מֵהֶם, וְלֹא נָחוּ,
וְלֹא שָׁהוּ.
וְאֵיךְ אֶתְאַפַּק עַל אֲמִירַת לוֹא הוּא?׳

וְעַק אַב הֲמוֹן בַּעֲבוּרָם,
וְחַנֵּן פְּגֵי אֵל רָם:

חִנָּם נָפִיתִי עֶשֶׂר בְּחִינוֹת עִבּוּרָם,
וְחֵן חָזִיתִי שִׁבְרָם;
וְאַיֵּה חַבְטָחַת אַל־תִּירָא אַבְרָם?"

טָעוּ לְחָזְרוֹת
בַּעֲבוֹדוֹת זָרוֹת;
יָעֲצוּ לַחֲצֹב בְּאֵרוֹת,
בְּאֵרוֹת נִשְׁבָּרוֹת.
וְאֵיךְ אֶתְאַפֵּק עַל בְּטוּל עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת?"

כָּח צָנַח יִצְחָק
פְּנֵי שׁוֹכֵן שַׁחַק:
לַשָּׁוְא פִּי טֶבַח חִיֵּךְ,
וְחֵן זַרְעִי נִשְׁחַק וְנִמְחָק;
וְאַיֵּה חַבְטָחַת וְאֶת־פָּרְיִי אָרִים אֶת־יִצְחָק?"

מָרוּ בִּירְמְיָה,
וְטִמְּאוּ הַר הַמּוֹרִיָּה;
נִלְאֵיתִי נְשֹׂא גְּעִיָּה
עוֹלָה לִי מִנְּשִׁיָּה.
וְאֵיךְ אֶתְאַפֵּק בַּהֲרִינַת זְכַרְיָה?"

סָח יֶלֶד פְּתֶלֶת
(דְּמָעוֹת כַּתַּנִּים זוֹלֵף):
עוֹלְלַי שָׁטַפְתִּי בְּעֶלֶת,

אֵיךְ גָּוַע מִנִּי בְּחָלָה?
וְאֵיךְ חָפַרְתָּ מִנִּי דָמִים כַּמָּה אָלָה?״

פִּין רוֹעֶה נֶאֱמָן
(כְּפוּשׁ בָּאֹפֶר וּמָדְמָן):
צַאן אֲשֶׁר בְּחֵיקִי חָאֱמָן,
וְאֵיךְ גָּוַע בְּלֹא זְמָן?
וְאַיֵּה חַבְטָחַת כִּי לֹא־אַלְמָן?״

קוֹל בְּכִי לֵאָה
מִתּוֹפֶפֶת עַל לְבָבֶיהָ;
רָחֵל אֲחוֹתָהּ מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ;
זַלְפָּה מַכָּה פָּנֶיהָ;
בִּלְהָה מְקוֹנֶנֶת בְּשִׁתֵּי יָדֶיהָ.

שׁוּבוּ, תְּמִימִים, לְמִנּוּחַתְכֶם;
מַלֵּא אֲמַלֵּא כָּל מִשְׁאֲלוֹתֵיכֶם.
שִׁלַּחְתִּי בָּבֶלָה לְמַעַנְכֶם;
הִנְנִי מְשׁוֹבֵב גָּלוּת בְּנֵיכֶם.״

VII. ELDAD HA-DANI

[A traveller who flourished in the ninth century. According to his narrative, he was a native of East Africa. He seems to have travelled in Spain and Babylon.]

Eldad Leaves His Native Place Beyond the Rivers of Cush

וְכָךְ הָיְתָה יְצִיאָתִי מֵעֵבֶר לְנַהֲרֵי כוּשׁ: נִכְנַסְנוּ אֲנִי וִיהוּדִי אֶחָד מִשִּׁבְטֵי אָשֵׁר בִּסְפִינָה קְטַנָּה לְסָחֹר עִם אַנְשֵׁי הַסְּפִינוֹת. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה, וַיַּשֵּׁב יְיָ רוּחַ גְּדוֹל וְחָזָק מְאֹד, וְנִשְׁבְּרָה הַסְּפִינָה. וַיְמַן יְיָ וַתַּפְשְׁתִּי לוּחַ אֶחָד. וַיְהִי כִּרְאוֹת חֲבֵרִי כָּזֶה, וַיִּתְפְּשׂוּ גַּם עַמִּי עַל אוֹתוֹ הַלּוּחַ; וָהָיִינוּ עוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ, עַד שֶׁהִשְׁלִיךְ אוֹתָנוּ הַיָּם אֶצֶל אֻמָּה אַחַת שֶׁשְּׁמָהּ רוֹמָרְנוֹם; וְהֵם כּוּשִׁיִּים שְׁחוֹרִים בַּעֲלֵי קוֹמָה, בְּלֹא בֶגֶד וּבְלֹא שִׂמְלָה עֲלֵיהֶם, כִּי כַּבֶּהֱמוֹת נִמְשָׁלוּ, וְאוֹכְלִים בְּנֵי אָדָם.

וּכְשֶׁבָּאנוּ לְאַרְצָם, תָּפְשׂוּ אוֹתָנוּ, וְרָאוּ אֶת חֲבֵרִי בָּרִיא וְשָׁמֵן וּמְעֻנָּג, וַיִּשְׁחֲטוּ אוֹתוֹ וַיֹּאכְלוּהוּ; וַיְצַוֵּנִי: ״אוֹי לִי שֶׁחֲכַרְתִּי לְאֻמָּה זוֹ, שֶׁהַכּוּשִׁיִּים יֹאכְלוּ אֶת בְּשָׂרִי.״ וַיְנַטְּלוּ אוֹתִי, כִּי חוֹלֶה הָיִיתִי בַּסְּפִינָה, וְשָׁמוּ אוֹתִי בְּקוֹלָר, עַד שֶׁאֶשְׁמַן וְאַבְרִיא. וְהֵבִיאוּ לְפָנַי כָּל מַאֲכָלוֹת טוֹבוֹת אֲסוּרוֹת, וְלֹא אָכַלְתִּי דָּבָר, וְהִטְמַנְתִּי הָאֲכִילָה. וְהָיוּ שׁוֹאֲלִים אִם אָכַלְתִּי, וְאָמַרְתִּי: ״כֵּן, אָכַלְתִּי״.

וְחָיִיתִי עִמָּהֶם זְמַן רַב, עַד שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָשָׂה עִמִּי גֵּם, שֶׁבָּאוּ עֲלֵיהֶם חַיִל גָּדוֹל מִמָּקוֹם אַחֵר, וְשָׁבוּ אוֹתָם, וּבְזָזוּם, וַחֲרָגוּם. וּבְתוֹךְ הַשִּׁבְיָה שָׁבוּ אוֹתִי עִמָּהֶם. וְהָיוּ אוֹתָם הָרָשָׁעִים עוֹבְדֵי אֵשׁ, וְהָיוּ בְּכָל בֹּקֶר עוֹשִׂים אֵשׁ גָּדוֹל, וְיַקְדוּ וְיִשְׁתַּחֲווּ לוֹ. וְיָשַׁבְתִּי עִמָּהֶם אַרְבַּע שָׁנִים, עַד שֶׁפַּעַם אַחַת הֶבִיאוּנִי לְמְדִינַת אָצִין.

וַיִּמְצָאֵנִי יְהוּדִי אֶחָד סוֹחֵר מִשְּׁבֶט יִשָּׂשכָר, וְקָנָה אוֹתִי בְּשִׁלְשִׁים וּשְׁנַיִם זְהוּבִים, וְחָזַר עִמִּי לְאַרְצוֹ. וְהֵם שְׁרוּיִים בְּהָרְרֵי תְּחוֹם, וְהֵם תַּחַת אֶרֶץ מָדַי וּפָרָס. וְהֵם מְקַיְּמִים פָּסוּק זֶה: לֹא־יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ. וְאֵין לָהֶם עַל מַלְכוּת, כִּי אִם עַל תּוֹרָה. וְעִמָּהֶם שָׂרֵי חֲיָלִים, אֲבָל אֵינָם נִלְחָמִים עִם אָדָם, כִּי אִם בַּתּוֹרָה. וְהֵם בְּשַׁלְוָה וְהַשְׁקֵט, וְאֵין שָׂטָן וְאֵין פֶּגַע רָע. וְהֵם חוֹנִים מֵהֲלַךְ עֲשָׂרָה יָמִים עַל עֲשָׂרָה יָמִים, וְיֵשׁ לָהֶם מִקְנֶה הַרְבֵּה מְאֹד וּגְמַלִּים וַחֲמוֹרִים וַעֲבָדִים; וְאֵין מְנַהֲלִים סוּסִים. וְאֵין בְּיָדָם כְּלֵי זַיִן, כִּי אִם מַאֲכֶלֶת לִשְׁחִיטָה. וְגַם אֵין בְּיָדָם עֹשֶׁק וְגָזֵל, וַאֲפִלּוּ אִם יִמְצְאוּ בַּדֶּרֶךְ שְׁמָלוֹת אוֹ מָמוֹן, לֹא יוֹשִׁיטוּ יְדֵיהֶם לְקַחְתּוֹ. וְיֵשׁ קָרוֹב לָהֶם רְשָׁעִים עוֹבְדֵי אֵשׁ, וְיִשְׁאוּ אִמּוֹתֵיהֶם וַאֲחָיוֹתֵיהֶם לְנָשִׁים. אֲבָל אֵינָם מַזִּיקִים לָהֶם, וְאֵין מוֹעִילִים. וְיֵשׁ לָהֶם שׁוֹפֵט; וְשָׁאַלְתִּי עָלָיו, וְאָמְרוּ לִי: שְׁמוֹ נַחְשׁוֹן. וְאַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין בְּיָדָם, וּמְדַבְּרִים בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּבִלְשׁוֹן פָּרָס.

וּבְנֵי זְבוּלִן חוֹנִים בְּהָרְרֵי פָּארָן, וּמַגִּיעִים בִּשְׂכוֹנָתָם. וְנוֹטְעִים אֹהָלִים שֶׁל שֵׁעָר הַבָּאִים לָהֶם מִמְּדִינַת אַרְמֶנְיָה.

וּמַגִּיעִים עַד נַהַר פְּרָת, וְעוֹסְקִים בִּפְרַקְמַטְיָה. וְיֵשׁ לָהֶם אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין עוֹמְדִים עַל אָפְּנֵיהֶם.

וְשִׁבְטוֹ רְאוּבֵן נָגְדָּם מֵאֲחוֹרֵי הַר פָּארָן. וְיֵשׁ בֵּינֵיהֶם שָׁלוֹם וְאַהֲבָה וְאַחֲוָה וְרֵעוּת. וְאֵלּוּ הוֹלְכִים בְּיַחַד לַמִּלְחָמָה, וְכוֹרְתִים הַדְּרָכִים; וְכָל שְׁלָלָם בְּיַחַד יַחֲלֹקוּ. וְהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ מַלְכֵי מָדַי וּפָרָס, וּמְדַבְּרִים בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּבִלְשׁוֹן פָּרָס. וְעִמָּהֶם מִקְרָא וּמִשְׁנָה וְתַלְמוּד וְאַגָּדָה. וְכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת פּוֹתְחִין טַעֲמֵי תּוֹרָה בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְהַפְּטָרָא בִּלְשׁוֹן פָּרָס.

וְשִׁבְטוֹ אֶפְרַיִם וַחֲצִי שִׁבְטוֹ הַמְנַשֶּׁה שָׁם בְּהַרְרֵי נַגְדְּ, מְדִינַת מַכָּה, טָעוּת חַיְשְׁמְעֵאלִים. וְהֵם אֵלּוּ וְעוּמֵי נֶפֶשׁ וּקְהוּיֵי לֵב; בַּעֲלֵי סוּסִים, וְכוֹרְתִים הַדְּרָכִים; וְלֹא יָחוּסוּ עַל שׁוֹנְאֵיהֶם. וְאֵין לָהֶם מְחִיָּה, כִּי אִם מֵהַשָּׁלָל. וְהֵם אֵלּוּ גִּבּוֹרֵי מִלְחָמָה; אֶחָד מֵהֶם יִנְצַח בְּאֶלֶף.

וְשִׁבְטוֹ שִׁמְעוֹן וַחֲצִי שִׁבְטוֹ הַמְנַשֶּׁה הֵם בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים, רָחוֹק שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְאֵלּוּ הֵם מְרֻבִּים מִכֻּלָּם, וְלוֹקְחִים מַס מֵעֲשָׂרִים וַחֲמִשָּׁה מַלְכִיּוֹת; וּקְצָת מֵהַיִּשְׁמְעֵאלִים פּוֹרְעִים מַס.

וַאֲנַחְנוּ אוֹמְרִים בְּאַרְצֵנוּ שֶׁקַּבָּלָה הִיא בְּיָדֵינוּ שֶׁאַתֶּם, בְּנֵי הַגּוֹלָה, שִׁבְטוֹ יְהוּדָה וְשִׁבְטוֹ בִּנְיָמִין, תַּחַת אֱמוּנַת עֲבוֹדָה זָרָה בָּאָרֶץ הַטְּמֵאָה, הַמְפֻזָּרִים תַּחַת רוֹמִי, שֶׁהֶחֱרִיבוּ בֵּית אֱלֹהֵינוּ, וְהַיְוָנִים וְהַיִּשְׁמְעֵאלִים; הַרְבֵּם תָּבוֹא בִלְבָּם וְקַשְׁתוֹתָם תִּשָּׁבַרְנָה.

וְיֵשׁ לָנוּ קַבָּלָה, אִישׁ מִפִּי אִישׁ, שֶׁאֲנַחְנוּ בְּנֵי דָן. הָיִינוּ

בַּתְּחִלָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבֵי אֹהָלִים. וְלֹא הָיָה בְּכָל שִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל בְּעֲלֵי מִלְחָמָה, גִּבּוֹרֵי חַיִל, כְּמוֹנוּ. וּכְשֶׁעָמַד עֲלֵיהֶם
יָרְבְעָם בֶּן נְבָט, שֶׁהֶחֱטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל וְעָשָׂה שְׁנֵי עֶגְלֵי זָהָב,
וְנֶחְלְקָה מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, נִקְבְּצוּ הַשְּׁבָטִים וְאָמְרוּ: ״קוּמוּ
וְהִלָּחֲמוּ עִם רַחַבְעָם וְעִם יְרוּשָׁלַם״ אָמְרוּ לוֹ: ״לָמָּה אֲנַחְנוּ
נִלְחָמִים עִם אַחֵינוּ וְעִם בֶּן אֲדוֹנֵנוּ דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְיהוּדָה?
חָלִילָה, וְחָלִילָה!״ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ״אֵין לְךָ
בְּכָל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֵׁבֶט דָּן גִּבּוֹרִים; מִיָּד אָמְרוּ לִבְנֵי דָן:
״קוּמוּ וְהִלָּחֲמוּ עִם בְּנֵי יְהוּדָה״ אָמְרוּ לוֹ: ״בְּחַיֵּי רֹאשׁ דָּן
אָבִינוּ אֵין אֲנוּ עוֹשִׂים מִלְחָמָה עִם אַחֵינוּ, וְלֹא נִשְׁפֹּךְ דָּמָם״.

מִיָּד נָטְלוּ בְּנֵי דָן חֲרָבוֹת וּרְמָחִים וְקַשָּׁתוֹת, וְנָתְנוּ עַצְמָם
לְלֶכֶת מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי רָאוּ שֶׁאֵין לַעֲמֹד. וְאָמְרוּ: ״גֶּלֶךְ מֵעַתָּה,
וְנִמְצָא לָנוּ מְנוּחָה וּמָקוֹם, וְאִם נַמְתִּין עַד לְסוֹף יוֹלִיכוּ אוֹתָנוּ.״
וְנָתְנוּ לֵב, וְנִתְיָעֲצוּ לָבוֹא מִצְרַיִם לְהַחֲרִיבָהּ וְלַהֲרֹג כָּל יוֹשְׁבֶיהָ.
אָמְרוּ לָנוּ נְשִׁיאֵינוּ: ״וְהֲלֹא כָתוּב: לֹא תֹסִפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד־
עוֹלָם, וְהֵיאַךְ תַּצְלִיחוּ?״ אָמְרוּ: ״גֶּלֶךְ עַל עֶמֶלֶק, אוֹ עַל אֱדֹם,
אוֹ עַל עַמּוֹן וּמוֹאָב, לְהַשְׁמִידָם, וְנֵשֵׁב בִּמְקוֹמָם.״ אָמְרוּ נְשִׁיאֵינוּ:
״כָּתוּב בַּתּוֹרָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מָנַע אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעֲבֹר
בִּגְבוּלָם״.

לְסוֹף נָתְנוּ עֵצָה לָלֶכֶת לְמִצְרַיִם, וְלֹא עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁהָלְכוּ
אֲבוֹתֵינוּ, וְגַם לֹא לְהַחֲרִיבָהּ, אֶלָּא כְּדֵי לָלֶכֶת לַעֲבֹר לְנַהַר פִּישׁוֹן,
לְאֶרֶץ כּוּשׁ.

וַיְהִי כִּי הִקְרִיבוּ לְמִצְרַיִם, וַיִּקְחוּ רְעָדָה כָּל מִצְרַיִם,

וַיִּשְׁלְחוּ אֵלֵינוּ: "אִם לְמִלְחָמָה, וְאִם לְשָׁלוֹם?" וַנֹּאמֶר לָהֶם: 85
"לְשָׁלוֹם! נַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם לְנַחַר פִּישׁוֹן, כִּי שָׁם נִמְצָא מְקוֹם
מְנוּחָה." וַיְהִי כִּי לֹא הֶאֱמִינוּ, וַיַּעַמְדוּ עַל מִשְׁמַרְתָּם כָּל מִצְרַיִם,
עַד שֶׁעָבַרְנוּ אַרְצָם, וְהִגִּיעָנוּ לְאֶרֶץ כּוּשׁ, וּמָצָאנוּ אוֹתָהּ אֶרֶץ
טוֹבָה וּשְׁמֵנָה, וּבָהּ שָׂדוֹת וּכְרָמִים, גַּנּוֹת וּפַרְדֵּסִים. וְלֹא מָנְעוּ
לִבְנֵי דָן לָשֶׁבֶת עִמָּהֶם, כִּי בִּחֲזָקָה לָקְחוּ אֶת הָאָרֶץ. וַיְהִי כִּי 90
רָצוּ לַהֲרֹג לְכֻלָּם, וַיִּהְיוּ לְמַס פּוֹרְעִים לְיִשְׂרָאֵל. וַיֵּשְׁבוּ עִמָּהֶם
שָׁנִים רַבּוֹת, עַד שֶׁפָּרוּ וְרָבוּ עַד מְאֹד. וַיְהִי לָנוּ עֹשֶׁר גָּדוֹל.

VIII. JOSIPPON

[A historical book written in biblical style. Although ascribed to the famous historian Josephus, it is a production of the ninth century at the earliest.]

Mattathias Charges His Sons Before His Death, and Appoints Judah Who Is Called Maccabaeus As Leader in His Stead

ויקרבו ימי מתתיהו למות, ויקרא אל חמשה בניו, ויחזקם ויאמצם בדבריו; ויאמר להם: „בני, אני ידעתי כי עתה יתגרו מלחמות גדולות ביניכם, על אשר קמנו ונתעורר להלחם בעד עמנו ובעד יתר פליטתנו ובעד ערי אלהינו. ועתה, בני, קנאו קנאת אלהיכם וקנאת מקדשו; ולא תגורו מן המות, כי אם תמותו במלחמת יי, תקבלו שכרכם וחייתם בארץ החיים עם אבותינו. גם כי תנחלו חלק ונחלה בגורל חלקם; כי כל אבותינו קנאו ליי, ויתן להם אלהינו חן וכבוד. והלא תדעו כי פינחס אבינו, על קנאתו לאלהי ישראל, בחרגו את זמרי עם המדינית, קבל ברית מלה עולם; והיתה כהונתו לו ולזרעו אחריו ברית עולם; תחת אשר קנא לאלהיו, ויכפר על בני ישראל. ויי אלהינו על ככה נשׂאו על כל בני אחרן אבינו הראשון, ויתן לו את בריתו שלום. גם כל אבותינו אשר קנאו לאלהינו נתן אלהים שכרם; וימצאו חן בעיני יי. ועתה, בני, חזקו ואמצו, ואל תיראו ואל תערצו מפני הגוים הטמאים האלה; כי הם יבטחו בכחם הכלה ובגבורתם הספה, ואתם תבטחו בכח יי אלהינו אשר לא יכלה, ובעוז גבורתו אשר לא תסוף. כי הם יבטחו ברוב גדודיהם וחילם,

ואתם תבטחו ביי אשר אתו אומץ וכח להושיע ברב או במעט. ושקר כח הסוס לתשועה, כי ליי התשועה. הקבצו, בני, והיו כאיש אחד ובלב אחד; וקנאו לאלהי ישראל, כאשר עשו אבותיכם החסידים; ויי אלהי מעוזכם הוא יתן פחדכם ומוראכם על אויביכם."

ויקרא לשמעון בנו הגדול, ויצוהו ויאמר אליו: "בני, אני ידעתי כי נתן יי חכמה ודעת בלבך. ועתה הטיבה ברצון שלם את עצתך לעצמך ולעם הקודש, ואל נא תחשוך עצמך ועצתך מאת העם הזה. והיית לאחיך לאב, ואליך ישמעו לכל דבר; כי עצה וחכמה וגבורה נתן בך יי אלהינו".

ויאמר עוד מתתיהו: "קראו לי את יהודה בני". ויקראהו אליו; ויעמוד לפניו. ויאמר לו: "בני יהודה, הנקרא שמך מכבי על גבורתך, שמע לעצתי, ובכל אשר תפנה תשכיל ותצליח. אני ידעתי כי איש מלחמות אתה, והאלהים נתן בך כח וגבורה, ולבך כלב האריה אשר לא ימס ולא יגור. ועתה כבד את יי מכחך אשר נתן לך, כי ממנו הכל, וצא ולחום את מלחמותיו בלתי עצלה, ואל תתעצל ללכת בכל רוח ובכל פאה, במזרח ובמערב, בצפון ובדרום, בארץ הקדושה, לקחת נקמה מן הגוים המטמאים אותה. והיה לעם הקודש לשר צבא ולמשוח מלחמה."

ויען יהודה את אביו, ויאמר: "הנני, אדוני אבי, ועשיתי ככל אשר צויתני".

ויצו, ויביאו אליו את פך השמן, וישפוך על ראשו, וימשחהו לנגיד ולמשוח מלחמה. ויריעו כל העם תרועה גדולה, ויתקעו בשופר, ויאמרו: "יחי הנגיד", גם "יחי המשיח".

ויהי ככלות מתתיהו הכהן לצוות את בניו, ויגוע ויאסף אל עמיו. ויקם יהודה בנו, הנקרא מכבי על שם

גבורתו, תחתיו מבניו, לנגיד ולמשיח. ויעזרוהו אחיו וכל בית אביו וכל עדת החסידים. ויקבור את אביו בכבוד גדול. ואחרי כן לבש יהודה שריון קשקשים כגבור, ויחגור את כלי מלחמתו על מתניו, וירד על הערלים החונים סביבות חחר, אשר באו עליו ללכדו. ויך בהם שמנה אלפים ומאתים גבורים מגבוריהם. וישפוט את ישראל בחרבו; ויברר מהם הפריצים, ויכלם. וירמום לארץ את הזרים אשר בכל גבול ישראל. ויהוממו הרשעים מפחדו, ויתבהלו כל עושי עול ממוראו. והיה כי יצעק, ויהי קולו כקול שאגת אריה, ביום אשר ישאג לטרוף טרף. וישמח כל ישראל בפעלו, וישישו במעשהו. ויבהל העולם משמעו. אז נבהלו מלכים גדולים ואדירים ממנו, ואילי הארץ ומלכיה אחזמו רעד. ויצא שמו בגוים עד סוף כל הארץ; ויגיעו ספורי נפלאות מלחמותיו ונוראות גבורותיו עד קצות הארץ. וכאשר נאסף אל עמיו, הללוהו וכבדוהו כל זרע ישראל. ויאמרו לאמר: "רוח יי תניחנו, וישב בסתר עליון, ובצל שדי יתלונן, תחת עץ החיים."

וילך מעיר לעיר, ויהרג את כל הרשעים אשר בעם יהודה, המכלים את עם ישראל.

IX. SA'ADYA GAON B. JOSEPH

[This great Gaon was born at Fayyum, Egypt, in 892. He immigrated to Babylon, and, though a foreigner, was appointed Gaon of Sura. His many-sided activities and achievements are astounding in their magnitude. He discharged his duties as Gaon with stupendous energy, and found time to write numerous books on grammar, lexicography, exegesis, philosophy, Halakah, and liturgy. He excelled in almost all branches, as may be readily seen from his works that are still extant. His greatest achievement was in the domain of biblical philology. Most of his works were written in Arabic, but he was also a master of Hebrew style. He carried on an effective campaign against the Karaites and other sectarians. He died 942.]

A Prayer Entitled *Magen U-Mehayyeh* (Shield and Quickener)

זוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת, וְעוֹנֶה לְבָנִים בְּעֵת צָרָתָם, לְמַעַן שְׁמוֹ אֲשֶׁר נִקְרָא עֲלֵיהֶם, וּלְמַעַן זְכוּת אֲבוֹתֵיהֶם, כַּאֲשֶׁר עָשָׂה מִימֵי קֶדֶם, פִּעֵל זוּ פָּעַל לָהֶם; כַּכָּתוּב: ״וַיְחָן יְיָ אֹתָם וג״. עַל כֵּן גִּבַּקְשָׁה מִמְּךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, שְׁלֹשׁ הַמִּדּוֹת הָאֵלּוּ: לְחָנְּנוּ, וּלְרַחֲמֵנוּ, וְלִפְעֹנוֹת אֵלֵינוּ. אָנָּא, יְיָ, חָנְּנוּ בִּשְׁמִיעַת תְּפִלָּתֵנוּ בְּרָצוֹן; כַּכָּתוּב: ״הִנֵּה כְעֵינֵי עֲבָדִים וג״. אָנָּא, יָ, חָנְּנוּ בְּקִבּוּל תְּשׁוּבָתֵנוּ בְּכַפָּרָה; כַּכָּתוּב: ״לָכֵן כֹּה אָמַר יְיָ יֶחֱזַה עַתָּה אָשִׁיב אֶת־שְׁבוּת יַעֲקֹב וְרִחַמְתִּי כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל וְקִנֵּאתִי לְשֵׁם קָדְשִׁי.״ אָנָּא, יְיָ, פְּנֵה אֵלֵינוּ בְּמִלֹּאת שְׁאֵלָתֵנוּ לְחַיִּים; כַּכָּתוּב: ״וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרֵיתִי אֶתְכֶם וג״. כִּי בְרִיתְךָ נֶאֱמֶנֶת לָעַד, וֶאֱמוּנָתְךָ כִּימֵי

שָׁמַיִם, וְצִדְקָתְךָ לָעַד תִּהְיֶה, וִישׁוּעָתְךָ לְדוֹר דוֹרִים. מְלֵהּ, מוֹשִׁיעַ, וּמָגֵן. בָּרוּךְ אַתָּה, יְיָ, מָגֵן אַבְרָהָם.

אַתָּה מָרוֹם לְעוֹלָם, יְיָ, גְּבוּר מִנּוּ עַד וַעֲדֵי עַד, מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל. בַּשָּׁמַיִם חַסְדֶּךָ, וֶאֱמוּנָתְךָ עַד שְׁחָקִים. וְהוֹדַעְתָּ לִבְנֵי אָדָם גְּבוּרָתֶךָ, וְעַל יִשְׂרָאֵל גַּאֲוָתֶךָ. מִכְנַף הָאָרֶץ זְמִירוֹתֶיךָ, וּבְקַצְוֵי תֵבֵל מָלֵא שִׁבְחֶךָ. וְאַתָּה הוּא חַיֵּי כָל הַחַיִּים הָעוֹלָמִים, וְחַיֵּי כָל הַחַיִּים מִלְפָנֶיךָ חֵם. וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כָּלָם בְּאַרְבַּעַת מִינֵי חַיִּים אֲשֶׁר חִתְכַּנְתָּ בָּהֶם לְחַחַיּוֹתָם בָּרִאשׁוֹנָה בְּרוּחַ הָאוֹר, כִּי אוֹר הָרוּחַ נִשְׁמָתָם יַתֵּם. וְיֶחְקְרוּ מוֹסְדוֹת תֵּבֵל מָתַחְתָּ, וּתְהֹלָתְךָ לֹא תָמוּשׁ; כִּי הֶהָרִים יָמוּשׁוּ, לְבַל תָּסוּר חַלְכוּתֶךָ; וְהַגְּבָעוֹת תְּמוּטֶינָה, וְלֹא יִכְלוּ רַחֲמֶיךָ. נִבְעַר כָּל אָדָם מִדַּעַת יְצוּרֶיךָ, וְהוֹבִישׁ כָּל אֱנוֹשׁ מֵעֲמֹד עַל סוֹד בְּרִיוֹתֶיךָ. גּוֹאֲלוּ הַחֲכָמִים מֵהָשִׁיחַ גְּבוּרָתֶךָ, וְיִלְעַג לְשׁוֹן הַפּוֹרְטִים מֵהֶם בְּמִפְעָלוֹתֶיךָ. וְשָׂרִים לֹא הֵם מָצְאוּ אֵיִל, גּוֹגָנִים אַחֲרֵיהֶם אֵין נִיב בְּשִׂפְתוֹתֵיהֶם. אַף חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ לֹא יַסְפְּרוּ כָל כְּבוֹדֶךָ, אַף מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לֹא יַגִּידוּ כָל תְּהִלּוֹתֶיךָ. לְמַעְלָה מִכָּל הַשִּׁירוֹת וְהַתִּשְׁבָּחוֹת, תִּתְאַדַּר בִּתְהִלּוֹתֶיךָ, תִּשְׁתַּבַּח בְּשִׁירוֹתֶיךָ, תִּתְרוֹמַם בְּרִצּוּיֶיךָ, תִּתְקַדַּשׁ בִּקְהִלּוֹתֶיךָ, תִּצְפְּצַף בְּצִבְאוֹתֶיךָ, תִּפְאַר בְּפִלְאוֹתֶיךָ, תֵּעָטֵר בְּעִזּוּזֶיךָ, תֶּסְגַּב בְּסִפְרוֹתֶיךָ, תִּתְנַשֵּׂא בְּנִצּוּחֶךָ, תָּמְלַךְ בְּמֶמְשַׁלְתֶּךָ, תִּלָּבֵב בְּלִקּוּחֶיךָ, תִּכָּבֵד בְּכִנּוּיֶיךָ, תִּיָּקֵר בְּיִחוּדֶךָ, תִּטָּבַע בְּטָהֳרוֹתֶיךָ, תִּחָלֶה בְּחַסְפּוּגֶךָ, תְּזֻמַּר בְּזִמְרוֹתֶיךָ, תּוּעַד בְּוֹעֲדֶיךָ, תִּתְהַדַּר בְּהַדָּרֶךָ, תָּדַרֵשׁ בְּדַבְּרוֹתֶיךָ, תִּתְנָאֶה בְּגִבּוֹרָתֶךָ, תִּבָּרֵךְ בְּבִרְכוֹתֶיךָ, תְּאֻמַּן עַל כָּל מַה־

שֶׁבָּרָאתָ בְּעוֹלָמֶךָ: עַל הַשֶּׁמֶשׁ כִּי תִזְרַח וְכִי תָבוֹא; וְעַל הַיָּרֵחַ
כִּי יַעֲמֹד בַּחֲצִי הַשָּׁמַיִם; וְעַל הַכּוֹכָבִים כִּי יוֹרוּ חִצָּם לָאָרֶץ, 35
וְעִתִּים כִּי יַקְדִּירוּ וְיַאְסִפוּ נָגְהָם; וְעַל הַשָּׁמַיִם כִּי עִתִּים יַזְהִירוּ,
וְעִתִּים יַאְפִּילוּ וְיִלְבְּשׁוּ קַדְרוּת; וְעַל הַבָּרָקִים כִּי יְרוֹצֵצוּ; וְעַל
הַחֲצָצִים כִּי יִתְהַלָּכוּ; וְעַל הַסּוּפָה כִּי תִשֹּׁב; וְעַל הַמָּטָר כִּי
תִסְתָּעֵר; וְעַל הָעֲבִים כִּי יְזֹרְבוּ מַיִם, וּשְׁחָקִים כִּי יִתְּנוּ קוֹל;
וְעַל הַמָּטָר כִּי יֵרֵד בְּשֶׁפַע; וְעַל זֶרֶם מַיִם כַּבִּירִים שׁוֹטְפִים 40
לָאָרֶץ; וְעַל הָאָרֶץ כִּי תַדְשִׁיא דֶּשֶׁא; וְעַל עֵץ פְּרִי כִּי יִתֵּן פִּרְיוֹ;
וְעַל הַחַיִּים בְּהִוָּרְעָ, וְהִשְׁבִּיר וְהוֹלִיד; וְכֹחַ בַּחוּרִים וַחֲדַר זְקֵנִים;
וְעַל הַיּוֹם כִּי יָאִיר לָנוּ; וְעַל הַלַּיְלָה כִּי יַחְשִׁיךְ בַּעֲדֵנוּ; וְעַל
הֶחָדָשִׁים כִּי יִתְחַדְּשׁוּ; וְעַל הַשָּׁנִים כִּי תִשְׁתַּנֶּינָה; וְעַל מַמְלְכוֹת
הָאָרֶץ כִּי תִתֵּן לָהֶם מֶמְשָׁלָה (גַּם אַתָּה תַּחֲלִיפֵם, וְתַעֲמִיד 45
אֲחֵרִים תַּחְתָּם); וְעַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִפַּרְתָּם בְּמִשְׁפָּט (גַּם
אַתָּה תְּשִׁיבֵם, וְתַחֲזִירֵם לְקַדְמָתָם). לְמַעְלָה מִכָּל הַשִּׁירוֹת
וְהַתִּשְׁבָּחוֹת יִתְקַדַּשׁ שִׁמְךָ, הָאֵל הָאַבִּיר הָאַמִּיץ; הַבָּרוּר
הַבָּרוּךְ; הַגֵּאֶה הַגָּדוֹל; הַדַּיָּן הַדָּגוּל; הֶהָדוּר הֶהָגוּי; הַוָּעֵד
הַוָּתִיק; הַזָּךְ הַזָּן; הֶחָסִיד הֶחָכָם; הַטּוֹב הַטָּהוֹר; הַיָּחִיד הַיָּשָׁר; 50
הַכַּבִּיר הַכָּלוּל; הַלּוֹבֵשׁ הַלּוּכֵד; הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמָם; הַנִּשְׂגָּב
הַנֶּאֱמָן; הַסּוֹבֵל הַפָּלְטָן; הָעִוּוִּי הָעֶלְיוֹן; הַפּוֹדֶה הַפּוֹצֶה;
הַצּוֹפֶה הַצַּדִּיק; הַקָּדוֹשׁ הַקָּנוֹא; הָרָם הָרַחֲמָן; הַשַּׂר הַשּׁוֹמֵר;
הַתָּמִים הַתַּקִּיף. הַנִּזְכָּר עַל הָאָרֶץ, וְהִיא רוֹעֶדֶת; וְעַל הַבָּרָקִים,
וְהֵם רָצִים; וְעַל הַגְּחָלִים, וְהֵם כָּבִים; וְעַל הַדֶּבֶר, וְהוּא נִזְעָף; 55
וְעַל הֶהָרִים, וְהֵם מִתְפָּרְקִים; וְעַל הַוָּלָד, וְהוּא יוֹצֵא; וְעַל
הַנְּוָעִים, וְהֵם נָחִים; וְעַל הֶחָיָה, וְהִיא יוֹלֶדֶת; וְעַל הַטְּרוּף,

וְהוּא נִרְפָּא; וְעַל יַם, וְהוּא נִקְרָע; וְעַל הַכֶּבֶל, וְהוּא נִתָּר;
וְעַל הַלַּיִשׁ, וְהוּא חוֹזֵר; וְעַל הַמַּיִם, וְהֵם עוֹמְדִים; וְעַל הַנָּחָר,
וְהוּא חוֹזֵר; וְעַל הַשָּׂטָן, וְהוּא נִבְעָר; וְעַל הָעוֹלָם, וְהוּא עוֹמֵד;
60 וְעַל הַפָּגוּעַ, וְהוּא נִרְפָּא; וְעַל הַצּוֹר, וְהוּא מוֹצִיא מַיִם; וְעַל
הַקַּלְקַל, וְהוּא הָרַעַם, וְהוּא מַשְׁבִּית; וְעַל הַשָּׁמִיר,
וְהוּא מִתְפּוֹצֵץ; וְעַל הַתְּהוֹם, וְהוּא מֵפִיץ. וְעַל דְּבַר כְּבוֹד
שְׁמֶךָ. כִּי כְשִׁמְךָ כֵּן תְּהִלָּתֶךָ, וּכְשִׁמְךָ יְגִילוּן עַמֶּךָ, וּלְמַעַן שִׁמְךָ
תַּאֲרִיךְ אַפֶּךָ, וְתִתֵּן כָּבוֹד לְשִׁמֶךָ. כִּי כָל אֲשֶׁר יֵדַע אֶת שִׁמְךָ,
65 מִפְּנֵי שִׁמְךָ נֶחָת הוּא, וְהַשּׁוֹמְרוֹ מַזְכִּירוֹ בְּיִרְאָה וּבְטָהֳרָה
וּבְקְדֻשָּׁה. כִּי לְפִי כְבוֹדְךָ הֶעֱלַמְתּוֹ מֵרֹב בְּנֵי אָדָם, וְאֵינוֹ נִמְסָר
אֶלָּא לְמִי שֶׁהוּא עָנָו וּשְׁפַל רוּחַ וְיֵרֵא שָׁמַיִם, וְאֵינוֹ כוֹעֵס
וְאֵינוֹ עוֹמֵד עַל מִדּוֹתָיו. וּבְכָל דּוֹר סוֹד מְמֻנוּ בֵּאַרְתָּ.

X. NATHAN HA-BABLI

[A scholar who flourished in Babylon in the tenth century. His descriptions of the Babylonian academies are obviously those of an eye-witness.]

The Installation of An Exilarch

אִם הִסְכִּימָה דַּעַת הַקָּהָל לְמַנּוֹת רֹאשׁ גָּלוּת, מִתְקַבְּצִין שְׁנֵי רָאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת עִם בְּנֵי יְשִׁיבָתָן עִם כָּל רָאשֵׁי הַקָּהָל וְהַזְּקֵנִים בְּבֵית אָדָם גָּדוֹל שֶׁבְּבָבֶל, מִגְּדוֹלֵי הַדּוֹר, כְּגוֹן נְטִירָא, וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. וְזֶה שֶׁמִּתְקַבְּצִים בְּבֵיתוֹ מִתְכַּבֵּד בְּדָבָר, וְיֵשׁ לוֹ שֶׁבַח גָּדוֹל בּוֹ, וּכְבוֹדוֹ מִתְעַצֵּם, בְּהִקָּבֵץ הַגְּדוֹלִים וְהַזְּקֵנִים בְּבֵיתוֹ.

וּמִתְקַבְּצִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי, וּמְבָרְכִין אוֹתוֹ, וְנוֹתְנִין יָד עָלָיו, וְתוֹקְעִין בַּשּׁוֹפָר לְהַשְׁמִיעַ אֶת כָּל הָעָם מִקָּטֹן וְעַד גָּדוֹל. וּכְשֶׁשּׁוֹמְעִין הַדָּבָר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַקָּהָל מְשַׁגֵּר לוֹ מִנְחָה כְּפִי כֹּחוֹ וְהַשָּׂגַת יָדוֹ. וְכָל רָאשֵׁי הַקָּהָל וַעֲשִׁירֵיהֶם שׁוֹלְחִים לוֹ בְּגָדִים נָאִים וְתַכְשִׁיטִים יָפִים וּכְלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב, כָּל אִישׁ וְאִישׁ כְּמַתַּנַת יָדוֹ. וְהוּא טוֹרֵחַ בְּסְעוּדָה בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי וּבַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי בְּכָל מִינֵי מַאֲכָל וּמִינֵי מִשְׁתֶּה וּמִינֵי מְגָדִים כְּגוֹן מִינֵי מְתִיקָה.

וּכְשֶׁמַּשְׁכִּים לָלֶכֶת יוֹם שַׁבָּת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, רַבִּים מִגְּדוֹלֵי הַקָּהָל מִתְקַבְּצִין עִמּוֹ לָלֶכֶת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. וּכְבָר הֵכִינוּ לוֹ

בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מִבְּעוֹד יוֹם מִגְדַּל עֵץ, אָרְכּוֹ שִׁבְעַ אַמּוֹת וְרָחְבּוֹ שָׁלֹשׁ. וּפוֹרְסִין עָלָיו בְּגָדִים נָאִים מִן הַמֻּשִׁי וּמִן הַתְּכֵלֶת וּמִן הָאַרְגָּמָן וּמִתּוֹלַעַת הַשָּׁנִי, עַד שֶׁיִּתְכַּסֶּה כֻּלּוֹ, וְלֹא יֵרָאֶה מִמֶּנּוּ כְּלוּם. וְנִכְנָסִים תַּחְתָּיו בַּחוּרִים וְתִינוֹקִים, בַּעֲלֵי קוֹל, בַּעֲלֵי נְעִימָה, וְקוֹלָם עָרֵב, וּבְקִיאִין בִּתְפִלָּה וּבְכָל עִנְיָנֶיהָ. וְרֹאשׁ גָּלוּת עַצְמוֹ יִהְיֶה מָכְסֶה בְּמָקוֹם עִם רָאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת, וְהַבַּחוּרִים עוֹמְדִים תַּחַת הַמִּגְדָּל. וְלֹא יֵשֵׁב עָלָיו אָדָם. וְחַזָּן הַכְּנֶסֶת מַתְחִיל בְּבָרוּךְ שֶׁאָמַר, וְהַבַּחוּרִים עוֹנִין אַחֲרָיו עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר מִבָּרוּךְ שֶׁאָמַר: ״בָּרוּךְ הוּא״. וּכְשֶׁהוּא אוֹמֵר מִזְמוֹר שֶׁל יוֹם הַשַּׁבָּת, עוֹנִין אַחֲרָיו: ״טוֹב לְהוֹדוֹת לַיי״. וְקוֹרִין כָּל הָעָם כְּאֶחָד פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, עַד שֶׁגּוֹמְרִין אוֹתָן. וְעוֹמֵד הַחַזָּן וּפוֹתֵחַ בִּנְשָׁמַת כָּל חַי, וְהַבַּחוּרִין עוֹנִין אַחֲרָיו: ״תְּבָרַךְ אֶת שִׁמְךָ״. הוּא אוֹמֵר דָּבָר, וְהַבַּחוּרִים עוֹנִין אַחֲרָיו, עַד שֶׁמַּגִּיעִין לְקְדֻשָּׁה, וְאוֹמֵר אוֹתָהּ הַקָּהָל בְּקוֹל נָמוּךְ, וְהַבַּחוּרִים בְּקוֹל רָם. וּמֵיָּד שׁוֹתְקִין הַבַּחוּרִים, וְהַחַזָּן לְבַדּוֹ מַשְׁלִים עַד גְּאַל יִשְׂרָאֵל. וְעוֹמְדִין כָּל הָעָם בִּתְפִלָּה. וּכְשֶׁעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה, וּמַגִּיעַ לְקְדֻשָּׁה, עוֹנִין הַבַּחוּרִים אַחֲרָיו: ״הָאֵל הַקָּדוֹשׁ״ בְּקוֹל רָם. וּמַשְׁלִים הַתְּפִלָּה, וְיוֹשְׁבִין כָּל הַקָּהָל. וּכְשֶׁיּוֹשְׁבִין כָּל הַקָּהָל, יֵצֵא רֹאשׁ גָּלוּת מֵהַמָּקוֹם שֶׁהָיָה מְכֻסֶּה בּוֹ. וּכְשֶׁרוֹאִים אוֹתוֹ, כָּל הָעָם עוֹמְדִים עַל רַגְלֵיהֶם, עַד שֶׁיֵּשֵׁב עַל הַמִּגְדָּל שֶׁעָשׂוּ לוֹ. וְיֵצֵא רֹאשׁ יְשִׁיבַת סוּרָא אַחֲרָיו וְיֵשֵׁב עַל הַמִּגְדָּל לְאַחַר שֶׁיִּתֵּן לוֹ כְּרִיעָה כָּפוּף, וְיַחֲזִיר לוֹ. וְאַחַר כָּךְ יֵצֵא רֹאשׁ יְשִׁיבַת פּוּמְבְּדִיתָא, וְיִתֵּן לוֹ גַּם הוּא כְּרִיעָה, וְיֵשֵׁב לְשָׁמְאלוֹ.

וּבְכָל זֶה כָּל הָעָם עוֹמְדִים עַל רַגְלֵיהֶם, עַד שֶׁיִּתַּקְנוּ

שְׁלָשְׁתָּם יְשִׁיבָתָם. וְיוֹשֵׁב רֹאשׁ גָּלוּת בְּאֶמְצַע, וְרֹאשׁ יְשִׁיבַת סוּרָא יוֹשֵׁב לִימִינוֹ, וְרֹאשׁ יְשִׁיבַת פּוּמְבְּדִיתָא יוֹשֵׁב לְשְׂמֹאלוֹ; וּבֵינָם לְבֵין רֹאשׁ גָּלוּת מָקוֹם פָּנוּי. וְעַל מְקוֹמוֹ פָּרְשׂוּ עָלָיו בֶּגֶד נָאֶה, עַל רֹאשׁוֹ, מִמַּעַל לַמִּגְדָּל, אָהוּ בְּחַבְלֵי בוּץ וְאַרְגָּמָן. וְחַזָּן הַכְּנֶסֶת מַכְנִים רֹאשׁוֹ בְּסִדְרָנוֹ בִּפְנֵי הַמִּגְדָּל, וּמְבָרֵךְ אוֹתוֹ בִּבְרָכוֹת מְתֻקָּנוֹת, שֶׁהִתְקִינוּ לוֹ מֵאֶתְמוֹל שִׁלְשֹׁם, בְּקוֹל נָמוּךְ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּ אוֹתוֹ אֶלָּא הַיּוֹשְׁבִים סְבִיבוֹת הַמִּגְדָּל, וְהַפַּחוּרִים שֶׁהֵם תַּחְתָּיו. וּבְשָׁעָה שֶׁהוּא מְבָרֵךְ אוֹתוֹ, עוֹנִין אַחֲרָיו הַפַּחוּרִים בְּקוֹל רָם: ״אָמֵן!״ וְכָל הָעָם שׁוֹתְקִים, עַד שֶׁהוּא גּוֹמֵר בִּרְכוֹתָיו.

וּפוֹתֵחַ רֹאשׁ גָּלוּת, וְדוֹרֵשׁ בְּעִנְיַן הַפָּרָשָׁה שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם, אוֹ יִתֵּן רְשׁוּת לְרֹאשׁ יְשִׁיבַת סוּרָא לִפְתֹּחַ וְלִדְרֹשׁ, וְרֹאשׁ יְשִׁיבַת סוּרָא נוֹתֵן רְשׁוּת לְרֹאשׁ יְשִׁיבַת פּוּמְבְּדִיתָא. וְהֵם נוֹהֲגִים כָּבוֹד זֶה לָזֶה, עַד שֶׁפּוֹתֵחַ רֹאשׁ יְשִׁיבַת סוּרָא; וְהַתַּרְגְּמָן עוֹמֵד עָלָיו וּמַשְׁמִיעַ דְּבָרָיו לָעָם. וּכְשֶׁדּוֹרֵשׁ, דּוֹרֵשׁ בְּאֵימָה, וְסוֹתֵם אֶת עֵינָיו, וּמִתְעַטֵּף בְּטַלִּיתוֹ, עַד שֶׁהוּא מְכַסֶּה פַּדַּחְתּוֹ. וְלֹא יִהְיֶה בַּקָּהָל, בְּשָׁעָה שֶׁהוּא דוֹרֵשׁ, פּוֹצֶה פֶּה וּמְצַפְצֵף וּמְדַבֵּר דָּבָר. וּכְשֶׁיַּרְגִּישׁ בְּאָדָם שֶׁמְּדַבֵּר, פּוֹתֵחַ אֶת עֵינָיו, וְנוֹפֵל עַל הַקָּהָל אֵימָה וּרְעָדָה. וּכְשֶׁהוּא גּוֹמֵר, מַתְחִיל בְּבַעֲיָא, וְאוֹמֵר: ״בְּרַם צְרִיךְ אַתְּ לְמֵילַף״. וְעוֹמֵד זָקֵן אֶחָד, חָכָם וְנָבוֹן וְרָגִיל, וּמֵשִׁיב בְּעִנְיָן, וְיוֹשֵׁב. וְעוֹמֵד הַחַזָּן, וְאוֹמֵר קַדִּישׁ. וּכְשֶׁמַּגִּיעַ בְּהַיְכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן, אוֹמֵר: ״בְּחַיֵּי נְשֵׂיאֵנוּ רֹאשׁ גָּלוּת, וּבְחַיֵּיכוֹן, וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל.״

וּכְשֶׁגּוֹמֵר הַקָּדִישׁ, מְבָרֵךְ רֹאשׁ גָּלוּת, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ
רָאשֵׁי יְשִׁיבוֹת. וּכְשֶׁהוּא גּוֹמֵר אֶת הַבְּרָכָה, עוֹמֵד וְאוֹמֵר:
מִדִּינָה פְּלוֹנִית וְכָל בְּנוֹתֶיהָ, כָּךְ וְכָךְ יָבוֹא מֵהֶן; וְזוֹכֵר כָּל
הַמְּדִינוֹת שֶׁהֵן מְשַׁלְּחוֹת לַיְשִׁיבָה, וּמְבָרֵךְ אוֹתָן. וְאַחַר כָּךְ
מְבָרֵךְ הָאֲנָשִׁים שֶׁבָּהֶם, שֶׁמִּתְעַסְּקִים בִּגְדָבָה, עַד שֶׁתַּגִּיעַ
לַיְשִׁיבוֹת. וְאַחַר כָּךְ מוֹצִיא סֵפֶר תּוֹרָה, וְקוֹרֵא כֹּהֵן, וְאַחֲרָיו
לֵוִי. וְחַזָּן הַכְּנֶסֶת מוֹרִיד סֵפֶר תּוֹרָה לְרֹאשׁ גָּלוּת, וְכָל הָעָם
עוֹמְדִין. וְהוּא מְקַבֵּל סֵפֶר תּוֹרָה בְּיָדָיו, וְעוֹמֵד וְקוֹרֵא בָּהּ.
וְרָאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת עוֹמְדִין עִמּוֹ. וְרֹאשׁ יְשִׁיבַת סוּרָא מִתְרַגֵּם
עָלָיו, וּמַחֲזִיר סֵפֶר תּוֹרָה לַחַזָּן, וּמַחֲזִירָהּ לַתֵּבָה. וּכְשֶׁהוּא מַגִּיעַ
לַתֵּבָה, יֵשֵׁב הוּא בִּמְקוֹמוֹ; וְאָז יֵשְׁבוּ כָּל אָדָם בִּמְקוֹמָם.
וְאַחֲרָיו קוֹרִין רָאשֵׁי כַלּוֹת, וְאַחֲרֵיהֶם תַּלְמִידֵי רָאשֵׁי יְשִׁיבוֹת;
אֲבָל רָאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת עַצְמָן אֵינָן קוֹרִין בְּסֵפֶר תּוֹרָה בְּאוֹתוֹ
הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁקִּדְּמָן אַחֵר. וּכְשֶׁמַּפְטִיר הַמַּפְטִיר, עוֹמֵד אָדָם
גָּדוֹל וְעָשִׁיר וּמְתַרְגֵּם עָלָיו. וְיֵחָיֶה לוֹ שֶׁבַח וְכָבוֹד בְּדָבָר זֶה.
וּכְשֶׁמַּשְׁלִים, יוֹסִיף לְבָרֵךְ רֹאשׁ גָּלוּת בְּסֵפֶר תּוֹרָה, וְכָל שְׁלוּחֵי
צִבּוּר, שֶׁהֵן רְגִילִין וּבְקִיאִין בִּתְפִלָּה, עוֹמְדִין סְבִיבוֹת הַתֵּבָה,
וְאוֹמְרִין: אָמֵן! וּמְבָרֵךְ אַחַר כָּךְ רָאשֵׁי יְשִׁיבוֹת שְׁנֵיהֶם,
וּמַחֲזִיר סֵפֶר תּוֹרָה לִמְקוֹמָהּ. וּמִתְפַּלְּלִין תְּפִלַּת מוּסָף וְיוֹצְאִין.

XI. JOSEPH B. ISAAC IBN ABITOR

[Flourished in Spain during the tenth century. Owing to some quarrels, he left his native country, and went to Damascus. He was an eminent talmudic scholar and liturgic poet, and is said to have translated the entire Talmud into Arabic. Only a small number of his poems have been preserved, but they tend to show that he was a skilful poet with intense religious fervor. Some of them are of ingenious and complicated structure.]

1. Hymn Based on Psalm 120

יוֹם אֶצְתִּי לְהַלֶּלְךָ, אֱלֹהִים, חָנֵּנִי,
סְלַח פִּשְׁעַי, וּכְמִפְעָלַי אַל תְּדִינֵנִי;
בְּשִׁיר הַמַּעֲלוֹת קָרָאתִיךָ, הַבִּינֵנִי:
„אֶל־יְיָ בַּצָּרָתָה לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי.“

אֵלֶיךָ, אֱלֹהִים, נַפְשִׁי חוֹמְיָה,
בְּגָלַל רֹב עֲוֹנִי אֵין לִי דּוֹמְיָה;
גְּחֵה נָא גְּוָה גַּם תַּעֲלוּמְיָה;—
יָיְ הַצִּילָה נַפְשִׁי מִשִּׂפַת־שֶׁקֶר מִלְּשׁוֹן רְמִיָּה.

דִּבַּרְתִּי בִלְשׁוֹנִי אֲלֵי עוּצִית רוֹמְיָה:
„הֶלָנֶצַח תֵּלְכִי בְּזִדּוֹנֵךְ קוֹמְמִיָּה?
הֲלֹא לָךְ עָרוּךְ תִּפְתְּ תִּרוֹמְיָה;
מַה־יִּתֵּן לְךְ וּמַה־יֹּסִיף לָךְ לָשׁוֹן רְמִיָּה?“

זְדוֹנוֹתַי מְאֹד מְוֹלְךָ נִכְתָּמִים,
חֻקּוּקִים בְּצְרוֹר, חֲרוּתִים, נֶחְתָּמִים;
טֶבַח תַּעֲנִיק לְמַעֲנִיקֵי עַם תָּמִים;
חִצֵּי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחֲלֵי רְתָמִים.

יְגוֹנוֹתַי הֵם מְוֹלְךָ, אֵל נֶאְדָּר,
כָּלִיתִי בְּרִגְשַׁת קְמוּשׁ וְדַרְדַּר;
לַמִּצְעָר יָרַשְׁתִּי מִשְׁכְּנוֹת הֶחָדָר; —
אוֹיָה־לִי כִּי־גַרְתִּי מֶשֶׁךְ שָׁכַנְתִּי עִם־אָהֳלֵי קֵדָר.

מְוֹנַי יַחְדָּו הֲלָמוּנִי חָלוֹם,
נֶגֶד צוֹרְרַי נִכְלַמְתִּי נִכְלוֹם;
סוֹרְרִים אָיְבוּנִי אֵיבַת עֵילוֹם; —
רַבַּת שָׁכְנָה־לָּהּ נַפְשִׁי עִם שׁוֹנֵא שָׁלוֹם.

עֲלִיוֹן, נַחֵם אִם לֹא נֻחָמָה,
פְּנֵה נָא וְרַחֵם אֶת לֹא־רֻחָמָה;
צוֹרְרִים אוֹמְרִים: „לֹא תֶחֱזֵי נֶחָמָה"; —
אֲנִי־שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר חֵמָה לַמִּלְחָמָה.

קְרָאתִיךָ, אֱלֹהַי, בְּמוֹעֵד תְּחִלּוֹת,
רָצֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ, בְּעָרְכִי לְךָ תְּפִלּוֹת;
שִׁקַּדְתִּי תְּחִלָּתְךָ, מְהֻלָּל, בַּלֵּילוֹת;
תְּקַבֵּל תְּפִלָּתִי בְּשִׁיר הַמַּעֲלוֹת.

2. Hymn Based on Psalm 121

יוֹם בָּאתִי לְיַחֵדְךָ שְׁעֵנִי, יוֹצְרִי,
סְלַח פִּשְׁעַי, וְאַל תֵּפֶן לְיִצְרִי;
בְּשִׁיר הַמַּעֲלוֹת קְרָאתִיךָ, גְּזָרִי:
אֶשָּׂא עֵינַי אֶל־הֶהָרִים מֵאַיִן יָבֹא עֶזְרִי.

אוֹי בַּת לוֹעֶגֶת עַל בְּלוּיֵי אָרֶץ,
בְּשָׁמְעִי אֶת לַעְגָהּ אָז אֶעֱנֶה בְּמֵרֶץ:
גְּוָאֲלִי חַי לָעַד, שׁוֹכֵן שְׁמֵי עֶרֶץ;
עֶזְרִי מֵעִם יְיָ עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ.

הוֹלֵךְ הוֹלֵם הֲמוֹן מַאֲמִירֶיךָ
(הֲגֵה אַל בִּטְחוֹנָם זוֹלְתִי אֲמָרֶיךָ);
וּמְלֵא זָדוֹן לְזַלְזֵל גְּאֹם מִזְמוֹרֶיךָ:
אַל־יִתֵּן לַמּוֹט רַגְלֶךָ אַל־יָנוּם שֹׁמְרֶךָ.

זֵדִים בְּהָוְסָדָם אֵל לְעֻמַּת אֵל,
חוֹשְׁבִים לְכַלּוֹת פְּלִיטֵי אַרְיֵאל;
טוֹפְפִים זֶה אֶל זֶה: "בִּטְחוּ בְּאֵל גּוֹאֵל;—
הֵגַּח לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל."

יֶאֱמַן עַתָּה מִבְטָחַ מַאֲמִירֶיךָ,
כְּדִבְרֵי הַמְּשׁוֹרֵר שִׁיר רְנָנֶיךָ:

לְעֵת תָּגוּר מָגוֹר יְיָ מְעוֹנֶךָ;
יְיָ שִׁמְרֶךָ יְיָ צִלְּךָ עַל־יַד יְמִינֶךָ.

מִבְטָח בְּךָ אָשִׁים, שׁוֹכֵן שְׁמֵי מָעְלָה,
נִשְׁעַנְתִּי עַל נְאֻם הַמְשׁוֹרֵר בְּצַהֲלָה:
שִׁים בְּטַחוֹנְךָ בְּצוּרְךָ, וּבְטַח בּוֹ כָּלָה;
יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־יַכֶּכָּה וְיָרֵחַ בַּלָּיְלָה.

עָדֶיךָ בָּאִים רַגְמַת קָדוֹשֶׁיךָ,
פּוֹצְחִים הִלּוּלְךָ בְּמַעֲט מִקְדָּשֶׁיךָ;
צוֹרְחִים זֶה לָזֶה שְׁאֵרִית דּוֹרְשֶׁיךָ:
יְיָ יִשְׁמָרְךָ מִכָּל־רָע יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשֶׁךָ.

קוֹל יְשָׁאוּ יַחַד יְדִידֶיךָ כֻּלָּם:
רַנְּנוּ לְאֵל חַי בְּלֵבָב נִשְׁלָם;
שַׁוְעַתְכֶם תִּקְבַּל פְּנֵי מִבֵּין כָּל נֶעְלָם;
יְיָ יִשְׁמְרֵי־צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

3. Hymn Based on Psalm 122

יוֹם נָשָׂתִי לְרוֹמְמְךָ בְּתוֹךְ עַם דַּל וָחֵלֶךְ,
שַׂגֵּב פְּלִיטַי בְּכָל מָחוֹז וָפֶלֶךְ;
בְּשִׁיר הַמַּעֲלוֹת קָרָאתִיךָ, מֶלֶךְ;
שָׂמַחְתִּי בְּאָמְרִים לִי בֵּית יְיָ נֵלֵךְ.

אֶת תַּגְמוּל מַעֲנוֹתַי לָקַחְתִּי בְּכִפְלָיִם;
בַּשֵּׁר נָא תַּגְחוּם לַחֲלוּצַת נַעֲלָיִם;
גָּדְלָךְ יְצַלְצְלוּ אֲמוּצֵי רַגְלָיִם;—
עִמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ בִּשְׁעָרַיִךְ יְרוּשָׁלָיִם.

דְּבִיר מְשׁוֹמֵם כּוֹנְנָה מַרְבַדָּיו;
הַרְחֵב, הַאֲרֵךְ, הַפְלֵא מִדָּיו;
וְאָז הַפֶּלֶא יְהִי לְתִמְהוֹן מְפַסֵּג מַחֲמַדָּיו;—
יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחָבְרָה־לָהּ יַחְדָּו.

וָמֶר צֶדֶק רָצָה נָא; וְהוֹאֵל
חוֹסֵיךְ לְהַעֲלִיץ בִּבְיאַת גּוֹאֵל;
טְרוּדֵיךְ יַעֲלוּ לְבִנְיַן אֲרִיאֵל;
שֵׁשֶׁם עָלוּ שְׁבָטִים שִׁבְטֵי־יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל.

יְרִיבַי תַּאֲבִיד,
כִּי מְצוּקָם תַּכְבִּיד;
לֶעָרִיץ תַּעֲבִיד;—
כִּי שָׁמָּה יָשְׁבוּ כִסְאוֹת לְמִשְׁפָּט כִּסְאוֹת לְבֵית דָּוִד.

מְקַדְּשֵׁיךְ בַּשֵּׁר רוֹנֵי בְּנִיבָיִךְ,
נֶחוּגֵי חוֹמַת אֵשׁ סְבִיבָיִךְ;
סְבִיב מָגִנֵּךְ אֶעֱלֹץ, וְאֶשְׁמַע נְדִיבָיִךְ:
שַׁאֲלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלָיוּ אֹהֲבָיִךְ.

עִיר יְיָ, עַלְצִי, וְחַרְבִי נְגִינוֹתָיִךְ;
פִּצְחִי שִׁיר, וְצַהֲלִי, וְהַגְדִּילִי רְנָנוֹתָיִךְ;
צָהֳלָה וְרִנָּה אֲמַלֵּא פְּצִחוֹתָיִךְ;
יְהִי־שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ.

קוֹל יִשְׂאוּ יַחַד מְחַכֵּי נִיכָךְ,
רָנּוֹת יְחַדְּשׁוּן מְקַדְּשֵׁי חִטּוּכָךְ;
שָׁלוֹם יַשְׁמִיעוּ שְׁבֵעֵי טוּבָךְ;
לְמַעַן אַחַי וְרֵעַי אֲדַבְּרָה־נָּא שָׁלוֹם בָּךְ.

תִּפְאֶרֶת מָעוֹז תַּרְבֶּה בִּגְבוּלָךְ,
תְּהִלּוֹת מְצַלְצְלִים תִּשְׁמַע מִזְּבוּלָךְ;
תְּבוּגוֹת מְצִפָּה תְּדַבֵּר בְּחֵיכָלָךְ;—
לְמַעַן בֵּית־יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְּשָׁה טוֹב לָךְ.

4. Hymn Based on Psalm 123

יוֹם דָּרַשְׁתִּי פָּנֶיךְ בְּמִיחָדֵי פַּעֲמִים,
סוֹבְרֵי יוֹם פְּלָאֶיךְ לְהַחֲיוֹתָם מִיּוֹמִים,
בְּשִׁיר הַמַּעֲלוֹת שָׂפַכְתִּי לֵב כַּמָּיִם;
אֵלֶיךְ נָשָׂאתִי אֶת־עֵינַי הַיּשְׁבִי בַּשָּׁמָיִם.

אֵזֶן אֲנַקַּת עַמְּךָ, וּשְׁמַע תַּחֲנוּגֵיהֶם,
בְּנִשְׁתָּם לְפָנֶיךְ בְּמַעֲרְכֵי רִנֵּיהֶם;

גַּם כִּנְשֹׂאָם אֵלֶיךָ כִּגְחִינָה עֵינֵיהֶם:
חִנָּה כְעֵינֵי עֲבָדִים אֶל־יַד אֲדוֹנֵיהֶם.

דּוֹרְשֵׁי פָּנֶיךָ הַצֵּל מִמְּחָתָה;
הַתְּשׁוּעָה תָּחִישׁ לְקוֹרְאֶיהָ בְּעָתָהּ;
וְשׁוּר עֲנִי עֲנִיָּה מַחֲלָלֶךָ בְּתֹתָהּ:
כְּעֵינֵי שִׁפְחָה אֶל־יַד גְּבִרְתָּהּ.

זְכָר־נָא חַסְדֶּךָ, אֵל אֱלֹהִים מָגִנֵּנוּ,
חֲמָל־נָא וְרַחֵם וּסְלַח לַעֲוֹנֵנוּ;
טָהוֹר, חֲלֹא מְאֹד דְּרַשְׁנוּךָ וַתַּעֲנֵנוּ;—
כֵּן עֵינֵינוּ אֶל־יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שֶׁיְּחָנֵּנוּ.

יֶתֶר חַבָּז עֲנוּתָם אַל תָּבוּז,
כִּי אֲכָלוּם וְכִלּוּם אָהֲלֵי עוֹץ וָבוּז;
לָדוּשׁ יְעוּשׁ יָחִישׁ, וּבוּז יָרוּץ לָבוּז;
חָנֵּנוּ יְיָ חָנֵּנוּ כִּי־רַב שָׂבַעְנוּ בוּז.

מְצוּקוֹת סְבָבוּנוּ, וְהִכְנִיעוּ רָאשֵׁינוּ,
נוֹתַרְנוּ אֲנוּקִים כְּמַלְכּוּד מוֹקְשֵׁנוּ;
סְחִי וּמָאוּם וּמְרוֹר כְּמַרְפִּית עָנְשֵׁנוּ
רַבַּת שָׂבְעָה־לָּהּ נַפְשֵׁנוּ.

עֲצֶרֶת פְּלִיטָיִךְ נוֹתְרוּ מֵאֻבְיוֹנִים, 25
צִדְקוֹתַיִךְ קָוִים, רָם עַל עֲלִיוֹנִים;
שִׁבְעֵי תְלָאוֹת עוֹרְכִים חֶגְיוֹנִים; —
חַלַּעַג הַשַּׁאֲנַנִּים חַבּוּז לְגֵאֵיוֹנִים.

XII. HAI B. SHERIRA GAON

[The last Gaon of the academy at Pumbeditha. He was an eminent authority on the Talmud, and numerous responsa written by him are still extant. He was the author of commentaries on talmudic treatises and of a dictionary of difficult words occurring in the Bible, Targum, and Talmud. He also acquired fame as a poet, and was one of the first to employ the Arabic metre in Hebrew poetry. He died 1038.]

Maxims and Admonitions

לְשׁוֹנְךָ שִׂים בְּפִיךָ נֶאֱמָרָה, וְכָאֵלֶּה חַיֶּה בֵּין חַבְּרוּרָה.
וְאַל תַּרְפֶּה אֲרִי אָסוּר בְּכַבְלָהּ, וְאִם אוֹתוֹ תְּשַׁלַּח, וְאָכְלָהּ.
וְאַל תַּבֵּט אֱלֵי אִשָּׁת עַמִּיתָךְ, וְשִׂימָה נָא פְּנִימָה רַעֲיָתָךְ;
כְּבוֹד נָשִׁים וְהָדָר לַאֲנָשִׁים, לְבַל תִּפְתַּחֲנָה עַיִן בְּאִישִׁים.
וְשָׁתָפוּת לְבַל תַּעַשׂ לְעֶזְרָה, וְלֹא עִם כָּל קְרוֹבֶיךָ סְחוֹרָה.
וְלָעַד אַל תְּחִי שׁוֹכֵן בְּנָהָר, וְסוּרָה מִפְּנֵי גֶּשֶׁם אֱלֵי הָר.
זְרַע טוֹבָה, תְּחִי קוֹצֵר נְעִימָה, וּמַשְׂכֻּרְתָּךְ תְּחִי מֵאֵל שְׁלֵמָה.
חֲיֵה תָּמִים וְיָשָׁר עִם אֱלֹהִים, וְאַל תִּדְרֹשׁ לָךְ מַה־בַּגְּבוֹהִים.
וּמְשׁוֹטֵטָה וְחֵרֵשׁ גַּם נְקֵבָה שְׁטֵה, אַל תַּעֲשֶׂה עִמָּם מְרִיבָה.
וְאִם חָכְמָה וְשֵׂכֶל לֹא לְמַדְתָּם, שְׁבָה אֵצֶל פְּלִילֵי עָם בְּשִׂבְתָּם.
וְאַל תֵּבוּשׁ לָךְ לִלְמֹד וְלִדְרֹשׁ, חֲיֵה זָנָב לְחָכָם, אָז תְּהִי רֹאשׁ.
וְחָכְמָה דְּרֹךְ דַּרְכֵי אֱמוּנָה, וְיִרְאַת אֵל וְסוּר מֵרָע תְּבוּנָה.
חֲיֵה אֵצֶל פְּלִיל עֵדָה וְדַיָּן, וְשָׁתְקָנָה קְנֵחוּ לָךְ בְּקִנְיָן.
וּבְמַאֲדָךְ בְּחַר עֵדִים כְּשֵׁרִים, יְנִיחוּךְ אֲנִי מֵרִיב דְּבָרִים.

וְטוֹב לָצֵאת וְלָבוֹא אֶל אֲבֵלִים לְךָ, מִבּוֹא בְּבֵית מִשְׁתֶּה וְגִילִים.
וְלֹא תַחְשֹׁק לִשׁוֹנֵא מַה־בְּלָבָךְ, וְשִׂנְאָתוֹ סָתֹר, אִם לֹא תְּהִי בָּךְ.
חֲקֹר חוֹלִים, וּבַקֵּר אֵת מְזוֹרִים, וְדַבֵּר עַל לֵבַב אִישִׁים מְרוּרִים.
וְסוּר מֵרִיב וּמְמַדּוֹן בְּרָחָה, וְאַל תַּעְמֹד עֲלֵי חֹק בּוֹר וְשׁוּחָה.
וְכַבֵּד אֶת אֲבוֹתֶיךָ, וְעִמָּם קְרוֹבֶיךָ וְכָל דּוֹרֵשׁ שְׁלוֹמָם.
וְאִם תָּבוֹא בְּצַל מֶלֶךְ וְתִקָּרֵב, דְּעָה כִּי עַל אֲרִי תַּעְמֹד וְתִקָּרֵב.
וְאָז יִרְאַת אֲנָשִׁים לְךָ יִהְיֶה, וְלָכֵן פַּחְדְּךָ גָּדוֹל וְנוֹרָא.
וְשׁוֹר עַז אַל תְּהִי אוֹחֵז קְרָנָיו, וְאַרְיֵה אַל תְּהִי סוֹמֵךְ רְסָנָיו.
וְאַל תִּכְאַב לִבַּת אִם תַּעֲלֶה לָךְ, בְּטַח בָּאֵל, וְגִיל וּשְׂמַח בְּחֶבְלָךְ.
וְיֵשׁ בַּת שֶׁתְּהִי מִבֵּן יָקָרָה, וְטוֹבָה לַאֲבוֹתֶיהָ וּבָרָה.
וְכָל דָּבָר אֲשֶׁר מֵאֵל יְהִי בָא, רְצֵה בוֹ, וֶאֱמֹר: גַּם זֶה לְטוֹבָה׳.
וְטוֹב שֶׁבְּתְךָ תָּבוֹא לֶקֶבֶר בְּתוּלָה, מִלְּהִתְחַנֵּן לְגֶבֶר.
קְנֵה דִּירָה לְךָ בֵּינוֹת יְשָׁרִים, וְסוּרָה מִנְּוֹת חוֹמְדִים וְצָרִים.

XIII. SAMUEL HA-NAGID

[Born at Cordova 993, and died at Granada in 1055. He was famous as a poet, Halakist, and philologist, and was the author of a treatise on the methodology of the Talmud. Mediaeval Jewish critics considered him the greatest Hebrew poet. This view, however, cannot be maintained, as he was certainly surpassed by Ibn Gebirol and Judah ha-Levi. He was for some time vizier at the court of King Habus. His poems, perhaps more than those of any other poet of that epoch, resemble the Arabic poems very closely.]

1. On Leaving Cordova

נִשְׁמָה מֵאֲשֶׁר תִּתְאַו גְּדוּעָה, וְנֶפֶשׁ מֵאֲשֶׁר תִּשְׁאַל מְנוּעָה.
וְגוּף שָׁמֵן וְשָׂבֵעַ וְדָשֵׁן, וְנֶפֶשׁ הַכְּבוּדָה לֹא שְׂבֵעָה.
וְאִישׁ עָנָו מְהֻלָּל עַל אֲדָמָה, וּמַחְשַׁבְתּוֹ עָלַי שַׁחַק שְׂרוּעָה.
וּמַה־יּוֹעִיל לְאִישׁ בָּשָׂר בְּשָׂרוֹ וְטוֹבָתוֹ, וְהַנֶּפֶשׁ בְּרָעָה?
וְיֵשׁ רֵעִים מְרֵעִים, לֹא מְטִיבִים; גְּדוֹלֵי גוּף, וְזִמָּתָם גְּרוּעָה.
יְדַמּוּ כִּי לְהוֹסִיף הוֹן אֲנִי סָר וְנֶעְתָּק מֵחֲנִיָּה אֶל נְסִיעָה;
וְאִם רֹאשִׁי בְּצִיצִית רֹאשׁ
פְּרוּעָה, וּבַת עַיִן בְּפוּדָה לַיִל קְרוּעָה.
וְלֹא יֵדְעוּ מְרֵעֵי סוּד לְבָבִי; אֲבָל לֹא דִּבְּרוּ רֵעֵי בְּדֵעָה.
וְנַפְשָׁם מִבְּלִי הַכֵּר וְהָבִין, כְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה הַשְּׁסוּעָה.
חֵיתְאַפֵּק אֲשֶׁר נַפְשׁוֹ לְבָנָה, וְכִלְבָּנָה לְהִתְנַשֵּׂא יִגְעָה?
וְיִשְׁקֹט עַד אֲשֶׁר יֶאְזַר בְּמָתְנָיו כְּנָפָיָה, כְּאִישׁ אוֹזֵר יְרִיעָה,
וְעַד יִפְעַל, וְיִשְׁמְעוּ פְּעָלָיו, וְיוֹסִיף עוֹד כָּיָם עַל הַשְּׁמוּעָה?

בְּחֵי חָאֵל, וְחֵי עוֹבְדֵי אֱלֹהִים (וְכָמוֹנִי יְחִי שׁוֹמֵר שְׁבוּעָה),
בְּרַגְלַי אֶעֱלֶה סֶלַע, וְאֵרֵד אֲלֵי פַּחַת בְּמַעְמַקִּים תְּקוּעָה;
וְאֶתְפֹּר אֶת שְׁפַת מִדְבָּר
בְּמִדְבָּר, וְאֶקְרַע יָם בְּכָל שׁוּחָה קְלוּעָה;
וְאָשׁוּט עַד אֲשֶׁר אֵרוֹם, וְאַעַל אֲלֵי שִׂיאָה תְּחִי לָעַד יְדוּעָה.
וְתִמְצֵא לְצָרַי בִּי חֲרָדָה, וְתִמְצֵא לְדוֹדַי בִּי תְּשׁוּעָה.
וְאֶרְצַע אֶת בְּנֵי חֹרִים בְּאָזֶן, וְלִי אֹזֶן לְמוֹדָעֵי רְצוּעָה.
וְלִי נֶפֶשׁ לְרֵעִים מַחֲזֶקֶת, וְלִי נֶפֶשׁ לְמַשְׁטִינִים מְנוּעָה.
וְלָךְ תּוֹכָהּ עֲרוּגָה מִן יְדִידוּת מְלֵאָה, עַל נְהָר אַהַב נְטוּעָה;
יְדִידוּת הַשְׁמוּרָה מִנְּעוּרִים, כְּחוֹתָמֶת בְּטַבַּעַת קְבוּעָה;
מְפֻתַּחַת כְּפִתּוּחֵי יְרַקְרַק עֲלֵי שִׁמְשָׁה בְּסֵפֶר הֵיכָל קְרוּעָה
יְהִי לָךְ יָהּ כְּאַהֲבָתָךְ, וְנַפְשָׁךְ אֲשֶׁר אָהַב תְּחִי מִצַּר פְּדוּעָה.
וְיִשְׁלַח אֵל לְמוֹשָׁעוֹת לָךְ עַד בְּלִי שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ יְשׁוּעָה!

2. On Having Been Saved in Mid-Ocean From a Tunny Fish

הֲלַכּוֹשֵׁל וְלַנּוֹפֵל תְּקוּמָה? וְלַנּוֹדֵד וְלָאוֹבֵד תָּנוּמָה?
וְאִם יֵשׁ לִי, בְּמוֹט רַגְלִי, וְאִם יֵשׁ לְקַרְסֻלִּי, אֲשֶׁר מָעַד, תְּרוּמָה?
בְּנַפְשִׁי כָּל אֲשֶׁר יָבוֹא בְּעֻזָּרָה וְנֶחָמָה לְכָל נֶפֶשׁ חֲלוּמָה;
וּבִנְפָשׁוֹת, אֲשֶׁר בָּאוּ בְּיוֹם בּוֹא מְהוּמָתִי וְרָאוּ בִי, מְהוּמָה.
יְדַמּוּ כִּי לְעוֹלָם אֵין תְּמוּרָה לְיוֹם צָרָה, וְלֹא תֵּשֵׁב שְׁמָמָה;
וְאֵל יָרִים אֲשֶׁר חֵשַׁח וְהִשְׁפִּיל, וְלוּ סוֹדוֹת, וְדַרְכּוֹ נַעֲלָמָה.
שָׁמַע מִלָּה, וְדַע כִּי לֹא לְקַלָּה יְחַיֵּינִי אֱלֹהִים עַל אֲדָמָה;
וְקִבֵּל אֶת יְמֵי רָעָה בְּלֵב טוֹב, וּפֶה סְגוֹר, וּמַחְשָׁבָה חֲסוּמָה;

וּמְשׁוֹנִים תְּהִי אָזְנְךָ כְּבֵדָה, וּמְזוֹנִים תְּהִי עֵינְךָ עֲצוּמָה,
כְּמוֹ חָפְנִי בְּשִׁילֹח, אוֹ כְּזִמְרִי בְּמִדְיָנִית, וְאוֹנָן בַּיְבָמָה.
שְׁמַע מִלָּה, וְחַגֵּדְל יָהּ בְּבֵית וּבַדֶּרֶךְ, וְעִם שָׁבְתְּ וְקִימָה.

. . . . . .

וְרֹאשׁ לָהּ כָּאֲנִי שַׁיִט כְּמִדָּה עֲלֵי פָּנִים מְנָשָׁאִים כְּרָמָה;
וְעֵינַיִם כְּמַעְיָנִים, וְנָחִיר כְּמוֹ כִבְשָׁן, וְלָהּ רַקָּה כְּחוֹמָה;
וּפֶה עָטֹק וְרָחָב כַּמְּעָרָת, תְּעַר נָהָר אֵלַי תּוֹכוֹ כְּצָמָא;
וּבְשִׂפָתוֹת כְּנֹאד עַל נֹאד נְפוּחִים, וּבֵיגֵיהֶם כְּפִי תַּחֲרָא פְּרוּמָה.
וְגוּף לָבָן, וְגַב יָרֹק, וְצַוָּאר כְּמוֹ מִגְדָּל, וּבֶטֶן כַּעֲרֻמָּה.
וּבִסְנַפִּיר כְּמוֹ חֶרֶב לָטוּשָׁה, וְקַשְׂקֶשֶׂת כְּסוֹחֶרֶת אֲדֻמָּה.
וְגִזְרָתָהּ לְמַשְׁגִּיחִים כְּמוֹ צוּר, אֲשֶׁר הָיְתָה בְּלֵב הַיָּם כְּדוּמָה.
וְשָׂטָה מִסְּבִיבוֹת לַסְּפִינָה, וְאֵין מַגִּיד, וְאֵין נוֹאֵם נְאִימָה.
וְהִגִּיעָה לְצִדֶּיהָ, וְעָמְדָה עֲלֵי זָנָב כְּאֶרֶז אוֹ שְׁדֵמָה.
אֲזַי נָמַס לְבַב כָּל אִישׁ כְּדוֹנַג וְכַמַּיִם וְשִׁבְלֶת זְרוּמָה.
וְשִׁוִּיתִי וְדוֹמַמְתִּי בְּעָצְבִּי כְּרָחֵל יוֹם טִבְחַ נֶאֱלָמָה.
וְזָכַרְתִּי אֱלֹהַי, וַאֲחֵרִים לְנֶגְדִּי יִזְכְּרוּ אֵל כַּאֲשִׁימָא.
וְאָמַרְתִּי: ״אֻמַּת כָּזֶה וְכָזֶה עֲוֹנוֹת יִלְכְּדוּ נֶפֶשׁ אֲשֶׁמָה;
וְאִם בְּלַע בְּיָם יוֹנָה, וְהוֹקָא בְּיִבָּשָׁה לְצִדְקָתוֹ, אֲנִי מָה?
אֱלֹהַי, הַאֲרֵךְ לִי, כִּי אֲשֶׁר בָּא חֱקִיצָנִי, וָהָיִיתִי כְּנוּמָה.
וְאִם זֶה חוּא גְּמוּל יָדִי, תְּחִי בוֹ סְלִיחַת מַעֲוָתַי הָעֲצוּמָה.״
וְנִשְׁתַּקְּעָה בְּתוֹךְ מַיִם, כְּחַיִל אֲשֶׁר חָאֵל בְּיָם יָרָה וְרָמָה,
וְתַחַת לָאֲנִי בָּאָה לְחָפְכוֹ; (וּמֵת כָּל לֵב וְאָבְדָה כָּל נְשָׁמָה).

אֲבָל גָּעַר אֱלֹהִים בָּהּ, וְשָׁבָה כִּרְגַע אֶל מְצוּלַת יָם פְּנִימָה.
וְהוֹשִׁיעַ לְתוֹלָעִים קְטַנִּים עֲלֵי שׂוֹכָה בְּמוֹ זֶפֶת קְרוּמָה.
וְהֵשִׁיב מִשְׁאוֹל מֵתִים, וְהִצִּיל מִבָּלָעִים בְּיָד נִשְׁאת וְרָמָה.
וְתָמְהוּ כָּל גִּבּוֹנֵי יָם, וְאָמְרוּ: "בְּמַה־זֶּה נִמְלְטוּ אֵלֶּה? וְלָמָּה?
וְלֹא הָיְתָה פְּלֵטָה לָאֳנִיָּה לְפָנִים מִן יְדֵי קָרְחָה וְעוּמָה.
עֲנִיתִים: "כֵּן גְּאֻלַּת אֵל לִיוֹדְעֵי כְּבוֹד חוֹדוֹ מְחֻדֶּרֶת שְׁלֵמָה;
וְהוּא עוֹשֶׂה לְמַכִּירָיו תְּשׁוּעָה, וְהוּא עוֹשֶׂה בְּמַרְגִּיזָיו נְקָמָה.
אֲשֶׁר לוֹ יָם וְחַיָּתוֹ, וּמֵימֵי תְהוֹם רַבָּה—וְתָלָם עַל בְּלִימָה.
וּמַה חַיָּה לְנֶגֶד צוּר נְסָכָהּ, וְשָׁם לָהּ עוֹז, וְשָׁם לָהּ תַּעֲצוּמָה?"
אֲנִי אוֹדֶה לְאֵל תּוֹדוֹת גְּאוּלִים—
תְּהִי עַל פִּי מְסֻדֶּרֶת וְשׁוּמָה.
וְאוֹדֶה כִּי לְצוּרִי אֵין תַּחְלָה כְּנִבְרָאִים, וְכִי אֵין לוֹ חֲתִימָה;
וְאוֹדֶה כִּי אֱמֶת הִיא הַתְּחִיָּה, בְּבוֹא קֵץ הַשִּׁבּוּעָה הַפְּתוּמָה;
וְכִי מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֲשֶׁר הִיא בְּיָדֵינוּ אֱמֶת, בַּתֹּם רְשׁוּמָה;
וְכִי דִּבְרֵי חֲכָמֵינוּ יְשָׁרִים, וְתַלְמוּדָם וּמִשְׁנָתָם נְעִימָה;
וַיֵּשׁ שָׂכָר לְעוֹלָם בָּא לָזַכִּים, וְתַגְמוּלִים לְמֵתִים עַל עֲלוּמָה.
וְאֵל שַׁלִּיט בְּיַבֶּשֶׁת וַיַּמִּים, וּבְשָׁחָקִים וְעַל עַיִשׁ וְכִימָה.
וְיִרְאָתוֹ עֲלֵי פָּנַי נְתוּנָה, וְתוֹרָתוֹ בְּתוֹךְ לִבִּי תְּמִימָה.

XIV. SOLOMON B. JUDAH IBN GEBIROL

[Deep thinker and lyric poet. One of the most original and noblest minds of mediaeval Jewry. He was born at Malaga about 1021, and died at Valencia about 1058. In his philosophic works and in his poems that are still extant one discerns a spirit that strives to soar high and to attain to the loftiest state of mental development. In his soul mystic and rational elements are wonderfully blended. He had great influence upon subsequent writers.]

1. On Leaving Saragossa

נְחַר בְּקָרְאִי גְּרוֹנִי, דָּבַק לְחִכִּי לְשׁוֹנִי;
הָיָה לְבָבִי סְחַרְחַר, מֵרֹב כְּאֵבִי וְאוֹנִי.
גָּדַל יְגוֹנִי, וָחָדַל מִתַּת תְּנוּמָה לְעֵינִי.
אֶל מִי אֲדַבֵּר וְאָעִיר? וּלְמִי אֲסַפֵּר יְגוֹנִי?
לוּ יֵשׁ מְנַחֵם, מְרַחֵם עָלַי, וְיֹאחֵז יְמִינִי!
אֶשְׁפְּךָ לְבָבִי לְפָנָיו, אַגִּיד קְצָת עִצְּבוֹנִי.
אוּלַי בְּזָכְרִי יְגוֹנִי, אֶשְׁקֹט קְצָת מִשְּׁאוֹנִי.
שׁוֹאֵל שְׁלוֹמִי, קָרַב נָא וּשְׁמָע! כְּמוֹ יָם הֲמוֹנִי.
אִם יֵשׁ לְבָבְךָ כְּשָׁמִיר, יֵרַךְ לְרֹב דְּרָאוֹנִי.
אֵיךְ תַּחֲשֹׁב כִּי אֲנִי חַי, עַל דַּעְתְּךָ דַּאֲבוֹנִי?
הַמְעַט חֲיוֹתִי בְתוֹךְ עָם יַחְשֹׁב שְׁמֹאלִי יְמִינִי?
נִקְבָּר, אֲבָל לֹא בְּמִדְבָּר, כִּי אִם בְּבֵיתִי אֲרוֹנִי.
נִכְאָב, בְּלִי אֵם וְלֹא אָב, צָעִיר וְיָחִיד וְעָנִי.
נִפְרָד, בְּלִי אָח, וְאֵין לִי רֵעַ לְבַד רַעְיוֹנִי.

אֶמְסֹךְ בְּדָמִי דְמָעַי, אֶמְזֹג דְמָעַי בְּיֵינִי.
אֶצְמָא לְרַע, וְאֶכְלֶה טֶרֶם כְּלוֹת צִמְאוֹנִי.
כָּלְאוּ שְׁחָקִים וְחֵילָם בֵּין תַּאֲוָתִי וּבִינִי.
נֶחְשָׁב כְּמוֹ גֵר וְתוֹשָׁב, יוֹשֵׁב בְּשֶׁבֶת יְעָנִי;
בֵּין כָּל פְּתַלְתֹּל וְסָכָל; לִבּוֹ כְּלֵב תַּחְכְּמוֹנִי:
זֶה יַשְׁקֵה רֹאשׁ פְּתָנִים, זֶה יַחֲלִיק רֹאשׁ וְנָגִיא;
יָשִׂים לְאָרְבּוֹ בְּקִרְבּוֹ, יֹאמַר לְךָ: „בִּי, אֲדוֹנִי״:
עָם נִמְאָסוּ לִי אֲבוֹתָם מִהְיוֹת כְּלָבִים לְצֹאנִי.
לֹא יַאֲדִימוּ פְּנֵיהֶם, כִּי אִם צִבְעוּם בְּשָׁנְיָ.
חֵם כַּעֲנָקִים בְּעֵינָם, חֵם כַּחֲגָבִים בְּעֵינִי.
בְּשֵׁאת מְשָׁלִי יְרִיבוּן עִמִּי כְּמוֹ עִם יְוָנִי:
„דַּבֵּר שִׂפַת עָם וְנִשְׁמַע, כִּי זֶה לָשׁוֹן אֶשְׁקְלוֹנִי.״
עַתָּה אֲדַקֵּם כְּמוֹ טִיט, כִּי קְלָשׁוֹנִי לְשׁוֹנִי.
אִם אָזְנָהֶם לִי עֲרֵלָה, מַה־יַּעֲשֶׂה פַּעֲמוֹנִי ?
לֹא יוּכְלוּ צַוָּארֵיהֶם לָשֵׂאת זָהָב סַהֲרוֹנִי.
לוּ פָעֲרוּ חַפְתָּאִים פִּיהֶם לְמַלְקוֹשׁ עֲנָנִי !
אַטִּיף בְּשָׂמַי עֲלֵיהֶם, כַּרְכֹּם וְגַם קִנָּמוֹנִי.
אוֹי לַתְּבוּנָה, וְאוֹי לִי, כִּי גוֹי כְּמוֹ זֶה שָׁכֵנִי !
דַּעַת אֱלֹהִים יְשִׁימוּן כָּאוֹב וְכַיִּדְּעוֹנִי.
עַל זֹאת אֵלִיל וְאֶסְפֹּד, אֶשִּׂים כְּמוֹ שַׂק מְלוֹנִי
אִכַּף כְּאַגְמוֹן, וְאָצוּם שֵׁנִי, חֲמִישִׁי, וְשֵׁנִי.
מַה־זֶּה אֲיַחֵל אֲנִי עוֹד ? כִּי מַה־יְּחִי בְּטִחוֹנִי ?
עֵינִי בְּתֵבֵל תְּשׁוֹטֵט, לֹא תֶחֱזֶה בָּהּ רְצוֹנִי.
תִּיקַר תְּמוּתָה בְּעֵינַי, תֵּקַל אֲדָמָה בְּעֵינִי.

אִם יֵשְׁטְ לְבָבִי בְּדַרְכָהּ, תְּדַבֵּק לַחִכִּי לְשׁוֹנִי.
נַפְשִׁי כְּבוֹדָהּ תְּמָאֵן, כִּי עִם יְקָרָהּ קְלוֹנִי.
לֹא אֶעֱלוֹ בָּהּ לְעוֹלָם, לֹא יַעֲלִץ לָהּ גְּאוֹנִי,
לוּ קָרְאוּ לִי בְּנֵי עָשׂ: ״סוּרָה, שְׁבָה פֹּה, אֲדוֹנִי״;
כִּי חָיְתָה הָאֲדָמָה כָּעֵל עֲלֵי צַוְּארוֹנִי.
מַה־לִּי עֲדָנָהּ בְּתֵבֵל, לוּלֵא שְׁאֵת עִוְרוֹנִי?
נַפְשִׁי כְּמוֹ פִּי תִרַנֵּן, לֹא מָצְאָה עוֹד מְעוֹנִי.
אָקוּץ בְּחַיַּי, וְאֶמְאַס לִהְיוֹת בְּשָׂרִי סָרָנִי.
כִּי יוֹם שָׁשׁוֹנוֹ אֲסוֹנִי, וּבְיוֹם אֲסוֹנוֹ שָׁשׁוֹנִי.
אִיגַּע לְחָבִין, וְאֵדַע כִּכְלוֹת בְּשָׂרִי וָאוֹנִי;
כִּי סוֹף אֲנָחָה חֲנָחָה, עֵקֶב רְזוֹנִי מְזוֹנִי.
אֲדָרֵשׁ בְּעוֹדִי, אֲחַפֵּשׂ מְצוֹת שְׁלֹמֹה זְקֵנִי.
אוּלַי מְגַלֶּה עֲמוּקוֹת יְגֻלֶּה תְּבוּנָה לְעֵינַי;
כִּי הִיא מְנָתִי לְבַדִּי מִכָּל עֲמָלִי וְהוֹנִי.

2. A Vow to Seek Wisdom

נֶפֶשׁ אֲשֶׁר עָלוּ שְׁאוֹנִיהָ, אָנָּה תְשַׁלַּח רַעְיוֹנֶיהָ?
תֶּהֱמֶה, וְתִדְמֶה כַּעֲלוֹת הָאֵשׁ, שֶׁיַּעֲלוּ תָּמִיד עֲשָׁנֶיהָ.
הָעֵת כְּמוֹ גַּלְגַּל אֲשֶׁר יִסֹּב עַל הָאֲדָמָה וַהֲמוֹנֶיהָ.
אוֹ רַעְיוֹנֶיהָ כְּמוֹ יַמִּים, שֶׁהַטְבְּעוּ בָּהֶם אֳנִיֶּיהָ:
״אֵיךְ תֶּחֱזַק יֶאְמַץ לִבָּהּ, כִּי תִבְזֶה מְקוֹם עֵישׁ וּבְנֶיהָ?
הַט לִבֵּךְ מֵעַל נְתִיב חָכְמָה, תִּפְרֹשׂ לָךְ תֵּבֵל סְדִינֶיהָ.״
נַפְשִׁי, יְדִידַי, נַחֲמוּ עַל זֹאת, אַף נַחֲמוּהָ עַל יְגוֹנֶיהָ.

תִּצְמָא לְאִישׁ שֶׁכֶל, וְלֹא תִמְצָא אָדָם יְרֵאָה צְמֹאוֹנֶיהָ.
דִּרְשׁוּ בְּאַנְשֵׁי הַזְּמָן, אוּלַי בָּהֶם אֱנוֹשׁ יָפִיק רְצוֹנֶיהָ.
אִם הָאֲדָמָה חָטְאָה עָלַי, יָרֹק לְבָבִי רֹק בְּפָנֶיהָ.
אִם לֹא בְּעֵינָהּ רָאָתָה אוֹרִי, דַּי לָאֲדָמָה עוֹרוֹנֶיהָ.
אִם כִּפְּרָה מִסְחֶרֶת פָּנַי, אָשׁוּב וְאֶסְלַח לַעֲוֹנֶיהָ.
גַּלְגַּל אֲדָמָה טוֹב, וְלֹא תָרִים יַד הַזְּמָן עַל עַל גְּבוֹנֶיהָ.
רַב לָהּ עֲשׂוֹת עָוֶל, וְדַי לִהְיוֹת אַרְזֵי אֲדָמָה קִיקְיוֹנֶיהָ.
חֶקֶל נָקְלַי עָם, אֲשֶׁר מֵהֶם קַלּוּ מְאֹד עָלַי אֶבָנֶיהָ.
וּכְרֹת זָנַב הָאוֹמְרִים אֵלַי: "אַיֵּה תִּבּוּנָה וֶאֱמוּנֶיהָ?"
לוּ שָׁפְטָה תֵּבֵל בְּצֶדֶק בָּם, לוּ נָתְנָה טֶרֶף לְכָנֶיהָ!
נָחוּ וְלֹא יָגְעוּ, וְהִשְׁיגוּ רַק מִפְּלִי דַּעַת שְׁשׁוֹנֶיהָ.
לָקְחוּ בְּנוֹת שֶׁמֶשׁ, וְהוֹלִידוּ סִכְלוּת, וְלֹא הָיוּ חֲתָנֶיהָ.
לָמָּה תְרִיבוּנִי עָלַי שִׁכְלִי, חוֹחֵי אֲדָמָה, קִפְּשׁוֹנֶיהָ?
אִם נִקְלָתָה חָכְמָה בְּעֵינֵיכֶם, אַתֶּם מְאֹד קַלִּים בְּעֵינֶיהָ.
אִם נִסְגְּרָה מִלְּפְנֵיכֶם סָגוֹר, הִנֵּה אֲנִי אֶפְתַּח אֲרוֹנֶיהָ.
אֵיךְ אֶעֱזֹב חָכְמָה, וְרוּחַ אֵל בָּרַת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֶיהָ?
אוֹ תַּעֲזֹב אוֹתִי, וְהִיא כָּאֵם לִי, וַאֲנִי יֶלֶד זְקוּנֶיהָ?
אוֹ כַּחֲלִי, אוֹ כַּעֲדִי נָפֶשׁ, אוֹ כַּעֲנָק עַל צַוְּארוֹנֶיהָ.
אֵיךְ תֹּאמְרוּ לִי: "עֲדֶיךָ חוֹרֵד, וּפִשְׁטִי רִבִּידָהּ מִגְּרוֹנֶיהָ"?
בָּהּ יַעֲלוֹ לִבִּי, וּבָהּ יִיטַב, כִּי טָהֲרוּ נַחֲלִי עֲדָנֶיהָ
מִדֵּי חַיּוֹתִי אַעֲלֶה נַפְשִׁי, וּבְעַד עֶרְפֶּל שִׁים מְעוֹנֶיהָ.
כִּי נִשְׁבְּעָה עָלַי לְבַל אֶשְׁקֹט עַד אֶמְצָא דַּעַת אֲדוֹנֶיהָ.

3. The Royal Crown

פִּתְפַּלְתִּי יִסְכָּן גָּבֶר, כִּי בָהּ יִלְמַד יֹשֶׁר וְזָכוּת;
סְפַרְתִּי בָהּ פְּלָאֵי אֵל חַי, בְּקִצָּרָה, אַךְ לֹא בַאֲרִיכוּת.
שַׂמְתִּיהָ עַל רֹאשׁ מַהֲלָלַי, וּקְרָאתִיהָ כֶּתֶר מַלְכוּת.

נפלאים מעשיך, ונפשי יודעת מאד! לך, יי, הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד. לך, יי, הממלכה, והמתנשא לכל לראש, והעושר והכבוד. לך ברואי מעלה ומטה יעידו כי המה יאבדו, ואתה תעמוד. לך הגבורה אשר בסודה נלאו רעיונינו לעמוד, כי עצמת ממנו מאד. לך חביון העוז, הסוד והיסוד. לך השם הנעלם ממתי חכמה, והכח הסובל העולם על בלימה, והיכולת להוציא לאור כל תעלומה. לך החסד אשר גבר על ברואיך, והטוב הצפון ליראיך. לך הסודות אשר לא יכילם שכל ורעיון, והחיים אשר לא ישלט עליהם כליון, והכסא הנעלה על כל עליון, והנוה הנסתר ברום חביון. לך המציאות אשר מצל מאורו נהיה כל הויה, אשר אמרנו: „בצלו נחיה". לך שני העולמים אשר נתת ביניהם גבול: הראשון למעשים והשני לגמול. לך הגמול אשר גנזת לצדיקים, ותעלימהו, ותרא אותו כי טוב הוא, ותצפנהו.

אתה אחד, ראש כל מנין, ויסוד כל בנין. אתה אחד, ובסוד אחדותך חכמי לב יתמהו, כי לא ידעו מה הוא. אתה אחד, ואחדותך לא יגרע ולא יוסיף, לא יחסר ולא יעדיף. אתה אחד, ולא כאחד הקנוי והמנוי, כי לא ישיגך רבוי ושנוי, לא תואר ולא כנוי. אתה אחד, ולשום לך חוק וגבול נלאה הגיוני; על כן אמרתי: „אשמרה דרכי מחטוא בלשוני". אתה אחד, גבהת ונעלית משפול ומנפול, ואי לו האחד שיפול.

אתה נמצא, ולא ישיגך שמע אזן, ולא ראות עין; ולא ישלט בך איך, ולמה, ואין. אתה נמצא, אבל לעצמך, ואין לאחר עמך. אתה נמצא, ובטרם היות כל זמן חיית, ובלי מקום חנית. אתה נמצא, וסודך נעלם, ומי ישיגנו? עמוק, עמוק, מי ימצאנו?

אתה חי, ולא מזמן קבוע, ולא מעת ידוע. אתה חי, ולא בנפש ונשמה, כי אתה נשמה לנשמה. אתה חי, ולא כחיי אדם להבל דמת, וסופו עש ורמה. אתה חי, והמגיע לסודך ימצא התענוג עולם: ואכל וחי לעולם.

אתה גדול, ומול גדולתך כל גדולה נכנעת, וכל יתרון מגרעת. אתה גדול מכל מחשבה, וגאה מכל מרכבה. אתה גדול על כל גדולה, ומרומם על כל ברכה ותהלה.

אתה גבור, ואין בכל יצירותיך ובריותיך אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך. אתה גבור, ולך הגבורה הגמורה, אשר אין לה שנוי ותמורה. אתה גבור, ומרוב גבורתך תמחול בעת זעם אפך, ותאריך לחטאים זעפך. אתה גבור, ורחמיך על כל ברואיך כלם: המה הגבורים אשר מעולם.

אתה אור, ועיני כל נפש זכה יראוך, ועיני עונים מעיניה יעליכוך. אתה אור, נעלם בעולם הזה, ונגלה בעולם העליון הנאה: בהר יי יראה.

אתה עליון, ועין השכל לך תכסוף ותשתאה, אפס קצהו תראה וכולו לא תראה.

אתה אלהי האלהים, וכל הברואים עדיך, ובכבוד זה השם נתחייב כל נברא לעבדך. אתה אלוה, וכל היצורים עבדיך ועובדיך; ולא יחסר כבודך בגלל עובדי בלעדיך, כי כונת כלם להגיע עדיך, אבל הם כעורים: מגמת פניהם דרך המלך, ותעו מן הדרך; זה טבע בבאר שחת, וזה נפל אל

פחת; וכלם חשבו כי לחפצם נגעו, והם לריק יגעו. אך עבדיך הם כפקחים ההולכים דרך נכוחה: לא סרו ימין ושמאל מן הדרך, עד בואם לחצר בית המלך. אתה אלוה, סומך היצורים באלהותך, וסועד הברואים באחדותך. אתה אלוה, ואין הפרש בין אלהותך ואחדותך וקדמותך ומציאותך; כי הכל סוד אחד: ואם ישתנה שם כל אחד, הכל הולך אל מקום אחד.

אתה חכם, והחכמה מקור חיים, וממך נובעת; ובחכמתך נבער כל אדם מדעת. אתה חכם, קדמון לכל קדמון, והחכמה היתה אצלך אמון. אתה חכם, ולא למדת מבלעדיך, ולא קנית חכמה מזולתך. אתה חכם, ומחכמתך אצלת חפץ מזומן, כפועל ואמן, למשוך משך היש מן האין (כהמשך האור היוצא מן העין, ושואב ממקור האור מבלי דלי), ופועל הכל בלי כלי; וחצב וחקק וטהר וזקק; וקרא אל האין, ונבקע; ואל היש, ונתקע; ואל העולם, ונרקע. ותכן שחקים בזרת, וידו אוחל הגלגלים מחברת, ובלולאות היכולת יריעות הבריאות קושרת; וכחה נוגעת על שפת היריעה, הבריאה החיצונה הקיצונה במחברת.

XV. BAHYA B. JOSEPH IBN PAKUDA

[Philosopher, talmudic scholar, and liturgic poet. Difference of opinion exists as to the time when he flourished. It is usually accepted that he lived in the eleventh century. But arguments, though by no means conclusive, have been brought forth to prove that he lived a century later. To him is due the credit of having been the author of the first Jewish system of ethics. His ethical work *Hobot ha-Lebabot* (Duties of the Heart), which was written in Arabic, has always been a great favorite in its Hebrew translation.]

Pious Reflections and Admonitions to the Soul

בָּרְכִי, נַפְשִׁי, אֶת יְיָ; וְכָל קִרְבַי אֶת שֵׁם קָדְשׁוֹ. נַפְשִׁי, עֹז תִּדְרְכִי, וְצוּרֵךְ בָּרְכִי, וְחִין לְפָנָיו תַּעֲרְכִי, וְשִׂיחָה לְנֶגְדּוֹ שִׂפְכִי; וְהִתְעוֹרְרִי מִשְּׁנָתֵיכִי, וְהִתְבּוֹנְנִי מִקּוֹמַיְכִי, אֵי מִזֶּה בָּאת וְאָנָה תֵּלֵכִי.

נַפְשִׁי, מִתְנוֹמָתֵךְ עוּרִי, וְלִפְנֵי יוֹצְרֵךְ שִׁיר דַּבֵּרִי; וְלִשְׁמוֹ זַמְּרִי, וְנִפְלְאוֹתָיו סַפְּרִי, וְגוּרִי מִמֶּנּוּ בַּאֲשֶׁר תָּגוּרִי.

נַפְשִׁי, אַל תִּהְיִי כְסוּם, כְּפֶרֶד, אֵין חָכִין, וּכְשַׁכּוֹר נִרְדָּם וְאִישׁ נִדְהָם; כִּי מִמְּקוֹר בִּינָה קֻרַצְתְּ, וּמִמַּעְיַן חָכְמָה לָקַחַתְּ, וּמִמָּקוֹם קָדוֹשׁ חוּבֵאת, וּמֵעִיר גִּבּוֹרִים הוּצֵאת, מֵאֵת יְיָ מִן הַשָּׁמָיִם.

נַפְשִׁי, לִבְשִׁי בִגְדֵי שֵׂכֶל, וְהִתְאַזְּרִי אֵזוֹר בִּינָה, וּמַלְּטִי אֶת נַפְשֵׁךְ מֵהַבְלֵי פְגָרֵךְ אֲשֶׁר אַתְּ מִתְגּוֹרֶרֶת. וְאַל יַשִּׂיאֵךְ לִבֵּךְ בְּנֹעַם חֶמְדּוֹתָיו, וְאַל יְסִיתֵךְ בִּשְׂכִיוֹת תַּאֲוֹתָיו, אֲשֶׁר יִמָּאֲסוּ

כְּמוֹ מַיִם, יִתְהַלְּכוּ לָמוֹ. וְזִכְרִי כִּי לֹא לְעֵזֶר וְלֹא לְהוֹעִיל רֹאשִׁיתָם, כִּי אִם לְבֹשֶׁת וְגַם לְחֶרְפָּה אַחֲרִיתָם.

נַפְשִׁי, שׁוֹטְטִי בִּרְחוֹבוֹת תְּבוּנָתֵךְ, וְסֹבִּי בְּחַדְרֵי חָכְמָתֵךְ, וּבְאִי עַד תְּכוּנַת בִּנְיַן מַשְׂכִּיתֵךְ, אֲשֶׁר בְּעָפָר יְסוֹדוֹ: הֲלֹא הוּא גּוּף נִמְאָס, וּפֶגֶר מוּכָם? קָרוּץ מִמַּעֲיַן גַּרְפֹּשׁ וּמִמָּקוֹר מָשְׁחָת, בָּנוּי מִטִּפָּה סְרוּחָה; שְׁרוּפָה בָּאֵשׁ, כְּסוּחָה. גֹּלֶם כְּדָמוּת תּוֹלַעַת, וְחַיָּה רַק וֶזֶעָה. עָצוּר בְּרֶחֶם מְטֻנָּף, סָגוּר בְּבֶטֶן מְלֵכָלָה, יֶלֶד בְּצִירִים וַחֲבָלִים, לִרְאוֹת עָמָל וַהֲבָלִים. כָּל הַיּוֹם הִתְאַוִּיתָ תַּאֲוָה, וְסָר מִמּוּסָר וּמִמְצָוָה; בַּחֹשֶׁךְ בָּא, וּבַחֹשֶׁךְ יֵלֵךְ, דַּל, אֶבְיוֹן, עָנִי, וָחֶלְאָה. לֹא דַעַת לוֹ מִבַּלְעָדֶךְ, וְלֹא תְבוּנָה לוֹ מִבִּלְתֵּךְ. בְּחַיָּיו עָפָר, וּבְמוֹתוֹ אֵפֶר. בְּעוֹדוֹ תוֹלָעִים יְסוֹבְבוּהוּ, וְאַחֲרִיתוֹ רִמָּה וְגוּשׁ עָפָר יְכַפּוּהוּ. לֹא יֵדַע בֵּין יְמִינוֹ לְשְׂמֹאלוֹ, טָמוּן בָּאָרֶץ חַבְלוֹ. לָכֵן לְכִי אַתְּ וּמַלְכִי עָלָיו, כִּי לִבְנֵי חָכְמָה מְלוּכָה תֵּאוֹת, וְעֶבֶד אֱוִיל לַחֲכַם לֵב. וְאַל תֵּלְכִי בְּשְׂרִירוּת לִבֵּךְ הָרָע, וְאַל תְּנַקְּשִׁי בְּמוֹעֲצוֹתָיו, וּמַאֲסִי בְּבֶצַע מַעֲשַׂקּוֹתָיו; וְאַל תִּבְטְחִי בְּעֹשֶׁק, וּבְגָזֵל אַל תֶּהְפָּלִי; כִּי הָעֹשֶׁק יְהוֹלֵל חָכָם וְיַאֲבֵד לֵב מַתָּנָה.

נַפְשִׁי, שִׂיתִי לִבֵּךְ לַמִּסְלָה, דֶּרֶךְ הֲלָכְתְּ; כִּי הַכֹּל הָיָה מִן הֶעָפָר, אָמְנָם הַכֹּל שָׁב אֶל הֶעָפָר. וּלְכָל נִבְרָא וְנוֹצָר יֵשׁ קֵץ וְתַכְלִית לָשׁוּב אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ לֻקָּח. וְהַחַיִּים וְהַמֵּתִים אַחִים, שִׁבְתָּם יַחַד; אִישׁ בְּאָחִיו יִדָּבָקוּ, יִתְלַכְּדוּ וְלֹא יִתְפָּרְדוּ; אֲחוּזִים בִּשְׁתֵּי קְצָווֹת גֶּשֶׁר רָעוּעַ, וְכָל בְּרוּאֵי תֵּבֵל עוֹבְרִים עָלָיו: הַחַיִּים מוֹבָאוֹ, וְהַמֵּתִים מוֹצָאוֹ; הַחַיִּים בּוֹנָה, וְהַמֵּתִים

סוֹתֵר; חַיִּים זוֹרֵעַ, וְהַמָּוֶת קוֹצֵר; חַיִּים גּוֹטֵעַ, וְהַמָּוֶת עוֹקֵר;
חַיִּים מַחְבִּיר, וְהַמָּוֶת מַפְרִיד; חַיִּים מַחֲרִיז, וְהַמָּוֶת מְפַזֵּר.
וּדְעִי נָא וּרְאִי כִּי גַּם עָלַיִךְ תַּעֲבָר כּוֹס, וְתֵצְאִי מִפְּלוֹן הַדָּרָךְ
כֵּרֵעַ, כִּי יִקָּרֵךְ עֵת וָפֶגַע, וְתָשׁוּבִי אֶל בֵּית עוֹלָמֵךְ. בַּיּוֹם הַחוּא
תִּרְצִי פְּעָלָתֵךְ, וְתִקָּחִי מַשְׂכֻּרְתֵּךְ חֵלֶף עֲבוֹדָתֵךְ אֲשֶׁר יָגַעַתְּ בּוֹ
בָּעוֹלָם הַזֶּה, אִם טוֹב וְאִם רָע. לָכֵן שִׁמְעִי נָא וּרְאִי, וְהַטִּי
אָזְנֵךְ, וְשִׂכְחִי עַמֵּךְ וּבֵית אָבִיךְ, וְקוּמִי רְנִי לְמַלְכֵּךְ יוֹמֵךְ וְלֵילֵךְ;
שְׂאִי אֵלָיו כַּפַּיִם, וְהִשְׁתַּחֲוִי לוֹ אַפַּיִם, וְעַפְעַפַּיִךְ יִזְלוּ מָיִם,
בְּכִרְיָעָה עַל בִּרְכָּיִם; אוּלַי יִתְאַו הַמֶּלֶךְ יָפְיֵךְ, וְיִשָּׂא פָּנָיו אֵלַיִךְ
וְיָשֵׂם לָךְ שָׁלוֹם. וְיָחֹן עָלַיִךְ כִּימֵי עָנְיֵךְ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְאַחֲרֵי
שׁוּבֵךְ לְמָנוּחָיְכִי, כִּי מֵעוֹדֵךְ גָּמַל עָלָיְכִי.

נַפְשִׁי, הָכִינִי צֵידָה לָרֹכֶב, אַל תַּמְעִיטִי, בְּעוֹד בַּחַיִּים
חַיָּתֵךְ, וְיֵשׁ לְאֵל יָדֵךְ, כִּי רַב מִמֵּךְ הַדָּרֶךְ. וַאַל תֹּאמְרִי: ׳לְמָחָר
אֶקַּח צֵידָה׳; כִּי פָּנָה חַיּוֹם, וְלֹא תֵדְעִי מַה־יֵּלֶד יוֹם. וּדְעִי כִּי
תָּמוּל לָעַד לֹא יָשׁוּב, וְכָל אֲשֶׁר פָּעַלְתְּ בּוֹ שָׁקוּל וְסָפוּר וְחָשׁוּב.
וְאַל תֹּאמְרִי: ׳מָחָר אֶעֱשֶׂה׳; כִּי יוֹם הַמָּוֶת מִכָּל חַי מְכֻפֶּה.
מַחֲרִי עֲשׂוֹת בְּכָל יוֹם חָקוֹ, כִּי הַמָּוֶת בְּכָל עֵת יִשְׁלַח חִצּוֹ
וּבְרָקוֹ. וְאַל תִּתְמַהְמְהִי מֵעֲשׂוֹת חָק דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ, כִּי כְצִפּוֹר
נוֹדֶדֶת מִן קִנָּהּ, כֵּן אִישׁ נוֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ. וְאַל תְּדַמִּי בְּנַפְשֵׁךְ כִּי
אַחֲרֵי צֵאתֵךְ מִמִּסְגַּר פִּגְרֵךְ, תָּשׁוּבִי לְתוֹכַחַת מִמְּשׁוּבָה נִצַּחַת,
כִּי לֹא יִתָּכֵן לָךְ אָז עֲשׂוֹת טוֹב וָרָע, וְלֹא יוֹעִילֵךְ תְּשׁוּבָה
מִמְּשׁוּבָה, וְלֹא הִנָּחֵם לָךְ מֵרָשַׁע וְאַשְׁמָה וָפָשַׁע. כִּי הָעוֹלָם
הַחוּא נָכוֹן לְחֶשְׁבּוֹן, וְסֵפֶר כָּל צָפוּן וְסָתוּם אֲשֶׁר בְּיַד כָּל אָדָם

חָתוּם, וְעָרוּךְ לְשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לְיִרְאֵי יְיָ וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ, וּלְחַנֵּקֶם בּוֹ גֶּקֶם בְּרִית מִן שׁוֹכְחֵי אֵל, הָאוֹמְרִים לָאֵל: ״סוּר מִמֶּנּוּ, וְדַעַת דְּרָכֶיךָ לֹא חָפָצְנוּ. מַה־שַּׁדַּי כִּי־נַעַבְדֶנּוּ? וּמַה־נּוֹעִיל כִּי נִפְגַּע-בּוֹ?״

נַפְשִׁי, אִם חָכַמְתְּ, חָכְמָתְךָ לָךְ; וְאִם לַצְתְּ, אַתָּה תָּלִין מְשׁוּגָתֶךָ. שִׁמְעִי מוּסָר, וַחֲכָמִי, וְאַל תִּפְרָעִי. שִׁיתִי עַל לִבֵּךְ תָּמִיד דִּבְרֵי קֹהֶלֶת בֶּן דָּוִד: ״סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת־הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת־מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי־זֶה כָּל־הָאָדָם כִּי אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים יָבֹא בְמִשְׁפָּט עַל כָּל־נֶעְלָם אִם־טוֹב וְאִם־רָע.״ וְאַל תִּשְׁכְּחִי בְּיַד כָּל אָדָם יַחְתֹּם לְדַעַת כָּל אַנְשֵׁי מַעֲשֵׂהוּ. וְזִכְרִי אֵין חֹשֶׁךְ וְאֵין צַלְמָוֶת לְהִסָּתֵר שָׁם פּוֹעֲלֵי אָוֶן. בַּקְּשִׁי אֶת יְיָ קוֹנֵךְ בְּכָל כֹּחֵךְ וְאוֹנֵךְ. בַּקְּשִׁי עֲדֶךְ, בַּקְּשִׁי עֲנָוָה, אוּלַי תִּסָּתְרִי בְּיוֹם אַף יְיָ וּבְיוֹם חֲרוֹן אַפּוֹ, וְתַזְהִירִי כְּזֹהַר הָרָקִיעַ וּכְצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבוּרָתוֹ. וְתִזְרַח עָלַיִךְ שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ. וְעַתָּה קוּמִי, לְכִי, וְהִתְחַנְּנִי לַאדוֹנַיִךְ, וּשְׁאִי זִמְרָה לֵאלֹהַיִךְ. הַלְלִי יָהּ, כִּי טוֹב זַמְּרָה לֵאלֹהֵינוּ; כִּי נָעִים, נָאוָה תְּהִלָּה.

XVI. AHIMAAZ B. PALTIEL

[Liturgic poet and author of a family chronicle. He was born at Capua, Italy, 1017, and died at Oria about 1060. His Chronicles (*Sefer Yuhasin*) is an important source for the history of the early Jewish settlement in Italy.]

Shephatiah Before His Death on Rosh ha-Shanah Declares that the Tyrant Basil Is Dead

וִר׳ שְׁפַטְיָה זָקֵן, בָּא בַּיָּמִים, וַיְיַ בֵּרְכוֹ בְּכָל מִדּוֹת נְעִימִים.
תּוֹרָה הִגְהִילוּ שׁוֹכֵן מְרוֹמִים, בְּעֹשֶׁר גְּדֻלּוֹ בִּנְכָסִים עֲצוּמִים.
בֵּן חִפְּנוּ הָגוּן וְתָמִים, חָאָב וְחַבֵּן נִמְצְאוּ שְׁלֵמִים. וְר׳ חֲנַנְאֵל
עִמָּם בְּגֹדֶל וּבְתֻמִּים, בְּיִרְאַת יְיָ לְעוֹלָם קַיָּמִים. אַחִים וַחֲבִיבִים
בְּחִבּוּב מְנֻעָמִים; בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת עוֹסְקִים לְעוֹלָמִים, חָקֵי אֵל
בְּאַהֲבָה מְקַיְּמִים. עֹז וְתִפְאָרָה לְמַלְכָּם מְרוֹמְמִים, הוֹד וְהָדָר
לְקוֹנָם מְעַצְּמִים, וְנֵזֶר וְכֶתֶר וַעֲטָרָה לְבוֹרְאָם מַכְתִּימִים.
לְיוֹצְרָם נוֹתְנִים עֹז וְתַעֲצוּמִים, בְּוַעַד חַתְפְּלָה מַעֲרִיבִים
וּמַשְׁכִּימִים. הַגָּלוּת וְהַחָרְבָּן בָּכוּ בְּעִנּוּמִים, וְהַשָּׁמָד קוֹנְנוּ
בְּתַמְרוּר וְשִׁמּוּמִים, כָּל יְמֵי חַיּוֹתָם עֲלֵי אֲדָמִים. וְזָעֲקוּ וְחִנְּנוּ
לְמֹשִׁיב חֲמָמִים, אֲשֶׁר בְּדַעְתּוֹ נִבְקְעוּ תְהוֹמִים, וְכוֹנֵן וְיוֹסֵד
נְהָרוֹת וַיַּמִּים, לְסַכֵּל דַּעַת חָאוֹיֵב וּמַלְכוּתוֹ לְהַשְׁמִים. תְּבוּנָה
בִּקְשׁוּ לְמַלֵּא רַחֲמִים, גְּזֵרַת הַשְׁמֵד לְהַאֲבִיל וּלְהַעְמִים. בְּצַעֲקָתָם
שֶׁצָּעֲקוּ לְרָם עַל כָּל רָמִים, הַגְּזֵרָה לֹא עָבְרָה מֵעִבְרֵי הַיַּמִּים,
וְהַצִּיל עֲבָדָיו בְּתוֹרָתָיו תְּמִימִים, מִטַּנּוּף וּמִסְרִיוּת וּמִמַּיִם

הַזּוֹהֲמִים: מֵהַכְרָעַת חֲרָשִׁים וְאִלְּמִים, מֵהַסְגָּדַת עִוְרִים וְסֻמִּים, מֵהִשְׁתַּחֲוֹוֹת פְּסִילִים וּצְלָמִים. וְהַרְעִים עַל אוֹיְבֵיהֶם בְּקוֹל רְעָמִים, שׁוֹנְאֵיהֶם וְרוֹדְפֵיהֶם לַחֲזִעִים בְּזַעֲמִים; וּמִלֵּט יְדִידָיו מִיַּד הַקָּמִים, וְחָשַׁךְ נַפְשָׁם מִגַּחֲלֵי רְתָמִים; לְהִיוֹת בְּתוֹרָה עוֹסְקִים וְחוֹמִים, לַהֲרִיחָם רֵיחַ סַמִּים וּבְשָׂמִים, הַגְּנוּזִים וְחֻתּוּמִים, בְּאוֹצָרוֹת וַאֲסָמִים, אֲשֶׁר בְּעֵדֶן יְשָׁנִים וּקְדוּמִים, וְגִסְתָּם בְּסִתּוּמִים. וְהַשְּׁלִים יְחִידָתוֹ בְּשִׁלּוּמִים, לְדַיֵּן אַלְמָנוֹת וַאֲבִי יְתוֹמִים, רַבִּי שְׁפַטְיָה חָרֵב בַּחֲכָמִים. טָעַם כּוֹס הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁגָּרַם אֲבִי פְּתָנִים לָרִאשׁוֹנִים וָאַחֲרוֹנִים.

וּבְיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הוּא רַבִּי שְׁפַטְיָה חָנוּן בַּחֲנוּנָה, לְתִקְעַ הַשּׁוֹפָר הוּא בְּעַצְמוֹ, בַּעֲבוּר כְּבוֹד יְיָ וְעַמּוֹ. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם טָמוּי, מִן הֶחָלִי נָטוּי; וְלָחֲשׁוּ לוֹ כָּל הַקָּהָל בְּבִטּוּי: ״אֲדוֹנֵנוּ, אוֹר עָטוּי, זִיו הוֹדֵנוּ, מְאוֹר עֵינֵינוּ, הַשּׁוֹפָר תִּקַּע אֵלֵינוּ; כָּל הַיָּמִים שֶׁיִּשְׁמָרְךָ אֱלֹהֵינוּ, אֵין אַחֵר תּוֹקֵעַ שׁוֹפָר בְּתוֹכֵנוּ.״ וְהִטְרִיחוּהוּ עָלָיו לִתְקֹעַ, וְעָמַד וְהַשּׁוֹפָר תָּקַע תָּקוֹעַ; וְהוּא הָיָה בְּלֹא כֹחַ וּגְבוּרָה, וּתְקִיעַת הַשּׁוֹפָר לֹא בָאָה כִּשׁוּרָה. וְעָנָה לָהֶם הַצַּדִּיק, וְדִינוֹ עָלָיו הִצְדִּיק: ״לָכֶם, בָּנַי, יִהְיֶה טוֹב סִימָן, כִּי עָלַי בַּעֲוֹנִי נִתְחַלֵּף הַזְּמָן.״ וַיָּצָא מִכְּנֶסֶת עֲדָתוֹ, וְהָלַךְ אֶל בֵּיתוֹ, וְשָׁכַב עַל מִטָּתוֹ. וְכָל הַקָּהָל אַחֲרָיו נִכְנַס בְּמִטַּת חֲדָרָיו. וְהוּא פָּנָיו הֶחֱזִיר אֲלֵיהֶם, וְכֵן אָמַר לָהֶם: ״אֲנִי הוֹלֵךְ לִמְנוּחָתִי לְקֵץ הַיָּמִים, לְגוֹרָלִי לַאֲבוֹת הַקְּדוּמִים; וְאוֹדִיעֲכֶם, בָּנִים חֲבִיבִים, בְּנֵי שִׁלְשֶׁת אֲהוּבִים, שֵׁמֶת בַּפִּילִי הַצּוֹרֵר וְהַחוֹבֵר, וְהִנְחוּ לְפָנַי עוֹבֵר, בְּשַׁלְשֶׁלְאוֹת שֶׁל אֵשׁ אָסוּר, בְּיַד מַלְאֲכֵי חַבָּלָה מְסוּר.

וְשָׁלַח אֵלַי יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ, לְלֶכֶת לִקְרַאת בַּפִּילִי וְלַעֲמֹד בַּדִּין
עִמּוֹ, מִכָּל הָרָעָה שֶׁעָשָׂה לְעַמּוֹ; לְחַכְרִית שְׁמוֹ וְשֵׁם זַרְעוֹ,
וְשָׁרְשׁוֹ וְצֶאֱצָאָיו וְנִטְעוֹ." וְכָתְבוּ הַיּוֹם וְהַשָּׁעָה. וּבַיָּמִים הָהֵם
בָּאָה הַשְּׁמוּעָה, כִּי מֵת בַּפִּילִי שֶׁעָשָׂה הָרָעָה; לְפִי דִּבְרֵי הַצַּדִּיק
כֵּן הַכְּתָב הִגִּיעָה. שֶׁכֵּן מַלְכֵי קוֹסְטַנְטִינָא עוֹשִׂים כְּמִנְהָגָם:
כְּשֶׁיָּמוּת הַמֶּלֶךְ מְשַׁלְּחִים בְּבַארִי בִּכְתָב פִּתְגָם, וְכוֹתְבִים הַיּוֹם
וְהָעֵת, אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ מֵת מְבַעֵת). "בָּרוּךְ עוֹשֶׂה נִפְלָאוֹת לְבַדּוֹ,
אֲשֶׁר מִזֶּה אִבְּדוֹ, וּמֵהַבָּא כִּחֲדוֹ. בָּרוּךְ שְׁמוֹ, וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ.
וַאֲנִי נֶאֱסָף אֶל עַמִּי, וְאֵלֶךְ אֶל מְקוֹמִי. וְאַתֶּם, בָּנַי, בְּנֵי בַחוּרַי,
כָּל קְהַל חֲמוֹנַי, יְהִי עִמָּכֶם יְיָ. וּמִמִּית וּמְחַיֶּה, הוּא אָחִיָּה אֲשֶׁר
אָחִיָּה, בְּהַחֲיוֹתוֹ צַדִּיקֵי בְּנֵימִין וְגוּר אַרְיֵה."

XVII. MOSES B. JACOB IBN EZRA

[Poet, philosopher, and philologist. He wrote gracefully in Arabic and Hebrew. He was born about 1070 at Granada, and died in the first half of the twelfth century. His best works are still in manuscript, but even his published books show him to be a man of great talent. His poetry was chiefly praised for the beauty and polish of its diction. Judah ha-Levi addressed several panegyrics to him.]

1. Dirge on the Death of His Brother

הִתְאַבְּלִי, נַפְשִׁי, וְסוּת אֵבֶל
לִבְשִׁי, וְעַל שַׁקֵּךְ תְּנִי חֵבֶל ;
הִתְאַחֲדִי לַיְמִין וְלַשְׂמֹאל, גַּם
עוּרִי לְקוֹנֵן וַחֲשׁף שֹׁבֶל .
מִכְרִי מְשׁוֹשֵׁךְ לַצְּמִיתוּת ; גּוֹ־
אֵל אַל יְהִי לָעַד וְלֹא יוּבַל.
סֵפֶר כְּרִיתוּת כְּתָבִי אֶל גִּיל,
לְקֶחִי כְּלֵי תַּנּוּת מְקוֹם גֶּבֶל.
אַל תִּפְחֲדִי מֵאַת זְמַן לָעַד,
אַל נָא תְּגוּרִין מֵחֲרוֹן תֵּבֵל ;
מַה־יַּעֲשֶׂה בָךְ עוֹד, וְלֹא עָשָׂה ?
הֶעְמִיק לְהָרַע וַעֲשׂוֹת תָּבֶל !
אַחַר נָפַל אָחִי יְכֹלֶת אֵין
בּוֹ לְחָיוֹת מֵטִיב, וְלֹא חוֹבֵל.

הִכָּה וְלֹא חָמָל; וְשָׁבַר כָּל
עֻזּוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ שָׁבוֹר נֶבֶל.
שִׁיאוֹ בְּאַף הִשְׁפִּיל, וְאֵיזוֹ לַפִּיל
עוֹד בַּנְּעִימִים תִּקְרְאִי חֶבֶל?
בֵּית הָאֲסוּר אֵין אַחֲרָיו רִחַב
חֲלָדִי, וְהָעוֹלָם כְּמוֹ כֶּבֶל.
סוֹבֵל כְּבוֹד כָּל הַיָּקָר, אֵיכָה
עָפָר לְנַבּוֹ יִהְיֶה סֵבֶל?
שֶׁמֶשׁ לְמִפְקָדוֹ חֲבַר תַּנִּים,
סַהַר עֲלֵי מוֹתוֹ אָחִי אֵבֶל.
חַיּוֹם יְבִינוּן כִּי צָבָא מָרוֹם
יִבְלוּ וְיִבֹּלוּ כְּצִיץ נוֹבֵל;
(יִכְלֶה כְּגוּשׁ עָפָר, וְלֹא יָסוּף
זֵכֶר תְּהִלּוֹתָיו, וְלֹא יִבֶּל).
אַחַר חֲלַף אָחִי לְבֵית שַׁחַת,
בַּנְּתִי חֻכִּי כָּל חֲיִצּוּר חָבֶל.

2. Poem Addressed to One of His Noblest Friends

אָסִיר, אֲשֶׁר לִבּוֹ וְקוּד יַרְתִּיחַ
כַּפִּיר, וְעַב דִּמְעָה בְּרִי יַטְרִיחַ;
דְּמֵה לְהָקֵל מַחֲלָתוֹ בּוֹ, וְאַף
יָנִיחַ, חֲכִי גֶּשֶׁם יְבוּל מַצְמִיחַ:
כִּבְשָׁן אֲשֶׁר יֵעָשֵׁן, וְזָרַק מִבְּלִי
יָד עַל מְאוֹר פָּנָיו וּמְצָחוֹ פִּיחַ.

יִתְרוֹצְצוּ חָרִים בְּחֹם דַּמְעוֹ, כְּמוֹ
יִשְׁתֹּק שְׁאוֹן יַמִּים בְּעֵת יַצְרִיחַ.
בִּשְׁדֵה אֱדֹם תּוֹעֶה כְּלִי מִרְעֶה, וְאֵין
דּוֹרֵשׁ, כְּשֶׂה אוֹבֵד אֲרִי חְדִיחַ.
עָלָיו בְּגוֹת עַיִשׁ כְּיוֹנִים יֶהֱמוּ,
אֵלָיו כְּמוֹ נָשֶׁר כְּסִיל יַקְרִיחַ.
יַד חַזָּקָן בּוֹ יָצְאָה לָרַע, עֲדֵי
אוֹתוֹ בְּאַף מִמַּעֲרָב חִבְרִיחַ.
עַד אָן יְחִי מוֹדֵד פְּנֵי תֵבֵל? וְעַד
אָן לֹא יַרְפֶּה לוֹ חֲגוֹר וּמְזִיחַ?
אֶחָיו לְרַאְוָה בּוֹ לְנֶגֶד עָמְדוּ
בַּצַּר, וְכָל רֵעַ בְּרִית הֵזִיחַ.
וּבְיַד צִדְיָה שָׁפְכוּ דָמוֹ, וְאֵיךְ
דָּמוֹ לְכַסּוֹתוֹ, וְהוּא בְּצָחִיחַ?
אַךְ אֵל בְּשׁוּר כִּי אָוְלַת יָדוֹ, יְמִין
הַשַּׂר לְהָסֵךְ בַּעֲדוֹ הוֹכִיחַ.
עָלָה בְּלֵיל אֵדוֹ כְּמוֹ שַׁחַר, וְאוֹר
חֶבְרָה בְּאֹפֶל הַגְּדוֹד הִשְׁגִּיחַ.
מָטוּ פְּעָמָיו, אַךְ בְּצַפּוּתוֹ מְכוֹן
שִׁבְתּוֹ, בְּסֶלַע עָמְדוּ וְצָרִיחַ.
בָּא אָז בְּלֵב הַגָּן, וַנַּפְשׁוֹ עַל שְׁדֵי
שַׁלְוָה בְּצוּפֵי מַעֲנִיו הִבְטִיחַ.
נֹפֶת לְפִי טוֹעֵם, וְאוֹר שֶׁמֶשׁ לְעֵין
רוֹאֶה, וּמֹר עוֹבֵר לְאַף מֵפִיחַ.

אֵדֶן לְכָל חֶסֶד, וַעֲמוּד לַיְקָר,
קֶרֶשׁ לְמִשְׁכַּן חָאֱמֶת וּכְרִיתַ.
טֶרֶם קְרָא ״אָבִי וְאִמִּי״ יוֹצְרוֹ
אוֹתוֹ בְּיִרְאָתוֹ לְבַד חֵרִיתַ.
לוֹ מוֹעֲצוֹת שֶׁכָּל אֲשֶׁר בָּם יַעֲצִיב
צָרִים, וְנַפְשׁוֹת אוֹהֲבִים יַשְׂמִיחַ.
מַחְכִּים בְּרוּחַ פִּיו לְבַב פֶּתִי, וְרַךְ
עֵטוֹ דְּמֵי כֶסֶל וְמָן הֲדִיחַ.
אֶרֶז אֲשֶׁר גָּבַהּ בְּגַן חָכְמָה, עֲדֵי
עָרְכוּ שְׁתִילֶיהָ לְפָנָיו שִׁיחַ.
חֵם כַּחֲלוֹם רוּחַ, כְּקֶשׁ יִפָּרַח, וְהוּא
יַחֲלִיף וְעַל מִי נַאֲוָה יַפְרִיחַ.
מִשְׂרָה בְּגָוִית בָּנְתָה יָדוֹ, בְּיוֹם
תָּפֵל סָגְנֶיהָ יְשִׁימוּן טִיחַ.
נָדִיב כְּחָק הוֹרָיו, וּמַה־נָּעִים אֶכֶל
שָׁחִים בְּחֶסֶד אַחֲרֵי סָפִיחַ!
נַחֲלֵי יְמִינוֹ יַט כְּמוֹ חֶלֶף דְּבָשׁ,
אָכֵן לְפִיּוֹת שׁוֹאֲלָיו נָגִיחַ.
יָרֵךְ עֲלֵיהֶם לֵב נְדִיבוּתוֹ, אֲבָל
אוֹתוֹ עֲלֵי הוֹנוֹ כְּצֹר יַקְשִׁיחַ.
נַפְשׁוֹ קְרָאַתְהוּ לְהַעֲשִׁיר כָּל מְתֵי
חֶסֶר, עֲדֵי שֵׁם חֶעֱנִי הִשְׁכִּיחַ.
יִצְחַל אֲחִי יָגוֹן כְּמַרְאֵהוּ, וְאִם
יַזְכִּיר שְׁמוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה, יַצְלִיחַ.

אֶתְאַב לְדַבֵּר בּוֹ, וְאַךְ יַם הַנְּדוֹד
סוֹעֵר, וּמִי גַלָּיו יְהִי מַשְׂבִּיחַ?
אוֹחִיל רְאוֹת צַלְמֵי יְצוּרָיו בַּחֲלוֹם,
לוּ הַכְּאֵב לִישׁוֹן יְהִי מַנִּיחַ.
חוּא נַן עֲדָנִים, אַךְ פְּרוּצָיו נִסְתְּמוּ
הֵיטֵב, לְבַל מֹרוּ אֶחִי מְרִיחַ.
אַךְ חַזְמָן עַבְדּוֹ, וּבִי מִיּוֹם לְיוֹם
עֶבְרָה וְעַם מֵאֱנוֹשׁ מַשְׂלִיחַ.
לוּ בוֹ יְהִי גוֹעֵר, אֲזַי יִכְּפֶה חֲרוֹן
אַפּוֹ, וּמֵעָצְבּוֹ יְהִי מֵנִיחַ.
פָּגְעוּ אֲמָרַי בּוֹ, וְאֶת צִדְקוֹ יְצוּ
בֵּינוֹ לְבֵין עַבְדּוֹ יְהִי מוֹכִיחַ.
חֵא שִׁיר, אֲבָל שֶׁמֶן בְּשָׂמִים, אַהֲלַי,
חָאִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ יִהְיֶה מָשִׁיחַ!
רָבִיד, וְאֶל תַּשְׁבִּין זָהָבוֹ מַאֲמָר
וּפְאֵר, וְאֶל רַקְמַת רְבִידוֹ שִׂיחַ.

3. Poem in Honor of the Wedding of Solomon B. Matir

חֲרֵיחַ מֹר מְאַחֵז חָאֲפָסִים,
וְאִם רוּחַ תְּנוֹפֵף חַהֲדַפִּים?
וְעָנָן, אוֹ עֲתַר עָנָה וְקִדָּה?
וּבָרָק, אוֹ בְּרַק כּוֹסוֹת עֲסִיסִים?

וְחֻעָבִים יְרִיקוּן חַבְּשָׁמִים,
וּמֵרָאשֵׁי חֲדַסִּים תָּרְסִיסִים?
וְחָרִים יִפְצָחוּ רִנָּה בְּלִי פֶּה,
וְאִם תּוֹרִים עֲלֵי בַדִּים וְסִיסִים?
וְאֶרֶץ מִשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ,
וּמֶשִׁי כְּתֻנּוֹתֶיהָ וּפַסִּים.
וְעָשְׂרוּ כָּל נְתִיבֶיהָ לְצוּעַד,
וְשָׁבוּ כַּבְּקָעוֹת חָרְכָסִים.
וְחַבָּתִים יְרַנְּנוּ, וּמִקְיר
צְרוֹר יַעַן, וּמֵעִצִּים כְּפִיסִים.
וּפָנִים זוֹעֲפִים לָבְשׁוּ עֲלִיצוּת,
וְעַלִּיזִים מְתֵי יָגוֹן, וְשָׁשִׂים.
וְשִׁפְתֵי עִלְּגִים צַחוֹת יְנוּבוּן,
לְקוֹמֵם בְּנֶגְיֵי גִיל חַחֲרוּסִים.
הֲכִי נִרְאוּ פְּלָאִים חַצְּפוּנִים,
אֲשֶׁר הָיוּ בְּלֵב יָמִים כְּמוּסִים.
וְאֹהֶל הַיָּקָר חִבַּר, וְלֵלְאוֹת
תְּהִלּוֹת חוּבְאוּ בָהֶם קְרָסִים.
וְיָמִים קָרְבוּ עֶצֶם לְעַצְמוֹ,
וְדָבָקוּ, בְּשָׂרִים הַפְרוּשִׁים.
שְׁמָחוֹת נַעֲלוּ עַל הָרְרֵי מֹר,
וְעַל גְּבָעוֹת לְבוֹנָה הֵם כְּנוּסִים.
וְעַל כַּנְפֵי שְׁחָרִים קוֹל מְבַשֵּׂר
בְּתֵבֵל, לֹא עֲלֵי כָרִים וְסוּסִים:

שְׁלֹמֹה אֵרְשׁוּ דוֹדָיו כְּבוּדָה׳,
וְאִם סַהַר וְחַמָּה הָאֲרוּשִׁים.
אֲשֶׁר אִשְׁרוּ נָתִיב שֵׂכֶל פְּעָמָיו,
וְרַגְלָיו דוֹרְכִים מוּסָר וּבוֹסִים.
וּמִנְּעַר שָׁעֲפָיו עַל שְׁחָקִים,
וְרַעְיוֹנָיו עֲלֵי עַיִשׁ עֲמוּסִים.
וְגָבַהּ מִבְּנֵי גִילוֹ, כְּגֹבַהּ
בְּנֵי אִישׁ מִבְּחֻמּוֹת אוֹ רְמָשִׁים.
וְיָקְרוּ מַעֲלָלָיו מֵעֲלֵיהֶם,
כְּמוֹ יָקְרוּ פְּנִינִים מֵחֲרָשִׁים.
יְרוֹצֵצוּ, אֲבַק רַגְלָיו לְהַשִּׂיג,
וְאֵיךְ צִפּוֹר יְחִי רוֹדֶת פְּרָסִים?
עָנוּ: אֵיכָה כְּסִיל נִפְגָּשׁ בְּכִימָה
עֲלֵי אֶרֶץ בְּלִי דוֹרֵשׁ וּמֵשִׂים?
וְאִם אֵינָם, הֲלֹא בַּנְּפוֹת חֲדָרָם
עֲלֵי אַפֵּי תְּהֹלָתָם פְּרוּשִׂים?
וְאֵיךְ גָּזְלוּ מְאוֹרֵיהֶם? הֲנִרְאוּ
אֲנָשִׁים בּוֹזְזִים אוֹרִים וְשׁוֹסִים?
יְדִידָיו, סַהֲרוּ אֶל יֵין יְדִידוּת,
שְׁתוֹת הַיּוֹם בְּמִזְרַק הַמְּשׁוּשִׁים.
וְעוֹד חִתְעַתְּדוּ לִכְפֹּל שְׁמָחוֹת,
וּפִתְחוּ לַהֲנָחוֹת מַאֲבוּסִים.
כְּמַיִם קָפְאוּ הֵם הַגְּבִיעִים,
וְגַחֲלִים בְּתוֹכָמוֹ נִמַּסִים.

שְׁתוּ נָא, כַּאֲשֶׁר יִסַּד בְּבֵיתוֹ,
שְׁתוֹת כַּדָּת לְבַל תִּהְיוּ אֲנוּסִים.
וְגִיל, בָּחוּר, בְּאֵילֶת אֲהָבִים,
וְהַרְגִּינוּ שְׁנֵיכֶם נֶעֱלָסִים.
וְהִתְעַדֵּן בְּקוֹמַת חֵן כִּתָּמָר,
אֶבֶל תָּנַע כִּבְהֵי חֲהֻדְּפִים.
וְאַל תִּפְחַד לְקוֹל חֲלִיָּה בְּצַוָּאר,
לְעֵת נָשָׁק, וְרִגְשַׁת הַשְּׁבִיסִים.
וְאַל תִּרְחֲה לְעֵינַיִם כְּיוֹנִים,
אֲשֶׁר שָׁכְרוּ, אֲבָל מְיֵין חֲמָסִים.
וַיַּעְמֹד לְבָבְךָ, בַּחֲבֹק זְרוֹעוֹת
בְּאֶצְעָדוֹת, וְתִפְאֶרֶת עֲכָסִים.
וְאַל תִּבְרַח לְצִפְעוֹנֵי קְוָצוֹת,
עֲלֵי פָּנִים כְּמֵי בְשֶׁת כְּבוּסִים.
חֲכִי לִקְרָאתְךָ יֵצְאוּ לְשָׁלוֹם,
וְאִם סוֹתְרִים חֲדַר פָּנִים וְכוֹסִים.
וְרִמּוֹנִים כְּגַן שׁוֹשָׁן, וְאָכֵן
בְּרָאשֵׁי מַשְׁמְרוֹת בְּשָׁם תְּפוּשִׁים.
וְיָדֶיךָ בְּעָבְרָם עַל פְּנֵיהֶם,
לְאַטָּם מוֹעֲכִים אוֹתָם וְעוֹשִׁים.
וְדַע כִּי חַזְמָן עֶבֶד רְצוֹנֶךָ,
וּבָנָיו לַעֲשׂוֹת חֶפְצֶךָ כְּנוּסִים:
לְהַקְרִיב מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ יְחִישׁוּן,
וְאֶת כָּל תַּאֲלַת לִבֶּךָ מְנִיסִים.

וְהֵא שִׁיר דּוֹד בְּךָ יִשְׁמַח לְבָבוֹ,
וּמוֹרָשָׁיו לְךָ פּוֹרְחִים וְטָשִׁים;
מְעִיל כָּבוֹד, לְבַל יִבְלֶה לָעוֹלָם,
עַדֵּי יִהְיוּ יְסוֹדוֹתָיו נִתּוּסִים.
חֲכִי מֵימֵי יְדִידוּתוֹ כְּשֶׁלֶג
מְאֹד זַכּוּ, בְּרֶגֶל לֹא רְפוּשִׁים;
וְאִם יִסָּתְרוּ מִמְּךָ בְּלִבִּי,
בְּגַנּוֹת דַּעֲךָ יִהְיוּ חֲפוּשִׁים.
לְמַעַן לַמְּבִינִים חַפְּנִינִים,
וְלָרָקִים בְּרִיאֵי חַכְּשִׁים;
וְתַאֲוַת חַגְּבָרִים לַאֲמָרִים,
וְחַפּוֹתִים לְבַרְבּוּרִים אֲבוּסִים.
יְלִיד טוֹבִים, חֲיֵה עִם בַּת נְדִיבִים
בְּצֵל שַׁדַּי, שְׁלוּם בּוֹ וְחוֹסִים!

XVIII. JUDAH B. SAMUEL HA-LEVI

[Lucid thinker and melodious singer. Born at Toledo in the last quarter of the eleventh century, and died in the Orient in the middle of the twelfth. His philosophic work, written in Arabic, has always been a household word in Jewish homes in its Hebrew translation under the title *ha-Kozari*. His poems are the outbursts of a deeply religious soul, and often describe his fervent love for Zion. Though under the influence of Arabaic literature, his poems are more Jewish than those of the other great poets of that brilliant epoch.]

1. Ode to Zion

צִיּוֹן, הֲלֹא תִשְׁאֲלִי לְשָׁלוֹם אֲסִירָיִךְ,
דּוֹרְשֵׁי שְׁלוֹמֵךְ, וְהֵם יֶתֶר עֲדָרָיִךְ?
מִיָּם וּמִזְרָח וּמִצָּפוֹן וְתֵימָן שָׁלוֹם
רָחוֹק וְקָרוֹב שְׁאִי מִכָּל עֲבָרָיִךְ;
וּשְׁלוֹם אֲסִיר תַּאֲוָה, גּוֹתֵן דְּמָעָיו כְּטַל
חֶרְמוֹן, וְנִכְסָף לִרְדָתָם עַל הָרָרָיִךְ.
לִבְכּוֹת עֲנוּתֵךְ אֲנִי תַּנִּים, וְעֵת אֶחֱלֹם
שִׁיבַת שְׁבוּתֵךְ, אֲנִי כִּנּוֹר לְשִׁירָיִךְ.
לִפְנֵי לִבִּית אֵל וְלִפְנִיאֵל מְאֹד יֵחֶמָה,
וּלְמַחֲנַיִם וְכָל פְּנֵעִי טָהוֹרָיִךְ;
שָׁם הַשְׁכִינָה שָׁכְנָה לָךְ, וְהַיוֹצְרֵךְ
פָּתַח לְמוּל שַׁעֲרֵי שַׁחַק שְׁעָרָיִךְ;
וּכְבוֹד אֱדוֹנָי לָבַד הָיָה מְאוֹרֵךְ, וְאֵין
שֶׁמֶשׁ וְסַהַר וְכוֹכָבִים מְאִירָיִךְ.

אֶבְחַר לְנַפְשִׁי לְהִשְׁתַּפֵּךְ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר
רוּחַ אֱלֹהִים שְׁפוּכָה עַל בְּחִירָיִךְ.
אַתְּ בֵּית מְלוּכָה, וְאַתְּ כִּסֵּא אֲדוֹנִי, וְאֵיךְ
יֵשְׁבוּ עֲבָדִים עֲלֵי כִסְאוֹת גְּבִירָיִךְ?
מִי יִתְּנֵנִי מְשׁוֹטֵט בַּמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר
נִגְלוּ אֱלֹהִים לְחוֹזַיִךְ וְצִירָיִךְ!
מִי יַעֲשֶׂה לִי כְּנָפַיִם, וְאַרְחִיק נְדוֹד,
אָנִיד לְבָתְרֵי לִבִּי בֵּין בְּתָרָיִךְ!
אֶפֹּל לְאַפֵּי עֲלֵי אַרְצֵךְ, וְאֶרְצֶה אֲבָל־
נַיִךְ מְאֹד, וַאֲחוֹנֵן אֶת עֲפָרָיִךְ.
אַף כִּי בְעָמְדִי עֲלֵי קִבְרוֹת אֲבוֹתַי, וְאֶשְׁ־
תּוֹמֵם בְּחֶבְרוֹן עֲלֵי מִבְחַר קְבָרָיִךְ.
אֶעְבֹּר בִּיעָרֵךְ וְכַרְמֵלֵךְ, וְאֶעְמֹד בְּגִלְ־
עָדֵךְ, וְאֶשְׁתּוֹמְמָה אֶל הַר עֲבָרָיִךְ.
הַר הָעֲבָרִים וְהֹר הָהָר, אֲשֶׁר שָׁם שְׁנֵי
אוֹרִים גְּדוֹלִים, מְאִירַיִךְ וּמוֹרָיִךְ.
חַיֵּי נְשָׁמוֹת אֲוִיר אַרְצֵךְ, וּמְפֻּר־דְּרוֹר
אַבְקַת עֲפָרֵךְ, וְנֹפֶת צוּף נְהָרָיִךְ.
יִנְעַם לְנַפְשִׁי חֲלֹךְ עָרֹם וְיֵחַת עָלַי
חָרְבוֹת שְׁמָמָה אֲשֶׁר הָיוּ דְבִירָיִךְ;
בְּמָקוֹם אֲרוֹנֵךְ אֲשֶׁר נִגְנַז, וּבְמָקוֹם כְּרוּ־
בַיִךְ אֲשֶׁר שָׁכְנוּ חַדְרֵי חֲדָרָיִךְ.
אָגוֹ וַאֲשַׁלִּיךְ פְּאֵר נִזְרִי, וָאֶקֹב זְמָן
חָלַל בְּאֶרֶץ טְמֵאָה אֶת נְזִירָיִךְ.

אֵיךְ יֶעֱרַב לִי אֲכֹל וּשְׁתוֹת, בְּעֵת אֶחֱזֶה
כִּי יִסְחֲבוּ חַכְלָבִים אֶת כְּפִירָיִךְ ?
אוֹ אֵיךְ מְאוֹר יוֹם יְהִי מָתוֹק לְעֵינַי, בְּעוֹד
אָרְאֶה בְּפִי עוֹרְבִים פִּגְרֵי נְשָׁרָיִךְ ?
כּוֹם הַיְגוֹנִים, לְאַט ! הַרְפִּי מְעַט, כִּי כְבָר
מָלְאוּ כְסָלַי וְנַפְשִׁי מַמְרוֹרָיִךְ.
עֵת אֶזְכְּרָה אָהֳלָה אֶשְׁתֶּה חֲמָתֵךְ, וְאֶזֹּר
כֹּחַ אָהֳלִיבָה וְאֶמְצֶה אֶת שִׁמְרָיִךְ.
צִיּוֹן, כְּלִילַת יְפִי, אַהֲבָה וְחֵן תִּקְשָׁרִי
מֵאָז, וּבָךְ נִקְשְׁרוּ נַפְשׁוֹת חֲבֵרָיִךְ ;
חֵם הַשֹּׁמְחִים לְשַׁלְוָתֵךְ, וְהַכּוֹאֲבִים
עַל שׁוֹמְמוּתֵךְ, וּבוֹכִים עַל שִׁבְרָיִךְ ;
מִבּוֹר שִׁבְיִי שׁוֹאֲפִים נֶגְדֵּךְ, וּמִשְׁתַּחֲוִים,
אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ, אֶלֵי נִכַּח שְׁעָרָיִךְ.
עֲדֵרֵי הֲמוֹנֵךְ אֲשֶׁר גָּלוּ וְהִתְפַּזְּרוּ
מֵהַר לְגִבְעָה, וְלֹא שָׁכְחוּ גְּדֵרָיִךְ ;
הַמַּחֲזִיקִים בְּשׁוּלַיִךְ, וּמִתְאַמְּצִים
לַעֲלוֹת וְלֶאֱחֹז בְּסַנְסִנֵּי תְּמָרָיִךְ.
שִׁגְעָר וּפַּתְרוֹס חֲיַעַרְכוּךְ בְּגִדְלָם, וְאִם
הֶבְלָם יְדַמּוּ לְתָמֵּיךְ וְאוּרָיִךְ ?
אֶל מִי יְדַמּוּ מְשִׁיחָיִךְ, וְאֶל מִי נְבִי־
אַיִךְ, וְאֶל מִי לְוַיִּךְ וְשָׁרָיִךְ ?
יְשֻׁנָּה וְיַחֲלֹף כְּלִיל כָּל מַמְלְכוֹת הָאֱלִיל,
חָסְנֵךְ לָעוֹלָם, לְדוֹר וָדוֹר גְּוָרַיִךְ.

אִוָּהּ לְמוֹשָׁב אֱלֹהַּיִךְ, וְאַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ
יִבְחַר, וְקָרֵב, וְיִשְׁכֹּן בַּחֲצֵרַיִךְ.
אַשְׁרֵי מְחַכֶּה, וַיַּגִּיעַ, וְיִרְאֶה עֲלוֹת
אוֹרֵךְ, וְיִבָּקְעוּ עָלָיו שַׁחֲרַיִךְ,
לִרְאוֹת בְּטוּבַת בְּחִירַיִךְ, וְלַעֲלֹז בְּשִׂמְ־
חָתֵךְ, בְּשׁוּבֵךְ אֱלֵי קַדְמַת נְעוּרָיִךְ.

2. Meditations in Mid-Ocean

חֲתֻרָתֵךְ נַעֲרוּת אַחַר חֲמִשִּׁים,
וָמֶיךְ לְהִתְעוֹפֵף חֲמוּשִׁים?
וְתִבְרַח מַעֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים,
וְתִכְסֹף אֶל עֲבוֹדַת הָאֲנָשִׁים?
וְתִדְרֹשׁ אֶת פְּנֵי רַבִּים, וְתִבַּשׁ
פְּנֵי אֶחָד לְכָל חֵפֶץ דְּרוּשִׁים?
וְתַעֲצֹל לְהַצְמִיד לְדַרְכֵּךְ,
וְתִמְכֹּר חֶלְקֵךְ בְּגָזִיד עֲדָשִׁים?
וְלֹא אָמְרָה לֵךְ עוֹד נַפְשֵׁךְ הוֹן,
וְתַאֲוָתֵךְ תְּבַכֵּר לֶחֳדָשִׁים;
נִטֵּה מֵעַל עֲצָתֵךְ אֶל עֲצַת אֵל,
וְסוּר מֵעַל חֻמֵּשֶׁת חָרָגְשִׁים.
וְהִתְרַצֵּה לְיוֹצְרֵךְ בְּיִתֶר
יְמוֹתֵיךְ אֲשֶׁר אָצִים וְחָשִׁים;
וְאַל תִּדְרֹשׁ בְּלֵב וָלֵב רְצוּנוֹ,
וְאַל תֵּלֵךְ לְךְ לִקְרַאת נְחָשִׁים.

חֵיה לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ עַז כְּנָמֵר,
וְקַל כְּצִבִי, וְגִבּוֹר כַּלְּוָשִׁים.
וְאַל יִמּוֹט בְּלֵב יַמִּים לְבָבָהּ,
וְהָרִים תֶּחֱזֶה מָטִים וּמָשִׁים.
וּמַלָּחִים יְדֵיהֶם כַּמַּלָּחִים,
וְחַכְמֵי הַחָרָשִׁים מַחֲרִישִׁים;
שְׁמֵחִים חוֹלְכִים נֹכַח פְּנֵיהֶם,
וְשָׂבִים אֶל אֲחוֹרֵיהֶם וּבוֹשִׁים.
וְאֶקְיָנוֹס לְפָנֶיהָ לְמָנוֹס,
וְאֵין מִבְרָח לָהּ, כִּי אִם יְקוּשִׁים.
וְיִמּוֹטוּ וְיָנוּטוּ קְלָעִים,
וְיָנוּעוּ וְיָזוּעוּ קְרָשִׁים.
וְיַד רוּחַ מְצַחֶקֶת בְּמַיִם,
כְּנוֹשְׁאֵי הָעֲמָרִים בַּדְּוָשִׁים;
וּפַעַם תַּעֲשֶׂה מֵהֶם גְּרָנוֹת,
וּפַעַם תַּעֲשֶׂה מֵהֶם גְּדִישִׁים.
בְּעֵת תִּתְנַבְּרָם דְּמוּ אֲרָיוֹת,
וְעֵת תַּחֲלִשֵׁם דְּמוּ נְחָשִׁים;
וְרֹאשׁוֹנִים דְּלָקוּם אַחֲרוֹנִים,
כְּצִפְעוֹנִים וְאֵין לָהֶם לְחָשִׁים.
וְצִי אַדִּיר כְּקֶטֶב יִפֹּל בְּאַדִּיר,
וְהַתֹּרֶן וְהַגֵּם נֶחֱלָשִׁים;
וְהַתֵּבָה וְקַנְיָהּ נִבּוּכִים,
כְּתַחְתִּיִּים, שְׁנַיִם, כַּשְּׁלִישִׁים.

וּמוֹשְׁכֵי הַחֲבָלִים בַּחֲבָלִים,
וְנָשִׂים וַאֲנָשִׁים נֶאֱנָשִׁים;
וְרוּחַ חָפְלָה מְחוֹבְלֵיהֶם,
וְקָצוּ הַנְּוִיוֹת בַּנְּפָשִׁים.
וְאֵין יִתְרוֹן לְחֹזֶק הַתְּרָנִים,
וְאֵין חֻכְמָה לְתַחְבּוּלַת יְשִׁישִׁים;
וְנֶחֱשְׁבוּ לְקַשׁ תֹּרְנֵי אֲרָזִים,
וְנֶחְפְּכוּ לְקָנִים הַבְּרוֹשִׁים.
וְנִטַּל חוֹל בְּגַב הַיָּם כְּתֶבֶן,
וּבַרְזֶל וַאֲבָנִים כַּחֲשָׁשִׁים.
וְעַם יְתַפַּלְּלוּ כָל אִישׁ לְקָדְשׁוֹ,
וְאֵת פּוֹנָה לְקַדֵּשׁ הַמְקֻדָּשִׁים.
וְתִזְכֹּר מִפְלְאוֹת יַם סוּף וְיַרְדֵּן,
אֲשֶׁר עַל כָּל לְבָבוֹת הֵם חֲרוּשִׁים.
תְּשַׁבֵּחַ לְמַשְׁבִּיחַ שְׁאוֹן יָם,
בְּעֵת שֶׁיִּגְרְשׁוּ מֵימָיו רְפָשִׁים.
וְתִזְכֹּר לוֹ זְנוּת לְבוֹת טְמֵאִים,
וְיִזְכֹּר לָךְ זְכוּת אָבוֹת קְדוֹשִׁים;
יְחַדֵּשׁ נוֹרְאוֹתָיו, כִּי תְחַדֵּשׁ
לְפָנָיו שִׁיר מְחוֹל מַחֲלִים וּמוֹשִׁים.
וְיָשִׁיב הַנְּשָׁמוֹת לִפְגָרִים,
וְיִהְיוּ הָעֲצָמוֹת הַיְבֵשִׁים.
וְרֶגַע יִשְׁתְּקוּ גַּלִּים, וְיִדְמוּ
עֲדָרִים עַל פְּנֵי אֶרֶץ נְטוּשִׁים.

וְחַלַּיל (כְּבוֹא שֶׁמֶשׁ בְּמַעֲלוֹת,
צְבָא מָרוֹם, וְעָלָיו שַׂר חֲמִשִּׁים)
כְּכוּשִׁית, מְשִׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁה,
וּבַתְּכֵלֶת בְּמִלּוּאֵת גְּבִישִׁים.
וְכוֹכָבִים בְּלֵב חַיָּם נְבוּכִים,
כְּגֵרִים מְמָעוֹנֵיהֶם גְּרוּשִׁים;
וְכִדְמוּתָם, בְּצַלְמָם יַעֲשׂוּ אוֹר
בְּלֵב חַיָּם, כְּלֶהָבוֹת וְאִשִּׁים.
פְּנֵי מַיִם וְשָׁמַיִם עֲדָיִים
עֲלֵי לַיִל, מְטַהֲרִים לְטוּשִׁים.
וְיָם דּוֹמֶה לָרָקִיעַ בְּעֵינוֹ,
שְׁנֵיהֶם אָז שְׁנֵי יַמִּים חֲבוּשִׁים;
וּבֵינוֹתָם לְבָבִי, יָם שְׁלִישִׁי,
בְּשׂוֹא גַּלֵּי שִׁבְחַי חַחֲדָשִׁים.

3. Letter Addressed to Nathan B. Samuel

אל אוצר התבונה, ומבצר האמונה, נזר החברים, וראש המדברים, תהלת התורה, וגולת המנורה, מרנו ורבנו, נתן החבר, בן כבוד גדולת קדושת מרנו ורבנו שמואל החבר ז״ל, מאת המשתחוה לפניו, המתאוה לראות פניו, יהודה הלוי ברבי שמואל נ״ע.

אבני נזר מתנוססות, ובנזר דורנו מתעלסות, ולאבן שתיה מתיחסות, ובכל אבן יקרה מתקלסות. הוא הנזר הנקבע על אבן העזר; אבני חפץ כל גבולו, ואבן הראשה ממעל לו, ואבני חן מימינו ומשמאלו, וקרנים מידו לו. ימים אפורר,

ורפאים אעורר, כי אתעורר לשורר, בבוא אלי נתן הנביא; והמו עלי מורשי לבבי, והוטל מכתבי בין ידי מחשבי. ענני וענגני, כי נהגני בכבוד ובכבדות, ויתן עלי את הנזר ואת העדות. עטפני חליפותיו, וצנפני מצנפותיו, ותקפני בתועפותיו. מי יחבוש נזריו, ומי ילבש כתריו? שערי צדק שעריו, והרי נשף הרריו, ונשפי חשק שחריו. יחוקק, וכל עצה יבוקק; וייעץ, וכל שבט ירעץ, וכל פה יאלם, ובעל דברים יכלם, ואשר שירים יחברו, פה לחם ולא ידברו: מעינותיהם נסתמו, וכאבן ידמו, לפני מקור לא יכזבו מימיו, ולא יקדרו שמיו, ולא יעצרו גשמיו; השיקו אסמיו, והריקו בשמיו; מי הקשיב אל מליו, ירד המן עליו. דברותיו נפלאות, ומחברותיו נוראות; ים ודרום יאברו, וממרום ידברו. הכזה תתפשהו מצרים, ותכסוף אליו ירושלים, והארץ מרתים? צרור המור מתופש בידים, ומחופש בין שדים; יגיד עליו ריחו, ומה שיחו; מרקחי שמניו יקראו: „אברך" לפניו; וספריו יגלו את סתריו; ושמו נתן טעמו, ומעדני נעמו; החכם המופלא, הנזר המעולה, ושמו גדול מכלם; מרנו ורבנו נתן החבר, נזר החברים, בן כבוד מרנו ורבנו שמואל החבר הצדיק ז"ל; מאת חלק מאוריו, ופלג מנהריו, יהודה הלוי צעירו, ולקט קציריו, ופרט בציריו; השולח לבבו, טרם כתבו; הירא ורך הלבב להשיב על ענינו. האצלח בצאתי, במחרשתי ואתי, לקראת הכרתי והפלתי, אל גוי איתן, ומערכות נתן, כבניהו ואיתן? מי אנכי ומה חיי, ומה בקשתי ומאויי? עפר נקלה, נהיה ונחלה, דואג על עוניו, ועל חטאת נעוריו וזקוניו. ויתן פניו, לעמוד על אדניו, בתחנוניו; אורח נטה ללון, והוא לוי והוא גר שם. במה יתקרב, ואיך יתערב, את הממשל והרחב, ואת לשון הזהב? עצות מרחוק קראתי, וכלי נשאתי, ונכנסתי ויצאתי, וטוב משתיקה לא מצאתי. נכלמתי והתבוששתי, וממענה

נואשתי, ומצֵאת לקראתו נחלשתי, וקיר בעלטה גששתי,
וכעור מששתי, ומחבואים בקשתי, עד אשר פגשתי, בנוגשים
אציים, דוחקים ולוחצים, מאת החכם המופלא, השר הטפסר
המעולה, מר׳ ור׳ חלפון הלוי, הקורא בשמך, מתעורר להחזיק
בך, אדוני וגאוני, ירום ונשא וגבה מאד, העומד ביניני
לחבר את לבבנו, בשליחות כתבינו, וברירות אהבינו. נגשני
ואלצני, הציקני והקיצני, ומבור עצלות הריצני; מתרפק,
לא מתאפק, לאמר לי: ״לכה־נא, אנסכה, וכלה מעשיך,
ותן תוכן התכונה, כאשר בחיות תבן התבונה, ועשה עם
הזקנה, מעשה העדנה. ודע לפני מי אתה עתיד לתן את
החשבון, ואצל מי תכתוב, ואצל מי תחתום.״ קוסמיו הבהילו
והרטומיו הגדילו, עד הפרו את נדרי, והתירו את אסרי,
וימסו אסורי, ויתחדשו נעורי, ויתרגשו שירי, ויתנגשו כנורי,
וינשו מגורי, ושני חיי מגורי; ולא זכרתי כי פנה היום
לערוב, והמלון קרוב, והמלאכה לרוב, והתערבתי את
הערוב; ואנער לנערות, ואשחר את השחרות, ואכחש את
השיבה, ככחש הגניבה, וכחשי בפני יענה. אז מדברותיו
אצלתי, ונפתולים נפתלתי, עם הארי ויכולתי, ובדל אזן
הצלתי, ובנפשי התלתי, כי אל סופרי המלך התמשלתי,
ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך. ואדוני בחסדו ימחול
לעבדו, ולא ידקדק אחריו, ולא ישקול את דבריו; ולקח זכות
ידיננו, ובדין הכמתו אל יביאנו. והנה פרי רעיוני, ומכתם
שגיוני, ומיטב הגיוני, כפי השג ידי ולשוני, עד אשר אבוא
אל אדוני, ואשקוד על פתחיו, ללקוט בדולחיו, ולמלאות את
שבחיו. הן אלה קצות ארחיו, ומעט מזוהר ירחיו. ועושה
שלום במרומיו, ירבה את שלומיו, וישלים משלימיו, וילחם
את לוחמיו, ויקים את זממיו, ובטוב יבלה ימיו. והשלום
בחותמיו. אמן.

XIX. ABRAHAM B. MEIR IBN EZRA

[Poet, philologist, and astronomer. He was born in Spain about 1092, and died in 1167. He acquired great fame as grammarian and biblical exegete, as poet, and as astronomer. The greater bulk of his poems are liturgic; but he also has a number of fine secular poems. His commentaries are based on sound principles of exegesis, and his poems are replete with deep feeling.]

1. Plaintive Song

אֵי גְּבוּרָתֵךְ, יְמִין אֵל? לִשְׁמַע אֹזֶן שְׁמַעְתִּיךְ; —
נוֹאֲשָׁה נַפְשִׁי לְהָרִים רֹאשׁ, כְּאִלּוּ לֹא יְדַעְתִּיךְ.
בּוֹעֲרָה בִי אֵשׁ קִנְאוֹת עַל גְּבֶרֶת כִּי אֲסוּרָה;
בּוּז וְלַעַג כָּל בְּרִיאוֹת, אַלְמְנוּת חַיּוֹת צְרוּרָה.
שָׁקְטוּ נָחוֹת מִשְׁנָאוֹת, וַאֲנִי גּוֹלָה וְסוּרָה.
מָשְׁלָה יַד כָּל מְנָאֵל כִּי, וְלִי יֹאמַר: קַדֵּשְׁתִּיךְ;
מַה־תִּקְווּ עוֹד, וְדוֹרִים עָבְרוּ וַאֲנִי יְרַשְׁתִּיךְ?
רַב לְשִׁבְתִּי בַּחֲשֵׁכָה, וַאֲחַשֵּׁב רַע בְּעֶצְבִּי;
אֵיךְ אֶקְוֶה לִי אֲרוּכָה, וֵאלֹהַי אֵין בְּקִרְבִּי?
אֵבֶךְ עַל נַפְשִׁי, וְאֵיכָה אֶתְנָה פּוּגָה לְלִבִּי?
שַׁאֲלִי, קְרִית אֲרִיאֵל, שְׁאֵלִי נָא אִם שְׁכֵחְתִּיךְ;
יִזְלוּ עֵינַי נְהָרִים, כִּי בְלִי כָבוֹד נְתַתִּיךְ.
מֵחֲזוֹת צוֹפִים קְרוּאִים קֵץ שִׁבְתִּי לֹא פִּגַּעְתִּיו;
וָאֲחַפֵּשׂ כָּל נְבִיאִים, סוֹד פְּדוּתִי לֹא יְדַעְתִּיו.

הֶעֱצִיבוּנִי חֲטָאִים, שִׁמְּחַנִי קוֹל שִׂמְעָתִיו.
כָּל נְבִיאַי דִּבְּרוּ אֶל נַחֲלָתִי: ״אֵיךְ עֲזַבְתִּיךְ?
כַּעֲבוּר חֶסֶד נְעוּרִים אַהֲבַת עוֹלָם אֶהַבְתִּיךְ.״

2. Penitential Prayer

אֶשְׁתַּחֲוֶה אַפַּיִם אָרְצָה, כִּי אֵין לְמַטָּה מִמֶּנָּה;
אֶתְנַפֵּל לִפְנֵי עֶלְיוֹן, גָּבוֹהַ מִכָּל גְּבוֹהִים.
בַּמֶּה אֲקַדֵּם פָּנִים? אִם בְּרוּחִי, הֲלֹא הִיא מֵאִתּוֹ?
בְּמִבְחַר גּוּפָתִי? הִוא יְחִידָה, וְאֵין לְאִישׁ נִכְבָּד מִנַּפְשׁוֹ!
רֹאשׁ וְסוֹף אֵין לְגֻדְלָתוֹ, וּלְשׁוֹנִי אֵיךְ תְּגַדְּלֶנּוּ?
חוֹק, רָחוֹק מִשְּׁמֵי הַשָּׁמַיִם, וְקָרוֹב, קָרוֹב מֵעַצְמִי וּבְשָׂרִי.
הִנֵּה בָּאתִי לְךָ, אֱלֹהַי, כִּי אֵין מוֹעִיל זוּלָתֶךָ.
הֲלֹא צְבָא הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ כֻּלָּם גִּבְרָאִים כָּמוֹנִי?
מֵהֶם אֵיךְ אֶדְרֹשׁ תְּשׁוּעָה? וּתְשׁוּעַת כָּל יָצוּר כָּזָב.
מָנוֹס אֵין לָעֶבֶד, בִּלְתִּי לַאֲשֶׁר קָנָהוּ.
מָה אֶחְשַׁב לָדַעַת? וְיָדַעְתִּי כִּי לְהֵיטִיב לִי בָּרָאתָנִי.
מִסַּפֵּר עָצְמוּ חֲסָדֶיךָ, וּמֵחוֹל הַיָּם חַטֹּאתָי.
עַיִן אֵיךְ אֶשָּׂא אֵלֶיךָ? וְהִיא, גַּם הִיא, חֲטָאָה;
עוֹד מַה־יַּעֲנוּ שְׂפָתַי? גַּם חֵמָה הִרְשִׁיעוּ.
דּוֹן לִבִּי עָשָׂה בְּנַפְשִׁי אֲשֶׁר לֹא יוּכַל אוֹיֵב לַעֲשׂוֹת.
וַלְעַפָּה אֲחָזַתְנִי מִמֶּנּוּ; אוֹי לִי, כִּי מָרִיתִי.
רַע יִצְרִי חִתְעָנִי, כִּי לֹא חָיָה רָצוֹנִי לְהַכְעִיסֶךָ.

רָעוֹתַי לִי לְבַדִּי חֲרֵעוּ, וְאַתָּה לְבַדְךָ תַּעֲשֶׂה חָסֶד.
הוֹדִיעֵנִי דַּרְכְּךָ יוֹעִילֵנִי, כִּי כָל יָדַעְתִּי אַתָּה הוֹדַעְתָּנִי.
הִשְׁמַעְתִּי דִּבְרֵי לְפִי לְאָזְנַי, וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם.

3. The Epistle of Hai B. Mekiz

שמעו, חכמים, מלי, ויודעים, האזינו אלי; בינו, אישים וישישים, והקשיבו, בוערים ונערים; כי אמת יהגה חכי, ומפתח שפתי מישרים. אני עזבתי את ביתי, נטשתי את נחלתי, הנחתי מקומי, ומולדתי ועמי, כי נחרו בי בני אמי, שמוני נוטרה ללא כרמי. קמתי לנסוע, ולבקש מרגוע, כדי שתנוח רוחי ונשמתי, ותנפש נפשי, ותתיחד יחידתי. ועמי רעים, לדברי שומעים. והנה איש זקן הולך בשדה, משבח לאל ומודה. דמותו כדמות המלכים, והודו כהוד המלאכים. לא החליפוהו הזמנים, ולא שנוהו השנים. עיניו כעיני היונים, ורקתו כפלח הרמונים. לא עותה קומתו, ולא כשל כחו, ולא כהתה עינו, ולא נס לחו. שמניו טובים כריח נרדים, חכו ממתקים, וכלו מחמדים. ואומר לו: ״שלומך ישגה, ולעד לא תשגה. בן מי אתה? ומה שמך? ומה מלאכתך? ואיזה מקומך?״

ויענני במלים ממולאים באבני מרגלים, ובדברים סדורים כתומים ואורים. ויאמר לי: ״ייטב אלהים שמך, ויחי כנהר שלומך! יחי תמיד בכסלך, וישמור מלכד רגלך! חי בן מקיץ שמי, ועיר הקודש מקומי, ומלאכתי אשר אתה רואה, אעשנה ולא אלאה: אשוטט בכל עיר ומדינה, ובכל צד ופנה. ואבי הדריכני דרך הכמה, ולמדני דעת ומזמה. ואהיה אצלו אמון בבעל המון. בצלו חמדתי וישבתי, ולא אעתק, כי פריו לחכי נמתק.״

ויהי כאשר נדברנו, וארכו הדברים, וכלם למבין נכוחים,
ולמוצאי דעת ישרים, ויאמר: הכרת פניך הגידה, וצורתך
העידה, כי אזניך פתוחות לשמוע תוכחות, ונפשך נכונה
לקנות חכמה ובינה. וזאת המלאכה אשר אני בה בוחן וחוקר,
לעולם לא תכזב ולעד לא תשקר, כי היא לאמת כמאזנים,
ולרואה כעינים; והמניח אותה ימשש בצהרים. ואלה הדודים,
אשר בך רודים, אינם דודים, כי אם מדידים, ולא רעים, כי אם
מרעים, ולא אוהבים, כי אם אויבים; מצודים וחרמים פורשים
וטומנים, וגבורים ועצומים אוסרים ומענים. אשרי אנוש
ינצל מהם, וחוטא ילכד בהם, הנוקש במכמרתם לא ימלט,
והנלכד ברשתם לא יפלט. בני, סור מאהליהם, ואל תפן
אליהם, ואל תשמע למליהם, כי לרע ירוצו רגליהם. האחד
אשר לפניך הולך, ירבה השקר והאמת ישלך. ואשר מימינך,
מכניעך ומענך; בכל עת קוצף וזועף, ובכל יום זועם ורועם;
חרביו לקרוביו יגופו, וסביביו שביביו ישרופו; חמתו כאש
תבער, וכעסו כלהב יסער; בכל דבר חוטא ושוטה, ומכל
האמת נוטה ושוטה. דמיונו כאריה יכסוף לטרוף, וככפיר
יושב במסתרים לחטוף. ואשר משמאלך, מכשילך ומכלך;
לעולם מיחל ומקוה, ותמיד חומד ומתאוה; אם תכתשהו
במכתש, לא תסור אולתו, ואם תכהו בפטיש, לא תחדל
כסילותו; כל אוכל יאהב, ולא ישבע מהבהב. ואשר בתוכם,
לא יבין ולא יתחכם; שוא ידבר, והבל ימלל; צדק יעות,
ואמת יהולל; תהפוכות בלבו, און יחשוב על משכבו; לא
תשבע מראות עינו, ולא תמלא משמוע אזנו. ואתה אחריהם
תשק, ולבך להם אהב וחשק; ולא תדע כי ההולך בארחותם,
לא ינצל משחיתותם. היחתה איש אש בחיקו, ובגדיו לא
תשרפנה? אם יהלך איש על הגחלים, ורגליו לא תכוינה?
כן חַמָּטָה בחלק פיהם, והנפתה בנועם דבריהם. בני, אל
תלך בדרך אתם, מנע רגלך מנתיבתם; כי רבים חללים

חפילו, ועצומים וגבורים השפילו. דרכי שאול דרכם ומעגלותם, ונתיבי מות נתיבותם ומסלותם. משול בהם, ושלט עליהם; והכנע השוטה מהם במתאוה, והמתאוה בשוטה; ושפטם בצדק, ומשפט אל תטה. ואשר ידבר מהם הבל ושוא, לא תאבה לו, ולא תשמע אליו; כי יהגן קולו אל תאמן בו, כי שבע תועבות בלבו. עשה זאת אפוא, בני, והנצל, בטרם יפוח היום, וינוס הצל: שמור דברי, ואל תשכחם, ולעד אל תזנחם; נצרם תמיד בחבך, וכתבם על לוח לבך; יהיו לך לבדך, ולא לזרים בלעדיך. כי לויות חן הם לראשך, וענקים לגרגרותיך, יכלו בטוב ימיך, ובנעימים שנותיך."

ויהי כאשר שמעתי ממנו אלו הדברים, אשר מפנינים יקרים, וידעתי כי הסר ממוסריו, והממיר אמריו, והמפיל דבר אחד מדבריו, חומס נפשו ומשחיתה, ועולב יחידתו וממיתה, והמחזיק בהם ואותם לא ירפה, לעד יחיה ולא יספה, כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא, אמרתי: "משכני, אחריך נרוצה, אגילה בך ואעלוצה; בדודיך אשמח ואשיש מיין הרקח ומעסים."

ויאמר לי: "לא תוכל לרוץ נגדי, ולעוף עמדי, וכנפיך נשברים, ואין לך אברים."

ואמר: מי־יתן־לי אבר כיונה אעופה ואשכנה! בי, אדוני, אל תפן אל זדוני, כי אליך גליתי את ריבי, ועליך השלכתי יהבי, ולך תוחלתי ושברי; רפא חליי, וחבש שברי."

ויוליכני דרך קרובה אל ארץ ארוכה ורחבה, תחלק לשלשה חלקים עמוקים ורחוקים. תחלת האחד מהם במים, וסופו בשמים; והשנים הנשארים, אשר חמה העקרים, האחד במזרח קצתו, והשני במערב ראשיתו. זה על זה יחל אורו, וזה מזה ילבש הדרו. לאלה תחלק הארץ בנחלה, בראש ובתחלה. לא יוכל ללכת באלו המקומות הגבוהים, כי אם איש

מלא רוח אלהים. ובקצה הארץ הזאת עין תביע, קולה
מרהוק תשמיע. פלגיה נהרים, ומימיה מים אדירים; מרפאים
כל מחץ ומחלה, ומעלים רפואה ותעלה. אנחנו קרבנו אליה,
ועמדנו עליה; הפשיטני כתנתי והשליכה, ויורידני ערום
לתוכה; ויאמר לי: "שתה מים ממקורה, ונוזלים מתוך בארה;
כי בה יחבשו שבריך, וירפאו אבריך, ויהיה לך כנפים לעוף
בשמים."

ואשתה ממימי החיים, אשר לנפשות מחיים, ויסורו
ממני מכאובים ונגעים, וחליים נאמנים ורעים. ויהיו לי
כצרי לחבוש שברי ואברי. אני שתיתי דיי, ונתרפאתי מחליי.

XX. ABRAHAM IBN DAUD

[Spanish philosopher, historian, and astronomer. He was born in Toledo about 1110, and died as a martyr in 1180. His best known books are his philosophic work written in Arabic and entitled *al-'Akidah al-Rafi'ah* (The Sublime Faith), which has only been preserved in a Hebrew translation, and his *Book of Tradition,* which was written in 1161.]

The Four Captives

וְאַחַר חִזְקִיָּהוּ רֹאשׁ יְשִׁיבָה וְרֹאשׁ גָּלוּת פָּסְקוּ יְשִׁיבוֹת וּגְאוֹנִים. וְקוֹדֶם לָכֵן הָיְתָה סִבָּה מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנִּכְרֶתֶת חֶקֶם שֶׁל יְשִׁיבוֹת שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ אֲלֵיהֶם מֵאֶרֶץ סְפָרַד וְאֶרֶץ הַמַּעֲרָב וְאַפְרִיקָא וּמִצְרַיִם וְאֶרֶץ הַצְּבִי. וְכֵן הָיְתָה הַסִּבָּה: שֶׁיָּצָא מִמְּדִינַת קוֹרְטוּבָה שָׁלִישׁ מְמֻנֶּה עַל צִיִּים, שְׁמוֹ אִבֶּן דַּמַּאחִין, וּשְׁלָחוֹ מֶלֶךְ יִשְׁמָעֵאל בִּסְפָרַד, וּשְׁמוֹ עַבְדְּ אַלְרַחְמַאן אַלְנַאצֵר. וְהָלַךְ מְמֻנֶּה עַל צִיִּים אַדִּירִים לִכְבֹּשׁ סְפִינוֹת אֲדֹם וַעֲיָרוֹת סְמוּכוֹת לִסְפָר. וְהָלְכוּ עַד חֹף הַיָּם שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנִסְבּוּ אֶל יַם יָוָן, וְהָאִיִּים שָׁבוּ, וּמָצְאוּ אֳנִיָּה וּבָהּ אַרְבָּעָה חֲכָמִים גְּדוֹלִים, הָיוּ הוֹלְכִים מִמְּדִינַת בַּארִי לְמְדִינַת נִקְרֵאת סַפְסַתִּין. וַחֲכָמִים אֵלּוּ לְהַכְנֶסֶת כַּלָּה הָיוּ הוֹלְכִים. וְכָבַשׁ אִבֶּן דַּמַּאחִין הָאֳנִיָּה, וְאָסַר אֶת הַחֲכָמִים: הָאֶחָד ר׳ חוּשִׁיאֵל, אֲבִיו שֶׁל רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל; וְהָאֶחָד ר׳ מֹשֶׁה, אֲבִיו שֶׁל ר׳ חָנוֹךְ (אָסְרוּהוּ עִם אִשְׁתּוֹ וְעִם ר׳ חָנוֹךְ בְּנוֹ, וְר׳ חָנוֹךְ עוֹדֶנּוּ נַעַר); וְהַשְּׁלִישִׁי ר׳ שְׁמַרְיָה בֵּ״ר אֶלְחָנָן; וְהָרְבִיעִי, אֵינִי יוֹדֵעַ שְׁמוֹ.

וּבִקֵּשׁ הַשָּׁלִישׁ לִכְפּוֹתָהּ לְאִשְׁתּוֹ שֶׁל ר׳ משֶׁה וּלְעַנּוֹתָהּ, כִּי הָיְתָה יְפַת תֹּאַר וְיִפַּת מַרְאֶה בְּיוֹתֵר, וְהִיא צָעֲקָה אֶל ר׳ משֶׁה אִישָׁהּ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְשָׁאֲלָה מִמֶּנּוּ אִם הַנִּטְבָּעִים בַּיָּם חַיִּים בְּתְחִיַּת הַמֵּתִים, אִם לֹא. וְהוּא הֵשִׁיבָהּ: ״אָמַר יֵי מִבָּשָׁן אָשִׁיב אָשִׁיב מִמְּצֻלוֹת יָם״ וּכְשֶׁשָּׁמְעָה אֶת דְּבָרָיו שָׂחֲקָה, חָפְלָה עַצְמָהּ בַּיָּם, וְטָבְעָה וּמֵתָה.

וַחֲכָמִים אֵלּוּ לֹא הִגִּידוּ לָאָדָם בָּעוֹלָם מַה־טִּבְעָם וּמַה־חָכְמָתָם. וְהַשָּׁלִישׁ מָכַר אֶת ר׳ שְׁמַרְיָה בְּאַלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם; וּמִשָּׁם עָלָה לְמִצְרַיִם, וְהָיָה לְרֹאשׁ. וּמָכַר אֶת ר׳ חוּשִׁיאֵל בְּאַפְרִיקָא, אֲשֶׁר בְּחֹף הַיָּם, וּמִשָּׁם עָלָה אֶל מְדִינַת אַלְקִירַוָאן, שֶׁהָיְתָה בַּיָּמִים הָהֵם חֲזָקָה מִכָּל מְדִינוֹת יִשְׁמָעֵאל שֶׁבְּאֶרֶץ הַמַּעֲרָב. וְשָׁם הָיָה ר׳ חוּשִׁיאֵל לְרֹאשׁ, וְשָׁם הוֹלִיד אֶת רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל בְּנוֹ. וּבָא הַשָּׁלִישׁ לְקוֹרְטוֹבָה, וּמָכַר שָׁם אֶת ר׳ משֶׁה וְר׳ חֲנוֹךְ בְּנוֹ. וּפִדָּאוּהוּ אַנְשֵׁי קוֹרְטוֹבָה. וְכִמְדֻמִּין הָיוּ שָׁהָיוּ עַמֵּי הָאָרֶץ.

וְהָיָה בְּקוֹרְטוֹבָה בֵּית הַכְּנֶסֶת, שֶׁשִּׁמּוּ בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְהָיָה שָׁם דַּיָּן אֶחָד, שֶׁשִּׁמּוּ ר׳ נָתָן, וְחָסִיד וְגָדוֹל הָיָה. אֲבָל לֹא הָיוּ אַנְשֵׁי סְפָרַד בְּקִיאִין בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרָם לִבְרָכָה. וְאַף עַל פִּי כֵן, בְּאוֹתוֹ מְעַט שֶׁהָיוּ יוֹדְעִין, הָיוּ עוֹשִׂין מִדְרָשׁ, וּמְפָרְשִׁים, וְעוֹלִים, וְיוֹרְדִים. וּפֵרֵשׁ ר׳ נָתָן הַדַּיָּן עַל כָּל הַזֹּאת טְבִילָה, וְהִיא בְּמַפֶּכֶת יוֹמָא, וְלֹא יָדְעוּ לְפָרְשָׁהּ, וְר׳ משֶׁה יָשַׁב לְפֵאָה אַחַת כְּמוֹ שָׁמֵשׁ. וְקָם אֶל ר׳ נָתָן, וְאָמַר לוֹ ר׳ משֶׁה זֶה: ״רַבִּי, פָּשׁוּ לָהוֹ טְבִילוֹת״. וּכְשֶׁשָּׁמַע הוּא

וְחַתַּלְמִידִים אֶת דְּבָרָיו, תָּמְהוּ זֶה אֶל זֶה, וְשָׁאֲלוּ מִמֶּנּוּ לְפָרֵשׁ לָהֶם הַהֲלָכָה; וּפֵרֵשׁ לָהֶם הַהֲלָכָה כֹּהֶגֶן. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד שָׁאֲלוּ מִמֶּנּוּ שְׁאֵלוֹת בְּכָל הַפְּפָקוֹת שֶׁהָיוּ לָהֶם, וְסִדְּרוּ שַׁאֲלוֹתָם, וְהֵשִׁיב לָהֶם תְּשׁוּבָה בְּרֹב חָכְמָתוֹ. וְהָיוּ בַּעֲלֵי דִינִין מְחוּץ לַמִּדְרָשׁ, שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהֶם רְשׁוּת לִכָּנֵס עַד הַשַּׁלְמַת הַתַּלְמִידִים פְּסִיקָתָם. וּבְאוֹתוֹ הַיּוֹם יָצָא ר׳ נָתָן הַדַּיָּן, וְהָלְכוּ אַחֲרָיו בַּעֲלֵי דִינִין, וְאָמַר לָהֶם: ״אֲנִי אֵינִי דַּיָּן, אֲבָל זֶה הַלּוֹבֵשׁ הַשָּׂק, וְהוּא אוֹרֵחַ, הוּא רַבִּי וּמֹרִי, וַאֲנִי תַּלְמִידוֹ אֶהְיֶה מֵהַיּוֹם וָהָלְאָה. וְאַתֶּם מַנּוּחוּ עַל קֹהַל קוֹרְטוֹבָה דַּיָּן.״ וְכֵן עָשׂוּ. וְעָשׂוּ לוֹ כָּל הַקָּהָל פְּסִיקָה גְּדוֹלָה, וְכִבְּדוּהוּ בְּמַלְבּוּשִׁים יְקָרִים וּבְמֶרְכָּב.

וְרָצָה הַשָּׁלִישׁ לַחֲזֹר בּוֹ מִמְּכִירָתוֹ, וְלֹא הִנִּיחוֹ הַמֶּלֶךְ, כִּי שָׁמַח הַמֶּלֶךְ עַל הַדָּבָר שִׂמְחָה גְּדוֹלָה, כְּשֶׁשָּׁמַע שֶׁאֵין הַיְּהוּדִים שֶׁבְּמַלְכוּתוֹ צְרִיכִים לְאַנְשֵׁי בָבֶל.

וְהַקּוֹל נִשְׁמַע בְּכָל אֶרֶץ סְפָרַד וְאֶרֶץ הַמַּעֲרָב, וּבָאוּ כָּל הַתַּלְמִידִים לִקְרוֹת לְפָנָיו, וְכָל הַשְּׁאֵלוֹת שֶׁהָיוּ שׁוֹאֲלִים מִן הַיְשִׁיבוֹת שָׁאֲלוּ מִמֶּנּוּ.

וְדָבָר זֶה הָיָה בִּימֵי שְׁרִירָא גָּאוֹן, קָרוֹב לִשְׁנַת ד׳ אֲלָפִים תש״נ, חֵן פָּחוּת מְעַט, חֵן יוֹתֵר מְעַט.

וְנָתַתָּן ר׳ משֶׁה הָרַב לִבְנֵי פַּלְיָאנ, וּמִשְׁפַּחְתָּם הָיְתָה גְּדוֹלָה מִכָּל מִשְׁפְּחוֹת קָהַל קוֹרְטוֹבָה, וְלָקַח מֵהֶם אִשָּׁה לְר׳ חֲנוֹךְ בְּנוֹ, וּבַת שֶׁל רַב חֲנוֹךְ הָיְתָה לְאֶחָד מִבְּנֵי פַּלְיָאנ. וּמִפְּנֵי זֶה נִקְרָא זֶה הַשֵּׁם בִּבְנֵי פַּלְיָאנ עַד הַיּוֹם.

וְהָיוּ לוֹ לְרַ׳ מֹשֶׁה תַּלְמִידִים הַרְבֵּה, וּמֵהֶם ר׳ יוֹסֵף בַּר יִצְחָק אִבְּן שַׁטְנַאש, הַיָּדוּעַ בֶּן אֲבִיתוֹר, וְהוּא פֵּרֵשׁ אֶת כָּל הַתַּלְמוּד בִּלְשׁוֹן עַרְבִי לְמֶלֶךְ יִשְׁמָעֵאל, שֶׁשָּׁמוּ אַלְחַכִּים.

XXI. BENJAMIN OF TUDELA

[A famous traveller of the twelfth century. He seems to have been a merchant in Spain. He travelled for about thirteen years (1160-1173). He very vividly and graphically described everything he saw, and his book contains interesting details about the various Jewish communities of the twelfth century.]

Description of Jerusalem and Its Surroundings

וּמִשָּׁם שָׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת לִירוּשָׁלַם, הִיא עִיר קְטַנָּה וּבְצוּרָה תַּחַת שָׁלֹשׁ חוֹמוֹת. וַאֲנָשִׁים בָּהּ הַרְבֵּה, וְקוֹרְאִין לָהֶם הַיִּשְׁמְעֵאלִים יַעֲקוֹבִין, וַאֲרַמִּים, וְיָוָנִים, וְגוֹרְגָרִים, וּפְרַנְקוֹשׁ, וּמִכָּל לְשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם. וְיֵשׁ שָׁם בֵּית הַצְּבִיעוֹת, שֶׁקּוֹנִין אוֹתוֹ הַיְהוּדִים בְּכָל שָׁנָה מִן הַמֶּלֶךְ, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אָדָם שׁוּם צְבִיעָה בִּירוּשָׁלַם, כִּי אִם הַיְהוּדִים לְבַדָּם. וְהֵם כְּמוֹ מְאתַיִם יְהוּדִים, דָּרִים תַּחַת מִגְדַּל דָּוִד בְּפִאַת הַמְּדִינָה. וּבַחוֹמָה שֶׁבְּמִגְדַּל דָּוִד, הַבִּנְיָן הָרִאשׁוֹן שֶׁל יְסוֹד, כְּמוֹ עֶשֶׂר אַמּוֹת, מִבִּנְיַן הַקְּדְמוֹנִים שֶׁבָּנוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְהַשְּׁאָר מִבִּנְיַן הַיִּשְׁמְעֵאלִים. וְאֵין בְּכָל הָעִיר בִּנְיָן חָזָק יוֹתֵר מִמִּגְדַּל דָּוִד.

וְשָׁם שְׁנֵי בָתִּים, אֶחָד לְאָשְׁפִּיטָאל, וְיוֹצְאִים מִמֶּנּוּ אַרְבַּע מֵאוֹת פָּרָשִׁים, וְשָׁם יָנוּחוּ כָּל הַחוֹלִים הַבָּאִים שָׁם, וְנוֹתְנִין לָהֶם כָּל סִפּוּקָם בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם. וְהַבַּיִת הַשֵּׁנִי קוֹרְאִין טִינְפּוֹלִי שְׁלֹמוֹ; הוּא הָאַרְמוֹן שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל ע״ה. וְשָׁם חוֹנִים הַפָּרָשִׁים; וְיוֹצְאִים מֵהֶם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת פָּרָשִׁים

בְּכָל יוֹם לַמִּלְחָמָה, חוּץ מִן הַפָּרָשִׁים הַבָּאִים מֵאֶרֶץ פַּרְנַקּוּשׁ וּמֵאֶרֶץ אֱדֹם, וְנוֹדְרִין עַל עַצְמָן שֶׁיַּעַבְדוּ שָׁם יָמִים אוֹ שָׁנִים, עַד מְלֹאת נִדְרָם. וְשָׁם הַבָּמָה הַגְּדוֹלָה שֶׁקּוֹרִין אוֹתָהּ שֶׁפּוּלְקְרִי, וְשָׁם נִקְבַּר אוֹתוֹ הָאִישׁ. שֶׁהוֹלְכִים כָּל הַתּוֹעִים אֵלָיו.

20 וְיֵשׁ בִּירוּשָׁלַם אַרְבָּעָה שְׁעָרִים: שַׁעַר אַבְרָם, וְשַׁעַר דָּוִד, וְשַׁעַר צִיּוֹן, וְשַׁעַר גּוֹשָׁפָט, הוּא שַׁעַר יְהוֹשָׁפָט, לְפָנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהָיָה בִּימֵי קֶדֶם. וְשָׁם טִינְפּוֹלִי דּוּמִינִי, וְהוּא הָיָה מְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ, וּבָנָה עָלָיו עֶמֶר בֶּן אַלְבַּטָּאכ כִּפָּה גְּדוֹלָה וְיָפָה עַד מְאֹד. וְאֵין מַכְנִיסִין שָׁם הַגּוֹיִם שׁוּם צֶלֶם וְלֹא שׁוּם תְּמוּנָה,
25 אֶלָּא שֶׁבָּאִים שָׁם לְהִתְפַּלֵּל. וְלִפְנֵי אוֹתוֹ מָקוֹם כֹּתֶל מַעֲרָבִי, וְהוּא אֶחָד מִן הַכְּתָלִים שֶׁהָיוּ בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וְקוֹרְאִים אוֹתוֹ שַׁעַר הָרַחֲמִים, וְיֶשׁ שָׁם בָּאִים כָּל הַיְהוּדִים לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַכֹּתֶל בָּעֲזָרָה.

וְשָׁם בִּירוּשָׁלַם, בַּבַּיִת אֲשֶׁר הָיָה לִשְׁלֹמֹה, אֲרוּת סוּסִים,
30 אֲשֶׁר בָּנָה, בִּנְיָן חָזָק מְאֹד מֵאֲבָנִים גְּדוֹלוֹת; לֹא נִרְאָה כַּבִּנְיָן הַהוּא בְּכָל הָאָרֶץ. וְשָׁם נִרְאָה עַד הַיּוֹם הַבְּרֵכָה שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים שׁוֹחֲטִים בָּהּ אֶת זִבְחֵיהֶם, וְהַבָּאִים שָׁם מִיהוּדָה כּוֹתְבִים שְׁמָם עַל הַכֹּתֶל. וְיוֹצֵא אָדָם מִשַּׁעַר יְהוֹשָׁפָט אֶל עֵמֶק יְהוֹשָׁפָט, וְהוּא מִדְבַּר הָעַמִּים. וְשָׁם מְצֻבֶת יַד אַבְשָׁלוֹם, וְקֶבֶר עֲזַיְהוּ הַמֶּלֶךְ.
35 וְשָׁם מַעְיַן גָּדוֹל, וּמֵי הַשִּׁלֹחַ בְּנַחַל קִדְרוֹן. וְעַל הַמַּעְיָן בִּנְיָן גָּדוֹל מִימֵי אֲבוֹתֵינוּ. וְלֹא יִמְצָא שָׁם אֶלָּא מַיִם מְעַטִּים, וַאֲנָשֵׁי יְרוּשָׁלַם רֻבָּם שׁוֹתִים מִמֵּי הַמָּטָר, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם גֶּבִים בְּבָתֵּיהֶם.

וְעוֹלִים מֵעֵמֶק יְהוֹשָׁפָט אֶל הַר הַזֵּיתִים, כִּי אֵין בֵּין

יְרוּשָׁלַם וְהַר הַזֵּיתִים אֶלָּא הָעֵמֶק בִּלְבַד. וּמֵהַר הַזֵּיתִים רוֹאִים
יַם סְדוֹם (וּמַיִם סְדוֹם לִנְצִיב מֶלַח, שֶׁהָיְתָה אֵשֶׁת לוֹט, שְׁתֵּי
פַּרְסָאוֹת; וְהַצֹּאן לוֹחֲכוֹת מִמֶּנָּה, וְאַחַר כָּךְ חוֹזֶרֶת וְצוֹמַחַת
כְּבָרִאשׁוֹנָה) וְכָל אֶרֶץ הַכִּכָּר וְנַחַל הַשִּׁטִּים עַד הַר נְבוֹ.

וְלִפְנֵי יְרוּשָׁלַם הַר צִיּוֹן; וְאֵין בְּנָיָן בְּהַר צִיּוֹן, כִּי אִם בָּמָה
אַחַת לָעֲרֵלִים.

וְלִפְנֵי יְרוּשָׁלַם כְּמוֹ ג׳ מִילִין בֵּית קִבְרֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ
קוֹבְרִים מֵתֵיהֶם בְּמְעָרוֹת בַּיָּמִים הָהֵם. וְעַל כָּל קֶבֶר וָקֶבֶר יֵשׁ
בּוֹ תַּאֲרִיךְ; אֲבָל בְּנֵי אָדָם חוֹרְסִים מִן הַקְּבָרִים, וּבוֹנִים מֵהֶם
בָּתֵּיהֶם מִן הָאֲבָנִים. וְהֵם מַגִּיעוֹת לְגָבוֹהַּ בְּנִימִין בְּצֶלְצָה.

וְסָבִיב יְרוּשָׁלַם הָרִים גְּדוֹלִים; וּבְהַר צִיּוֹן קִבְרֵי בֵּית דָּוִד
וְקִבְרֵי הַמְּלָכִים אֲשֶׁר קָמוּ אַחֲרָיו. וְאֵין הַמָּקוֹם יָדוּעַ, כִּי מֵהַיּוֹם
טו שָׁנָה נָפַל מִן הַבָּמָה אֲשֶׁר בְּהַר צִיּוֹן. וְאָמַר הַפַּטְרִיאַרְקָא
לַמְּטֻנָּה שֶׁלּוֹ: ׳קַח אֶת הָאֲבָנִים מֵחוֹמוֹת הַקְּדוֹמוֹת, וּבְנֵה בָּהֶם
הַבָּמָה.׳ וְהוּא עָשָׂה כֵן, וְשָׂכַר פּוֹעֲלִים; וּבְשָׂכָר יָדוּעַ הָיוּ
עֲשָׂרִים אֲנָשִׁים מוֹצִיאִין אֶת הָאֲבָנִים מִיסוֹד חוֹמַת צִיּוֹן. וּבֵין
הָאֲנָשִׁים הָהֵם הָיוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים אֲהוּבִים, בַּעֲלֵי בְּרִית. וְיוֹם
אֶחָד עָשָׂה הָאֶחָד מִשְׁתֶּה לַחֲבֵרוֹ. וְאַחַר אֲכִילָתָם בָּאוּ אֶל
הַמַּלְאָכָה, וְאָמַר לָהֶם הַמְּמֻנֶּה עֲלֵיהֶם: ׳מַדּוּעַ אֲחַרְתֶּם הַיּוֹם
לָבוֹא?׳ עָנוּ וְאָמְרוּ: ׳מַה־יֵּשׁ לָךְ? כְּשָׁעָה שֶׁיָּלְכוּ חֲבֵרֵינוּ לִכְעֹד,
אֲנַחְנוּ נַעֲשָׂה מְלַאכְתֵּנוּ.׳ הִגִּיעַ זְמַן הַפְּעוּדָה, וְהָלְכוּ חֲבֵרֵיהֶם
לִכְעֹד, וְהֵם הָיוּ מוֹצִיאִין אֶת הָאֲבָנִים. וְהִקִּימוּ אֶבֶן, וּמָצְאוּ
שָׁם פִּי מְעָרָה. אָמַר אֶחָד לַחֲבֵרוֹ: ׳נִכָּנֵס, וְנִרְאֶה אִם יֵשׁ שָׁם

מָמוֹן׃ וְהָלְכוּ בְּמִבְוא הַמְּעָרָה, עַד שֶׁהִגִּיעוּ אֶצֶל אַרְמוֹן אֶחָד
גָּדוֹל, בָּנוּי עַל עַמּוּדֵי שַׁיִשׁ, מְצֻפֶּה בְּכֶסֶף וּבְזָהָב. וּלְפָנָיו שִׁלְחַן
זָהָב וְשַׁרְבִיט וְעַטָּרֶת. וְהוּא קֶבֶר דָּוִד הַמֶּלֶךְ. וְלִשְׁמֹאלוֹ קֶבֶר
שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ כְּמוֹ כֵן, וְכֵן קִבְרֵי כָּל הַמְּלָכִים הַקְּבוּרִים שָׁם
מִמַּלְכֵי יְהוּדָה. וְשָׁם אַרְגָּזוֹת סְגוּרוֹת, שֶׁאֵין אָדָם יוֹדֵעַ מַה
שֶּׁבְּהֶם. וְרָצוּ אֵלּוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים לִכָּנֵס בָּאַרְמוֹן, וְהִנֵּה רוּחַ
סְעָרָה יוֹצֵא מִפִּי הַמְּעָרָה, וְהִכָּה אוֹתָם, וְנָפְלוּ לָאָרֶץ כְּמֵתִים;
וְשָׁכְבוּ עַד הָעֶרֶב; וְהִנֵּה רוּחַ אֶחָד בָּא, צוֹעֵק בְּקוֹל אָדָם:
„קוּמוּ, צְאוּ מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה״. וַיֵּצְאוּ מִשָּׁם מְבֹהָלִים וּדְחוּפִים,
וְהָלְכוּ אֶל הַפַּטְרִיאַרְקָא, וְהִגִּידוּ לוֹ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. וְשָׁלַח
הַפַּטְרִיאַרְקָא לְהָבִיא לְפָנָיו ר׳ אַבְרָהָם הֶחָסִיד הַפָּרוּשׁ
אַלְקוֹסְטַנְטִינִי, שֶׁהָיָה מֵאֻבְלֵי יְרוּשָׁלַיִם, וְסִפֵּר לוֹ אֵלֶּה הַדְּבָרִים
כֻּלָּם עַל פִּי שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים שֶׁבָּאוּ מִשָּׁם. וְעָנָה לוֹ ר׳ אַבְרָהָם,
וְאָמַר לוֹ: „זֶה קִבְרֵי בֵּית דָּוִד לְמַלְכֵי יְהוּדָה הֵם; וּלְמָחֳרַת
נִכָּנֵס אֲנִי וְאַתָּה וְאֵלּוּ הָאֲנָשִׁים, וְנִרְאֶה מַה־יֵּשׁ שָׁם.״ וּלְמָחָר
שָׁלְחוּ בְּשִׁבְיל שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים, וּמְצָאוּ אוֹתָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד
מֻשְׁכָּב עַל מִטָּתוֹ. וּפָחֲדוּ, וְאָמְרוּ: „לֹא נִכָּנֵס אֲנַחְנוּ שָׁם, כִּי
אֵין חֵפֶץ הָאֵל לְהַרְאוֹת אוֹתוֹ לְאָדָם.״ וְצִוָּה הַפַּטְרִיאַרְקָא לְסַתֵּם
אוֹתוֹ מָקוֹם, וּלְהַעֲלִימוֹ מִבְּנֵי אָדָם עַד הַיּוֹם הַזֶּה. וְר׳ אַבְרָהָם
זֶה סִפֵּר לִי הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ.

XXII. THE BOOK OF YASHAR

[A collection of legends concerning biblical heroes. It is also known under the titles of *Toledot Adam* and *Dibre ha-Yamim ha-Arok*. It had been assumed that this was the Book of Jashar mentioned in Joshua 10. 13, and elsewhere. But this assumption has long ago been given up by all scholars. In all likelihood this book originated in southern Italy during the twelfth century. The style is a good imitation of the narrative books of the Bible.]

Moses Having Taken a Besieged City Is Proclaimed King of Cush

ויִמלוך משה על כל בני כוש ביום ההוא תחת קיקנוס מלך כוש. בשנת חמשים וחמש שנים לפרעה מלך מצרים, היא שנת מאה וחמשים ושבע שנים לרדת ישראל מצרימה, מלך משה על כוש. בן עשרים ושבע שנים משה במלכו על כוש, וארבעים שנה מלך. ויתן יי את משה לחן ולחסד בעיני כל בני כוש, ויאהבו בני כוש אותו מאד. ויהי משה טוב עם יי ועם אנשים.

ויהי ביום השביעי למלכו, ויתקבצו יחד כל בני כוש. ויועדו כלם, ויבואו לפני משה, וישתחוו לו ארצה. וידברו כל בני כוש כלם יחד לפני המלך לאמר: "הבה לנו עצה, ונראה מה לעשות לעיר הזאת. כי היום תשע שנים ישבנו במצור בעד העיר, ולא ראינו את בנינו ואת נשינו."

ויען המלך אותם לאמר: "אם תשמעו בקולי לכל אשר אצוה אתכם, ונתן יי את העיר בידינו, ולכדנו אותה. כי אם נלחמה אתם כמלחמה הראשונה אשר נלחמנו טרם מות קיקנוס, ונפלו ממנו חללים רבים כבראשונה. ועתה הנה

לכם עצה בדבר הזה: אם תשמעו בקולי, ונתנה העיר בידינו."

ויענו כל החילים את המלך לאמר: "כל אשר יצוה אדוננו כן יעשו עבדיך".

ויאמר אליהם משה: "עברו וקראו קול בכל המחנה אל כל העם לאמר: כה אמר המלך: לכו היערה והבאתם מבני החסידה איש אפרוחו בידו, וכל איש אשר יעבור את דבר המלך, ולא יביא אפרוחו, ומת, וכל אשר לו יקח המלך. והיה בהביאכם אותם, והיו אתכם למשמרת, וגדלתם אותם עד גדלם, ולמדתם אותם לטוש כדרך בני הנץ."

וישמעו כל בני כוש את דברי משה, ויקומו ויעבירו קול במחנה לאמר: "אליכם כל בני כוש, במצות המלך: לכו לכם יחד היערה, ותפשתם לכם מבני החסידה, איש אפרוחו בידו, והבאתם לכם. וכל איש אשר ימרה את דבר המלך, ומת, ולקח המלך את כל אשר לו."

ויעשו כל העם כדבר הזה, וילכו להם היערה, ויעלו על הברושים, ויתפשו להם איש את אפרוחו בידו, כל בני החסידה, ויביאו אותם בערב. ויגדלום במצות המלך, וילמדום לטוש כבני הנץ, ככל אשר צוה המלך, כן עשו כל בני כוש.

ויהי כאשר גדלו בני החסידה, ויצו המלך להרעיבם שלשת ימים. ויעשו כל העם כן.

ויהי ביום השלישי, ויאמר להם המלך: "התחזקו, והייתם לבני חיל, ולבשו איש כלי מלחמתו, וחגרו איש חרבו עליו, ורכבו איש סוסו, ולקחתם לכם איש אפרוחו בידו. ונקומה, ונלחמה על העיר מן המקום אשר שם הנחשים."

ויעשו כל העם כדבר המלך, ויקחו איש אפרוחו בידו, וילכו.

ויהי בהגיעם אל מקום הנחשים, ויאמר אליהם המלך: „שלחו איש אפרוחו על הנחשים; וישלחו איש אפרוחו כדבר המלך. וירוצו בני החסידה על הנחשים, ויאכלום כלם, וישביתו אותם מן המקום ההוא. ויראו המלך והעם כי נשבתו כל הנחשים מן המקום ההוא, ויריעו כל העם תרועה גדולה. ויגשו וילחמו על העיר, ויתפשוה וילכדוה; ויבואו העירה. וימותו ביום ההוא מעם העיר אלף ומאה איש, כל יושבי העיר. ומעם המצור לא מת אחד. ויבואו כל בני כוש איש איש אל ביתו ואל אשתו ואל בניו ואל כל אשר לו.

ובלעם הקוסם בראותו כי נלכדה העיר, ויפתח השער, וינוסו הוא ושני בניו ושמונת אחיו, וישובו מצרימה, אל פרעה מלך מצרים. הם המה החרטומים והמכשפים הכתובים בספר התורה, העומדים נגד משה בהביא יי על מצרים את כל המכות.

וילכוד משה את העיר בחכמתו, ויושיבוהו בני כוש על כסא המלוכה תחת קיקנוס מלך כוש. וישימו את כתר המלכות בראשו, ויתנו לו את אדוניה המלכה הכושית אשת קיקנוס לאשה. ויירא משה את יי אלהי אבותיו, ולא בא אליה, ולא הפנה אליה את עיניו. כי זכר משה את אשר השביע אברהם את אליעזר עבדו לאמר: „לא תקח לבני ליצחק אשה מבנות כנען"; וגם את זה עשה יצחק, בברוח יעקב מפני אחיו, אשר צוהו לאמר: „לא תקח אשה מבנות כנען ולא תתחתן בכל בני חם כי יי אלהינו נתן את חם בן נח ואת בניו ואת כל זרעו לעבדים לבני שם ולבני יפת ולזרעם אחריהם עד עולם." על כן לא הפנה משה את לבו ואת עיניו אל אשת קיקנוס כל ימי מלכו על כוש.

ויירא משה מפני יי אלהיו כל ימיו. ויתהלך משה לפני יי באמת, בכל לבבו, ובכל נפשו; לא סר משה מן הדרך הטובה כל ימי חייו; לא נטה מן הדרך אשר הלכו בה אברהם יצחק ויעקב ימין ושמאל. ויתחזק משה במלכות בני כוש, וינהג את בני כוש במשפט בחכמתו. ויצלח משה במלכותו.

XXIII. JUDAH B. SAUL IBN TIBBON

[A famous translator of Arabic books into Hebrew. He was born at Granada in 1120, and died towards the end of the twelfth century. He did a great deal for the development of the Hebrew language, having practically created, or at least systematized, the philosophic terms. It is due to his efforts and to those of his fellow-workers, the best of whom were his descendants, that the philosophic literature of the Jews has reached the readers for whom it was intended. He translated the works of Sa'adya, Ibn Janah, Ibn Gebirol, and Judah ha-Levi.]

Why the Jewish Religion Does Not Especially Encourage Asceticism

אָמַר הַכּוּזָרִי: כְּבָר הַעִירוֹתָ, הֶחָבֵר, וְדִמִּיתָ, וְהֵטַבְתָּ לְהָעִיר וּלְדַמּוֹת. אֲבָל הָיָה צָרִיךְ שֶׁנִּרְאֶה בָּכֶם מֵהַפְּרוּשִׁים וְהָעוֹבְדִים יוֹתֵר מִמַּה־שֶּׁהֵם בְּזוּלָתְכֶם.

אָמַר הֶחָבֵר: כַּמָּה קָשָׁה עָלַי שִׂכְחָתְךָ מַה־שֶּׁתִּקְדַּמְתִּי לְךָ מִן הַשָּׂרָשִׁים, וְהוֹדִיתָ אַתָּה בָּהֶם. הֲלֹא הִסְכַּמְנוּ כִּי לֹא יִתָּכֵן לְהִתְקָרֵב אֶל הָאֱלֹהִים, כִּי אִם בְּמַעֲשִׂים מְצֻיָּנִים מֵאֵת הָאֱלֹהִים? הַתַּחְשֹׁב כִּי הַקְּרָבָה הִיא הַשְׁפָּלוּת וְהַכְנִיעָה וְהַדּוֹמָה לָהֶם?

אָמַר הַכּוּזָרִי: כֵּן עִם הַצֶּדֶק, וְכֵן אֲנִי חוֹשֵׁב; וְכֵן קָרָאתִי בְּסִפְרֵיכֶם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: ״מָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם־לְיִרְאָה.״ וְאָמַר: ״וּמָה־יְיָ דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ כִּי אִם־עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד.״ וְזוּלַת זֶה הַרְבֵּה.

אָמַר הֶחָבֵר: אֵלֶּה וְהַדּוֹמָה לָהֶם הֵם הַחֻקִּים הַשִּׂכְלִיִּים,

וְהֵם הַחֲקָדְמוֹת וְהַהַצָּעוֹת לַתּוֹרָה הָאֱלֹהִית, קוֹדְמוֹת לָהּ בַּטֶּבַע,
בַּזְּמַן, אִי אֶפְשָׁר בִּלְעֲדֵיהֶם בְּהַנְהָגוֹת אֵיזוֹ קְהִלָּה שֶׁתִּהְיֶה מִבְּנֵי
אָדָם. עַד שֶׁקְּהַל הַלִּסְטִים אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ הַצָּדֶק בֵּינֵיהֶם,
וְאִם לֹא, לֹא הָיְתָה מַתְמֶדֶת חֶבְרָתָם. וְכַאֲשֶׁר חִנּוּעַ הַמְּרִי
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל עִנְיַן שֶׁהַקְּלוּ בַּתּוֹרוֹת הַשִּׂכְלִיּוֹת וְהַמִּנְהָגִיּוֹת
אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר בִּלְעֲדֵיהֶם לְכָל קְהִלָּה, כַּאֲשֶׁר אֵין אֶפְשָׁר לְכָל
יָחִיד מִבַּלְעֲדֵי הַדְּבָרִים הַטִּבְעִיִּים, מֵאֲכִילָה, וּשְׁתִיָּה, וּתְנוּעָה,
וּמְנוּחָה, וְשֵׁנָה, וְיִקִיצָה, וְהֶחֱזִיקוּ עִם זֶה בַּעֲבוֹדוֹת כַּקָּרְבָּנוֹת
וְזוּלָתָם מִן הַתּוֹרוֹת הָאֱלֹהִיּוֹת הַשִּׁמְעִיּוֹת, הִסְתַּפֵּק מֵהֶם בְּפָחוֹת;
וְאָמַר: ״וּלְוַאי שֶׁתִּשָּׁמְרוּ הַתּוֹרוֹת שֶׁשּׁוֹמְרִים אוֹתָם הַפָּחוּת
שֶׁבַּקְּהִלּוֹת, מִקַּבָּלַת הַצֶּדֶק, וְהַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה, וְהַחוֹדָאָה בְּטוּב
הַבּוֹרֵא.״ כִּי הַתּוֹרוֹת הָאֱלֹהִיּוֹת לֹא תְּשַׁלְּמָנָה, אֶלָּא אַחַר
הַשְׁלָמַת הַתּוֹרוֹת הַמִּנְהָגִיּוֹת וְהַשִּׂכְלִיּוֹת, וּבַתּוֹרוֹת הַשִּׂכְלִיּוֹת
קַבָּלַת הַצֶּדֶק וְהַחוֹדָאָה בְּטוּב הַבּוֹרֵא. וּמִי שֶׁלֹּא הֶחֱזִיק בָּאֵלֶּה,
אֵיךְ מַחֲזִיק בַּקָּרְבָּנוֹת, וּבַשַּׁבָּת, וְהַמִּילָה, וּבְזוּלָתָם, מִמַּה־שֶּׁאֵין
הַשֵּׂכֶל מְחַיְּבוֹ, וְלֹא מַרְחִיקוֹ? וְהֵם הַתּוֹרוֹת אֲשֶׁר בָּהֶם הִתְיַחֲדוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תּוֹסֶפֶת עַל הַשִּׂכְלִיּוֹת, וּבָהֶם הָיָה לָהֶם יִתְרוֹן הָעִנְיָן
הָאֱלֹהִי; וְלֹא יָדְעוּ אֵיךְ יִתְחַיְּבוּ אֵלּוּ הַתּוֹרוֹת, כַּאֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ
אֵיךְ יָרַד כְּבוֹד יְיָ בֵּינֵיהֶם, וְאֵשׁ יְיָ עַל קָרְבָּנוֹתָם, וְאֵיךְ שָׁמְעוּ
דִּבּוּר הָאֵל, וְאֵיךְ אֶרֶץ לָהֶם כָּל מַה־שֶּׁאֵרַע מִמַּה־שֶּׁאֵין הַדֵּעוֹת
מְקַבְּלוֹת אוֹתוֹ, לוּלֵא הַמַּעֲמָדוֹת וּרְאוּת הָעַיִן אֲשֶׁר אֵין בּוֹ
מִדְחֶה. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה נֶאֱמַר לָהֶם: ״וּמָה־יְיָ דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ,״
״וְעֹלוֹתֵיכֶם סְפוּ עַל־זִבְחֵיכֶם״, וְזוּלַת זֶה מִמַּה־שֶּׁדּוֹמֶה לוֹ.
חֵיתָכֵן שֶׁיַּחֲזִיק חַיִּשְׂרְאֵלִי בַּעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט, וְאַהֲבַת חֶסֶד,

וְעַזּוֹב חַמִּילָה וְחַשַּׁבַּת וְתוֹרוֹת חַפֶּסַח וּשְׁאָר חַתּוֹרוֹת, וְיַצְלִיחַ?

אָמַר חַכּוֹוְרִי: לֹא כְּפִי אֲשֶׁר חִקְדַּמְתָּ, אֲבָל עַל דַּעַת חַפִּילוֹסוֹפִים, יִהְיֶה אָדָם חָסִיד, וְלֹא יַרְגִּישׁ בְּאֵיזוֹ דָּת שֶׁיִּתְקָרֵב, אִם בְּהִתְיַחֵד אוֹ בְּהִתְנַצֵּר, אוֹ בְּזוּלַת זֶה, אוֹ בְּדָבָר שֶׁיּוּכְדֶּה לְעַצְמוֹ. וּכְבָר שִׁבְּנוּ אֶל חַחֶקְשֶׁה וְחַסְּבָרָא חַשִּׂכְלִית וְחַהִתְחַכְּמוּת. וְיִהְיוּ כָּל בְּנֵי חָאָדָם מִשְׁתַּדְּלִים לְקִבּוּץ תּוֹרָה בְּמַה־שֶּׁמְּבִיאָה אֲלֵיהֶם חֶקְשָׁתָם, וְזֶה בָּטֵל.

אָמַר חֶחָבֵר: וְחַתּוֹרָה חָאֱלֹחִית לֹא חֵעֵבִידָה אוֹתָנוּ בְּפְרִישׁוּת, אַךְ בְּדֶרֶךְ חַשָּׁוֶה, וְלָתֵת לְכָל כֹּחַ מִכְּחוֹת חַנֶּפֶשׁ וְחַגּוּף חֶלְקוֹ בְּצֶדֶק, מִבְּלִי רִבּוּי בְּכֹחַ אֶחָד, קִצּוּר בְּכֹחַ אַחֵר. וּמִי שֶׁנָּטָה עִם כֹּחַ חַתַּאֲוָה, קִצֵּר בְּכֹחַ חַמַּחֲשָׁבָה; וּבְהֵפֶךְ מִי שֶׁנָּטָה עִם חַנַּצָּחוֹן, קִצֵּר בִּזוּלָתוֹ. וְאֵין רַב חַתַּעֲנִית עִבּוּדָה לְמִי שֶׁתַּאֲוֹתָיו חֲלוּשׁוֹת, וְכֹחוֹתָיו חֲלוּשִׁים, וְגוּפוֹ רָוֶה; אֲבָל טוֹב שֶׁיְּעַדֵּן גּוּפוֹ. וְלֹא חַמְעַטַת חַמָּמוֹן עֲבוֹדָה, כַּאֲשֶׁר יְזַדַּמֵּן מִן חַמִּקְרֶה, מִבְּלִי יְגִיעָה, וְלֹא יַטְרִידֵהוּ קְנוֹתוֹ מִן חַחָכְמָה וְחַמַּעֲשִׂים חַטּוֹבִים, כָּל שֶׁכֵּן לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ טִפּוּל וּבָנִים, וּמַאֲוָיו לְחוֹצִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם; אַךְ חָרְבּוּי יוֹתֵר נָכוֹן לוֹ. וּכְלָלוֹ שֶׁל דָּבָר, כִּי תּוֹרָתֵנוּ נֶחְלֶקֶת בֵּין חַיִּרְאָה וְחָאַהֲבָה וְחַשִּׂמְחָה, תִּתְקָרֵב אֶל אֱלֹחֶיךָ בְּכָל אַחַת מֵחֶנָּה. וְאֵין כְּנִיעָתְךָ בִּימֵי חַתַּעֲנִית יוֹתֵר קְרוֹבָה מִן חָאֱלֹחִים מִשִּׂמְחָתְךָ בִּימֵי חַשַּׁבָּתוֹת וְחַמּוֹעֲדִים, כְּשֶׁתִּהְיֶה שִׂמְחָתְךָ בְּכַוָּנָה וְלֵב שָׁלֵם. וּכְמוֹ שֶׁחַתַּחֲנוּנִים צְרִיכִים מַחֲשָׁבָה וְכַוָּנָה, כֵּן חַשִּׂמְחָה בְּמִצְוֹתָו וּבְתוֹרָתוֹ צְרִיכָה מַחֲשָׁבָה וְכַוָּנָה, שֶׁתִּשְׂמַח בַּמִּצְוָה עַצְמָהּ מֵאַהֲבָתְךָ חַמְצַוֶּה בָּהּ, וְתַכִּיר

מֵה־שֶּׁהֵטִיב לְךָ בָּהּ. וּכְאִלּוּ אַתָּה בָּא בְּאַכְסַנְיָתוֹ, קָרוֹא אֶל שִׁלְחָנוֹ וְטוּבוֹ, וְתוֹדֶה עַל זֶה בְּמַצְפּוּן וּבְגָלוּי. וְאִם תַּעֲבֹר כָּךְ הַשִּׂמְחָה אֶל הַנִּגּוּן וְהָרִקּוּד, הִיא עֲבוֹדָה וּדְבֵקָה בְּעִנְיַן הָאֱלֹהִי. וְאֵלֶּה הַדְּבָרִים לֹא הִנִּיחָה אוֹתָם הַתּוֹרָה מֻפְקָרִים, אֲבָל כְּלָם תַּחַת מָסֹרֶת. מִפְּנֵי שֶׁאֵין בִּיכֹלֶת בְּנֵי אָדָם לְחַלֵּק תַּקָּנוֹת כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוּף וְשִׁעוּר מַה־שֶּׁרָאוּי לָהֶם מֵהַמְּנוּחָה וְהַתְּנוּעָה, וְשִׁעוּר מַה־שֶּׁתּוֹצִיא הָאָרֶץ עַד שֶׁתִּשְׁבֹּת בִּשְׁמִטָּה וְיוֹבֵל, וְנָתַן מִמֶּנָּה הַמַּעֲשְׂרוֹת, וְזוּלָתִי זֶה. וְצִוָּה עַל שְׁבִיתַת הַשַּׁבָּת וּשְׁבִיתַת הַמּוֹעֲדִים וּשְׁבִיתַת הָאָרֶץ, וְהַכֹּל זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם, וְזִכָּרוֹן לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. מִפְּנֵי שֶׁשְּׁנֵי הָעִנְיָנִים דּוֹמִים, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּחֵפֶץ הָאֱלֹהִים, לֹא בְּמִקְרֶה וְלֹא בְּטֶבַע, כַּאֲשֶׁר אָמַר יִתְבָּרַךְ: ״כִּי שֵׁאַל־נָא לְיָמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר־הָיוּ לְפָנֶיךָ״, ״הֲשָׁמַע עָם קוֹל אֱלֹהִים״, ״אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים״. וְהָיְתָה שְׁמִירַת הַשַּׁבָּת הִיא בְּעַצְמָהּ הַהוֹדָאָה בֶּאֱלָהוּת, אֲבָל כְּאִלּוּ הִיא הוֹדָאָה בְּדִבֶּר מַעֲשִׂי. כִּי מִי שֶׁמְּקַבֵּל מִצְוַת שַׁבָּת בַּעֲבוּר שֶׁבָּהּ הָיָה כְּלוּת מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, כְּבָר הוֹדָה בְּחִדּוּשׁ מִבְּלִי סָפֵק; וּמִי שֶׁהוֹדָה בְּחִדּוּשׁ, הוֹדָה בִּמְחַדֵּשׁ, הָעוֹשֶׂה יִתְבָּרַךְ. וּמִי שֶׁלֹּא קִבְּלָהּ, יִפֹּל בִּסְפֵקוֹת הַקְּדָמוּת, וְלֹא תֵזֵּד אֱמוּנָתוֹ לִבְרֹא הָעוֹלָם, אִם כֵּן שְׁמִירַת הַשַּׁבָּת מְקֹרֶבֶת אֶל הַבּוֹרֵא יוֹתֵר מֵהַפְרִישׁוּת וְהַנְּזִירוּת. וּרְאֵה חִיאַךְ שֶׁכָּב הָעִנְיָן הָאֱלֹהִי הַדָּבֵק בְּאַבְרָהָם, וְאַחַר כֵּן בַּהֲמוֹן סְגֻלָּתוֹ וּבְאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה, מֵבִיא הָעִנְיָן מַדְרֵגָה אַחַר מַדְרֵגָה, וְנִזְהַר בְּזֶרַע, עַד שֶׁלֹּא נִמְלַט מֵהֶם אֶחָד. וְהִנִּיחַ אוֹתָם בַּשּׁוֹב שֶׁבַּתְּקוּמוֹת, וְהִפְרָם וְהִרְבָּם הָרְבּוּי הַחוּא הַמַּפְלָא, עַד שֶׁהֶעֱתִיק אוֹתָם, וּנְטָעָם בְּאַדְמָה הָרְאוּיָה לִסְגֻלָּה. וְנִקְרָא

אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי יִצְחָק, כַּאֲשֶׁר נִקְרָא יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים
וְיוֹשֵׁב צִיּוֹן וְשׁוֹכֵן יְרוּשָׁלָם, לְדִמּוּתָם בַּשָּׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: 85
״הַיּשְׁבִי בַּשָּׁמָיִם״; מִפְּנֵי הֶרְאוֹת אוֹרוֹ בָּאֵלֶּה, כְּהֶרְאוֹתוֹ בַּשָּׁמַיִם,
אַף בְּמִצּוּעִים רְאוּיִים לְקַבֵּל הָאוֹר הַהוּא, וְהוּא מַאֲצִיל אוֹתוֹ
עֲלֵיהֶם. וְנִקְרָא זֶה מִפְּנֵי אַהֲבָה, וְהִיא אֲשֶׁר נִקְבְּעָה לָנוּ,
וְנִתְחַיַּבְנוּ לְהַאֲמִינָהּ, וּלְהוֹדוֹת עָלֶיהָ בְּאַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתָּנוּ;
כְּדֵי שֶׁנָּשִׂים אֶל לִבֵּנוּ שֶׁהַהִתְחָלָה מִמֶּנּוּ, לֹא מִמֶּנּוּ אֲנַחְנוּ. כְּמוֹ 90
שֶׁנֹּאמַר בִּבְרִיאַת חַיָּה, עַל דֶּרֶךְ הַדִּמְיוֹן, שֶׁהוּא לֹא בָרָא אֶת
עַצְמוֹ, אַף הָאֱלֹהִים יְצָרוֹ וְהִתְקִינוֹ, כַּאֲשֶׁר רָאָה חֹמֶר שֶׁרָאוּי
לַצּוּרָה הַחַיָּא; כֵּן הוּא יִתְבָּרַךְ הַמַּתְחִיל לְהוֹצִיאֵנוּ מִמְּצָרִים,
לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה, וְיִהְיֶה לָנוּ לְמֶלֶךְ, כַּאֲשֶׁר הוּא אוֹמֵר
וְשׁוֹנֶה: ״אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת 95
לָכֶם לֵאלֹהִים״ וְעוֹד שֶׁאָמַר: ״יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־בּוֹ אֶתְפָּאָר״

XXIV. MOSES B. MAIMON

[This great philosopher and Halakist, who is usually called Maimonides, was born at Cordova in 1135, and died at Cairo in 1204. He was endowed with a very clear and methodical mind, and exercised the greatest influence as philosopher and as authority on the Talmud and Jewish jurisprudence. He was a very prolific writer, but his most important works are his *Guide of the Perplexed,* which was written in Arabic, his *Code,* written in Hebrew and known as the *Yad ha-Hazakah* (Mighty Hand), or *Mishneh Torah* (Repetition of the Law), and his Arabic commentary on the Mishnah. He was a physician by profession, and wrote several essays on medicine and astronomy.]

A Man Should Choose the Golden Mean

דעות הרבה יש לכל אחד ואחד מבני אדם, וזו משונה מזו, ורחוקה ממנה ביותר. יש אדם שהוא בעל חמה, כועס תמיד; ויש אדם שדעתו מיושבת עליו, ואינו כועס כלל, ואם יכעס, כועס מעט בכמה שנים. ויש אדם שהוא גבה לב ביותר, ויש שהוא שפל רוח ביותר. ויש שהוא בעל תאוה, לא תשבע נפשו מהלוך בתאותה; ויש שהוא טהור לב ביותר, לא יתאוה אפילו לדברים מועטים שהגוף צריך להן. ויש בעל נפש רחבה, שלא תשבע נפשו מכל ממון שבעולם, כענין שנאמר: ׳אהב כסף לא־ישבע כסף׳; ויש מקצר נפשו, שדיו אפילו דבר מועט שלא יספיק לו, ולא ירדוף להשיג כל צרכו; ויש שהוא מסגף נפשו ברעב וצמא, וקובץ על יד, ואינו אוכל אפילו פרוטה משלו אלא בצער גדול; ויש שהוא מאבד כל ממונו בידו לדעתו. ועל דרכים אלו שאר כל הדעות, כגון, מהולל ואונן, וכילי ושוע, ואכזרי ורחמן, ורך לבב ואמיץ לב, וכיוצא בהן.

ויש בין כל דעה ודעה, הרחוקה ממנה בקצה האחר, דעות בינוניות זו רחוקה מזו. וכל הדעות יש מהן דעות שהן לאדם מתחלת ברייתו, לפי טבע גופו; ויש מהן דעות שטבעו של אדם זה מוכן ועתיד לקבל אותן במהרה יותר משאר הדעות; ויש מהן שאינן לאדם מתחלת ברייתו אלא למד אותן מאחרים, או שנפנה להן מעצמו לפי מחשבה שעלתה בלבו, או ששמע שזו הדעה טובה לו, ובה ראוי ללך, והנהיג עצמו בה עד שנקבעה בלבו.

שתי קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה אינן דרך טובה, ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן, ולא ללמדן לעצמו. ואם מצא טבעו נוטה לאחת מהן, או מוכן לנטות לאחת מהן, או שכבר למד אחת מהן ונהג בה, יחזיר עצמו למוטב, וילך בדרך הטובים, והיא הדרך הישרה.

הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות רחוק שוה, ואינה קרובה לא לזו ולא לזו. לפיכך צוו חכמים הראשונים שיהא אדם שם דעותיו תמיד, ומשער אותן, ומכוון אותן בדרך האמצעית, כדי שיהא שלם בגופו. כיצד? לא יהא בעל חמה, נוח לכעוס, ולא כמת שאינו מרגיש, אלא בינוני: לא יכעס, אלא על דבר גדול שראוי לכעוס עליו, כדי שלא יעשה כיוצא בו פעם אחרת. וכן לא יתאוה אלא לדברים שהגוף צריך להן, ואי אפשר לחיות בזולתן, כענין שנאמר: ״צדיק אכל לשבע נפשו״. וכן לא יהיה עמל בעסקו, אלא להשיג דבר שצריך לו לחיי שעה, כענין שנאמר: ״טוב־מעט לצדיק״. ולא יקפוץ ידו ביותר, ולא יפזר כל ממונו, אלא נותן צדקה כפי מסת ידו, ומלוה כראוי למי שצריך. ולא יהא מהולל ושוחק, ולא עצב ואונן, אלא שמח כל ימיו בנחת בסבר פנים יפות. וכן שאר דעותיו.

ודרך זו היא דרך החכמים; כל אדם שדעותיו דעות בינוניות;
ממוצעות, נקרא חכם.

ומי שהוא מדקדק על עצמו ביותר, ומתרחק מדעה בינונית מעט לצד זה או לצד זה, נקרא חסיד. כיצד? מי שיתרחק מגובה הלב עד הקצה האחרון, ויהיה שפל רוח ביותר, נקרא חסיד; וזו היא מדת חסידות. ואם יתרחק עד האמצע בלבד, ויהיה ענו, נקרא חכם; וזו היא מדת חכמה. ועל דרך זו שאר כל הדעות. וחסידים הראשונים היו מטין דעות שלהן מדרך האמצעית כנגד שתי הקצוות; יש דעה שמטין אותה כנגד הקצה האחרון, ויש דעה שמטין אותה כנגד הקצה הראשון; וזהו לפנים משורת הדין. ומצווין אנו ללכת בדרכים האלו הבינונים, והם הדרכים הטובים והישרים, שנאמר: "והלכת בדרכיו". כך למדו פרוש מצוה זו: "מה הוא נקרא חנון, אף אתה היה חנון; מה הוא נקרא רחום, אף אתה היה רחום; מה הוא נקרא קדוש, אף אתה היה קדוש." ועל דרך זו קראו הנביאים לאל בכל אותן הכנויין: ארך אפים, ורב חסד, צדיק, וישר, תמים, גבור, וחזק, וכיוצא בהן, להודיע שאלו הדרכים טובים וישרים הם, וחיב אדם לנהוג עצמו בהן, ולהדמות אליו כפי כחו.

וכיצד ירגיל אדם עצמו בדעות אלו, עד שיקבעו בו? יעשה, וישנה, וישלש במעשים שעושה על פי הדעות האמצעיות, ויחזור בהם תמיד, עד שיהיו מעשיהם קלים עליו, ולא יהיה בהם טורח עליו, ויקבעו הדעות בנפשו. ולפי שהשמות האלו נקרא בהם היוצר, הם הדרך הבינונית

שאנו חיבין ללכת בה, ונקראת דרך זו דרך יי; והיא שלמדה
אברהם אבינו לבניו, שנאמר: „כי ידעתיו למען אשר יצוה
וגו׳". והחולך בדרך זו מביא טובה וברכה לעצמו, 70
שנאמר: „למען הביא יי על־אברהם את אשר־דבר עליו".

XXV. JOSEPH B. MEIR IBN ZABARA

[Poet and physician. He was born in the city of Barcelona about the middle of the twelfth century. As a writer he is best known by his *Sefer Sha'ashu'im* (Book of Delight), which is a store-house of folk-lore and science. In this book, which is written in rhymed prose, Zabara shows himself abreast of the sciences of his day. His style is fluent and pleasant. He is also the author of liturgic and secular poems.]

Jacob the Broker and the Necklace

הָיָה יְהוּדִי אֶחָד בְּקוֹרְטוֹבָה, וּשְׁמוֹ יַעֲקֹב הַסְּרָסוֹר. וְהָיָה הָאִישׁ הַהוּא טוֹב וְנֶאֱמָן, וּלְכָל מְצָוַת הַשּׁוּפֵט סָר וּמְזֻמָּן. וּפַעַם אַחַת הָפְקַד אִתּוֹ עֲנָק אֶחָד מִמְּכָרֵי הָאַבָנִים, וּמֵיטַב הַפְּנִינִים, לִמְכֹּר אוֹתוֹ בְּת׳ק זְהוּבִים. וַיְהִי הוּא נוֹשֵׂא אֶת הָעֲנָק בְּיָדוֹ, וַיִּפְגְּשֵׁהוּ שַׂר אֶחָד מִגְּדוֹלֵי הַמֶּלֶךְ, וַיֹּאמֶר לוֹ: ״יַעֲקֹב, מָה הָעֲנָק הַזֶּה?״ וַיֹּאמֶר לוֹ: ״אֲדוֹנִי, הָפְקַד בְּיָדִי לְמָכְרוֹ״. — ״וּכְמָּה תִתְּנֵהוּ?״ אָמַר: ״בְּת׳ק זְהוּבִים״. וַיֹּאמֶר לוֹ: ״תִּתְּנֵהוּ בְּת׳?״ אָמַר לוֹ: ״לֹא אוּכַל, כִּי בְעָלָיו הִזְהִירַנִי לְבִלְתִּי קַחַת בּוֹ פָּחוֹת מִת׳ק זְהוּבִים״. וַיֹּאמֶר לוֹ: ״שָׂאֵהוּ לְבֵיתִי, וְאִם יִיטַב בְּעֵינַי בַּעֲלַת הַבַּיִת, אֶקְנֶנּוּ״.

וַיֵּלֶךְ עִמּוֹ עַד הִגִּיעוֹ אֶל שַׁעַר בֵּיתוֹ. וַיֹּאמֶר לוֹ: ״עֲמֹד הֲנָה, עַד אוֹצִיא אֵלֶיךָ מְעוֹת אוֹ הָעֲנָק״. וַיָּבוֹא אֶל בֵּיתוֹ,

וְהַדֶּלֶת סָגַר אַחֲרָיו. וַיּוֹחֶל הַיְהוּדִי עַד הָעֶרֶב, וְלֹא יָצָא אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ.

וַיְהִי כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ, וַיֵּלֶךְ יַעֲקֹב אֶל בֵּיתוֹ מָלֵא וָעֵם, וְהַמָּוֶת לְנַפְשׁוֹ יִנְעַם; וְהַדְּאָגָה נָחָה בְּלִבּוֹ, וּמָחֲצָה; וּבָא וְלָן וְשָׁכַב אָרְצָה. לֶחֶם לֹא אָכַל הוּא וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ, וְלֹא פָּשַׁט מֵעָלָיו כָּתָנְתּוֹ. וְעֵינָיו וַעֲפַעַפָּיו לֹא סָתָם, וַיִּתְהַפֵּךְ כָּל הַלַּיְלָה כְּחֹמֶר חוֹתָם. וַיַּשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר לָלֶכֶת אֶל בֵּית הַשָּׂר, וְהִנֵּה הוּא יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ. וַיַּרְא, וַיָּרֶץ לִקְרָאתוֹ, וַיֹּאמֶר לוֹ: "אֲדוֹנִי, תִּרְצֶה לְקַנּוֹת אֶת הָעָנָק, אוֹ תְּשִׁיבֵנוּ, וּלְווּלָתְךָ אֶמְכְּרֶנּוּ?" וַיֹּאמֶר לוֹ: "אַיֵּה עָנָק? הֲרָאִיתָ אֶחָד מִבְּנֵי עֲנָק?" וַיֹּאמֶר לוֹ: "עֲנָק הַפְּנִינִים אֲשֶׁר לָקַחְתָּ תְּמוֹל מִיָּדִי". וַיֹּאמֶר לוֹ: "מְשֻׁגָּע, אִישׁ הָרוּחַ, חַי נַפְשִׁי וְנֶפֶשׁ חַמֶּלֶךְ, לוּלֵא אֶת פְּנֵי כְּבוֹדִי אֲנִי נוֹשֵׂא, אָז חָיִיתִי מֵעָלֶיךָ רֹאשְׁךָ נוֹשֵׂא, וְאוֹתְךָ בְּדַם כְּבֵדְךָ כוֹסֶה."

וַיְהִי כִּרְאוֹת יַעֲקֹב אֶת חֲמָתוֹ וְאֶת קְשִׁי מִלָּיו, אֵימוֹת מָוֶת נָפְלוּ עָלָיו. וַיִּסֹּב אַחֲרָיו, וַיָּנָס מִפָּנָיו, כִּי רָאָה כִּי לָטַשׁ אֵלָיו עֵינָיו. וַיֵּלֶךְ אֶל בֵּית הַשּׁוֹפֵט אֲדוֹנָיו. וַיָּבֹא עָלָיו הַשּׁוֹפֵט, וְהִנֵּה הַיְגוֹן נִשְׁכָּחוּ בְּשִׁנָּיו, עַד אֲשֶׁר שִׁנֵּה דְמוּתוֹ וּמַרְאֵה פָּנָיו. וַיֹּאמֶר לוֹ הַשּׁוֹפֵט: "מַה־לְּךָ, כִּי תִשְׁתַּנִּית? הַאִם בְּכָל דָּבָר תִּתְעַנִּית?" וַיֹּאמֶר לוֹ: "אֲדוֹנִי, בְּצָרָה גְדוֹלָה אֲנִי, וְלֹא אוּכַל לְהַגִּיד לְךָ צָרָתִי, פֶּן תַּכְזִיבֵנִי וְתָשִׂים לְאַל מִלָּתִי." וַיֹּאמֶר לוֹ: "סַפֵּר, כִּי אַתָּה נֶאֱמָן בְּעֵינַי בְּכָל דְּבָרֶיךָ, וְצוֹדֵק בְּכָל מַאֲמָרֶיךָ." וַיְסַפֵּר לוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרָהוּ בְּדִבְרֵי הָעָנָק, וַתִּבְחַר נַפְשׁוֹ מַחֲנָק. וַיֹּאמֶר לוֹ הַשּׁוֹפֵט: "הָסֵר כַּעַס מִלִּבֶּךָ, וּבַעֵר יָגוֹן מִקִּרְבֶּךָ,

וְאַל תָּחֵיל וְתִזְעַק בַּחֲבָלֶיךָ, כִּי אָנֹכִי אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלֶיךָ.׳

וַיְהִי בַּבֹּקֶר, וַיִּשְׁלַח בְּעַד כָּל גְּדוֹלֵי הָעִיר וּזְקֵנֶיהָ וַחֲכָמֶיהָ וּנְבוֹנֶיהָ, לָבוֹא אֶל הַמִּשְׁפָּט; כִּי כֵן הָיָה מִנְהָגוֹ לִפְעָמִים, לִשְׁלֹחַ לְחָבְיָא אֶת הַחֲכָמִים, וּלְדַבֵּר אִתָּם מִשְׁפָּטִים. וַיָּבוֹאוּ כֻלָּם אֶל בֵּיתוֹ, לִשְׁמֹעַ דִּבְרֵי תְבוּנָתוֹ וְחָכְמָתוֹ. וְטֶרֶם בּוֹאָם, אָמַר אֶל נַעֲרוֹ: ׳בְּבוֹא הַשַּׂר פְּלוֹנִי, קַח נַעֲלוֹ, וְלֵךְ לְבֵיתוֹ, וֶאֱמֹר לְאִשְׁתּוֹ: אֲדוֹנִי אִישֵׁךְ שְׁלָחַנִי אֵלַיִךְ לָתֵת לוֹ אֶת הָעָנָק שֶׁקָּנָה תְּמוֹל שִׁלְשֹׁם, כִּי חוֹא רוֹצֶה אֶת טוּבוֹ וְאֶת יָפְיוֹ לְהַרְאוֹת; וְהִנֵּה נָתַן לִי אֶת נַעֲלוֹ לָעֵד וּלְאוֹת.׳ וְכַרְאוֹת הָאִשָּׁה אֶת נַעַל אִישָׁהּ, נָתְנָה לוֹ אֶת הָעָנָק; וַיְבִיאֵהוּ הַנַּעַר אֶל אֲדוֹנָיו, וַיַּצְפְּנֵהוּ בְּחֵיקוֹ עַד צֵאת הָאֲנָשִׁים מִבֵּית הַמִּשְׁפָּט. וַיְהִי כְּצֵאתָם, וַיֹּאמֶר לוֹ אֲדוֹנָיו: ׳הֲבֵאתָ אֶת הָעָנָק?׳ וַיֹּאמֶר לוֹ: ׳הֲבֵאתִי׳; וַיּוֹצִיאֵהוּ מֵחֵיקוֹ, וַיִּתְּנֵהוּ לוֹ. וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא לְיַעֲקֹב הַסַּרְסוֹר, וַיֹּאמֶר לוֹ: ׳דֹּם, וְאַל תֹּאמַר, כִּי הֲשִׁיבוֹתִי לְךָ אֶת הָעָנָק, וְהוֹצֵאתִי מִבֵּית הַשַּׂר אֶת הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק.׳ וְכַרְאוֹת הַיְהוּדִי אוֹתוֹ, נָשַׂק אֶת יָדָיו, וַיְבָרֶךְ אוֹתוֹ, וַיִּשָּׂאֵהוּ אֶל בֵּיתוֹ, שָׂמֵחַ וְטוֹב לֵב.

XXVI. SAMUEL B. JUDAH IBN TIBBON

[Physician and translator. He was born at Lunel about 1150, and died at Marseilles in 1230. He continued the work of his father, and earned for himself the gratitude of Hebrew readers by translating Maimonides' *Guide of the Perplexed* into Hebrew. He also compiled a glossary of the philosophic terms that occur in that book. He was an enthusiastic follower of Maimonides.]

On the Limitations of Man's Intellect

דַּע כִּי לַשֵּׂכֶל הָאֱנוּשִׁי הַשָּׂגוֹת בְּכֹחוֹ וְטִבְעוֹ שֶׁיַּשִּׂיגֵם; וּבִמְצִיאָה גְמוּרָה וְעִנְיָנִים אֵין בְּטִבְעוֹ שֶׁיַּשִּׂיגֵם בְּשׁוּם פָּנִים וְלֹא בְּסִבָּה, אֲבָל שַׁעֲרֵי הַשָּׂגָתָם נְעוּלִים בְּפָנָיו; וּבִמְצִיאוּת דְּבָרִים יַשִּׂיג מֵהֶן עִנְיָן, וְיִסַּכֵּל עִנְיָנִים; וְאֵין בְּחִיּוּתוֹ מַשִּׂיג מִתְחַיֵּב שֶׁיַּשִּׂיג כָּל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁלַּחוּשִׁים הַשָּׂגוֹת, וְלֹא יַשִּׂיגוּם עַל אֵיזֶה מֶרְחָק שֶׁיְּזַדַּמֵּן; וְכֵן שְׁאָר הַכֹּחוֹת הַגּוּפָנִיּוֹת, שֶׁהָאִישׁ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יָכוֹל לָשֵׂאת שְׁנֵי כְּבָרִים אֵינוֹ יָכוֹל לָשֵׂאת עֲשָׂרָה. וְיִתְרוֹן אִישֵׁי הַמִּין זֶה עַל זֶה בְּאֵלּוּ הַהַשָּׂגוֹת הַחוּשִׁיּוֹת וּשְׁאָר הַכֹּחוֹת הַגּוּפָנִיּוֹת גְּדֹלָה מְאֹד לְכָל אָדָם, אֶלָּא שֶׁאֵשׁ לוֹ גְּבוּל, וְאֵין הָעִנְיָן הוֹלֵךְ אֶל אֵיזֶה מֶרְחָק שֶׁיְּזַדַּמֵּן, וְאֵיזֶה שֶׁעוּר שֶׁיִּקָּרֵה. וְכֵן הַדִּין בְּעִצְמוֹ בַּהַשָּׂגוֹת הַשִּׂכְלִיּוֹת הָאֱנוּשִׁיּוֹת: יֵשׁ יִתְרוֹן לְאִישֵׁי הַמִּין זֶה עַל זֶה בָּהֶם יִתְרוֹן רָב; וְזֶה גַּם כֵּן מְאֹד גְּדֹלָה מְאֹד לְבַעֲלֵי הַחָכְמָה, עַד שֶׁעִנְיָן אֶחָד יוֹצִיאֵהוּ אִישׁ מֵעֵיּוּנוֹ בְּעִצְמוֹ, וְאִישׁ אַחֵר לֹא יוּכַל

לְהָבִין הָעִנְיָן הַהוּא לְעוֹלָם, וַאֲפִלּוּ לְמַדּוּהוּ לוֹ בְּכָל לָשׁוֹן
וּבְכָל מָשָׁל וּבְזֹמֶן אָרֹךְ, לֹא יַגִּיעַ שִׂכְלוֹ אֵלָיו בְּשׁוּם פָּנִים,
אַךְ תִּקְצַר יַד שִׂכְלוֹ לַהֲבִינוֹ. וְזֶה הַיִּתְרוֹן גַּם כֵּן אֵינוֹ לְלֹא
תִכְלָה, אֲבָל לַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי גְּבוּל בְּלֹא סָפֵק יַעֲמֹד אֶצְלוֹ,
עַד שֶׁיֵּשׁ דְּבָרִים שֶׁיִּתְבָּאֵר לְאָדָם הַמְּנַע הַשָּׂגָתָם, וְלֹא יִמְצָא
נַפְשׁוֹ מִשְׁתּוֹקֶקֶת לִידִיעָתָם, לְשַׁעֲרוֹ בְּהַמְּנַע זֶה, וְשֶׁאֵין פֶּתַח
שֶׁיִּכָּנֵס מִמֶּנּוּ לְהַגִּיעַ אֶל זֶה, כְּסַכְלֵנוּ מִסְפַּר כּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם,
וְאִם הֵם זוּג אוֹ נִפְרָד, וּכְסַכְלֵנוּ מִסְפַּר מִינֵי בַּעֲלֵי הַחַיִּים,
וְהַמְּקוֹרִים, וְהַצְּמָחִים, וּמַה־שֶּׁיִּדְמֶה לָזֶה. וְיֵשׁ דְּבָרִים יִמְצָא
הָאָדָם תְּשׁוּקָתוֹ לְהַשָּׂגָתָם עֲצוּמָה, וְהִתְגַּבְּרוּת הַשֵּׂכֶל לְבַקֵּשׁ
אֲמִתָּתָם וּלְחַפְּשָׂה נִמְצָא בְּכָל כַּת מִמַּעֲנֵת מִבְּנֵי אָדָם בְּכָל
זְמָן. וּבַדְּבָרִים הָהֵם יִרְבּוּ הַדֵּעוֹת, וְתִפֹּל הַמַּחֲלֹקֶת בֵּין
הַמְעַיְּנִים, וְיִתְחַדְּשׁוּ הַסְּפֵקוֹת, מִפְּנֵי הִתָּלוּת הַשֵּׂכֶל בְּהַשָּׂגַת
הַדְּבָרִים הָהֵם, כְּלוֹמַר הַתְּשׁוּקָה אֲלֵיהֶם, וֶהֱיוֹת כָּל אֶחָד
חוֹשֵׁב שֶׁהוּא מָצָא דֶּרֶךְ יֵדַע בָּהּ אֱמִתַּת הַדָּבָר, וְאֵין בְּכֹחַ
הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי שֶׁיָּבִיא עַל הַדָּבָר הַהוּא מוֹפֵת. (כִּי כָּל
דָּבָר שֶׁנּוֹדָעָה אֲמִתָּתוֹ בְּמוֹפֵת אֵין מַחֲלֹקֶת בּוֹ וְלֹא הַכְזָבָה
וְלֹא מְנִיעָה; אֶלָּא מְסַכֵּל יַחֲלֹק הַמַּחֲלֹקֶת אֲשֶׁר תִּקָּרֵא
הַמַּחֲלֹקֶת הַמּוֹפְתִית; כְּמוֹ שֶׁתִּמְצָא אֲנָשִׁים חָלְקוּ בְּכַדּוּרִיּוּת
הָאָרֶץ, וֶהֱיוֹת הַגַּלְגַּל עָגֹל, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאֵלּוּ אֵין מָבוֹא
לָהֶם בְּזֶה הָעִנְיָן.) וְאֵלּוּ הָעִנְיָנִים אֲשֶׁר נָפַל בָּהֶם זֶה הַבִּלְבּוּל
הָרַבֶּה מְאֹד בָּעִנְיָנִים הָאֱלֹהִיִּים, וּמְעַט בָּעִנְיָנִים הַטִּבְעִיִּים,

וְנֶעְדָּרִים בָּעִנְיָנִים הַלְּמוּדִיִּים. אָמַר אַלְכְּסַנְדֶּר הַפְּרִדִיסִי כִּי סְבוֹת חֻמַּחֶלֶקֶת בָּעִנְיָנִים שָׁלֹשׁ: אַחַת מֵהֶן, אַהֲבַת הָרָשׁוּת וְהַנִּצּוּחַ הַמּוֹנְעִים הָאָדָם מֵהַשָּׂגַת הָאֱמֶת כְּפִי מַה־שֶּׁהוּא; וְהַשֵּׁנִית, דַּקּוּת הָעִנְיָן הַמּוּשָׂג בְּעַצְמוֹ, וְעָמְקוֹ, וּקְשִׁי הַשָּׂגָתוֹ; וְהַשְּׁלִישִׁית, סִכְלוּת הַמַּשִּׂיג וְקִצֻּר יַד שִׂכְלוֹ מֵהַשָּׂגַ מַה־שֶּׁאֶפְשַׁר הַשָּׂגָתוֹ. כֵּן זָכַר אַלֶכְסַנְדֶּר. וּבְזִמְנֵנוּ סִבָּה רְבִיעִית לֹא זְכָרָהּ, שֶׁלֹּא הָיְתָה אָצְלָם, וְהוּא הַהַרְגֵּל וְהַלְמוּד. כִּי הָאֲנָשִׁים בְּטִבְעָם אוֹהֲבִים מַה־שֶּׁהָרְגִּלוּ בּוֹ, וְנוֹטִים אֵלָיו; עַד שֶׁאַתָּה תִּרְאֶה אֲנָשִׁי הַכְּפָר, כְּפִי מַה־שֶּׁהֵם מִמְּעוּט רְחִיצַת רֹאשָׁם וְגוּפָם, וְהֶעְדֵּר הַחֲנָאוֹת, וְצוֹק הַפַּרְנָסָה, יִמְאֲסוּ הַמְּדִינוֹת, וְלֹא יֵהָנוּ בַּהֲנָאוֹתָם; וְיִבְחֲרוּ הָעִנְיָנִים הָרָעִים הַמָּרְגָּלִים עַל הָעִנְיָנִים הַטּוֹבִים שֶׁאֵינָם מָרְגָּלִים; וְלֹא תָּנוּחַ דַּעְתָּם לִשְׁכִינַת הַהֵיכָלוֹת, וְלֹא לִלְבִישַׁת הַמֶּשִׁי, וְלֹא לְהִתְעַדֵּן בְּמֶרְחָץ וּבְשָׂמָנִים וּבְסַמָּנִין. כֵּן יִתְחַדֵּשׁ לָאָדָם בְּדֵעוֹת אֲשֶׁר חָרְגַּל בָּהֶם, וְגָדַל עֲלֵיהֶם, מִן הָאַהֲבָה וְהַשְׁמִירָה לָהֶם, וּלְהִתְרַחֵק מִזּוּלָתָם. וּלְפִי זֹאת הַסִּבָּה גַּם כֵּן יִמְנַע הָאָדָם מֵהַשִּׂיג הָאֱמֶת, וְיִטֶּה אֶל מָרְגָּלָיו, כְּמוֹ שֶׁקָּרָה לֶהָמוֹן בְּהַגְשָׁמָה, וּבְעִנְיָנִים רַבִּים אֱלֹהִיִּים, כְּמוֹ שֶׁנִּבְאַר. כָּל זֶה מִפְּנֵי הַהַרְגֵּל הַגָּדוֹל עַל כְּתוּבִים שֶׁהִתְיַשֵּׁב לְהַגְדִּילָם וּלְהַאֲמִין בָּהֶם, יוֹרוּ פְּשׁוּטֵיהֶם עַל הַגְשָׁמָה וְעַל דְּמְיוֹנִים אֵין אֲמִתּוּת לָהֶם, אֲבָל נֶאֶמְרוּ עַל צַד הַמָּשָׁל וְהַחִידָה, וְהָיָה זֶה לְסִבּוֹת שֶׁאֲנִי עָתִיד לְזָכְרָם.

וְלֹא תַחְשֹׁב כִּי זֶה שֶׁאָמַרְנוּהוּ מִקְצֶר יַד הַשֵּׂכֶל הָאֱנוּשִׁי,

וְהֱיוֹת לוֹ גְּבוּל יַעֲמֹד אֶצְלוֹ, הוּא מַאֲמָר נֶאֱמַר כְּפִי הַתּוֹרָה
לְבָד; אֲבָל הוּא עִנְיָן כְּבָר אֲמָרוּהוּ הַפִּילוֹסוֹפִים גַּם כֵּן, וְהִשִּׂיגוּהוּ
60 הַשָּׂגָה אֲמִתִּית, מִבִּלְתִּי נְטוּת אֶל דַּעַת וְאֶל סְבָרָא; וְהוּא דָּבָר
אֲמִתִּי אֵין סָפֵק בּוֹ, אֶלָּא לְמִי שֶׁיְּסַכֵּל הַדְּבָרִים שֶׁכְּבָר בָּא
עֲלֵיהֶם הַמּוֹפֵת.

XXVII. JUDAH B. SOLOMON AL-HARIZI

[Celebrated poet of the twelfth and thirteenth centuries. Born in Spain, he travelled to the Holy Land and Babylon. He possessed a very vivid imagination and descriptive pen, and in his masterpiece *Tahkemoni* he embodied the result of his experience during his travels. In that book, which is modelled after the *Makamat* of the famous Arabic poet al-Hariri, he shows himself a keen critic of men and things. He displayed astounding skill in translating al-Hariri's book into Hebrew under the title of *Mahberot Ithiel.* His style is fluent and melodious. He also translated Maimonides' *Guide of the Perplexed* into Hebrew, but in this work was less successful than Ibn Tibbon.]

Seven Young Men Discuss the Merits of the Various Virtues

נָאֻם חֵימָן הָאֶזְרָחִי: הָיִיתִי בְּאֶרֶץ פְּתוֹר, עִיר בִּלְעָם בְּנוֹ בְעוֹר; וּבְעוֹדִי עַל יַד נָהָר מִתְהַלֵּךְ תַּחַת צִלְלֵי הַצְּמָחִים, וְסִבְכֵי הַפְּרָחִים, רָאִיתִי שִׁבְעָה בַּחוּרֵי חֶמֶד, מִמִּבְחַר הַצֶּמֶד. וְהֵם עַל שְׂפַת הַנָּהָר יוֹשְׁבִים, וּבְדִבְרֵי מְלִיצוֹת אֶת לִבָּם מְטִיבִים. וַיַּעַן אִישׁ מֵהֶם, וַיֹּאמַר: "אֵיזוֹ הִיא הַמִּדָּה הַטּוֹבָה, אֲשֶׁר עַל כָּל הַמִּדּוֹת אֲהוּבָה, וּבְעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם חֲשׁוּבָה?"

אָמַר אֶחָד מֵהֶם: יָדַעְתִּי כִּי כָל הַמִּדּוֹת חֵן חֲמוּדוֹת, אֲבָל אֵין בְּכֻלָּן מִדָּה נָאוָה, כְּמוֹ הָעֲנָוָה; כִּי הִיא תְּכַסֶּה כָּל דֹּפִי, וּתְגַלֶּה כָּל יֹפִי; וְתַעֲבִיר עַל כָּל הַפְּשָׁעִים, וְתַחְפִּיר בְּעָלֶיהָ לַצְּנוּעִים; וְתַרְבֶּה לוֹ דוֹדִים וְרֵעִים, וְתַגְחִילֵהוּ שֵׁם יָקָר וְנָעִים. וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ, וַיֹּאמַר:

בְּמִדּוֹת הָאֱנוֹשׁ אֵין כַּעֲנָוָה,
וְהִיא יָפָה לְכָל מַשְׂכִּיל וְנָאוָה;
תְּעוֹרֵר אַהֲבָה מִלֵּב מְשַׂנְאִים,
וְתַסְתִּיר מֵאֱנוֹשׁ כָּל חֵטְא וּמַעֲוֹת.

אָמַר לוֹ חֲבֵרוֹ: מִדֶּרֶךְ נְכוֹחָה הָעִיתָ, וְרוּחַ רָעִיתָ. וּכְאֵין נֶחְשָׁבָה הָעֲנָוָה אוֹ הָעַזּוּת, לְנֶגֶד הַזְּרִיזוּת; כִּי בָהּ יַכְבִּישׁ אָדָם הַנְּפָשִׁים, וְיִמְצָא חֵן בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים, וְיִנָּחֵל כָּבוֹד וּגְדֻלָּה רַבָּה, בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבַבָּא; וּבָהּ יִצְבֹּר חַיִל נָנוּב, וּכְתִים מְלֵאִים כָּל טוּב. וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ, וַיֹּאמַר:

אֱמֶת כִּי הַזְּרִיזוּת אֵין כְּעֶרְכָּהּ,
וְאַשְׁרֵי אִישׁ אֲשֶׁר יֵלֵךְ בְּדַרְכָּהּ;
וּמִדּוֹת הַיָּקָר כֻּלָּן שְׁפָחוֹת,
וְלָהֶן הַזְּרִיזוּת הִיא כְּמַלְכָּה.

אָמַר חֲבֵרוֹ הַשְּׁלִישִׁי: נִסְכַּלְתָּ בַּאֲשֶׁר מִלַּלְתָּ, כִּי אֵין מִדָּה טוֹבָה וְיָקָרָה, כְּאֹמֶץ לֵב וּגְבוּרָה; כִּי בָהּ יַכְנִיעַ אָדָם כָּל אוֹיְבָיו, וְיִטְיֹב לְאוֹהֲבָיו; וְיִהְיֶה לְגְדוֹלִים נֶחְבָּר, וְיָרִיעַ אַף יַצְרִיחַ, עַל אוֹיְבָיו יִתְגַּבָּר. וְיַעֲלֶה לְכִסֵּא מַעֲלָה, עֲדֵי יִקָּרְאוּ לְפָנָיו: ״סַלּוּ הַמְּסִלָּה״. וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ, וַיֹּאמַר:

אֱמֶת אֵין לָאֱנוֹשׁ מִדָּה יְקָרָה,
כְּאֹמֶץ לֵב מְעֹרָב עִם גְּבוּרָה;
הֲכִי בָהּ הָאֱנוֹשׁ יַכְבִּישׁ מִשַּׂנְאָיו,
וְיוֹרִידֵם בִּיָגוֹן לַקִּבּוּרָה.

אָמַר הָרְבִיעִי: תָּעִיתָ מִן הַדֶּרֶךְ, וְנֶעֱבַדְתָּ אֶל הַסִּכְלוּת

בְּפָרָךְ; כִּי אֵין בְּכָל הַמִּדּוֹת מִדָּה חֲגוּנָה, כְּמוֹ הָאֱמוּנָה; כִּי בָהּ
יָרִים אָדָם רֹאשׁוֹ, וְתִיקַר נַפְשׁוֹ, וַיִּהְיֶה נִכְבָּד בְּעֵינֵי כָל בְּשָׂר
וָדָם, וְיִמְצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם. וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ,
וַיֹּאמַר:

דְּעָה כִּי אֵין לְךָ מִדָּה חֲגוּנָה,
כְּעֵין הָאֵל, כְּמִדַּת הָאֱמוּנָה;
וְאִלּוּ לַגְּבוּאָה יִהְיֶה גּוּף,
תְּחִי אָז הָאֱמוּנָה לָהּ תְּמוּנָה.

אָמַר הַחֲמִישִׁי: אֵין בְּפִיךָ נְכוֹנָה, וְאִמְרָתְךָ בְּלִי תְבוּנָה;
כִּי הַמִּדָּה הָרָמָה הִיא הַחָכְמָה: תָּרִים שְׂפָלֶיהָ, וְתִשָּׂא עַל
רֹאשָׁם דְּגָלֶיהָ; וְהַחָכְמָה תִּחְיֶה בְעָלֶיהָ; וְלוּלֵי הַחָכְמָה, לֹא הָיָה
לְאָדָם יִתְרוֹן עַל הַבְּהֵמָה. וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ, וַיֹּאמַר:

אֵין בַּזְּמַן מִדָּה מְאֹד רָמָה,
וּפְאֵר לְרֹאשׁ אָדָם, כְּמוֹ חָכְמָה;
כִּי בָהּ אֱנוֹשׁ יַעַל לְכֵם מַלְכוּת,
גַּם בָּהּ עֲנִיִּים יִמְצְאוּ עָצְמָה.

אָמַר הַשִּׁשִּׁי: מַחֲזֵה שָׁוְא חָזִיתָ, וְשֶׁקֶר עָנִיתָ; כִּי אֵין מִדָּה
טוֹבָה לְכָל בָּשָׂר, כְּמוֹ הַמּוּסָר; כִּי בְּמוּסָר יְכַבְּדוּ לְאָדָם יוֹדְעָיו,
וְיֶאֱהָבוּהוּ שׁוֹמְעָיו; וְיִכָּפוּ עַל כָּל פִּשָׁעָיו; וְזִכְרוֹ מָתוֹק לְכָל
פִּיּוֹת, וּמַהֲלָלוֹ כְּמִגְדָּל בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת; וְהוּא מַחֲמַד לַלְּבָבוֹת,
וּתְהִלּוֹתָיו לְדוֹר דּוֹרִים נְצָבוֹת. וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ, וַיֹּאמַר:

אֵין לָאֱנוֹשׁ מִדָּה כְּמוֹ מוּסָר,
כִּי הִיא פְּאֵר וְהוֹד לְכָל בָּשָׂר;

אִם כָּל יָקָר יִהְיֶה לְאִישׁ, מֵאֵין
מוֹסָר, דָּעָה כִּי כָל יָקָר יֶחְסָר.

אָמַר הַשְּׁבִיעִי: אַתָּה עַל רֵיק בָּטוּחַ, רוֹדֵף קָדִים וְרוֹעֶה רוּחַ; כִּי אֵין בְּכָל הַמִּדּוֹת דָּבָר טוֹב, כְּמוֹ הַלֵּב הַטּוֹב; כִּי בּוֹ יִהְיֶה אָדָם אָהוּב לַבְּרוּאִים, וְיַעֲלוּהוּ לְרֹאשׁ הַחֲקוּקִים. וְהוּא נִכְבָּד בְּעֵינֵי הַשּׁוֹמְעִים וְהָרוֹאִים; כָּל רוֹאָיו יֶאֱהָבוּהוּ, וְשׁוֹנְאָיו יִשְׁתַּבְּחוּהוּ; וּבְנֵי אָדָם יְהַלְלוּהוּ, וּמַלְאֲכֵי שַׂחַק לְטוֹבָה יִזְכְּרוּהוּ. וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ, וַיֹּאמַר:

אֵין בֶּאֱמֶת מִדָּה כְּמוֹ לֵב טוֹב,
בָּהּ הָאֱנוֹשׁ יִפְרַח כְּגַן רָטֹב;
כִּי בּוֹ יְהִי אָהוּב לְצוּרוֹ, גַּם
יִמְצָא בְּעֵינָיו חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב.

וְכִשְׁמֹעַ הַזָּקֵן דִּבְרֵיהֶם, אָמַר לָהֶם: כְּלֻכֶם נְבוֹכִים, וְהוֹלְכֵי חֲשֵׁכִים; וְהַנְּכוֹחָה מִכֶּם נֶעְלֶמֶת, וְלֹא יְדַעְתֶּם לִבְחֹר הָאֱמֶת; כִּי אֵין בְּכָל הַמִּדּוֹת מִדָּה טוֹבָה, כְּמוֹ הַנְּדָבָה; כִּי כָל הַמִּדּוֹת לְרַגְלֶיהָ תִּכְרַעְנָה, וְהִיא עָלְתָה עַל כֻּלָּנָה; בָּהּ יִתְכַּפְּרוּ כָּל חֲאֲשָׁמוֹת, וְיָסוּרוּ מִן הַלֵּב הַמַּשְׁטִמוֹת; וּבָהּ יַשִּׂיג אִישׁ חֶפְצָיו הָרְחוֹקִים, וְאִלּוּ הָיוּ בַּשְּׁחָקִים. וּבָהּ יִמָּנֶה עִם הַחֲסִידִים, כִּי בָהּ יִגְמֹל צְדָקוֹת וַחֲסָדִים; וּבָהּ יִקָּנֶה שֵׁם טוֹב, וְיִהְיֶה זִכְרוֹ כַּשָּׁמֶן הַטּוֹב. וּמִי שֶׁאֵין בּוֹ נְדָבָה, חֲשׁוּבָה צְדָקָתוֹ חוֹבָה, וַחֲסָדָיו שְׁגִיאוֹת, וְטוֹבוֹתָיו חֲטָאוֹת. וְכָל חֶבְרָיו יִמְאָסוּהוּ, וְיוֹדְעָיו יִשְׂנָאוּהוּ, וְרֵעָיו לָרָע יִזְכְּרוּהוּ, וְגָרֵי בֵיתוֹ וַאֲמִתְּיוֹתָיו לְזָר יַחְשְׁבוּהוּ. וּבַעַל הַנְּדָבָה יִשָּׂא פָּנָיו, כִּי הִיא תְּכַסֶּה כָּל עֲוֹנָיו,

וַתִּמְחָה זְדוֹנָיו; וְאוֹיְבָיו יֶאֱהָבוּהוּ, וְשׂוֹנְאָיו יְשַׁבְּחוּהוּ; וּמְקַנְאָיו יוֹדוּהוּ, וּמְקַלְלָיו יְבָרְכוּהוּ. כִּי בְּגִדְבָתוֹ יִכְבֹּשׁ לִבּוֹתָם, וְיִמְשֹׁךְ אַהֲבָתָם. וּבָהּ תָּשׁוּב הַגַּאֲוָה נָאוָה, וְהַחֶסְרוֹן יִתְרוֹן; וּבָהּ הַכְּסִיל נֶחְשָׁב לְמַשְׂכִּיל, וְהַנְּקֵלֶה עַל שְׁחָקִים יַעֲלֶה. וּבְכֵן רָאִיתִי רְשָׁעִים, וּבַעֲלֵי מַעֲשִׂים רָעִים, וְאִם יֵשׁ בָּהֶם נְדָבָה, תַּסְתִּיר מֵהֶם כָּל רֶשַׁע וְכָל חוֹבָה; וְהַמִּדָּה הָרָעָה תָּשׁוּב טוֹבָה, וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה. וְכֵן רָאִיתִי אַנְשֵׁי אֱמוּנָה, וּבַעֲלֵי שֵׂכֶל וּתְבוּנָה, וּבָהֶם כָּל מִדָּה חֲגוּנָה; וְאִם אֵין בָּם נְדָבָה, תָּשׁוּב הַיְרִאָה חֲטָאָה, וְהָעֲנָוָה גַּאֲוָה, וְהַזְּרִיזוּת עַזּוּת, וְהַשֵּׂכֶל סִכְלוּת, וְהַיִּתְרוֹן מְגֹרַעַת, וְהַתְּבוּנָה חֶסְרוֹן דַּעַת. כִּי לְרַגְלֵי הַנְּדָבָה כָּל הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת תִּכְרַעְנָה, וְעָלֶיהָ נֶאֱמַר: ״רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חַיִל וְאַתְּ עָלִית עַל־כֻּלָּנָה״. וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ, וַיֹּאמַר:

אֱמֶת בִּבְנֵי זְמָן מִדּוֹת חֲמוּדוֹת,
וְעַל כֻּלָּן מְעֻלָּה הַנְּדָבָה;
וְכָל מִדָּה, וְאִם תִּהְיֶה חֲמוּדָה,
חֲלֹא מֵהַנְּדָבָה הִיא נְגוּכָה.

אָמַר הַמַּגִּיד: וּכְשָׁמְעִי שִׂיחוֹ, וְנֹעַם לִקְחוֹ, רָצִיתִי לַחֲקֹר אִם חָכְמוֹתָיו כְּפִי מְלִיצוֹתָיו, וְאָמַרְתִּי לוֹ: ״פְּתֵה הַנּוֹתֵן לְךָ שָׂפָה בְּרוּרָה, וְרוּחַ עֻצָּה וּגְבוּרָה, הוֹדִיעֵנִי גֶּצֶר מַטָּעֲךָ וּגְוֵה רִכְעֶךָ.״

וַיַּעַן, וַיֹּאמַר:

אֲנִי חָבָר מְחַבֵּר שִׁיר חֲמוּדוֹת,
וּמֵפִיץ מִלָּשׁוֹנִי אֵשׁ פְּלָדוֹת

וְאֶסְעַד הַלְּבָבוֹת בַּאֲמָרוֹת,
מְמֻלָּאוֹת בְּאַבְנֵי גִיב וְחִידוֹת;
אֲכַסֶּה אוֹהֲבִי מַעֲטֵה תְהִלָּה,
וְאַלְבִּישׁ אוֹיְבַי בִּגְדֵי חֲרָדוֹת.

וּכְשָׁמְעִי שִׁירָיו וְתִקֵּן אִמְרָיו, יָדַעְתִּי כִּי הוּא מְאַלְפֵנוּ וּמוֹרֵנוּ, חֻבָּר הַקִּינִי חֲבֵרֵנוּ. וְעָמַדְתִּי כִּפְי רֶגַע עִמּוֹ, לְהָרִיחַ בָּשְׂמוֹ, וְלִרְוֹוֹת בְּמֶתֶק נָאֳמוֹ. אַחֲרֵי כֵּן קָרָאתִי שְׁלוֹמִי עָלָיו, וּפָנָה כָּל אִישׁ מִמֶּנּוּ לְאָהֳלָיו.

XXVIII. JUDAH B. SAMUEL HE-HASID OF REGENSBURG

[Ethical writer and mystic of the twelfth and thirteenth centuries. He died about 1217. Legend credits him with the performance of miracles. He founded a talmudic school, and among his pupils were Eleazar of Worms, author of the *Rokeah,* and Isaac of Vienna, author of the *Or Zarua'*. He is said to have had social intercourse with the bishop of Salzburg and duke of Regensburg. His principal work is the *Sefer Hasidim* (Book of the Pious). He is also the author of some liturgic poems.]

Certain Forms of Virtue Lead to Sin

יש ענוה יורשת גיהנום, ומנחלת אש אוכלת ליורשיו בגיהנום. כיצד? מי שרואה בניו או קרוביו ותלמידיו בתרבות רעה, ובידו למחות בהרופים והכאות, ואומר בלבו: ״אהיה מערב דעתי עמהם, ולא אהיה מחרף ומכה,״ הרי זה מנחילם גיהנום; שיצאו לתרבות רעה, ואף יעשו רעות לאביהם ולאמם, עד שישנאום, ויקללו יום שנולדו בו. זהו שנאמר: ״חושך שבטו שונא בנו״. ואמרו, כל מי שמכה בנו הגדול, עובר ״לפני עור לא תתן מכשל״. ומי שהרגיל את בנו בתוכחות מוסר, והכהו בקטנותו, לא יבעט בהכאות אפילו כשיגדל, אם יכהו. וכתיב: ״לולא האמנתי לראות בטוב־יי״; לולא נקוד, כי אמר דוד: ״שמא החטאתי את בני, ואיני יכול לעשות תשובה״, לפי שכתוב: ״ולא־עצבו אביו מימיו לאמר מדוע ככה עשית״.

וכן יש ענוה שמורידה את האדם לגיהנום; כגון שיושב בדין, ויודע שתועים; או אדם אחד שיודע שבית דין תועים,

ואומר: ״איך אלך ואבישם?״ או שיודע שאינן בקיאים, והוא בקי, ואומרים לו: ״שב עמנו שלא נתעה,״ והוא אומר: ״לא אשב, כי אתם בקיאים;״ נמצא אם יתעו, העון תלוי עליו. או שמע שהצבור מדברים שקר, ואומר: ״מי אנכי, שאדבר בפניהם?״ הרי כתיב: ״והדרך צלח רכב על־דבר־אמת וענוה־צדק;״ מכלל שיש ענוה שאינה צדק, כגון אלו וכיוצא בהן. ואמרו: ״כהן עם הארץ לא יברך לפני תלמידי חכמים״.

יש צדקה, והנה צעקה. כיצד? אדם שנותן לבעלי נאוף ולזולל וסובא. וכתיב: ״ולא תזנה״, ותוכל לקרות: לא תַזנה״; ״לא תנאף,״ ותוכל לקרות: ״לא תַנאף;״ ״לא תרצח,״ ״לא תַרצַח״. כל המספיק כלי משחית לרוצחים, כאלו הורג. וכתיב: ״ולו הכין כלי־מות״. והנותן מזונות ללסטים, הרי הוא כמַסיע עמהם. וכן הנותן לבעלי מנאפים, הרי כאלו סיע ושדך ביניהם, שהרי לוקח הכסף שנתנו לו, ונותן אתנן לזונות. ועוד אמרו: הנותן צדקה בפני רבים, טוב לו שלא יתן. וקרוב לזה, מי שחיב, ואין לו לשלם, ונותן צדקה, נמצאת הצדקה גזל.

יש חסידות שהיא רעה. כגון שידיו אינן טהורות, ורואה ספר שנפל לאש, ואומר: ״מוטב שישרף״, ולא יגע בספר. וכן אמרו: ראה אשה טובעת בנהר, והוא אומר: ״מוטב שתטבע, ולא אגע בה״.

ויש חסידות של דופי. כגון שמוציא ספר תורה לרשות הרבים מפני הדלקה בשבת; או מי שאומר: ״איך אציל נפש, ואחלל שבת?״ ועוד, היודע בעצמו שהוא בקי בתורה, וכיוצא בו בעיר, וכשמביאין אסור והתר, אומר: ״תביאו לאחרים״; הרי ענותנותו לחטא, שמא אם היה הוא מורה, היה אוסר מה שהם מתירים.

יש שופט צדק שאובד בצדקו. כגון שרואה שאחד רמאי

ואחד תם; והרמאי יודע לטעון, והדין עם התם, אלא שאינו יודע לטעון; עליו נאמר: „פתח־פיך לאלם". ואם יודע שהדין מרומה, והשכיר עדים של שקר, אל יאמר: „יהא עון תלוי בעדים".

יש טובה שהיא רעה, ונחשב לו ולזרעו רעה. כיצד? מי שגורם שפושעים או מחטיאי הרבים דרים בעיר. הרי, הואיל והוא רע לבני העיר, דין הוא שיהא הוא וזרעו נכשלים בהם, ויעשו לזרעו רעה. וזה שנאמר: „ואשר לא־טוב עשה בתוך עמיו". (דבר אחר: ואשר לא־טוב עשה בתוך עמיו: שפוגם משפחתו; ונותנים לו עונש על אשר חטא, שגרם בושת ונזק לעמיו.) והעושה טובה להתכבד בה ומשתבח בה.

XXIX. ELEAZAR B. JUDAH B. KALONYMOS OF WORMS

[Talmudist and mystic. He was born at Mayence about 1170, and died at Worms in 1238. His teacher Judah he-Hasid initiated him in the mysteries of Kabbalah. His private life was cruelly tragic. In 1196, while he was engaged in writing a commentary on Genesis, the crusaders entered his house, and slew his wife and children. In spite of that his writings are filled with spiritual joy, and he seems to soar above the calamities of the flesh. As a Halakist he was clear-sighted and logical, yet was swayed by hullucinations, and saw angels and demons. He wrote numerous works on ethical, halakic, and mystical subjects. But the best known of his books is the *Sefer ha-Rokeah* (Book of the Perfumer). That book is so called, because the numerical value of the word רקח is identical with that of Eleazar.]

Moral Admonitions and Precepts

אָדָם, יְלוּד אִשָּׁה, לְךָ תֵּן הַגְמוּל וְהַחֶסֶד עָשָׂה עִמָּךְ יוֹצְרֶךָ, מִיּוֹם הָיִיתָ זֶרַע לַחָה, סְרוּחָה, לַבְנוּנִית. רְאֵה אַל תְּהִי כְּפוּי טוֹבָה לוֹ. אָבִיךָ וְאִמְּךָ הֵם עֲזָבוּךָ, וְהוּא אָסָפְךָ וּבְרָאֲךָ וּשְׁמָרְךָ, עַד אֲשֶׁר יָצָאתָ מִבָּטֶן. בְּעֵת שִׁמְחָתְךָ דָּעֵהוּ; תַּעֲלֶה מוֹרָאוֹ עַל לִבָּךְ, וְיִרְעֲדוּ כָּל אֲבָרֶיךָ. עִבְדוּ אֶת יְיָ בְּשִׂמְחָה וְגִילוּ בִּרְעָדָה: בִּמְקוֹם גִּילָה, שָׁם תְּהֵא רַעֲדָה; כִּי בְּרֹעַ פָּנִים יִיטַב לֵב. וַחֲשֹׁב כִּי הַבּוֹרֵא אֶצְלָךְ: שִׁוִּיתִי יְיָ לְנֶגְדִּי תָּמִיד. כְּשֶׁאַתָּה מִתְפַּלֵּל, עֲמֹד בְּאֵימָה, וַחֲשֹׁב לִפְנֵי מִי אַתָּה עוֹמֵד, לְמִי אַתָּה מְדַבֵּר. אִם דְּאָגָה בְּלִבְּךָ, תַּשְׁלִיכֶנָּה מִדַּעְתְּךָ בְּעֵת תְּפִלָּתְךָ. כִּי בְּעָמְדְךָ לִפְנֵי מֶלֶךְ הַגָּדוֹל אֵין לַחֲשֹׁב דַּאֲגָתְךָ, כִּי

אִם מוֹרָאוֹ וְאַהֲבָתוֹ. לְפִי שַׁרְבִּים חוֹטְאֵי נַפְשָׁם: בְּבֵית תְּפִלָּתָם יוֹשְׁבִים כַּאֲבֵלִים, וּפִיהֶם סָתוּם; בַּל יְשׁוֹרְרוּ לַיָּי צְבָאוֹת; יְהוֹנוּ בְּאֵשׁ לֹא נְפָח.

עַל זֹאת, כִּי עַל בֵּן, בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ. אַל תְּפַנֶּה יִרְאַת אֱלֹהִים מִלִּבֶּךָ. אִם מְזוֹנוֹתֶיךָ מְצֻמְצָמִים, חֻשַּׁב: דַּיּוֹ בִּנְשִׁיטָה שֶׁנָּתַן בְּאַפִּי וּבְחֻבֶּל פִּי. וְנָתַן לִי עֹנִי לְטוֹבָתִי, לְצָרֵף אוֹתִי בְּכוּר עֹנִי. אִם יֶחֱרוּ פָּנֶיךָ עַל עֵסֶק הַמִּצְוֹת, חֻשַּׁב דְּמֻתָּ הַנִּזְרָק כַּדָּמִים הַנִּזְרָקִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. אִם יִסּוּרִים בָּאִים עָלֶיךָ, קַבֵּל בְּאַהֲבָה וּבְשִׂמְחָה. וַחֲכַם בְּיִרְאָתוֹ, כִּי הוּא אֲדוֹנֶיךָ, וְאַתָּ עַבְדּוֹ קָנוּי לוֹ. חֲוֵי מוֹדֶה לוֹ עַל כָּל מִדָּה וּמִדָּה. אִם נָתַן לְךָ עֹשֶׁר וּנְכָסִים וְכָבוֹד, לֹא יָרוּם לִבְּךָ מֵאֲחִיךָ הָאֶבְיוֹן. כִּי לֹא תֵדַע מַה־יֵּלֶד יוֹם; וּשְׁנֵיכֶם יְצָאתֶם עֲרֻמִּים מִן הַבֶּטֶן, וּבִיצִיאָתְךָ מִן הָעוֹלָם עַל עָפָר תִּשְׁכַּב כְּמוֹהוּ בִּמְקוֹם רִמָּה וְתוֹלֵעָה, עַל פִּיךָ יֵצְאוּ וְעַל פִּיךָ יָבוֹאוּ. וְגַם בְּחַיֶּיךָ, שֻׁמָּא תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת כָּמוֹהוּ. אִם תִּתְיַסֵּר בְּבָנֶיךָ, יָחוּ בְּעֵינֶיךָ כְּאִלּוּ חֲרַגְתָּם בְּחַטֹּאתֶיךָ. וְאַל תִּתְרַעֵם עַל מִדּוֹתָיו, כִּי כָּל סְאוֹן סוֹאֵן בְּשׁוֹלְחֵי דִינָיו. וְדַע כִּי בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ; לְבָךְ נִכֹּג עַצְמְךָ בְּקִדֻּשָּׁה, וּבְפָרִישׁוּת, וּבְטָהֳרָה. וּכְשֶׁאַתָּה מַזְכִּיר שֵׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא, יִרָּעֲדוּ כָּל אֲבָרֶיךָ. וְכֵן לִבְּךָ אֵל בּוֹרְאֶךָ, כְּשֶׁאַתָּה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה. וְקוֹדֶם שֶׁיֵּצֵא הַדִּבּוּר מִפִּיךָ, חֻשַּׁב פְּרוּשׁ בֵּאוּרוֹ. אִם רַעְיוֹנְךָ בָּא לְךָ בְּאֶמְצַע תְּפִלָּתְךָ, הַחֲרֵשׁ עַד שֶׁתְּכַוֵּן לִבְּךָ בְּיִרְאַת הַבּוֹרֵא. וְדַקְדֵּק כָּל תֵּבָה וְתֵבָה לְנַעֲנֵעַ שְׂפָתֶיךָ, וּלְהַרְגִּישׁ הַדִּבּוּר, שֶׁלֹּא תִּטְעֶה; כְּאִלּוּ אַתָּה מוֹנֶה מָעוֹת, שֶׁאַתָּה נוֹתֵן כַּוָּנָה וְחֶבְנָה

לְמַעַן. כְּשֶׁאַתָּה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה, אֱמוֹר: ״אֵין אֲנִי פוֹתֵחַ לְךָ
עֲטָרָה לְמֶלֶךְ הַכָּבוֹד, וּלְהַזְכִּיר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל״ (וְלֹא שָׁנִיתָ חֲרָדָה, כְּשֵׁם
שֶׁאָמַר אַבְרָהָם: ״הִנֵּה־נָא הוֹאַלְתִּי לְדַבֵּר אֶל־יְיָ וְאָנֹכִי עָפָר
וָאֵפֶר״) ״הֲלֹא בְּנֵי מַעְלָה יִירְאוּ וְיִבָּהֲלוּ מִפָּנָיו? וְסִבִיבָיו נִסְעֲרָה
מְאֹד; אַף אֲנִי קְרוּיִן מֵחֹמֶר, לֹא בִינַת אָדָם לִי! גִּבְזֶה בְּחַיַּי,
וְנִמְאָס בְּמוֹתִי. אֶקְרַע סְגֹר לִבִּי, וְאָבוֹא פְּתָחָיו בְּיִרְאָה וּבַעֲנָוָה.״
כִּי בְּכָל מָקוֹם שֶׁמְּצִינוּ גְּדֻלָּתוֹ מְצִינוּ עַנְוָתָנוּתוֹ: מְרוֹם וְקָדוֹשׁ
אֶשְׁכֹּן וְאֶת־דַּכָּא וּשְׁפַל־רוּחַ. עַל כֵּן בְּעוֹד רוּחֲךָ בְּתוֹךְ גְּדָנָהּ,
חֲשֹׁב בִּירֵאַת בּוֹרְאֶךָ. גֹּל אֶל יְיָ מַעֲשֶׂיךָ וְיָכוֹנוּ מַחְשְׁבוֹתֶיךָ.
יִרְאַת יְיָ מְקוֹר חַיִּים לָסוּר מִמּוֹקְשֵׁי מָוֶת. וְתָסִיר עַצְמְךָ מִן
הַמִּהִירוּת וּמִן הָעַקְשׁוּת, מִן הַגַּאֲוָה וּמִן הָעַצְלוּת. אֶחוֹז בַּעֲנָוָה
וּבְשָׁלוֹם, וְאַל תַּקְנֵא בְּעוֹשֵׁי עַוְלָה, כִּי אִם בְּיִרְאַת יְיָ כָּל הַיּוֹם.
וְהָיָה אֱמוּנַת עִתֶּךָ חֹסֶן יְשׁוּעוֹת חָכְמָה וָדָעַת יִרְאַת יְיָ הִיא
אוֹצָרוֹ. ״וְאִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא־אֶרְאֶנּוּ?״ הֲלֹא
עֵינֵי יְיָ הַמָּה מְשׁוֹטְטוֹת בַּכֹּל? וְדַע כִּי מְנוּסָה יֵשׁ בְּנוֹי, אוֹ
בִּגְבוּרָה, אוֹ בְּכָבוֹד, אוֹ בְּקִנְאָה, אוֹ בְּחָכְמָה, אוֹ בְּעֹשֶׁר, אוֹ
בְּעָנִי, אוֹ בְּתֹקֶף יֵצֶר הָעֲבֵרָה. וְדַע כִּי הַמְצָוָה וְהַיִּרְאָה מְכַבִּין
אֵשׁ הַיֵּצֶר, וְהַתּוֹרָה תַּבְלִין לָהַסִיר הַמַּחְשָׁבָה הָרָעָה.

XXX. MOSES B. NAHMAN

[Talmudist, mystic, and biblical exegete. He is usually called Nahmanides, and in Spanish Bonastruc de Portas. He was born at Gerona about 1195, and died in Palestine about 1270. Subsequent writers regarded him as a great authority on the Talmud and Halakah, and his reputation was perhaps second only to that of Maimonides. His biblical commentaries, too, have been very popular. He was compelled to have a public disputation with a convert to Christianity named Pablo Christiano, in 1263, at the court of Barcelona. He was a physician by profession.]

Ethical Letter, Praising Humility, Addressed to His Son

שמע, בני, מוסר אביך, ואל תטוש תורת אמך. בני ידידי, תתנהג תמיד לדבר כל דבריך בנחת עם כל אדם, בכל עת ובכל זמן. ובזה תנצל מן הכעס, שהיא מדה רעה ומגונה מאד להחטיא בני אדם, כמו שאמרו רבותינו זכרם לברכה: „כל הכועס כעובד עבודה זרה". וכל מיני גיהנום שולטים בו, שנאמר: „חסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך"; ואין רעה אלא גיהנום, שנאמר: „וגם־רשע ליום רעה". וכאשר תנצל מן הכעס, תעלה על לבך מדת הענוה, ותתדבק בה, שהיא מדה הטובה מכל מדות טובות, שנאמר: „עקב ענוה יראת יי". ותנן: „מאד, מאד הוי שפל רוח". ומשה רבינו עליו השלום לא נשתבח אלא במדה זו, שנאמר: „והאיש משה ענו מאד". ובה זכה שנתנה תורה על ידו, ונקרא רבן של כל הנביאים. והזוכה למדה זו, אהוב למעלה, שנאמר: „ואת־דכא ושפל־רוח". ובהתדבקך במדת הענוה, אז יעלה על לבך מדת היראה; כי תתן אל לבך תמיד: מאין באת, ולאן אתה

הולך, רמה ותולעה בחייך ובמותך, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, מלא כל הארץ כבודו. ונאמר: ״הלוא את־השמים ואת־הארץ אני מלא נאם־יי״. ונאמר: ״הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי־לבות בני־אדם״. וכאשר תחשוב בכל אלה, אז תירא מבוראך, ותשמר מכל חטא. ובהתדבקותך במדות האלו, אז תהיה בקו השלמות והרוממות, ותהיה שמח בחלקך תמיד; וזו ממדות הטובות מאד, דתנן: ״איזהו עשיר? השמח בחלקו״. וכאשר תתנהג במדת הענוה, ולהתבושש מכל אדם, ולהתפחד מבוראך המחייך מלחטוא, אז תשרה עליך רוח השכינה וזיו כבודה, ותזכה לחיי עולם הזה ועולם הבא.

בני וחביבי, ידוע תדע כי המתגאה על הבריות מורד הוא במלכות שמים, כי משתמש בלבוש יי, שנאמר: ״יי מלך גאות לבש״. ואמר השם יתברך על הגאה: ״אין אני והוא דרים יחד בעולם״. אם כן כל המתגאה נעקר מהעולם.

התבונן בשכלך: על מה יתגאה האדם? אם בעשרו וכבודו? הלא לאלהים המה, והוא יתברך יחונן בהם האדם, שנאמר: ״והעשר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל.״ ונאמר: ״יי מוריש ומעשיר״. ואם בחכמתו? יזכור מקרא מלא דבר יי: ״מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח.״ נמצא הכל מאתו יתברך, ובאפו משפיל הגאים, וברצונו מגביה השפלים. לכן, בני, השפל עצמך מאד, והתרחק מהגאוה, והאל יתברך ינשאך.

ועתה, בני, אסדר לך איך תתנהג במדת הענוה, ללכת בה תמיד. כל דבריך יהיו בנחת ובכבוד ובדרך ארץ ובאהבה ובסבר פנים יפות, בכפיפת ראש. ועיניך יביטו

למטה, ולבך למעלה. ואל תבט הבטה רבה בפני אדם בדברך עמו. וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך. ואם איש עשיר הוא, עליך לכבדו כרבנו הקדוש, שהיה מכבד את העשירים. ואם הוא איש רש, ואתה עשיר, עליך לחוס ולרחם עליו, וכבד את יי מהונך! ואם אתה חכם ממנו, חשוב בלבך שאתה חיב, והוא זכאי; שאם הוא חוטא, הוא שוגג, ואתה מזיד, כמו שאמרו זכרם לברכה: "תלמידי חכמים שגגות נעשות להם כזדונות". ובכל מחשבותיך ודבריך ומעשיך, בכל עת ובכל זמן, חשוב בלבך כאלו אתה עומד לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ושכינתו עליך; כי מלא כל הארץ כבודו. ודבריך יהיו באימה וביראה, ברתת וזיע, כעבד העומד לפני רבו. והוי זהיר לעסוק בתורה תמיד, יומם ולילה, אשר בזה תוכל לקים את מצותיה; והיא חייך ואורך ימיך. וכאשר תגמור הלמוד מהספר, תתפוש באשר למדת, לקים מה שכתוב בו דבר שתוכל לקימו. ותפשפש במעשיך תמיד, בכל יום, בקר וערב, לסור מרע ועשוה טוב. ובזה יהיו כל ימיך בתשובה שלמה.

ובעת תפלת שמנה עשרה הסר כל עניני עולם הזה מלבך; ואל תהרהר בשום ענין, זולת לחַנן בתפלה כונה תמימה. והכן וטהר לבך ורעיונך לפני המקום ברוך הוא; ובזה תפלתך תהיה זכה וברה ונקיה ומכוונת ומקובלת לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "תכין לבם תקשיב אזנך". ומות וחיים ביד לשון, ושומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. לכן חשוב הדבור קודם שתוציא מפיך כל ימי חייך, בכל דבר ודבר, ולא תחטא; ובזה יהיו מחשבותיך ודבריך ומעשיך ישרים וטובים.

בני, תקרא אגרת זאת פעם אחת בשבוע עם חברך,

70 וללכת תמיד אחר השם יתברך, למען תצליח בכל דרכיך, ותזכה לעולם הבא הצפון לצדיקים. וכל עת שתקראנה, יענוך מן השמים, כאשר יעלה על לבך לשאול דבר מעתה ועד עולם.

XXXI. SOLOMON B. ABRAHAM IBN ADRET

[Celebrated authority on Halakah and zealous defender of traditional Judaism. He was born at Barcelona in 1235, and died in 1310. He was exceedingly active as Rabbi and author. His numerous responsa have long ago been recognized as an excellent source for the internal history of the Jews in the thirteenth century.]

Epistle Prohibiting Anyone Under Twenty-Five Years of Age to Study Philosophy

מַה־יּוֹעִיל עָצֹר, וַעֲצֹר בְּמִלִּין מִי יוּכַל? מִי יְנַחֲמֵנוּ מֵעִצְבוֹן לְבָבֵנוּ, וְלוּ יַעַמְדוּ לְפָנֵינוּ אִיתִיאֵל וְאוּכָל? הֵאָם כַּלְכֹּל וְדַרְדַּע וְהֵימָן יִרָפְאוּ חַמַּיִם חַזִּידוֹנִים וּנְגוּעֵי חַזָּמָן? אֶל מִי מִקְדוֹשִׁים נִפְנֶה, וּמִי בַּדּוֹר נֶאֱמָן, יָבִיא צָרֵי מִגְלָעָד לְרֶגֶל תִּמְעַד וּלְפֶצַע נֶאֱמָן? מָקוֹם חַמִּשְׁפָּט וּמְקוֹם חַצֶּדֶק, שָׁמָּה רָאִינוּ כַּמָּה סְדָקִים, וְאֵין מְחַזֵּק אֶת חַבֶּדֶק. אֶרֶץ, אֶרֶץ, אֶרֶץ, שָׁם יָלְדוּ אַנְשֵׁי חַשֵּׁם, תּוֹרַת חַשֵּׁם בְּקִרְבָּם, חֹשֶׁן חַמִּשְׁפָּט עַל לִבָּם; שָׁמָּה יָשְׁבוּ כִּסְאוֹת לְמִשְׁפָּט, זֶרַע קֹדֶשׁ, שׁוֹפֵט וְנִשְׁפָּט. וְעַד חַיּוֹם כָּל חָעֵדָה כֻּלָּם קְדוֹשִׁים, זוּלָתִי קְצָת אֲנָשִׁים, קְרִיאֵי עֵדָה, וּלְמַעֲלָתָם עַל חָעָם רָאשִׁים. בְּנֵיהֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיהֶם בָּרְאוּ מַשְׁחִית לְחַבֵּל; וּכְחֻבֵּל גְּבִיאִים, בְּכִנּוֹר וָנֵבֶל, יְסוֹבְבוּ עִיר וְיִרְדְּפוּ אַחֲרֵי חַהֶבֶל. כְּדַבְּרָם רְתֹת חָשְׁבוּ כִּי נָשְׂאוּ חֵם בְּיִשְׂרָאֵל; וּבְרֹאשׁ כָּל חוֹצוֹת לְלֹא אֱלֹחֵי אֱמֶת אָמְרוּ: "אֵלֶּה

אֱלֹהֶיךָ, יִשְׂרָאֵל׳. וְזֶה יָמִים עוֹרְרוּנוּ מֵאֶרֶץ פְּרוֹבִינְסָא הַשְּׁרִידִים
15 בְּקַנְאָתָם אֶת קִנְאָתָם לְדָת מֹשֶׁה וִיהוּדִים, כִּי שָׁם אֲנָשִׁים עוֹשִׂים
הַתּוֹרָה פִּלַּסְתֵּר, וְחָכָם יֵחָשֵׁב כִּי יֵשֵׁב לַנְּפִיל חוֹמוֹת וְדִבְרֵי
תוֹרָה סוֹתֵר; לַחֲצֹב לָהֶם בְּאֵרוֹת בְּאֵרוֹת נִשְׁבָּרִים, וּמְחַפְּאִים
עַל דִּבְרֵי תוֹרָה וְדִבְרֵי חֲכָמִים אֲשֶׁר לֹא כֵן דְּבָרִים; וְדוֹרְשִׁים
בְּבָתֵּי כְּנֵסִיוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת מִשְׁתַּיְּתֵן דְּבָרִים לֹא יִהְיוּ בָּהֶן.
20 וְלַמְרוֹת עֵינֵי כְבוֹד כָּל יִשְׂרָאֵל פּוֹרְצִים לְעֵינֵי הַכֹּל כָּל גְּדֵרֵי
הַתּוֹרָה; וְאַף בַּאֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים שָׁלְחוּ לְשׁוֹנָם, מַה שֶּׁלֹּא
עָשׂוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה. כִּי יֹאמְרוּ עַל אַבְרָהָם וְשָׂרָה כִּי הוּא
חֹמֶר וְצוּרָה, וּשְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל הֵם שְׁנֵים עָשָׂר מַזָּלוֹת.
הֲשָׁמַע עָם, מִיּוֹם הִתְחַלֵּק הָאָרֶץ לִגְבוּלוֹת, כַּדָּבָר הָרָע הַזֶּה?
25 אוֹ הֲנִשְׁמַע כָּמוֹהוּ, כִּי יַחֲזִירוּ הַכֹּל לְתֹהוּ וָבֹהוּ? וְעוֹד אוֹמְרִים
הַמְנָאֲצִים הַשֵּׁם כִּי כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ הַמְקֻדָּשִׁים, הָאוּרִים וְהַתֻּמִּים,
הֵם כְּלֵי הָאַצְטְרוֹלָאב אֲשֶׁר עָשׂוּ לָהֶם אֲנָשִׁים. הֲכָאֵלֶּה נִמְצְאוּ
בָּנִים כֶּחָשִׁים? אֵלֶּה בֶּאֱמֶת נוֹשְׂכִים אֶת הָעָם מִן הַשְּׁרָפִים
הַנֶּחָשִׁים. וּלְלֹא תוֹעֶלֶת וּלְלֹא סִבָּה, חוֹטְאִין בְּדָבָה, וְאוֹמְרִין
30 כִּי אַרְבָּעָה אֲשֶׁר נִלְחֲמוּ אֶת הַחֲמִשָּׁה הֵם אַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת
וַחֲמִשָּׁה הָרָגָשִׁים. נַפְשׁוֹתָם שֶׁל אֵלּוּ יֵעָשׂוּ כְּלִיל לְאִשִּׁים!
וַאֲשֶׁר אֵלֶּה לוֹ, וּלְלֹא תוֹעֶלֶת מְמַשֵּׁל מְשָׁלִים בְּמִקְרֶא כְּלוֹ,
בֶּאֱמֶת יָקֵלּוּ וְיַחַפְּכוּ בְּמִצְוֹת כֻּלָּם, לְחֻקֵּל מֵעֲלֵיהֶם אֶת עֹל
סִבֻּלָם. וּשְׁמוּעוֹתֵיהֶם יְבַהֲלוּנוּ, וְכָל הַבָּאִים חֲדָשׁוֹת יַשְׁמִיעוּנוּ.
35 וְהָאֱמֶת בָּרְחוֹב כָּשָׁל, כִּי יֹאמְרוּ מִקְצָתָם כִּי כָל מַה־שֶּׁיֵּשׁ
מִפָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית עַד מַתַּן תּוֹרָה הַכֹּל מָשָׁל. יְהִיוּ אֵלֶּה לְמָשָׁל
וְלִשְׁנִינָה, וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם מַשְׁעֵן וּמַשְׁעֲנָה! וּבֶאֱמֶת מַרְאִים

עַצְמָם שֶׁאֵין לָהֶם בְּפִשְׁטֵי הַמִּצְוֹת שׁוּם אֱמוּנָה; וְכוֹתְבִין עַל לְבָם וּבְקִירוֹת מִזְבְּחוֹתֵיהֶם, שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא בַּתּוֹרָה שֶׁקִּבְּלוּ בְּסִינַי אֲבוֹתֵיהֶם. וְזָרִים הֵם מִן הַנָּכְרִים: שֶׁהֵם מְקַיְּמִין בְּצִוּרָתָם קְצָת הַמִּצְוֹת, וְאֵלֶּה (לֹא תִהְיֶה שְׂאֵרִית לָהֶם בָּאָרֶץ!) לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל הִתְאַוּוּ תַּאֲוֹות. וְהַגּוֹרֵם הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר אָהֲבוּ חָכְמוֹת נָכְרִיוֹת, צִידוֹנִיּוֹת מוֹאֲבִיּוֹת, וּלְסִפְרֵי הַיְוָנִים עָשׂוּ כַּיָּנִים. וְהִתְעָרְבוּ עִם שׁוֹנִים, וְיָלְדוּ לָהֶם בָּנִים. וּבָנִים הַמְקֻדָּשִׁים לַשָּׁמַיִם, מִלֵּדָה וּמִבֶּטֶן, יַעֲתִיקוּם מִשָּׁדַיִם, לְלַמְּדָם סֵפֶר וּלְשׁוֹן כַּשְׂדִּים, תַּחַת הֱיוֹתָם מַשְׁכִּימִין לְתוֹרַת בֵּית רַבָּם בְּדָת הַיְהוּדִים. וְהַנַּעַר הַיֶּלֶד עַל בִּרְכֵּי חָכְמַת הַטֶּבַע, וְיִרְאֶה רַאֲיוֹת אֲרִיסְטוֹ עָלָיו שֶׁבַע, בֶּאֱמֶת וַאֲמִין בּוֹ, וְיִכְפֹּר בָּעֻקָּר, וְאִם נָשִׁיב אֵלָיו כָּל שֶׁכֵּן דְּפָקַר. רַק שֶׁלּוֹמְדִים הַתּוֹרָה, וְלִבָּם לֹא נָכוֹן לַפָּנִים, וַיַּהַפְכוּהָ לִשְׁבָעָה פָּנִים. כִּי כֹה אָמַר אֶחָד מֵחָכְמֵיהֶם, אֲשֶׁר יֶחְשַׁב רֹאשׁ לָרָאשִׁי מַטּוֹתֵיהֶם: לְמוּד הַתּוֹרָה טוֹב לְהִתְעָרֵב בָּהּ בֵּינוֹת אֲנָשִׁים; וְטוֹב הַדָּבָר, אַךְ בְּלֹא חָכְמַת הַיְוָנִים, הַהוּא יִקָּרֵא פֶּרֶא לְמוּד מִדָּבָר. לוֹמְדֵי הַתּוֹרָה חָכְמַת מָה לָהֶם? שֶׁהֵם־בְּהֵמָה חֲפָה לָהֶם.׳ עַל כֵּן יֵבוֹשׁוּ, כִּי יִסָּפְרוּ וְיִדָּרְשׁוּ; יֹאמְרוּ בְּפִיהֶם, וְיוֹרוּ בְּאֶצְבַּע, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשַׁנּוֹת אֶת הַטֶּבַע, וּבָזֶה יוֹדִיעוּ לַכֹּל שֶׁאֵינָם מַאֲמִינִים בְּחִדּוּשׁ הָעוֹלָם, וְלֹא בְּמוֹפְתִים שֶׁבָּאוּ בַּתּוֹרָה כֻּלָּם. הֵן אֵלֶּה קְצוֹת דַּרְכֵיהֶם; וְלוּ נִסְפַּר כְּמוֹ שָׁאָר דִּבְרֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם, לֹא יִסָּפִיק הַדְּיוֹ, עַל כֵּן דָּרַשְׁנוּ כָּן דַּיּוֹ. כִּי כִמְעַט יִסָּבְּרוּ לְהַשְׁכִּיחַ אֶת עַם יְיָ שְׁמוֹ; מֵאַרְצוֹ יָצְאוּ, וְלֹא יָכִירֵם (חַס וְשָׁלוֹם!) מְקוֹמוֹ. כּוֹרְתֵי בְּרִית לַיָּי, וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכָּנוּ, הֲלָזֹאת לֹא יֵחַם לָבָם?

הֲיַחְתּוּ אֵשׁ בְּחֵיקֵנוּ, וְלֹא יִשְׂרְפוּ כְלֵיוֹתֵינוּ שְׂבִיבָם? הַעַל זֹאת יִשְׂאוּ אוֹהֲבֵי הַתּוֹרָה פָּנִים אֶל אֲחֵיהֶם וְאֶל קְרוֹבָם? הַאִם גָּמַר אֹמֶר? הֶאָפֵס מוּסָר? וְאִם יֵאָמֵר אֶל בָּנָי, כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶּה לְעֵינֵינוּ: תַּחֲזֹר הַתּוֹרָה לְסִינָי?"

וַאֲנַחְנוּ כִּי רָאִינוּ אֵשׁ נִשָּׂקָה, יָרֵאנוּ פֶּן תֵּצֵא אֵשׁ, וּמָצְאָה קוֹצִים, אִישׁ נַפְשׁוֹ רֵיקָה, וְהוּא לֹא יָדַע, וְלָקָה. וְחַם וְשָׁלוֹם, תֵּעָשֶׂה הָאָרֶץ בּוּקָה וּמְבוּקָה וּמְבֻלְקָה! וּבְרָאוֹתֵנוּ הַדּוֹר מִתְקַלְקֵל, וְשׁוֹמְעִים לְחָקֵל, עָשִׂינוּ גֶּדֶר, וְחִזַּקְנוּ אֶת הַחוֹמָה, לְתוֹרָתֵנוּ הַשְּׁלֵמָה. וְאִם לֹא עָשִׂינוּ עַתָּה לְכֻרֵּם יֵי צְבָאוֹת מְחִיצָה גְּמוּרָה, נָטַלְנוּ שְׁבָא מִכְּשׁוּרָא. וְהֶחֱרַמְנוּ בְּחֵרֶם גָּמוּר, כַּאֲשֶׁר תִּרְאוּ רָשׁוּם בִּכְתָב אֱמֶת בְּסֵפֶר הַבְּרִית, אֲשֶׁר כָּרַתְנוּ לֵאלֹהֵינוּ, שֶׁלֹּא יְלַמְּדוּ וְשֶׁלֹּא יִלְמְדוּ אוֹתָן הַחָכְמוֹת, עַד שֶׁיִּחְיוּ הַלּוֹמֵד וְהַמְלַמֵּד בֶּן עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה, וַאֲחַר שֶׁיִּמָּלֵא כְּרֵסוֹ מֵעַדְנֵי הַתּוֹרָה, לֹא יִסְרָהָ מִגְּבִירָה; וַאֲשֶׁר מִנְּעוּרָיו יֵיעָדֶנָּת, גַּם כִּי יִזְקִין לֹא יָסוּר מִמֶּנָּה. וְאַף אָמְנָם לֹא יָצָאנוּ יָדֵי חוֹבָת, עַד נִרְדְּפֵם עַד חוֹבָה, וְנָסִיר הַשְּׁקוּצִים מִבֵּין שִׁנֵּיהֶם; וְהַסְּפָרִים הָהֵם אֲשֶׁר עָשׂוּ יִשְׂרְפוּ בַּשֶּׁבֶת לְעֵינֵיהֶם. וְזֶה כְּמִשְׁלֹשׁ שָׁנִים הָתַרְנוּ לְהוֹצִיא רְצוֹנֵנוּ אֶל הַכַּוָּנָה, וְחִין חִרְבִּינוּ בְּבַקָּשָׁה, בְּמָטוּ, וּבָנָא, לְהָשִׁיב עֲטֶרֶת הַתּוֹרָה לְיָשָׁנָהּ, עַל מְכוֹנָהּ, וְלֹא תִּהְיֶה הַחֹרֶב בְּיוֹנָה פּוֹתָה אֵין לֵב, וּמָחָר נִהְיֶה עֲלוּבִים מִפִּי עוֹלֵב. וְלֹא נִכְנְסוּ דְּבָרֵינוּ בְּאָזְנֵיהֶם; אַךְ חִקְשׁוּ עוֹד אֶת דִּבְרֵיהֶם, הַבָּאִים עָלֵינוּ לְכֹחַ יְדֵיהֶם, בִּכְתָבָם וּבִלְשׁוֹנוֹתֵיהֶם. וַאֲנַחְנוּ לֹא חָדַלְנוּ מִכְּתֹב אֲלֵיהֶם. וּקְהִלּוֹת רַבּוֹת גְּדוֹלוֹת קָשׁוֹת אֲשֶׁר בַּגְּבוּלוֹת הָהֵם כָּתְבוּ לַשֵּׁם יְדֵיהֶם, וְאָמְרוּ לְהַחֲרִים וּלְנַדּוֹת,

וַיַּחְכְּמוּ אַחֲרֵינוּ בְּחֵפֶץ כַּפַּיִם, כַּאֲשֶׁר תִּרְאוּ מִפִּי טָפְסֵי סִפְרֵיהֶם.

וְאַתֶּם, אֵילֵי הַצֶּדֶק, אִם טוֹב הַדָּבָר בְּעֵינֵיכֶם, כִּי לֹא טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר הֵם עוֹשִׂים, וְלֹא טוֹבָה הַשְׁמוּעָה מַעֲבִירִים עַם יְיָ. וְחָלִילָה, פֶּן יֶחֱלַק הָעָם לִשְׁנַיִם, וְיִתְחַלֵּל עַל יְדֵיהֶם חַס וְשָׁלוֹם שֵׁם שָׁמָיִם. כִּי זֹאת בֶּאֱמֶת לֵאמֹר לָהֶם חוֹבָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְלָנוּ בָּזֶה עֵד נֶאֱמָן אֶת אֲשֶׁר עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל, כַּאֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶת מַזְּבֵחַ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן. הֲלֹא הֵם חָשׁוּ לִקְרֹא בַּצָּבָא, עַל סִפַּק הַמַּחֲשָׁבָה? אַף יַשְׁחִיתוּ אֵלֶּה לְעֵין כֹּל אֶת כָּל הָאֶשְׁכֹּל! וְחַס וְשָׁלוֹם אִם נִהְיֶה, בְּהַסְתִּירֵנוּ פָּנִים לַשְּׁמוּעָה הָרָעָה, בִּכְלָל מַה־שֶּׁהֶאֱשִׁים הַנָּבִיא: "שָׁם עָמְדוּ לֹא תַשִּׂיגֵם מִלְחָמָה בַּגִּבְעָה".

אַתֶּם, הָרֵי יִשְׂרָאֵל, פְּרִיכֶם תִּשְׂאוּ לָעַד! עַם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, תְּנוּ עֵינֵיכֶם בַּבִּירָה, פֶּן תַּחֲרֹס אַוִּלְתָּם גֶּדֶר הַתּוֹרָה. וְנִהְיֶה לַאֲגֻדָּה אֶחָת, כִּי כֻלָּנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד אָנָחְנוּ. וַאֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ בְּכַמָּה בְּרִיתוֹת תּוֹרוֹת אֱמֶת בִּכְתָב וּבְעַל פֶּה עַל יְדֵי אֲדוֹן הַנְּבִיאִים קִבָּלְנוּ. וְאֵיךְ נַעֲשֶׂה בְּנַפְשֵׁנוּ שֶׁקֶר, וּנְפַתֶּה לְבָבֵנוּ אַחֲרֵי מוּמֵי חַיְוָנִית לְבֵקֵר? וַאֲשֶׁר עֵינֵיהֶם הוֹלְכוֹת לִפְנֵיהֶם, אֵיךְ יֵלְכוּ וּפְנֵיהֶם אֲחוֹרַנִּית, וְיִשְׁאוּ אֶת הַמִּדְיָנִית? קוּמוּ, הַשָּׂרִים, מְשָׁחוּ מָגֵן, וַיְיָ אֱלֹהֵיכֶם בַּעֲדָכֶם וּבְעַד בָּתֵּיכֶם יָגֵן; כִּי נֶאֱמָן בַּעַל מַלַאכְתְּכֶם, יְשַׁלֵּם שָׂכָר לִפְעֻלָּתְכֶם.

XXXII. JEDAIAH HA-BEDERSI

[Poet, philosopher, and physician. He was born at Béziers about 1270, and died about 1340. As a boy he was very precocious, and composed a prayer of a thousand words, each word beginning with the letter מ. Being an eloquent writer, he earned for himself the title *ha-Meliz* (The Rhetorician). He was the author of several treatises in prose and poetry, but his fame rests upon the *Behinat 'Olam* (Examination of the World).]

The Nothingness of Man and His Pursuits

הָעוֹלָם יָם זוֹעֵף, רַב מְצוּלָה, רָחַב יָדַיִם, וְהַזְּמַן גֶּשֶׁר רָעוּעַ בָּנוּי עָלָיו, רֹאשׁוֹ אָחוּז בְּחַבְלֵי הַהֶעְדֵּר הַקּוֹדֵם לַהֲוָיוֹת, וְתַכְלִיתוֹ לִרְאוֹת בְּנֹעַם מַתְמִיד, לֵאוֹר בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ. רֹחַב הַגֶּשֶׁר אַמַּת אִישׁ, וְגַם אָפְסוּ הַמַּסְגְּרוֹת. וְאַתָּה, בֶּן אָדָם, עַל כָּרְחֲךָ אַתָּה חַי, עוֹבֵר עָלָיו תָּמִיד, מִיּוֹם הֱיוֹתְךָ לְאִישׁ. בְּהַבִּיטְךָ קְצַר הַמַּסְלוּל, וְאֵין הֶרֶךְ לִנְטוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל, הֲתִתְפָּאֵר בְּיָד וָשֵׂם? בַּהֲצִיצְךָ אֲבַדּוֹן וּמָוֶת לְךָ חוֹמָה מִימִינְךָ וּמִשְּׂמֹאלֶךָ, הֲיַעֲמֹד לְבָבְךָ, הֲתֶחֱזַקְנָה יָדֶיךָ? וְכִי תִתְהַלֵּל בְּחֶמְדַּת קִנְיָן וְרֹב עֹנֶן, אֲשֶׁר אָסַפְתּוֹ, בְּזֵרוֹעַ חָשַׂפְתּוֹ, אֲשֶׁר בְּקַשְׁתּוֹ בְּקַשְׁתָּךְ, וַתֵּרֶד לְרִשְׁתּוֹ בְּרִשְׁתֶּךָ, מַה־תַּעֲשֶׂה לְזַעַף חַיִּם וַהֲמוֹנוֹ, כִּי יִתְגָּעֵשׁ, וְשָׂטַף, וְעָבַר, וּבֵית מְלוֹנְךָ אַף הוּא יְחַשֵּׁב לְהִשָּׁבֵר? זֶה הַיָּם גָּדוֹל אֲשֶׁר אַתָּה בְּקִרְבּוֹ, הִתְפָּאֵר עָלָיו; גַּם חִשְׁתָּרֵר עַל פָּרָשָׁיו וְרֹכְבוֹ; צֵא נָא עַתָּה וְהִלָּחֵם בּוֹ. גַּם כִּי תָחֹג וְתָנוּעַ מִיֵּין תְּנוּאוֹת גְּאוֹנֶיךָ

אֲשֶׁר יוֹנוּךְ, מְעַסִּים רְמוּנֵי רוֹמְמוּתֵךְ שְׁחֻמָּה רְמוּךְ, כִּמְעַט
כִּמְעַט נְטוֹתֵךְ אָנָּה וָאָנָה, תֹּאבַד כְּרֶגַע כִּמְצוּלוֹת מַכְהִילוֹת, וְדָמְךָ
מְיַדֵּם אֵין מְבַקֵּשׁ; תֵּלֵךְ מִתְהוֹם אֶל תְּהוֹם, נָבוּךְ כְּנִכְבֵי יָם,
וְאֵין אוֹמֵר: ׳חָשֹׁב׳.

הַאֻבְטַח עַל שֶׁקֶר, הַאִשָּׁעֵן עַל מִשְׁעֶנֶת קָנֶה רָצוּץ, לַחֲשֹׁב
מְלוֹן אוֹרְחִים אֲשֶׁר כָּזֶה מִבְצָר נִשְׂגָּב וּבִית מִקְדָּשׁ מְלֵךְ, כְּנַף
פַּרְעֹשׁ צִפֹּרֶן שָׁמִיר, קוּרֵי עַכָּבִישׁ רָאמוֹת וְגֹבִישׁ? וְכִי תִרְאֶה
חַיָּמִים נְעִימִים, וְהַזָּמָן מְפַזֵּז וּמְכַרְכֵּר, וְהָרֶגַע הוֹלֵךְ לְהַרְגִּיעֲךָ,
וְהַשָּׁעָה מִשְׁתַּעֲשַׁעַת, מְשַׁחֶקֶת לְפָנֶיךָ בְּתֹבֶל, וְתִבְז בְּלִבְּךָ
לְאַחֲרִית חַיָּמִים. עַל שֶׁקֶר אַתָּה בּוֹטֵחַ: צֵל חַקְיָקִיוֹן אַתָּה
רוֹאֶה כְּחַר גְּבוֹהַ וְתָלוּל. הַעַל אֵלֶּה תִּשְׁלַכְתָּ נַפְשָׁמָה אַחֲרֵי גֵו,
חֲסִבּוֹתָ דְּרָכֶיךָ אֶל מוּל נוּגֵי תַּעֲנוּגֵי בָּשָׂר? וְכֹל אֲשֶׁר תִּרְאֶנָּה
אוֹהֶבֶת אֱלֹהַיִךְ, כְּזוֹכֶרֶת אַחֲרִיתָהּ, כִּמְצַטַּיֶּדֶת לַדֶּרֶךְ בַּעֲמַל
יָדֶיהָ, תַּרְגִּיזֶנָּה; מִדֵּי עֲלוֹתָהּ בְּבֵית יְיָ, כֵּן תַּכְעִיסֶנָּה. הַעַל
הַבְלֵי חֲמוּדוֹת מְדֻמּוֹת תִּטֹּשׁ יִקְרַת נֶצַח, חֶמְדַּת עוֹלָם? וְחָיָה
כִּי יִשְׁאָלְךָ לִבָּבְךָ מָחָר, בְּקִפֹּץ יִלְדֵי יוֹם: ׳מִי יָלַד לִי אֶת אֵלֶּה?׳
אַף אַתָּה אֱמֹר לוֹ: ׳שְׁרִירוּת לִבָּבְךָ וַעֲצָתוֹ הָרָעָה׳. הַיַּקְלְקֵל עֶבֶד
מְלֶאכֶת חֻקּוֹ, וְרוּחַ הַמּוּשָׁל לֹא תִמְאָסֶנּוּ? חֵיתִיתַלֵּךְ אִישׁ אֶת
אֲדוֹנָיו בִּכְלִי דַּעַת, וְהוּא לֹא שׂוֹנֵא לוֹ?

וּמַה־תִּתְהַלֵּל, הַגִּבּוֹר, בִּרְעוֹת נְאוֹת דֶּשֶׁא אַחֲרֵי הַבַּחוּרִים
לְעֵינֵי הַשֶּׁמֶשׁ, בְּהַרְבִּיץ בַּפּוּךְ אֲבָנֶיךָ בִּצְהָרַיִם עִם עֲדֵרֵי חֲבֵרֶיךָ?
הָאוֹמְרִים לְנַפְשָׁם: ׳אֱכֹל וּשְׁתֵה׳, וְלִבָּם בַּל עִמָּם; אֲשֶׁר אֵין
לִפְנֵיהֶם כִּי אִם גְּוִיָּתָם וְגִבַּהּ רוּמָם הַמְדֻמֶּה: נְשִׁיאִים וְגֶשֶׁם,

וְרוּחַ אָיִן. הֲלֹא יָדַעְתָּ כִּי יֵשׁ לְמַעֲשֶׂיךָ זִכָּרוֹן וְכִי יֵשׁ לְמַעֲלָה
מִמְּךָ עַיִן רוֹאָה וְאֹזֶן שׁוֹמַעַת אֶת כָּל שַׂאֲנַנְּךָ וְאֶת כָּל הִתְרַגֵּזְךָ?
וַעֲתָּה עַל מִי בָּטַחְתָּ לִפְרֹץ גְּדֵרוֹת אֲשֶׁר יָסְדוּ אַבִּירֵי הָרוֹעִים?
חֶמְבְּלִי אֵין אֱלֹהִים עָלֶיךָ לָדַעַת אֶת מוֹצָאֶךָ וְאֶת מוֹבָאֶךָ?
חֶמְבְּלִי אֵין קְבָרִים תַּחְתֶּיךָ לְהַנְּקֹם בְּתוֹכָם מֵאוֹיְבֵי יְיָ? וְאֵיךְ לֹא
שַׂמְתָּ עַל לֵב כִּי הַתְּמוּרוֹת הַמַּגִּיעוֹת שְׁלוּחֵי הַמַּשְׁנָּהָה, לֹא
יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּם לִגְמֹל וְלַעֲנֹשׁ פְּרָטֵי הָאָדָם וְכִתוֹתָיו, וְכִי מִפִּי
עֶלְיוֹן תֵּצֵא הַשְׁפָּלַת הַנָּדִיב, וַהֲרָמַת הַנָּבָל? יוֹם יַעֲלֶה בְּמַעֲלוֹת
אִישׁ הַבְּלִיַּעַל, מֵיָּ הָיְתָה נְסִבָּה; וְיוֹם מְשָׁמַּיִם יֵרֵד אִישׁ
הָאֱלֹהִים, חַמֶּלֶךְ דִּבֵּר: ,רָדָה'.

וְאֵיךְ עַל אֵלֶּה לֹא פָּקְחָתָ עֵינֶיךָ? הַחִפּוּיִךָ וְגַם יָכְלוּ לְךָ
רַעְיוֹנִים זְדוֹנִים, וּשְׁעִפִּים נִרְפִּים? יוֹמָם יַעֲטִיפוּךָ כְּלָיוֹת כָּלוֹת,
אַף לֵילוֹת יִפְרְפוּךָ בַּשּׁוֹטִים. הִמְתִּיקוּ לְחִכְּךָ רִגְבֵי הַכִּשָּׁלוֹן
בְּחֶמְאַת פְּתָגִים, בַּחֲמַת תַּנִּינִים מְכוּכָה. וּבַעֲלִילוֹת הַשְׁחִיתוּ,
הִתְעִיבוּ, הִכְאִיבוּ לְךָ כָּל חֶלְקָה טוֹבָה וּתְשׁוּעוֹת בְּחֶלְקַת אֲמָרִים
רַכּוּ מִשְּׁמָן. מַה־לְּךָ, נִרְדָּם? לָמָּה רַמּוּךָ לְתִתְּךָ יוֹרֵשׁ עֶשֶׂר
אֲרָצוֹת כָּאֵלֶּה כָּל יְמֵי עוֹלָם, וְאַתָּה שָׁאוּל בְּיַרְכָתֵי בֵיתְךָ מִדַּת
יָמִים? אֲרוּרִים הֵם, כִּי גֵּרְשׁוּךָ מֵהִסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת קְדוֹשִׁים,
מִצּוּרָם חֻצַּבְתָּ, מֵהִתְעָרֵב בְּסוֹד חַיּוֹת הֶחָיוּךָ (וּמְעוֹנוֹת אֲרָיוֹת
הָיוּ לְךָ לְמָעוֹן). וְאִם עַל אוֹצְרוֹת מוּפָז וּסְגֻלַּת מְדִינוֹת אֲשֶׁר
כָּנַסְתָּ, הוֹסַפְתָּ גַּאֲוָה לְגֵוָה, בְּהַשְׁפִּילְךָ לְפָנֶיהָ רוּחַ נְדִיבָה, רָאֵה
חֻכִּיתָ בְּשֶׁבֶט סִכְלוּת וְנִגְעֵי עִוָּרוֹן. הֲעַל אוֹצְרוֹת חִשַּׁךְ צָרַרְתָּ,
שָׁגִאתָ צְרוּרָה בְּצְרוֹר הַחַיִּים? הֲעַל רַצֵּי כֶּסֶף, עָשַׂקְתָּ וְרַצּוֹתָ
כֹּסֶף אֲמָתִי וּתְשׁוּקָה נִכְבָּדַת? אֶפֶס כִּי לֹא תִהְיֶה תִּפְאֶרֶת

הַמְּמוּנוֹת נִמְשֶׁכֶת. עוֹד מִעַט וְיָצְאָה רוּחַ אֱלֹהִים רָעָה לִבְזֹר רְכוּשָׁהּ, וְהָיוּ כְּלֹא הָיוּ חֲמִשִּׁים אַלְפֵי זָהָב אֲשֶׁר בְּקִנְיָנָם מָכַרְתְּ נַפְשֵׁךְ. יִתְחַפֵּךְ חֲזָקָן כְּמַעַט רֵגַע לָקְחַת חֵן וְכָבוֹד מֵעַל רֹאשֵׁךְ. תֵּרֵד אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל אוֹתָךְ וְאֶת חֲמִשֶּׁיךְ.

וּמָה אֶחְמֹד אֲדָמָה כְּאַדָּמָה, וְצָבָא כִּצְבוֹאִים? שְׁמוּרָה 65
עֲבֻרָתָהּ בְּחֻבְרָתָהּ; אַמִּיץ קִשְׁרָהּ בְּקִשְׁרָהּ; מָתָקָהּ וְצוּפָהּ בְּקֶשׁ בְּסוּפָהּ; אַחֲרִיתָהּ וְסוֹפָהּ קָלוֹן מַתְמִיד וְחֶרְפָּה רְצוּפָה. אוֹ מַה־יִּתְעַנֵּג בְּשָׂרִי, בְּהִתְבַּשְּׂרִי עַל רֹב שָׁנִים, וּמִתְבּוֹסֵת תְּמוּתָה אֵין מְנוֹסָה? מַה־יִּגְבַּר לְגִבּוֹרוֹת, עֲבָרוֹת וּקְבָרוֹת אַחֲרִיתָם? אוֹ מַה־
יִּשְׁמַן לְשִׁמּוּנִים, אַשְׁמַנִּים בְּצִדָּם? אוֹ יִתְעַשֵּׁת לְתִשְׁעִים, אֵין 70
תְּשׁוּעָה בִּגְבוּלָם? הֲיִתְנַשְּׂאוּ לִמְלֹךְ נְמָלִים יִתְמוֹלְלוּ וְיִמַּלּוּ, וּרְמָשִׂים יִמַּסּוּ כְּמוֹ מָיִם? וְאִם יוֹם אוֹ יוֹמַיִם יַעַמְדוּ, הֲלָנֶצַח חֶרֶב לֹא יֹאכֵלוּ? וְאֵיךְ תִּצְלַחְנָה שַׁדְמוֹת סְדוֹם וַעֲמִירֵי עֲמוֹרָה?

XXXIII. IMMANUEL B. SOLOMON OF ROME

[Italian scholar and satirical poet. He was born at Rome about 1270, and died at Fermo in the first half of the fourteenth century. He excelled as poet, and his style is vivid and fluent. His best known work is *Mahberot 'Immanuel*, which is modelled after al-Harizi's *Tahkemoni*. He boasts, however, that he surpassed his model, and in some respects this is certainly true.]

The Poet Visits Paradise

וַיְהִי בְּהָיוֹתֵנוּ בִּרְחוֹבוֹת הָעֵדֶן מְשׁוֹטְטִים, וּמַעֲלַת אַנְשֵׁי הַחָכְמָה מַבִּיטִים, רָאִיתִי אֲנָשִׁים מְלֵאִים הוֹד וְהָדָר, וּלְיָפִים שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ קָדָר; נִתְּנוּ לָהֶם מַהֲלָכִים בְּעוֹלַם חַמַּלְאָכִים. וְלֹא הִכַּרְתִּי אִישׁ מֵהֶם, וָאֶשְׁאֲלָה הָאִישׁ הַדּוֹבֵר בִּי לָדַעַת אוֹדוֹתֵיהֶם.

וַיֹּאמֶר אֵלַי: אֵלֶּה הֵם חֲסִידֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּבְרוּ בְּחָכְמָתָם וְשִׂכְלָם, וְעָלוּ בְּמַדְרֵגוֹת סֻלַּם הַחָכְמָה כְּפִי יְכָלְתָּם. וְלֹא הָיוּ כַּאֲבוֹתָם, דּוֹר סוֹרֵר וּמוֹרֶה; חָקְרוּ בְּשִׂכְלָם מִי חַיּוֹצֵר, וּמִי חַבּוֹרֵא, אֲשֶׁר בְּחַסְדּוֹ חִמְצִיאָם, וּמֵאַיִן אֶל יֵשׁ הוֹצִיאָם, וְאֶל הָעוֹלָם הַזֶּה הֱבִיאָם; וּמָה חַתַּכְלִית אֲשֶׁר בַּעֲבוּרָהּ בְּרָאָם. וְכַאֲשֶׁר שָׁאֲלוּ אֲבוֹתֵיהֶם, וְהִתְבּוֹנְנוּ בִּתְשׁוּבוֹתֵיהֶם, וַיֵּדְעוּ כִּי עֵירִמִּים הֵם, בָּזוּ אֶל אֱמוּנָתָם, וְכִינוּ לַחֹקֵר אֱמוּנַת זוּלָתָם. וְכַאֲשֶׁר חָקְרוּ כָּל חָאֱמוּנוֹת, וּמָצְאוּ כָּל אַחַת מֵהֶן לְחַזֵּק יְסוֹדוֹתֶיהָ דַּיָּהּ אֱמוּנַת זוּלָתָם מְגֻנּוֹת, לֹא אָמְרוּ: נַעֲמֹד עַל

אֱמוּנָתֵנוּ, כִּי הִיא קַבָּלָה בְּיָדֵינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ"; אַךְ בָּחֲרוּ מִכָּל
15 הָאֱמוּנוֹת הַדֵּעוֹת אֲשֶׁר צָדָקוּ, וַעֲלֵיהֶם אַנְשֵׁי הַחָכְמָה לֹא
נֶחְלָקוּ, וּבָם אָחֲזוּ, וּבָם דָּבָקוּ. וְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר כָּל הָאֻמּוֹת
יְנַנּוּ, אֱלֹהֵיהֶם עֵרֶךְ וְלֹא פָּנִים פָּנוּ. וּבְעִנְיַן הָאֱלֹהִים, יִתְאַמְּרוּ
לִקְרֹא לוֹ שֵׁם לְבָבֵנוּ יֶחֱרַד וְיִפְחָד, כִּי כָל עַם וָעָם יִקְרָאֵנוּ בְּשֵׁם
מְיֻחָד; וַאֲנַנוּ אוֹמְרִים: "יִהְיֶה שְׁמוֹ מַה־שֶּׁיִּהְיֶה, אֲנַחְנוּ מַאֲמִינִים
20 אֶל הַנִּמְצָא הָרִאשׁוֹן הָאֱמִתִּי וְהַמְּחֻיָּה; אֲשֶׁר הָיָה וְהֹוֶה וְיִהְיֶה;
אֲשֶׁר בָּרָא הָעוֹלָם בְּעֵת שֶׁגָּזְרָה חָכְמָתוֹ; הַנֶּעֱלָם מִמֶּנּוּ לְחֹזֶק
הֶרְאוֹתוֹ; אֲשֶׁר לֹא יִיעַף וְלֹא יִיגָע, וְאֵין חֵקֶר לִתְבוּנָתוֹ; הַחוֹמֵל
עַל יְצוּרָיו, וְהַמַּטְרִיפָם כִּרוֹעֶה יִרְעֶה עֲדָרָיו; אֲשֶׁר יִקְרָאֵנוּ אֵלָיו
בְּסוֹפֵנוּ, וּכְבוֹדוֹ יַאַסְפֵנוּ".

25 וְכַאֲשֶׁר בְּמַעֲלוֹת הָעֵדֶן עָלֵינוּ, נוֹרָאוֹת רָאִינוּ, כִּי שָׁמָּה
יָשְׁבוּ כְּסָאוֹת, רָמוֹת וְנִשָּׂאוֹת, הָיוּ בְּעֵינַי פְּלָאֵי פְּלָאוֹת, לֹא
תִשְׂבַּע עַיִן לִרְאוֹת. וּבְתוֹכָם כִּפֵּא מְלֵאָה הָאָרֶץ מִזִּוָּהרוֹ זֹהַר;
וּכְמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר, וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לָטֹהַר. וְהֶדוֹם אֲשֶׁר
לְרַגְלָיו, אָרְכּוּ שׁוּלָיו, וְהִתְלַקְּחוּ חַשְׁמַלָּיו; וְהִתְאַוִּיתִי לָשֶׁבֶת
30 עָלָיו. וָאֹמְרָה: "בִּי, אֲדוֹנִי, לְמִי הַכִּפֵּא הַנִּכְבָּד וְהַנָּעִים, וּלְמִי
הֶהָדוֹם מַעֲשֵׂה צַעֲצוּעִים?" וַיֹּאמֶר אֵלָי: "חַיֶּיךָ, הַכִּפֵּא הוּא
לְאַבִּיר הָרוֹעִים מְעָתָּד, וְלוֹ יִהְיֶה: הוּא יְהוּדָה, גּוּר אַרְיֵה, אֲשֶׁר
גָּבַר בְּאֶחָיו. וְהֶהָדוֹם, וְצִיצָיו, וּפְרָחָיו, הוּא לַמְּחוֹקֵק לֹא יָסוּר
מִבֵּין רַגְלָיו, וְאַתָּה תִּהְיֶה יוֹשֵׁב עָלָיו, וְהָיִיתָ קָרוֹב אֵלָיו." וַיְהִי
בְּשָׁמְעִי, זָכַרְתִּי מַעֲלַת דָּנִיֵּאל אָחִי, אֲשֶׁר הִנְחַנִי בִּדְרֶךְ אֱמֶת,
35 וַיְיַשֵּׁר אֶת אָרְחִי, וַאֲשֶׁר קָרַב אֵלַי בְּבָרְחִי, צִיץ נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר

עַל מִצְחִי, חַיֵּי בְשָׂרִי וְנִשְׁמַת רוּחִי, וּפָרְשַׂת גְּדֻלָּתוֹ וּנְדִיבוּתוֹ,
וּמַעֲלָתוֹ וְשִׂכְלוֹ וּבִינָתוֹ, וְעַנְוָתוֹ וְצִדְקָתוֹ, וַאֲשֶׁר מָלְאָה אַפְסֵי
הָאָרֶץ תְּהִלָּתוֹ. וְאֹמְרָה אֶל הָאִישׁ הַתּוֹמֵךְ בִּימִינִי: ׳בִּי, אֲדוֹנִי,
תַּרְאֵנִי מְקוֹם דָּנִיֵּאל וְתַחֲנוּתוֹ, וְאֵיזֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לוֹ, וְאֵיזֶה
מְקוֹם מְנוּחָתוֹ?׳ וַיֹּאמֶר אֵלַי: ׳דַּע אֶל נָכוֹן כִּי גְדֻלָּה מְאֹד
מַעֲלָתוֹ, וּמְלֹאוּ אַפְסֵי הָאָרֶץ תְּהִלָּתוֹ; וְאַף מַעֲלָתְךָ קָצְרָה עָדָיו
מֵחַגִּיעַ; כִּי הוּא חֻמָּא רַבִּים נָשָׂא, וְלַפּוֹשְׁעִים יַפְגִּיעַ. בַּעֲבוּר
אֲשֶׁר יָדְעָה הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה, כִּי הוּא בִּלְעָדֶיךָ לֹא יִשָּׁקֵט
וְלֹא יַרְגִּיעַ, הֶעֱמִידָה אֹצֶל סֻכָּתְךָ סֻכּוֹ, וְאַף כִּי עֶרְכְּךָ מָךְ מֵעֶרְכּוֹ;
בְּיָדְעָהּ כִּי יִהְיֶה לוֹ בְּחֶבְרָתְךָ שַׂעֲשׁוּעַ, וְהוּא יִהְיֶה לְמִשָּׁה, וְאַתָּה
תִּהְיֶה לוֹ לִיהוֹשֻׁעַ; וּלְמַעַן יֹאמְרוּ הַכֹּל, כַּאֲשֶׁר יֹאמַר: נַפְשׁוֹתֵיכֶם
יִתְאַחֲדוּ, יִתְלַכְּדוּ, וְלֹא יִתְפָּרְדוּ; חֲיֵלְכוּ שְׁנַיִם יַחְדָּו בְּלָתִי אִם־
נוֹעָדוּ?׳

אָז אֵין לְתָמֵהַּ אִם צָמַח גִּילִי, וְיָדַעְתִּי כִּי בַּנְּעִימִים נָפַל
חֶבְלִי, בְּיָדְעִי כִּי בְּסִבָּתוֹ גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לִי. וָאֹמְרָה אֶל הָאִישׁ:
׳חַיֶּיךָ, אֲדוֹנִי, הַרְאֵנִי אֶת הוֹד כְּסֵאוֹ, אֲשֶׁר שָׁם יַרְגִּיעַ, כִּי יָדַעְתִּי
כִּי יַעֲלֶה לַשָּׁמַיִם שִׂיאוֹ, וְרֹאשׁוֹ לָעָב יַגִּיעַ.׳ וַיֹּאמֶר אֵלַי הָאִישׁ:
׳בּוֹא עִמִּי וְאַרְאֲךָ אֶת שִׁמְחָתוֹ, וְאֶת כְּבוֹד מְנוּחָתוֹ.׳ וָאֵלֵךְ
אַחֲרָיו, נִמְשָׁךְ וְנִסְמָךְ, עַד אֲשֶׁר הֱבִיאַנִי אֶל אֹהֶל אָהֳלִיאָב בֶּן
אֲחִיסָמָךְ. וְשָׁם הָיָה בְּצַלְאֵל בֶּן אוּרִי, בֶּן חוּר, לְמַטֵּה יְהוּדָה,
וְכָל הַנְּשִׁיאִים בָּעֵדָה. וּבְנֵי אֱלִים הָיוּ מְרֻבִּים לְהָבִיא מִדֵּי
הָעֲבוֹדָה, וְאוֹרְגִים חִפּוֹת נְעִימוֹת וַהֲדוּרוֹת, כְּזֹהַר הָרָקִיעַ
מַזְהִירוֹת; כָּל אֶבֶן יְקָרָה מְסֻכָּתָם, סַפִּיר גְּזֻרָתָם, וְשִׁלְחָנוֹת

וּמְנוּרוֹת וְכִסְאוֹת וַעֲטָרוֹת, אֶל הַנְּפָשׁוֹת הַטְּהוֹרוֹת. וְשָׁם
רָאִינוּ כִּסֵּא שֵׁן גָּדוֹל, זָהָב מְצֻפֶּה, נוֹתֵן חַיִּים לְמוֹצָאוֹ, וּלְכָל
בְּשָׂרוֹ מַרְפֵּא; וְאַבְנֵי גֵזֶר עָלָיו מִתְנוֹסְסוֹת, וּבְגָדֵי תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עָלָיו פְּרוּשׁוֹת; וּכְעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל
נוֹצְצוֹת – צִבְיֵי הֵם לְכָל הָאָרְצוֹת. וְעַל רָאשֵׁי הַכִּסֵּא עֲטָרָה,
מִשְׁקָלָהּ כִּכַּר זָהָב וְאֶבֶן יְקָרָה, לֹא יִתֵּן כְּגוֹר תַּחְתִּיתָהּ, וְלֹא יִשָּׁקֵל
כֶּסֶף מְחִירָהּ. וְקוֹל אוֹמֵר: ״קְרָא, כִּי לַיּוֹשְׁבִים לִפְנֵי יְיָ סַהֲרָהּ״.
וַיֹּאמֶר הָאִישׁ הַדּוֹבֵר בִּי: ״חֲרָאִיתָ הָעֲטָרָה וְהַכִּסֵּא הַנִּשָּׂא,
אֲשֶׁר אָחִיךָ דָּנִיאֵל עָלָיו כְּלָבִיא יָקוּם, וְכָאֲרִי יִתְנַשָּׂא? זֹאת
מְנוּחָתוֹ עֲדֵי עַד, וּפֹה יֵשֵׁב, יַעַן אֲשֶׁר לִדְבַר יְיָ חִקְשִׁיב, וְאֵין
כָּמֹהוּ בְּכָל הָאָרֶץ חָכָם וְחוֹשֵׁב.״ אָז נָתַתִּי לְאֵלִי שֶׁבַח וּתְהִלָּה,
אֲשֶׁר הִגִּיעָהוּ אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנַּחֲלָה; וָאֹמְרָה: ״בָּרוּךְ יְיָ,
אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי, אֲשֶׁר לֹא עָזַב חַסְדּוֹ וַאֲמִתּוֹ מֵעִם אֲדוֹנִי.״

וְכַאֲשֶׁר עָלִינוּ בְּמַעֲלוֹת הָעֵדֶן הַגְּבוֹהִים, רָאִינוּ דָּבָר לְחָיוֹת
תְּמֵהִים; כִּי רָאִינוּ שָׁם אֲנָשִׁים הָיוּ בְּחַיֵּיהֶם פְּרִיצֵי חַיּוֹת, רָעִים
לַשָּׁמַיִם וְרָעִים לַבְּרִיּוֹת; מֵתוּ כִּרְשָׁעִים מְמוּתֵי חֲלָלִים, שֶׁפֶךְ
דָּמָם כַּמַּיִם, וּלְחָמָם כַּגְּלָלִים. וּבְרֹאותִי אוֹתָם מְזֻהָרִים כְּזֹהַר
הָרָקִיעַ, יַעֲלֶה לַשָּׁמַיִם שִׂיאָם וְרֹאשָׁם לָעָב יַגִּיעַ, אָמַרְתִּי בְּלִבִּי:
״הִנֵּה הָאֵל חֵטְא רַבִּים נָשָׂא, וְלַפּוֹשְׁעִים יַפְגִּיעַ.״ וָאֶשְׁאַל הָאִישׁ
הַדּוֹבֵר בִּי לָדַעַת הַסִּבָּה אֲשֶׁר בַּעֲבוּרָהּ זָכוּ אֶל הַמַּעֲלָה הַהִיא
הַיְקָרָה. וַיֹּאמֶר אֵלַי: ״אֵלֶּה הָאֲנָשִׁים חָטְאוּ, עָווּ, פָּשְׁעוּ; וְעַל
חֶטְאָתָם בִּלֹּא עִתָּם גָּוְעוּ, וּמְרוּרִים שָׁבָעוּ; כִּי נָפְלוּ בִּידֵי אַכְזָרִים,
וְנָפְלוּ חֲלָלִים מְדָקְרִים, בְּמְעוֹנוֹת אֲרָיוֹת וּבְהַרְרֵי נְמֵרִים, וְגֶעֱזְבוּ

יַחְדָּו לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְעֵיט חָרִים. וְכַאֲשֶׁר אֶל מְרוּרוֹת הַמָּוֶת
הִגִּיעוּ, הֶעֱלוּ עַל לִבָּם אֶת אֲשֶׁר הִרְשִׁיעוּ, וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם
מְרִירוּת הַמָּוֶת מֵאַהֲבָה, בְּיָדְעָם כִּי הִיא אֲלֵיהֶם בְּדִין וּבְחוֹבָה.
וְעָרְבָה לָהֶם הַמָּוֶת מֵחַיִּים, בְּחָשְׁבָם כִּי הֵם אֶל יוֹתֵר רָע רְאוּיִים
וְכִי בְּסִבָּתָם מֵעֹנֶשׁ מַר מְמָוֶת יִהְיוּ פְּדוּיִים. וְהֵרָאוּ בְּעֵת מוֹתָם
הַשִּׂמְחָה וְהַשַּׂעֲשׁוּעַ בְּפִיהֶם וּבְלִבּוֹתָם; בַּעֲבוּר קִבְּלָם בָּעוֹלָם
הַכָּלָה קְצָת מִתַּשְׁלוּם חוֹבָתָם, לֹא תִתְקַצְּפוּ עַל נַפְשׁוֹתָם.
וֶהְיוֹת מִיתָתָם אַכְזָרִית וּמָרָה, חָשְׁבוּ אוֹתָהּ עַל רֹאשׁ נַפְשׁוֹתָם
עֲטֶרֶת צְבִי וּצְפִירַת תִּפְאָרָה. וְלָכֵן זָכוּ בְּגִלָּלָהּ אֶל זֹאת הַמַּעֲלָה
הַמְהֻלָּלָה.׳

XXXIV. JUDAH B. ASHER

[German Talmudist. He was born in Germany in 1270, and died in 1349 at Toledo, where he was Rabbi. He was the son of the great talmudic authority Asher b. Jehiel, known as the *Rosh*, and brother of Jacob, author of the famous code entitled *Turim*.]

Ethical and Moral Admonitions

הזהרו מאד שלא תהיו מארבע כתות שאין רואות פני שכינה, והם:

כת שקרנים. ולא ימצא בכם דבר שקר וכזב, אבל האמת והאמונה יהיו אזור חלציכם. איש היה במשפחתנו, והר׳ אליקים שמו. והיה בבית השר שלו, וכל אשר לו היה בידו. והיה משתבח בו לעמו שלא יוציא שקר מפיו לעולם, לא לתועלת, ולא ללא תועלת. ואמרו שהיה איש אחד רשע שלא הניח עברה שלא עבר. והלָה חכם אחד שיורהו דרך תשובה בדרך קל. אמר לו: ׳שמור עצמך מלשקר׳. יצא שמח וטוב לב, כמדומה לו שהתיר לו ללכת בשרירות לבו כבתחלה. מלך בלבו לגנוב, כמו שהרגל. אמר בלבו: ׳מי שישאלני: אנה אתה הולך? אם אומר: לגנוב (האמת), אתפש; ואם אשקר, אעבור על צווי החכם.׳ ועל זה הדרך כל העברות, ושב בתשובה שלמה.

וכת לצים. ואתם אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם ופן תאכל אש רוחכם. ומכל התול ושחוק שמרו נפשכם. ואמור לאדם למלאת שחוק פיו בעולם הזה. גם שחוק למעות אל תשחקו, כי גם הוא ענין של גזלנים.

כת חנפים. הזהרו שלא תחניפו לשום אדם, ולא תשאו
20 פניו בדין.

כת מספרי לשון הרע. הזהרו ממנו מאד, כי הוא מביא לכמה עברות; רוב בני אדם נכשלים בו. ואמרו רבותינו זכרם לברכה במסכת בבא בתרא: "רוב בגזל, ומעוט בעריות, וכולן בלשון הרע." והעמידו אותו באבק לשון הרע. ואמרו
25 רבותינו זכרם לברכה: "אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך כך בא לידי גנותו." וכל כיוצא בזה: "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה". ולעולם יחשוב אדם עצמו קודם שידבר, אם יהיה בו תועלת, ידבר, ואם לא, לא ידבר; כל שכן אם יהיה בו הפסד.

30 והוו זהירין מן הגאוה, כי תועבת יי כל גבה לב. והוא מלבושו של הקדוש ברוך הוא, ודישתמש בתגא חלף. ואמר חכם אחד: "איך יתגאה אדם, והוא עבר דרך השתן שתי פעמים?" ותתדבקו בענוה, שהיא המדה הטובה שבמדות, ובה נשתבח משה רבנו עליו השלום, שנאמר: "והאיש משה
35 ענו מאד". ורבותינו זכרם לברכה אמרו: "מאד, מאד הוי שפל רוח". ואמרו רבותינו זכרם לברכה: "מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה סנדל לעקבה:

והוו זהירין לכבד כל אדם, ובזה תהיו מכובדים, שנאמר: "כי מכבדי אכבד". ושאלו לחכם: "ראינוך תמיד מכבד לכל
40 אדם". והשיב: "לא ראיתי מי שלא הכרתי לו מעלה עלי, ובשביל זה כבדתיו. אם היה זקן, אמרתי: זה עשה יותר טובות ממני. אם היה עשיר, אמרתי: זה עשה יותר צדקות ממני. אם היה בחור, אמרתי: חטאתי יותר ממנו. אם היה עני, אמרתי: זה סבל יסורין. אם היה חכם ממני, כבדתיו
45 בשביל חכמתו. אם לא היה חכם ממני, אמרתי: ענשו מועט משלי." שמעוה ודעו לכם.

והוו זהירין לאהוב ולכבד המוכיח אתכם. והכי גרסינן בערכין, פרק יש בערכין: ״אמר ר׳ יוחנן: מעיד אני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים לקה על ידי עקיבה, על ידי שהייתי קובל עליו לפני רבן גמליאל; וכל שכן שהוסיף אהבה, לקיים מה שנאמר: הוכח לחכם ויאהבך.״ ואמר החכם: ״אהב את המוכיחך, ושנא המשבחך; כי המוכיחך יועילך, והמשבחך יזיקך״.

ותחשבו כי האדם גר בארץ; ימיו ספורים, לא ידע מנינם, ומתי יהיה מזומן לפני מלך מלכי המלכים לתן דין וחשבון מכל אשר עשה. וכל אשר ימצא בכחו יעשה; ולא תהיה בעיניו שום מצוה קטנה, כי אין קץ למתן שכרה. ולעולם הבא, כשהשם יתברך משלם שכר לצדיקים, שואל הצדיק: ״למה נותנין לי שכרי כל כך?״ ואומרים לו: ״על שעשית מצוה פלונית, ביום פלוני״. והוא נאנח, ואומר: ״על דבר קטן כזה נותנין לי כל כך שכר! אוי לימים שאבדתי, שלא עסקתי במצות.״ ועל כן החכם יזהר שלא יאבד שעה משעותיו, רק ישתדל במצוות, ויחשוב תמיד ביראת יי ובעבודתו.

XXXV. KALONYMOS B. KALONYMOS B. MEIR

[Satirical writer and philosopher. He was born at Arles in 1286, and died in the first half of the fourteenth century. He lived for some time in Rome, and acquired fame as an original writer and translator. His best known works are *Eben Bohan* (*Stone of Investigation*), and *Masseket Purim*. The former, written in rhymed prose, and modelled to some extent after Jedaiah ha-Bedersi's *Behinat 'Olam*, is a sharp criticism of the author himself and of his contemporaries, while the latter is an extremely clever parody of the Talmud. He also translated scientific books into Hebrew.]

Admonitions to His Heart

לִבִּי, גְּשֵׁה נָא; הַסְכֵּת וּשְׁמַע, הֲגִיגִי בִּינָה, תֹּדַע וְתַשְׂכֵּל מוֹצָא דְּבָרַי; אֱמָרַי הַאֲזִינָה. הֲלָעַד בְּרִית לֹא תִצֹּר, וּתְחִי כְּשָׁמִיר חָזָק מִצֹּר, וְלֹא תִקַּח צֹר תְּעוּדָה לִכְרֹת עָרְלָתְךָ וְלֶאֱסֹף חֲרָפָתֶךָ? אִם בִּימֵי עֶדְנָה וְעֵת רָצוֹן נָעוּ מַעְגְּלוֹתֶיךָ, מַה־יִּהְיֶה בְּבוֹא חֵקֶץ אֵלֶיךָ? וְמֵי הָרָעָה עוֹמְדִים עָלֶיךָ לְכַלּוֹתֶךָ; מְגוּ תְּגָרַשׁ; בָּדָד תֵּשֵׁב, מְשָׁלָח וְנֶעֱזָב. מַה־יִּהְיוּ חֲלוֹמוֹתֶיךָ? תִּדְאַג לַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ טוֹבִים, וְנֶהֱמַתָּ בְּאַחֲרִיתֶךָ.

לִבִּי, בִּינָה, שִׁמְעָה זֹאת. הֲלֹא יָדַעְתָּ לֹא לָנֶצַח עַלְמוּת, סוֹף אָדָם לָמוּת? אָח לֹא פָדֹה יִפְדֶּה, אֵין שַׂלְטוֹן, לֹא יוֹעִיל הוֹן וְהַב שְׂבָא וְתוֹעֲפוֹת הָרִים. אִם אֶפֶק שָׁמַיִם וַאֲצִיעָה שְׁאוֹל, לֹא אוּכַל לִגְאֹל מִשַּׁחַת חַיֵּי דוֹר דּוֹרִים. הִנֵּה יוֹם בָּא, יוֹם נָקָם וּשְׁנַת שִׁלּוּמִים, יַשְׂבִּיעֵנִי מְמֹרוֹרִים. אֵין מָנוֹס, כִּי יַשִּׂיגֻנִי

מוֹקְשֵׁי מָוֶת בֵּין הַמְּצָרִים. וּבוֹחֵן לְבָבוֹת עַפְעַפָּיו יִבְחָנוּ מַעֲשֵׂי יְדֵי אָדָם בַּיּוֹם הַהוּא, נִגְלִים וְנִסְתָּרִים.

לְבִי, חֲזוֹר בְּךָ, וּדְרֹשׁ אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבֶּךָ. רַב לְךָ הַגָּלוֹת נִגְלוֹת אַחַד הָרֵקִים. סֹב אֶל אַחֲרֶיךָ, וְעַתָּה יֵשׁ מִקְוֶה. תָּשׁוּב וְתֵשֵׁב בָּאֳהָלִים כִּימֵי מוֹעֵד, שָׁתוּל בְּנָוֶה; הָאֱלֹהִים יִרְאָ, מִצּוֹתָיו שְׁמֹר אֶת אֲשֶׁר תְּצַוֶּה; אִם תִּדְרְשֶׁנּוּ, אֱלֹהִים יְחָנֶךָּ; מִמֶּנּוּ פְּרִיךָ נִמְצָא, פְּרִי יְשׁוּעָה. עֲשֵׂה, בְּעוֹד שֶׁאַתָּה מוֹצֵא הַטֶּבַע שֹׁאֲנָן, וְהַגּוּף רַעֲנָן, וְאַל יֶחְסַר הַמֶּזֶג שָׁוִוי, בְּצֵל הַבְּרִיאוּת יְתוֹלָנָן. הָרְשׁוּת הִנּוֹ בְּיָדֶיךָ לְסַלֵּק הַמַּסָּךְ, וְכָלָה עָנָן. רְאֵה נָא הַכֵּלִים אֲשֶׁר בָּם מְלַאכְתָּךְ, תְּלִיָּךְ וְקַשְׁתָּךְ; כֹּחַ וְדַם הַגּוּף שְׁבָטְךָ וּמִשְׁעַנְתֶּךָ; בָּהֶמָה אֱמוּנַת עָתֶיךָ; תְּמְצָאֵם כַּאֲשֶׁר תְּבַקֵּשׁ; אֵין בָּהֶם נִפְתָּל וְעִקֵּשׁ.

לְבִי, חֲזַק וֶאֱמָץ, בְּעוֹד לַחְלוּחִית הַפַּחֲרוּת קַיֶּמֶת: עֵץ הַדַּעַת עוֹדֶנּוּ בְּאִבּוֹ, לֹא נִפְרְצוּ עָלָיו וְלֹא נֶחְלָקָה הַתְּיוֹמֶת. קוֹדֶם שֶׁיְּפַשְׁפְּשׁוּנִי זְקוּנִים כְּתֹנֶת עֲדָנִים, וְהִצִּיגוּנִי עֵרוֹם וְעֶרְיָה; בְּטֶרֶם תִּלָּקַח מִמֶּנִּי חֲדָא דְאָזְלָא וְלָא אָתְיָא. עַד אֲשֶׁר לֹא יֵרָתֵק חֶבֶל נָפַל לִי בַּנְּעִימִים, וְתָרֵץ גִּפַּת הַזָּהָב, וְיִשְׁנוּ הַכְּתָמִים, וְנָרֵץ גַּלְגַּל שֶׁחוֹזֵר בָּעוֹלָם בְּמִצְוֹת שַׁדַּי מְמֹרוֹמִים. יֶאֱתָיוּ יְמֵי מְגוּרִים, לֹא יָמוּת מֵת לָהֶם, נִשְׁבָּר, חֹדֶשׁ וְיָמִים. וְהָיָה יוֹם אֶחָד נִרְאֶה בְּהָקִיץ אֲשֶׁר הָיִינוּ כְּחוֹלְמִים.

לְבִי, אִם לֹא עַכְשָׁו, אֵימָתַי אֲבַקֵּשׁ לִי מָנוֹחַ? הֲבִימֵי הַשִּׁיבָה, בִּכְלוֹת הַכֹּחַ? לְכָל בְּנֵי חֲלוֹף יַמַּל קְצִירָם, גַּם רַךְ גַּם עָנֹג כִּי יַזְקִין יְמוֹלֵל וְיָבֵשׁ, צְפַד עוֹרָם. הֵיכָרָא כִּי הַשֵּׁם

חֲדָשָׁה, וְאַחֲרֵי בְלוֹתִי תִּהְיֶה לִי עֲדָנָה? הֵן אֲנִי מֵחֹמֶר קַרְצָתִי;
כּוֹנְנַנִי הַטֶּבַע כְּאָרִיחַ בִּלְבֵנָה: פְּנֵי פְּנֵי אָדָם, וְלֹא פְּנֵי נָשֶׁר שֶׁיְּחַדְּשׁוּ
נְעוּרִים לְעֵת זִקְנָה. אַף כִּי אֲנִי נִכֶּה רִיחַ; נִשְׁתַּנֵּיתִי מֵחַבְרֵי
הַבַּחוּרִים, וְלֹא לְטוֹבָה. בִּנְעוּרַי, בְּלֹא זִקְנָה וְשֵׂיבָה, כִּמְעַט
40 זָקַנְתִּי וְשָׁבְתִּי. תָּשַׁשׁ כֹּחִי כְּנֶקְבָה. חָלְשׁוּ חוּשַׁי, נִתְקוּ מוֹרָשַׁי,
וְלֹא בָּאתִי בַּיָּמִים. פְּנֵי קָמְטוּ בְּלֹא עֵת, קָרְמוּ קְרוּמַי, וְנֶעֶשׂוּ
תִּלָּמִים. רֹאשִׁי שִׂיחָיָה כֻּתֹּם פָּז כִּחְיוֹתוֹ בְּאִבּוֹ, וְשֵׂעָר צָהֹב צֶמַח
בּוֹ, חִלְפִּינוּ שָׂרִיגָיו, כְּפָרֵשׁ שִׁיבָה עָלָיו, תַּשְׁלֵג בְּקִרְבּוֹ. כִּימֵי
צְבָאִי, כְּעֶצֶם תְּמוֹ, שָׁעָרִי מִמֶּשֶׁךְ וּמוֹרָט, וַיִּתַּר מִמְּקוֹמוֹ. קוֹמָתִי
45 דְּמֻתָה לְתָמָר, וְגִוִי יָשָׁר מִמְּסוּכָה, הֲלָכֹת כְּאַגְמוֹן וְאֵין מְקִימוֹ?
קְוֻצּוֹתַי תַּלְתַּלִּים, מַעֲשֵׂי עֵבֹת, תִּשְׂרָנָה וּתְפוּצֶינָה. מַחְלְפוֹת
רֹאשִׁי, חֲמוּדוֹת כְּזָהָב, וַדַּלְתָּם כְּאַרְגָּמָן, נִדַּלְדְּלוּ וּפְרָצִים תֵּצָאנָה.
מָה־אֶעֱשֶׂה כִּי יָקוּם אֵל לְבַקֵּשׁ עֲוֹנִי, וְחַנֵּנִי וְחַטֹּאתַי הֲלֹא
תִּמָּצֶאנָה?

XXXVI. LEVI B. GERSHON

[Philosopher, biblical commentator, mathematician, and physician. He is commonly called Gersonides, and is also known as Leon of Bagnols. He was born at Bagnols in 1288, and died in 1344. He was exceedingly versatile, and displayed keen originality in all branches. His best known works are his commentaries and his philosophic book *Milhamot ha-Shem* (Battles of the Lord).]

The Difficulties in Investigating the Problem Whether the Universe Is Created or Eternal

וְרָאוּי שֶׁנַּגִּיד תְּחִלָּה מַה־שֶּׁבְּזֹאת הַחֲקִירָה מֵהַקְשֵׁי חֶעָצוּם, וְזֶה כִּי זֶה מַה־שֶּׁיִּישִׁירֵנוּ בְּאֹפֶן מָה אֶל הַשְׁלֵמַת הַחֲקִירָה בָּזֶה הַדְּרוּשׁ. וְזֶה כִּי כַּאֲשֶׁר יָדַעְנוּ הַקְשֵׁי אֲשֶׁר בַּדְּרוּשׁ, נִתְיַשֵּׁר בָּזֶה אֶל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תּוּבִיל אוֹתָנוּ אֶל הַגְּעַת הָאֱמֶת בָּהּ.

וּכְבָר יוֹרֶה עַל קְשְׁיָהּ חִלּוּף דֵּעוֹת הַמְעַיְנִים בּוֹ עַד הַיּוֹם חִלּוּף רָב; כִּי זֶה מַה־שֶּׁיּוֹרֶה שֶׁכְּבָר יִמָּצְאוּ טְעָנוֹת רַבּוֹת מִטְּבַע הַנִּמְצָאוֹת יְקָרִים בָּהֶם אוֹ יְבַטֵּל אֶחָד אֶחָד מֵהֶלְקֵי הַסְּוֹתֵר. וּמַה שֶּׁזֶּה דַּרְכּוֹ תִּקְשֶׁה מְאֹד הַחֲקִירָה בּוֹ.

וּמִמַּה־שֶּׁיּוֹרֶה בְּלִי סָפֵק עַל הַקְשֵׁי הֶחָזָק אֲשֶׁר בְּזֹאת הַחֲקִירָה, הוּא כִּי מִפְּנֵי שֶׁיֵּחָקֵר בָּהּ בְּכָל הַדְּבָרִים הַנִּמְצָאִים, אִם חְדָשָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אַחַר שֶׁלֹּא הָיוּ, אוֹ לֹא הָיְתָה לָהֶם הֲוָיָה בִּכְלָלָם. וְהָיָה מִבְאָר שֶׁכַּאֲשֶׁר נִרְצֶה לַעֲמֹד בְּדֶרֶךְ הַחֲקִירָה הָעִיּוּנִית עַל מַשָּׂג מִמַּשָּׂגֵי הַדָּבָר, אִם הוּא נִמְצָא לְדָבָר, אוֹ

לֹא, שֶׁכְּבָר יְחַיֵּב שֶׁנִּדַּע קוֹדֶם זֶה מָהוּת הַדָּבָר הַהוּא וּמַשְׂגִּיוֹ.
כִּי מֵהֶם יִתָּכֵן שֶׁנַּעֲמֹד עַל מַה־שֶּׁתַּקְרֵנוּ בִּידִיעָתוֹ. הוּא מְבֹאָר
שֶׁכְּבָר יִצְטָרֵךְ לְמִי שֶׁיִּרְצֶה לַחֲקֹר חֲקִירָה שְׁלֵמָה בְּזֶה הַדְּרוּשׁ,
שֶׁיֵּדַע תְּחִלָּה מָהוּת הַדָּבָר, אֲשֶׁר בּוֹ תִּהְיֶה זֹאת הַחֲקִירָה,
וּמַשְׂגִּיוֹ, לְפִי מַה־שֶּׁאֶפְשַׁר הַשָּׂגָתוֹ לָאָדָם. וְזֶה מִפַּה־שֶּׁיְחַיֵּב,
לְמִי שֶׁיִּרְצֶה לְהַשְׁלִים זֹאת הַחֲקִירָה, שֶׁיֵּדַע טֶבַע הַנִּמְצָאוֹת
בִּכְלָלָם, וּמַשְׂגִּיהֶם, עַד שֶׁיּוּכַל לָבֹאר אִם יֵשׁ בָּהֶם דָּבָר אוֹ
מַשִּׂיג יְחַיֵּב שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹלָם בִּלְתִּי הִוָּוֶה; אוֹ אִם יֵשׁ בָּהֶם דָּבָר
אוֹ מַשִּׂיג יְחַיֵּב שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹלָם הִוָּוֶה; אוֹ אִם אֵין בָּהֶם דָּבָר
אוֹ מַשִּׂיג יְחַיֵּב מִמֶּנּוּ שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹלָם הִוָּוֶה, וְלֹא שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹלָם
בִּלְתִּי הִוָּוֶה. וּבְחִיּוּת הָעִנְיָן כֵּן, הִנֵּה מִי שֶׁיִּבָּצֵר מִמֶּנּוּ יְדִיעַת
דָּבָר מָה מֵהַנִּמְצָאוֹת אוֹ מִמַּשְׂגִּיוֹ, לְפִי מַה־שֶּׁאֶפְשַׁר לָאָדָם,
יִבָּצֵר מִמֶּנּוּ שְׁלֵמוּת הַחֲקִירָה הָאֶפְשָׁרִית לָאָדָם בְּזֶה הַדְּרוּשׁ. וְהוּא
מְבֹאָר שֶׁשְּׁלֵמוּת הַיְדִיעָה הָאֶפְשָׁרִית לָאָדָם שֶׁיִּגִּיעַ לוֹ בְּנִמְצָאוֹת
וּבְמַשְׂגִּיהֶם הוּא מַה־שֶּׁתַּקְשֶׁה הַשָּׂגָתוֹ מְאֹד.

וּמִמַּה־שֶּׁיּוֹסִיף קֹשִׁי בְּזֹאת הַחֲקִירָה הוּא שֶׁהוּא מְחַיֵּב
לְחוֹקֵר בָּהּ שֶׁתִּהְיֶה לוֹ יְדִיעָה בְּסִבָּה רִאשׁוֹנָה, לְפִי מַה־שֶּׁאֶפְשָׁר.
וְזֶה, כִּי מִפְּנֵי שֶׁהַיְתָה זֹאת הַחֲקִירָה מִמַּה־שֶּׁיְּבִיאֵנוּ לַחֲקֹר אִם
הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה נִמְצָא תְּחִלָּה בְּזוּלַת זֶה הָעוֹלָם,
וְאַחַר כֵּן הִמְצִיאוֹ וְחִדְּשׁוֹ, אוֹ הוּא מְחַיֵּב שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹלָם נִמְצָא
תָּמִיד עִמּוֹ. הָיָה הוּא מְבֹאָר בָּאָפֵן הַקּוֹדֵם בְּעֵינוֹ, שֶׁכְּבָר יְחַיֵּב
לְמִי שֶׁיִּרְצֶה לְהַשְׁלִים זֹאת הַחֲקִירָה, לְפִי מַה־שֶּׁאֶפְשָׁר, שֶׁיֵּדַע
מַעֲצֻמוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַה־שֶּׁאֶפְשָׁר, עַד שֶׁיּוּכַל לִשְׁפֹּט מִשְׁפָּט

יָשָׁר, אִם הוּא אֶפְשָׁר לַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּהְיֶה פּוֹעֵל פַּעַם, וְלֹא יִהְיֶה פּוֹעֵל פַּעַם, אוֹ אִי־אֶפְשָׁר בּוֹ זֶה. וְזֶה מִמַּה־שֶּׁיּוֹסִיף קְשָׁיִ עָצוּם בְּזֹאת הַחֲקִירָה, וְזֶה כִּי יְדִיעָתֵנוּ בְּעֶצֶם הַפְּעֻלָּה הָרִאשׁוֹנָה יְחַיֵּב שֶׁתִּהְיֶה חֲלוּשָׁה מְאֹד, וְזֶה מִבֹּאר מִמַּה־שֶּׁקָּדַם.

וּמִמַּה־שֶּׁיּוֹסִיף קְשָׁיִ בְּזֹאת הַחֲקִירָה הוּא שֶׁכְּבָר יִקְשֶׁה לָדַעַת מֵאֵיזֶה מֵהָעֲצָמִים וּמֵהַמַּשִּׂיגִים אֲשֶׁר לַנִּמְצָאוֹת יִתָּכֵן שֶׁנַּעֲמֹד עַל אֱמִתַּת זֶה הַדְּרוּשׁ. כִּי זֶה מִמַּה־שֶּׁיְחַיֵּב שֶׁיִּוָּדַע תְּחִלָּה לְמִי שֶׁיִּרְצֶה לְהַשְׁלִים זֹאת הַחֲקִירָה; וְאִם לֹא, הִנֵּה תִּהְיֶה נְפֵילָתוֹ עַל הָאֱמֶת בָּהּ בְּמִקְרֶה.

וּמִמַּה־שֶּׁיּוֹרֶה עַל קָשְׁיָהּ הוּא מַאֲמַר הַפִּלוֹסוֹף לְפִי מַה־שֶּׁסִּפֵּר הָרַב הַמּוֹרֶה. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "וַאֲשֶׁר אֵין לָנוּ בָּהֶם מַעֲנֶה, אוֹ הֵם גְּדוֹלִים אֶצְלֵנוּ, הִנֵּה מַאֲמָרֵנוּ בָּהֶם לְפִי זֶה יִקְשֶׁה, כְּאָמְרֵנוּ אִם הָעוֹלָם קַדְמוֹן, אִם לֹא." וְזֶה מִמַּה־שֶּׁיּוֹרֶה כִּי זֹאת הַשְּׁאֵלָה הָיְתָה אֵצֶל הַפִּלוֹסוֹף בְּתַכְלִית הַקֹּשִׁי, עַד שֶׁכְּבָר הָיָה נָבוּךְ וּמְסֻפָּק בָּהּ, עִם רֹב מַה־שֶּׁזָּכַר מֵהַטַּעֲנוֹת לַקַּיָּם שֶׁהָעוֹלָם קָדוּם. וְזֶה אָמְנָם הָיָה בְּלִי סָפֵק לְפִי שֶׁהַפִּלוֹסוֹף כְּבָר שָׁעַר שֶׁכְּבָר יִמָּצְאוּ טַעֲנוֹת רַבּוֹת גַּם לְקַיָּם שֶׁהָעוֹלָם הוֹוֶה, וְשֶׁטַּעֲנוֹתָיו לֹא יִתְּנוּ הָאֱמֶת בָּזֶה עַל כָּל פָּנִים, וְזֶהוּ הָאֱמֶת בְּעַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר אַחַר זֶה. וְאִם הָיְתָה זֹאת הַשְּׁאֵלָה קָשָׁה מְאֹד אֵצֶל הַפִּלוֹסוֹף, עִם רֹב מַעֲלָתוֹ בְּחָכְמָה, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁתִּהְיֶה יוֹתֵר קָשָׁה לִשְׁאָר הָאֲנָשִׁים, אֲשֶׁר הֵם לְמַטָּה מִמֶּנּוּ בְּמַדְרֵגַת הַחָכְמָה.

וְאוּלָם דֵּעוֹת הַקּוֹדְמִים מְצֻאִנִים בְּזֹאת הַחֲקִירָה בְּתַכְלִית

מִן הַחִלּוּף. וְזֶה, שֶׁקִּצָּתָם אָמְרוּ שֶׁהָעוֹלָם נִתְחַדֵּשׁ וְנִפְסַד פְּעָמִים
אֵין תַּכְלִית לָהֶם. וּקְצָתָם אָמְרוּ שֶׁכְּבָר הִתְחַדֵּשׁ פַּעַם אַחַת
לְבַד; וְאֵלּוּ נֶחְלְקוּ לִשְׁתֵּי דֵעוֹת: מֵהֶם מִי שֶׁיִּרְאֶה שֶׁהָעוֹלָם
נִתְחַדֵּשׁ מִדָּבָר, וְהוּא אַפְלָטוֹן וְהָאוֹחֲזִים דַּרְכּוֹ מֵהָאַחֲרוֹנִים;
וּמֵהֶם מִי שֶׁיִּרְאֶה שֶׁהָעוֹלָם נִתְחַדֵּשׁ מִלֹּא־דָבָר בְּמָחְלָט, וְהֵם
חָרָאשׁוֹנִים מִן הַמְדַבְּרִים, כְּמוֹ יַחְיֵי הַמְדַקְדֵּק, לְפִי מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ
מִפֶּנּוּ אִבֶּן רֶשְׁדְּ בְּפֵרוּשׁוֹ לְמַה־שֶּׁאַחַר הַטֶּבַע. וְאַחֲרֵיהֶם נִמְשְׁכוּ
הַמְדַבְּרִים בְּזֶה הַדֵּעַת. וּכְבָר נָטוּ לָזֶה הַדֵּעַת הַפִּלוֹסוֹף הַמְעֻלֶּה
הָרַב הַמּוֹרֶה וְרַבִּים מֵחַכְמֵי תּוֹרָתֵנוּ. וּקְצָתָם אָמְרוּ שֶׁהָעוֹלָם
הוּא קַדְמוֹן, וְהוּא הַפִּלוֹסוֹף וְהַנִּמְשָׁכִים אַחֲרָיו. וְהוּא מִכְּאָר
שֶׁסִּבַּת חִלּוּפָם בְּאֵלּוּ הַדֵּעוֹת הוּא אִם מִפְּנֵי הִתְחַלְּפוּת הָעִנְיָנִים
שֶׁלָּקְחוּ מֵהֶם רְאָיָה מִטֶּבַע הַנִּמְצָאוֹת, אִם מִפְּנֵי שֶׁלָּחֲצָה אוֹתָם
הַתּוֹרָה, אִם לְהִתְקַבֵּץ שְׁתֵּי הַסִּבּוֹת יָחַד.

XXXVII. PROFIAT DURAN

[Philosopher and grammarian. He is called Maestre Profiat and Efodi, but his Hebrew name was Isaac b. Moses ha-Levi. He was born in the second half of the fourteenth century, and lived for some time in Perpignan. During the persecutions in 1391 he was an ostensible convert to Christianity. He afterwards wrote an epistle entitled *Al Tehi ka-Aboteka* (Be not like thy Fathers) in which he attacked Christianity in such a manner that the superficial reader may take it as a eulogy on that religion. His best work is his philosophic-critical Hebrew grammar entitled *Ma'aseh Efod*. It is so called because the letters א׳פ׳ד׳ are the initials of אני פריפוט דוראן].

The Definition of the Science of Language and Its Branches

חכמת הלשון היא חכמה כוללת הדקדוק והמליצה והשיר. לכן ראוי שינתן גדרה באופן מסכים לשלשתם, ואחר יבדל כל אחד בהבדלו המיוחד. ואומר כי חכמת הלשון היא חכמה תודיע דרכים כוללים ידובר בהם בלשון כפי תראוי לפי הסכמת הלשון ההיא. ורצוני באמרי ׳כפי הראוי׳ שיהיה הדבור מסכים כפי ההנחות הלשוניות למה שיצויר בנפש. ואמרי לחכמת הלשון חכמה אמנם הוא בהיות שם חכמה יותר כולל ממה שיסברו אותו הפילוסופים. וזה שהם כבר גדרו החכמה בשהוא קנין שיושג אל הנפש בהתחלות ובסבות אמתיות. ורצונם בהתחלות האמתיות, ההתחלות הידועות אם בטבע השכל, כמושכלות הראשונות, או בחוש, או בנסיון. ולפי זה לא יהיה חכמת הלשון חכמה כלל, כי התחלותיה הסכמיות, בלתי ידועות באחד מהדרכים הנזכרים. אבל כבר היה שם החכמה יותר כולל אצלנו, והוא שאנחנו כבר נקרא

חכמה לכל מה שיודע בחקירה ובחקש או ראיה, מכה איזה שרשים והתחלות, אם אמתיות, או שהונחו והסכמו. וכבר קרא הרב לחכמות האלה „חכמות מסכמות". ולפי זה יהיה חכמת הלשון הכמה, ויצדק עליה גדר החכמה. וזה, שכבר יודעו בה בחקירות וראיות תולדות מה נמשכות מכח השרשים וההתחלות המונחות בה. והחכם ר' יונה אמר ברשם הדקדוק כי ענינו ההקירה והחפוש. וזה באור שם לבד, לא הודעת הדקדוק בגדרו.

והנה כשיהיה הדבור מסכים אל שרשי הלשון ועקריו לבד, מזולת שיהיה בו ערבות, יפי, והדור, ונוי, לא בפשוטים ולא במרכב, ולא יהיה משולל מן המותר או הקצור במכוון, הנה יאמר למאמר ההוא שהוא מדוקדק לבד; ויאמר למדבר בדרך זה בעצם ותמיד שהוא מדקדק; ולכח אשר בו ידבר בדרך זה יאמר לו דקדוק. וכשיהיה לדבור הזה ערבות, יפי, הדור, ונוי בפשוטים והמרכב, יאמר לו אז מליצה (נגזר מאָמרו: „מה־נמלצו לחכי אמרתך!" ירצה: מה מתקו וערבו); ובעל הדבור הזה יקרא מליץ, כשיהיה זה גם כן בעצם ותמיד; והכח אשר לו על דבור הזה יקרא מליצה. וכשיהיה לו עם כל זה המשקל יאמר לו שיר; ובעלו יקרא משורר, כשיהיה זה אצלו בעצם ותמיד; והכח אשר לו על זה יקרא שיר. ורצוני במשקל השתוות חלקי המאמר בתנועות, וכבר ידעתו. ואמנם יאמר לזה שיר, לפי שבאמצעות המשקל אפשר שישורר בו בקול. וכבר יאמר גם כן שיר לכל מה שיהיה חלמוד בו על דרך משל, כמו שיר השירים, ווולתו. וכבר היה למליצות ישראל ושיריהם קיום יחוד שלא ראיתיו ושמעתיו למליצות שאר האומות ושיריהם, והוא שכבר יתנו מליצי ישראל ומשורריהם ערבות למאמריהם ויפי והדור, במה שיתנו צורה למליצותיהם ושיריהם מכתובי המקרא ומאמרי

החכמים, והשתדלם שיסבימו למכוון מאמריהם, אם כפי פשוטי המקרא, או לשתוף יתנוהו במאמר. וזה תכלית השבח והפאר למליצה ולמליצים, שיכונו מאמריהם, ויתנו להם ערבות, בדבור האלהי. ואמנם היה זה כן, לפי שהלשון העברי אצלנו היום קצר, כמו שהתבאר, והיה מן ההכרח אצלם, כשירצו ערבות המאמר ויפיו, שיפארוהו ויהדרוהו בדבור המליצה הנמצא אצלם. והנה לפי זה יצא הפסדם בשכרם, וקלקלתם תקנתם. וכבר ראיתי למליצי ישראל יחוד אחר על זולתם ממליצי שאר האומות, וזה, שכבר יגיעו אל הדקדוק בטבע, ומאמריהם לעולם מסבימים אל שרשי חכמת הלשון ועקריה, מבלתי שיעינו דבר בספרים המחוברים בחכמה החיא; ולא יפול במאמריהם שגיאה וטעות, כפי שרשי הלשון, אם לא במקרה, ועל המעט. ואין להאשימם ולגנותם על זה, לפי שהטבע גם כן כבר תפול השגיאה בפעולותיו לפעמים במקרה. וכבר היה זה הכח מכח הנתן להם בטבע סבה אל התרשלם והתעצלם מהעיון בספרי חכמת הלשון, ומאפס ותוהו נחשבו להם.

XXXVIII. SIMON B. ZEMAH DURAN

[Rabbinical authority and philosopher. He was born at the island of Majorca in 1361, and died in 1444. He lived for some time in Algiers. His literary activity was devoted to philosophy, Bible, and Talmud, and his best known work is *Magen Abot* (Shield of the Fathers), which is a theological-philosophical treatise.]

On the Problem Why the Wicked Prosper and the Righteous Are in Distress

אָמְנָם קְשַׁיַּת רָשָׁע וְטוֹב לוֹ נִרְאֶה שֶׁאֵינָהּ קְשָׁיָא כְּלָל, כִּי
הָאֱלֹהִים יִתְבָּרַךְ הוּא טוֹב וּמֵטִיב לַכֹּל; וְלֹא יִמְנַע טוֹב מֵהָרָע,
כְּמוֹ שֶׁלֹּא יִמְנַע מֵהָאֲרָיוֹת הַדּוֹרְסִים צְפָרְנֵיהֶם שֶׁבָּהֶם דּוֹרְסִים,
מִפְּנֵי שֶׁהוּא תִּקּוּן מִחְיָתָם. וְכָל זֶה מַסְכִּימִים בּוֹ הַפִּלוֹסוֹפִ
וְהַדָּתִי; אֵין הַבְדֵּל בֵּינֵיהֶם כְּלָל. וְהַהַבְדֵּל שֶׁבֵּינֵיהֶם הוּא כִּי
הַפִּלוֹסוֹפִ לֹא יִרְאֶה שֶׁתִּהְיֶא הַשְׁגָּחַת הָאֱלֹהִים יִתְבָּרַךְ דְּבֵקָה
בְּאִישׁ אֶחָד לְהַצִּילוֹ בְּצִדְקָתוֹ מֵאִלּוּ הָרָעוֹת, וְלֹא לִמְנֹעַ מִמֶּנּוּ
הַטּוֹבוֹת בִּרְשָׁעָתוֹ; וְהַדָּתִי יִרְאֶה שֶׁהַהַשְׁגָּחָה דְּבֵקָה בְּאִישׁ אֶחָד
מִבְּנֵי אָדָם, כְּמוֹ שֶׁהִיא דְּבֵקָה בַּמִּין כֻּלּוֹ מִצַּד קִיּוּמוֹ. כִּי הָאָדָם
מִצַּד שְׁכְלוֹ שֶׁהוּא קַיָּם בְּקִיּוּם הַמִּין, כֵּן הַהַשְׁגָּחָה דְּבֵקָה בּוֹ
כְּמוֹ שֶׁהִיא דְּבֵקָה בַּמִּין. וְכָזֶה יֵשׁ עִיּוּן דַּק. כִּי יָדוּעַ הוּא שֶׁאֵין
מְצִיאוּת אֶל הַמִּינִים כִּי אִם בַּשֵּׂכֶל, וְאֵין שָׁם נִמְצָא בְּפֹעַל אֶלָּא
הָאִישִׁים. וּכְבָר בֵּאֵר אֲרִיסְטוּ בְּמַה־שֶּׁאַחַר הַטֶּבַע שֶׁהָעִנְיָן הוּא
בְּהֵפֶךְ: שֶׁהָאִישִׁים מְחֻדָּשִׁים הַמִּינִים בְּשִׁכְלָם עִם הַהִשָּׁנוֹת.

וְכֵיָן שֶׁאֵין הַמִּינִים נִמְצָאִים בְּפֹעַל, וְהַהַשְׁגָּחָה אֵינָהּ אֶלָּא בְּמַה־ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְצִיאוּת בְּפֹעַל, וְאִם כֵּן הַפִּלוּסוֹף שֶׁהוּא רוֹאֶה שֶׁאֵין הַהַשְׁגָּחָה דְּבֵקָה אֶלָּא בְּמַה־שֶּׁיֵּשׁ לוֹ קִיּוּם, וְאֵין קִיּוּם אֶלָּא הַמִּין, וְהַמִּין אֵין לוֹ מְצִיאוּת, וּמַה שֶּׁאֵין לוֹ מְצִיאוּת, לֹא תִּדְבַּק בּוֹ הַשְׁגָּחָה, אִם כֵּן מַהוּ סִבַּת קִיּוּמָם? עַל כֵּן הוּא אוֹמֵר כִּי הַהַשְׁגָּחָה אֵינָהּ אֶלָּא בְּגַלְגִּלִּים וּבְכוֹכָבִים וּבִשְׂכָלִים נִבְדָּלִים, וּבְסִבַּת הַשֶּׁפַע הַשּׁוֹפֵעַ מֵהֶם אֶל זֶה הַמְּצִיאוּת הַשִּׂכְלִית נִתְקַיְּמוּ הַמִּינִים. אֲבָל הָאִישִׁים כָּל עִנְיְנֵיהֶם מְשֻׁלָּחִים אֶל הַמִּקְרֶה, אֵין הֶבְדֵּל בֵּין אִישֵׁי הָאָדָם לְאִישֵׁי הַבַּעֲלֵי חַיִּים. וְהַדָּתִי, לְפִי שֶׁהוּא רוֹאֶה שֶׁהַשְׁגָּחַת הָאֱלֹהִים יִתְבָּרַךְ הִיא דְּבֵקָה בָּאִישִׁים מִצַּד שִׂכְלָם, שֶׁאֵין לוֹ קִיּוּם בְּקִיּוּם הַשְּׂכָלִים הַנִּבְדָּלִים וְשִׂכֶל הַגַּלְגִּלִּים, וְכָל מַה־שֶּׁיֵּשׁ בְּזֶה הָעוֹלָם הַשָּׁפָל לֹא נִתְחַוֶּה אֶלָּא לְצֹרֶךְ הָאָדָם, אִם כֵּן מֵהַהַשְׁגָּחָה הַדְּבֵקָה בְּאִישׁ מֵאִישֵׁי הָאָדָם נִמְשָׁכָה הַשְׁגָּחָה לְמִינֵי הַבַּעֲלֵי חַיִּים, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיְּמוּ מְצִיאוּת הָאָדָם בְּקִיּוּמָם. וְזֶה דָּבָר מְסֻכָּם הוּא מֵהַפִּלוּסוֹפִים; כְּשֶׁחָקְרוּ בְּתוֹעֶלֶת הָאֲבָרִים, וְתוֹעֶלֶת הַבַּעֲלֵי חַיִּים וְהַצְּמָחִים וְהַמַּתָּכוֹת, נִמְצְאוּ כִּי כֻלָּם חֵם לְצֹרֶךְ הָאָדָם, אִם לְצֹרֶךְ מְזוֹנוֹ וּמַלְבּוּשׁוֹ וּפַרְנָסָתוֹ וּמְעוֹנוֹ, אִם לְצֹרֶךְ רְפוּאַת מַחֲלָתוֹ. כִּי אֶפְלוּ הַדְּבָרִים הַמַּזִּיקִים יִמָּצֵא בָּהֶם רְפוּאָה וְצֹרֶךְ הָאָדָם. וְאִם נִתְרַפֵּא חָסִיד אֶחָד, יוֹם אֶחָד, בְּצוֹאַת אַרְיֵה הַדּוֹרֵס, אוֹ בְּעוֹר נָחָשׁ הַנּוֹשֵׁךְ, הִנֵּה גִּבְרָא אוֹתוֹ מַזִּיק לְצֹרֶךְ הָאָדָם. וְכֵן מִי שֶׁנִּטַּע כֶּרֶם, וְעָשָׂה מִמֶּנּוּ יַיִן, וְשָׁתָה מִמֶּנּוּ חָסִיד אֶחָד כּוֹס, כְּשֶׁנִּשְׁכַּר אֶפְעֶה, וְנִתְרַפֵּא, חֲרִי נִבְרָא אוֹתוֹ יַיִן לְתוֹעֶלֶת אוֹתוֹ חָסִיד. וְעַל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה אָמַר רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ, כְּשֶׁחָלָה בְּמֵעָיו וְנִתְרַפֵּא בְּיַיִן שֶׁל

תַּפּוּחִים שֶׁל שִׁבְעִים שָׁנָה שֶׁהָיָה בְּיַד גּוֹי אֶחָד: ״בָּרוּךְ שֶׁמָּסַר
עוֹלָמוֹ לְשׁוֹמְרִים״. וְעַל זֶה אָמְרוּ זְכָרָם לִבְרָכָה: ״אֵין לַקָּדוֹשׁ
בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל הֲלָכָה״. וְאָמְרוּ: ״כָּל
הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא לָצוּת לָזֶה״. וְאָמַר בֶּן זוֹמָא: ״בָּרוּךְ
שֶׁבָּרָא כָּל אֵלֶּה לְשַׁמְּשֵׁנִי״. וּכְבָר כָּתַבְתִּי זֶה בְּמַה־שֶּׁקָּדַם. וְאִי
אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה כָּל זֶה בְּמִקְרֶה, אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחָה אֱלֹהִית, כְּמוֹ
שֶׁאַאֲרִיךְ בָּזֶה, כְּשֶׁאֲדַבֵּר בַּנֶּפֶשׁ בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם.

וּמַה־שֶּׁהֵבִיא הַדָּתִי עַל הַפִּלּוּסוֹף לַחֲלֹק בָּזֶה הוּא שֶׁאַחַר
שֶׁשִּׂכֶל הָאָדָם הוּא קָנִים כְּקִיּוּם הָעֶלְיוֹנִים, רָאוּי שֶׁתִּתְלֶוֶה אֵלָיו
הַהַשְׁגָּחָה הָאֱלֹהִית, כְּמוֹ שֶׁהִיא עַל הָעֶלְיוֹנִים. וְעוֹד כִּי דָּבָר זֶה
נִתְפָּרְסֵם בְּחוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁפִּפְּרָה הַתּוֹרָה מֵעִנְּשׁ הָרְעִים כְּהַגָּעָה
אֲלֵיהֶם רָעוֹת יוֹצְאוֹת מֵהֶחָקֵשׁ הַשִּׂכְלִי, וּמִמְּנֹהֵג הַטִּבְעִי, אַחַר
הַקְּדָמַת הַיְדִיעָה מֵאִישׁ מְפֻרְסָם בִּנְבוּאָה; וְהַצָּלַת הַטּוֹבִים
מֵאוֹתָן רָעוֹת, וְהַצָּלַחַת הַטּוֹבִים, שֶׁלֹּא כְּמִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם. וְאִי־
אֶפְשָׁר לַיְחֵס זֶה אֶל הַקֶּרִי וְהַהִזְדַּמֵּן, לְרֹב מְצִיאוּתוֹ וְלִהְיוֹתוֹ
עַל יְדֵי אִישׁ שָׁלוּחַ מֵהָאֱלֹהִים יִתְבָּרַךְ, אֵין לְסַפֵּק בִּשְׁלִיחוּתוֹ.
וְכָל אֵלֶּה הַדְּבָרִים יַקִּים בָּהֶם הַדָּתִי אֱמוּנָתוֹ שֶׁהָאֱלֹהִים יִתְבָּרַךְ
מַשְׁגִּיחַ בְּאִישׁ אִישׁ מֵאִישֵׁי הָאָדָם, לִגְמֹל טוֹב לַטּוֹבִים, וּלְהָבִיא
רַע אֶל הָרְעִים.

וְעַל זֶה יָשִׁיב הַפִּלּוּסוֹף, וְיֹאמַר: אִלּוּ רָאִינוּ הַדְּבָרִים
נִמְשָׁכִים כָּזֶה, הָיָה הַדָּבָר כִּדְבְרֵי הַדָּתִים; אֲבָל גַּם אֲנַחְנוּ רוֹאִים
הַרְבֵּה טוֹבִים, יְבוֹאוּ עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא עַל הַדֶּרֶךְ הַנָּהוּג הַטִּבְעִי
כַּמָּה רָעוֹת, וְכַמָּה רָעִים רְאוּיִים לְרָע מַצְלִיחִים הַצְלָחָה

יוֹצֵאת מֵהֶחָקֵשׁ הַטִּבְעִי. וְאִם הָיוּ הַדְּבָרִים מְסֻדָּרִים מֵהָאֱלֹהִים יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַדָּתִי, הָיָה רָאוּי זֶה הַטּוֹב לְהִנָּצֵל מֵהָרָעוֹת הַבָּאוֹת עָלָיו, וְהָיָה רָאוּי לִמְנֹעַ זֹאת הַהַצְלָחָה מִזֶּה הָרָע.

וְהַדָּתִי אוֹמֵר בְּרָעַת הַטּוֹבִים שֶׁהִיא תְּשׁוּבָה הַטִּבְעִית. וְהַטָּעוּת נָפַל בָּהּ בְּאֶחָד מִשְּׁנֵי צְדָדִים, אִם מִצַּד הַנּוֹשֵׂא, אִם מִצַּד הַנּוֹשֵׂא. אוּלָם מִצַּד הַנּוֹשֵׂא: כִּי זֶה הַטּוֹב, שֶׁנִּרְאֶה גְּלוּיוֹ טוֹב, אֵינוֹ טוֹב; כִּי יוֹדֵעַ מַצְפוּנָיו יוֹדֵעַ שֶׁהוּא רָע, וּבְנֵי אָדָם טוֹעִים בּוֹ, וְגוֹזְרִים עָלָיו שֶׁהוּא טוֹב; וְיוֹדֵעַ מַחְשְׁבוֹתָיו יוֹדֵעַ שֶׁהוּא רָע. אוֹ עָשָׂה אֵיזוֹ רָעָה יִתְחַיֵּב עָלֶיהָ זֶה הָרָע. וְאוּלָם מִצַּד הַנָּשׁוּא: כִּי אֵלּוּ הַמִּקְרִים, שֶׁנִּרְאִים רָעִים, אֵינָם רָעִים, וּלְטוֹבָתוֹ הֵם.

וּבָזֶה נֶחְלָק הַדָּתִי מִקְּשִׁיַּת הַפִּלוֹסוֹף בְּעִנְיַן צַדִּיק וְרַע לוֹ, וְהוּא מִסְתָּעֵף לְהַרְבֵּה פְּרָטִים. וּבְעִנְיַן הַצְלָחַת הָרְעִים גַּם כֵּן אוֹמֵר הַדָּתִי כִּי נָפַל בָּהּ הַטָּעוּת, גַּם כֵּן בְּאֶחָד מִשְּׁנֵי צְדָדִים, אִם מִצַּד הַנּוֹשֵׂא, אִם מִצַּד הַנָּשׁוּא. אוּלָם מִצַּד הַנּוֹשֵׂא: כִּי זֶה הָרָע, אַף עַל פִּי שֶׁפִּרְסוּם מַעֲשָׂיו יַרְאֶה שֶׁהוּא רָע, וְאֵין לְסַפֵּק בּוֹ כְּלָל, אִי־אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא עָשָׂה אֵיזוֹ טוֹב רָאוּי שֶׁיִּשְׁלַם לוֹ גְּמוּלוֹ זֹאת הַהַצְלָחָה. אוּלָם מִצַּד הַנָּשׁוּא: כִּי זֹאת הַהַצְלָחָה הִיא לְרָעָתוֹ. וְגַם זֶה כְּלָל גָּדוֹל יֵצְאוּ מִמֶּנּוּ כַּמָּה עֲנָפִים נֶחְלָק בָּהֶם הַדָּתִי מִקְּשִׁיַּת רָשָׁע וְטוֹב לוֹ.

XXXIX. JOSEPH ALBO

[Spanish theologian and philosopher. He was born about 1380, and died about 1444. His philosophic treatise entitled *'Ikkarim* (Principles) is one of the great favorites of Hebrew readers. He has a clear style, and makes himself readily understood. It is no doubt due to this characteristic that he supplanted his master Hisdai Crescas, author of *Or Adonai* (Light of the Lord).]

The Various Ranks of Prophecy

אף על פי שכל דברי הנביאים אמתיים בלי ספק, מכל מקום לפי גודל מעלת הנביא ומדרגתו בנבואה, יהיה חזוק האמות הבא בדבריו. כי כמה נביאים, להלשת השגתם, לא ישיגו הדברים מבוארים כראוי. לפי שיקרה להשגת הנביאים מה שיקרה להשגת החושים: כי מי שהוא בריא וחזק בהם הוא משיג המוחשים על אמתתם, ומי שהוא חלוש בהם לא ישיגם על אמתתם, אבל ישיג מינם או סוגם, ולא ידע להבדיל מאיזה מין הם. כי מי שהוא חזק הראות ישיג המראה אשר ישיגהו לפי מה שהוא (כאלו תאמר אדום או ירוק); וישיג גם כן באיזו מדרגה הוא מן האדמימות או מן הירקות. ואולם חלוש הראות לא ישיג אלא הסוג, כלומר שהוא מראה, ולא יותר; ואף אם ישיג המין, רוצה לומר שהוא אדום או ירוק, לא ישיג באיזו מדרגה הוא מן האדמימות או מן הירקות. וכן הענין בשמע ושאר המוחשים. וכזה עצמו יקרה לנביאים בהשגתם. כי מי שהוא חזק ההשגה ישיג הדבר כפי מה שהוא, בזולת דמיון; ויבואו דבריו מבוארים ובלתי סתומים, ולזה יובנו אמתיים

כפשוטן. והנביא שהוא למטה ממנו במדרגה יבואו דבריו סתומים ובחידות ובמשלים ובלתי מבוארים; ולזה לא יהיו אמתיים כפשוטן, אבל כפי הענין הנרמז בהן בלבד; וכפי פשוטן יובן מהן ענין זולת הענין המכוון בהם. ולזה תמצא יחזקאל, להיות נבואותיו אחר הגלות, היה מדבר במשלים וחידות בלתי אמתיים כפשטן, עד שנתרעם מזה להשם יתברך, ואמר: ״המה אומרים לי הלא ממשל משלים הוא.״ וכן זכריה, לפי שהיה בסוף הנבואה, היו כל נבואותיו במראות שאינן אמתיות כפי פשטן, אלא כפי הנרמז בהם בלבד. אמר שראה סוסים ונשים ומנורת זהב ושנים זיתים עליה, שענין המנורה והזיתים לא היה אמתי בעצמו, אלא הענין הנרמז בהם בלבד. וירמיה, שהיה קודם החרבן, היו כל נבואותיו מבוארות באר היטב. וכבר באר השם יתברך זה ההבדל בין נבואת משה לזולתו. אמר בנבואת משה: ״פה אל־פה אדבר־בו ומראה ולא בחידת.״ מכלל ששאר הנביאים זולת משה הם מדברים בחידות בלתי מבוארות ומראות בלתי אמתיים. ולכן ראוי שיפרשו באופן שיסכימו אל דברי משה. וכן יפורשו תמיד דברי הנביא הקטן במדרגה באופן שיהיו מסכימים אל דברי הגדול, ובלתי חולקים עליו. ובאור זה הרי שמצינו ישעיה אומר: ״וראה את־יי יושב על־כסא רם ונשא״, ומשה אמר: ״כי לא־יראני האדם וחי.״ ואלו לא היינו יודעים מדרגת שום אחד מהם, היינו חושבים שדברי ישעיה הם צודקים, והיינו אומרים כי לגודל מדרגתו השיג מהשם מה שאפשר שיושג ממנו, ולכך אמר: ״וראה את־יי״; ומשה למה שלא הגיע למדרגת ישעיה, ולא השיג מהשם אלא דבר מועט, אמר: ״כי לא־יראני האדם וחי,״ למעוט השגתו ומדרגתו בנבואה. ואבל אחר שידענו היות משה רבן של נביאים, שנאמר עליו: ״ודבר יי אל־משה פנים אל־פנים כאשר ידבר איש אל־רעהו״, ונאמר גם כן: ״אם־

יהיה נביאכם יי במראה אליו אתודע בחלום אדבר־בו לא־כן עבדי משה וגו׳ פה אל־פה אדבר־בו ומראה ולא בחידת׳, ידענו כי דברי משה אמתיים כפשטן בלי ספק; ודברי ישעיה, שהוא למטה ממנו במדרגה, אינם צודקים; ולמעוט מדרגתו אמר: ׳וארא את־יי׳; שחשב שראה את יי, ואינו כן, כי זה היה מפועל הכח המדמה. אבל משה, למה שלא היה לכח המדמה מבוא בנבואתו כלל (כי נבואתו היתה בכח הדברי אשר בו, מפשט משאר הכחות הנשמיות), אמר: ׳כי־לא יראני האדם וחי׳, שהוא האמת. אבל ישעיה, למה שהיה משתמש בנבואה גם על ידי הכח המדמה, שקראוה רז׳ל אספקלריא שאינה מאירה, הביאו זה לטעות ולדמות בכח המדמה שראה את השם. והוא בעצמו פרש שהשגתו זאת היתה בטעות, ועל ידי הכח המדמה, ובאר שהסבה בזה היתה שלא היתה המרו מזוקק כחומר משה רבנו; וזהו שאמר: ׳כי איש טמא־שפתים אנכי׳. וגם מדותיו לא היו כראוי; וזהו שאמר: ׳ובתוך עם־טמא שפתים אנכי ישב.׳ כי הישיבה בין האנשים רעי המדות יפסידו מדות האיש הטוב. ובעבור זה היה מתאונן, ואמר: ׳אוי־לי כי־נדמיתי׳, כלומר: ׳שנתפעלתי מן הכח המדמה, ואין נבואתי באספקלריא המאירה כנבואת משה, שהיה שומע את הקול מדבר אליו, מזולת שיראה תמונה לנגד עיניו. אבל אני, להיות נבואתי באספקלריא שאינה מאירה, שהיא באמצעות הכח המדמה, לא יכלתי לשער השגת דבור מבלי ראיית צורה מדברת. וזה גרם לי להיותי איש טמא שפתים, ושהייתי יושב בתוך עם טמא שפתים. ולזה אני מתאונן, ואומר: אוי־לי כי־נדמיתי. לפי שאת המלך יי צבאות ראו עיני, ויודע אני שזהו פועל הכח המדמה; כי הוא יתברך בלי ספק אי אפשר ליחס אליו שום תואר ולא תמונה אפילו במראה הנבואה למתנבא באספקלריא המאירה.׳ וזהו שאמרו חז׳ל: ׳מנשה הרג את

ישעיה. ואמר רבא: מידן דייניה וקטליה. אמר לו: משה רבך אמר: כי לא־יראני האדם וחי, ואתה אמרת: וארא את־יי.׳ ואמרו שהיה יכל להשיב על זה, ולא השיב, לפי שידע שלא יקבל תשובתו. ומה שהיה יכל להשיב הוא כי אפילו באותם העומדים בדורו של משה נאמר עליהם: ׳ויראו את אלהי ישראל׳, לפי שלא היתה השגתם באספקלריא המאירה. ויתבאר מכל זה כי הנביא שהוא במדרגה למטה מנביא אחר אי אפשר לו לחלוק על דברי הגדול, אבל יתפרשו דבריו באופן שלא יחלקו על דברי הגדול. ואחר שיתבאר בתורה היות נבואת משה במדרגה הגדולה מכל הנביאים, מעתה אי אפשר לשמוע לשום נביא לחלוק עליו ולבטל דבריו. ואולם אם אפשר לשום נביא לפרש דברי משה ולומר שאף על פי שנזכרו סתמיות יש בהם תנאי, או זמן נקשר בהם אף על פי שלא פורש, זה יתבאר במה שיבוא בעזרת השם.

XL. ISAAC B. JUDAH ABRAVANEL

[Statesman, philosopher, and biblical exegete. He was born at Lisbon in 1437, and died at Venice in 1508. He was treasurer at the court of king Alfonso V of Portugal. When the Jews were expelled from Spain, he left that country and went to Naples. He was a prolific writer, and in all his works he displayed clear-sightedness and a thorough mastery of the subjects under discussion, though he lacked striking originality. His most popular work is his commentary on the Bible.]

The Advantages of a Republic Over a Monarchy

הִנֵּה רָאוּי שֶׁנְּדַע אִם הַמֶּלֶךְ הוּא דָּבָר הַכְרֵחִי וּמְחֻיָּב בָּעָם חִיּוּב עַצְמִי, אוֹ אֶפְשָׁר בְּלִתּוֹ. וּכְבָר חָשְׁבוּ הַפִּלוֹסוֹפִים שֶׁהוּא כֵּן, וְשֹׁרֶשׁ הַמֶּלֶךְ לָעָם בְּקִבּוּץ הַמְּדִינִי כְּיַחַס הַלֵּב בְּגוּף הַפַּעַל חַי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵב, וּכְיַחַס הַפִּקָּה הָרִאשׁוֹנָה אֶל הָעוֹלָם הַכּוֹלֵל. וְאִם הַמְעַיְּנִים יְסַפְּרוּ שֶׁהַמְּלוּכוֹת יִגְזֹר שִׁלְשָׁה דְּבָרִים: הָרִאשׁוֹן, הָאַחְדוּת וְהָעֶדֶר הַשְּׁתוּפָה; וְהַשֵּׁנִי, הַהַתְמָדָה וְהָעֶדֶר הַחִלּוּפָה; וְהַשְּׁלִישִׁי, הַיְכֹלֶת הַמְחֻלָּט; הִנֵּה תִּהְיֶה בָּאֱמֶת מַחְשַׁבְתָּם בְּחִיּוּב הַמֶּלֶךְ וְהַכְרְחִיּוּתוֹ כּוֹזֶבֶת. לְפִי שֶׁאֵינוֹ מֻכְפָּל שֶׁיִּהְיוּ בָּעָם מַנְהִיגִים רַבִּים, מִתְקַבְּצִים וּמִתְאַחֲדִים וּמַסְכִּימִים בְּעֵצָה אַחַת, וְעַל פִּיהֶם תִּהְיֶה הַהַנְהָגָה וְהַמִּשְׁפָּט. וְזֶהוּ כְּנֶגֶד הַתְּנָאי הָרִאשׁוֹן. וְלָמָּה לֹא תִּהְיֶינָה הַנְהָגוֹתֵיהֶם מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, אוֹ לְשֶׁלֶשׁ שָׁנִים, כְּשֶׁנֵּי שָׁכִיר, אוֹ פָּחוּת מִזֶּה? וּבְהַגִּיעַ תּוֹר שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים אֲחֵרִים, יָקוּמוּ תַּחְתֵּיהֶם, וְיַחְקְרוּ אִם פָּשְׁעוּ

הָרִאשׁוֹנִים בֶּאֱמוּנָתָם, וַאֲשֶׁר יַרְשִׁיעוּן יִשְׁלֵם כָּל אֲשֶׁר הִרְשִׁיעַ
לַעֲשׂוֹת. וְזֶהוּ כְּנֶגֶד הַתְּנָאִי הַשֵּׁנִי. וְלָמָּה לֹא יִהְיֶה גַּם כֵּן
יְכָלְתָּם מְגֻבָּל וּמְסֻדָּר כְּפִי הַדָּתוֹת וְהַנִּמּוֹסִים? הַדִּין נוֹתֵן
שֶׁיִּהְיוּ וְרַבִּים חֶלְכָה כְּרַבִּים, וְשֶׁיּוֹתֵר קָרוֹב לִהְיוֹת הַפֶּשַׁע
בְּאָדָם אֶחָד, אִם לְסִכְלוּתוֹ וְאִם לְתַקֵּף יִצְרוֹ אוֹ כַּעֲסוֹ (כְּמוֹ
שֶׁאָמַר: "חֲמַת־מֶלֶךְ מַלְאֲכֵי־מָוֶת"), מִשֶּׁיֶּחֱטְאוּ אֲנָשִׁים רַבִּים
בְּהַוְסְדָם. כִּי אִם הָאֶחָד יִפֶּה כֹּחַ בְּדָבָר, יַמְחוּ הָאֲחֵרִים בְּיָדוֹ.
וּבְהְיוֹת הַנְהָגוֹתֵיהֶם זְמַנִּיוֹת, וְהֵם עֲתִידִים לָתֵת אֶת הַדִּין אַחֲרֵי
יָמִים מְעָטִים, יִהְיֶה מוֹרָא בָּשָׂר וָדָם עֲלֵיהֶם. וּמַה־לָּנוּ לְהָבִיא
עַל זֶה טְעָנוֹת שִׂכְלִיּוֹת, וְהִנֵּה הַגִּפָּיוֹן גּוֹבֵר עַל הֶחָקֵשׁ? הַבִּיטוּ
וּרְאוּ הָאֲרָצוֹת שֶׁהַנְהָגָתָם עַל יְדֵי הַמְּלָכִים, וְתִרְאוּ אֶת שִׁקּוּצֵיהֶם
וְאֶת גִּלּוּלֵיהֶם; אִישׁ מֵהֶם כָּל הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה; כִּי מָלְאָה
הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם. וְהַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כַּמָּה אֲרָצוֹת
שֶׁהַנְהָגוֹתֵיהֶם עַל יְדֵי הַשּׁוֹפְטִים, וּמוֹשְׁלִים זְמַנִּיִּים נִבְחָרִים
בֵּינֵיהֶם, וּמֶלֶךְ אַלְקוּם עִמָּהֶם; מִשְׁפָּט נִבְחָרָה לָהֶם כְּסִדּוּר
מְגֻבָּל, וְהֵם הָרוֹדִים בָּעָם הָעוֹשִׂים בְּעִנְיְנֵי הַמִּלְחָמוֹת; לֹא
יַעֲמֹד, אִם לְשֵׁבֶט אִם לְאַרְצוֹ. הֲלֹא־יָדַעְתָּ אִם לֹא שָׁמַעְתָּ, כִּי
אֶרֶץ רַבָּה שֻׁחֲיְתָה מוֹשֶׁלֶת בְּכָל הָעוֹלָם, אָכְלָה כָּל אַרְעָא,
תְּדוּשַׁנַּהּ וְתַדְקִנַּהּ, כִּהְיוֹת הַנְהָגוֹתֶיהָ עַל יְדֵי הַקוֹנְשׁוּלִישׁ,
שְׁלֻמִים וְכֵן רַבִּים, וּבְהַנְהָגוֹת זְמַנִּיוֹת; אָמְנָם אַחַר שֶׁהָמְלַךְ
קֵיסַר הָיְתָה לָמַס. וְעוֹד הַיּוֹם שׁוֹרֶרֶת וְיִנִיצָאָה הַגְּבֶרֶת, רַבְּתִי
בַּגּוֹיִם, שָׂרְתִי בַּמְּדִינוֹת; וּמַלְכוּת פְּלוֹרִינְצִיאָה צְבִי הִיא לְכָל
הָאֲרָצוֹת; וּמַלְכִיּוֹת אֲחֵרוֹת גְּדוֹלוֹת וּקְטַנּוֹת אֵין מֶלֶךְ בָּהֶם, וְהֵם
מִתְנַהֲגִים עַל פִּי מַנְהִיגִים נִבְחָרִים לְיָמִים קְצוּבִים. וְהִנֵּה הַמַּלְכִיּוֹת

הַנִּבְחָרוֹת, אֲשֶׁר אֵין בָּהֶם נִפְתָּל וְעִקֵּשׁ, לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת
רַגְלוֹ עַל כָּל דָּבָר פָּשַׁע; וְהִפָּה כּוֹבְשׁוֹת אֲרָצוֹת לֹא לָהֶם בְּחָכְמָה,
בִּתְבוּנָה, וּבְדַעַת. וְזֶה כָּלוֹ מִמַּה־שֶּׁיּוֹרֶה שֶׁמְּצִיאוּת הַמֶּלֶךְ בָּעָם
אֵינוֹ הַכְרָחִי, כִּי אִם מַזִּיק, וְסַכָּנָה רַבָּה. וּכְמוֹ שֶׁחָזִיר חָרַב
הַמּוֹרֶה הַסַּכָּנוֹת הָעֲצוּמוֹת בְּהַרְכָּבַת הַיַּמִּים וּבַעֲבוֹדַת
הַמַּלָּכִים, מִפְּנֵי הַהֶדְמוּת שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם בְּאֶפְשָׁרוּת הַסַּכָּנָה
הַקְּרוֹבָה לָבוֹא, וְהֶדְמוּת שְׁנֵיהֶם: רוּחַ סְעָרָה בָּיָם וְרוּחַ הַמּוֹשֵׁל.
וְהַתְּמַהּ מִפַּעֲלֵי הַדַּעַת הַזֹּאת הַמִּדָּמָה שֶׁהִמְשִׁילוּ אַהֲדוּת הַמֶּלֶךְ
הַבְּחִירִי בִּרְשׁוּת הָאֲנָשִׁים וּרְצוֹנָם לְאַהֲדוּת הַסִּפָּה הָרִאשׁוֹנָה
יִתְבָּרַךְ, הַמְּקֻדְּמוֹן הַהַכְרָחִי. וְאָמְנָם בְּגוֹעַ הַפַּעַל חַי בְּכָבֵד כָּתְבוּ
הַחֲכָמִים שֶׁבּוֹ שְׁלִשָּׁה אֲבָרִים רָאשִׁיִּים בְּהַנְהָגָתוֹ. וְאַף לְדַעַת
רֹאשׁ הַפִּלוֹסוֹפִים שֶׁהַלֵּב לְבַדּוֹ הוּא הָרָאשִׁי, הִנֵּה יִהְיֶה זֶה
בְּהוֹלֶדֶת הָרוּחַ, אֲבָל לֹא יַכְחִישׁ הַנְהָגוֹת הַגּוּף בַּכֹּחוֹת,
הַנַּפְשִׁיוֹת הֶיוֹתָן מֵהַמֹּחַ, וְהַטִּבְעִיוֹת מֵהַכָּבֵד. סוֹף דָּבָר הָעִנְיָנִים
אֲשֶׁר בַּטֶּבַע אִי־אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה כֵּן, וַאֲשֶׁר מִפַּעַל הָרָצוֹן חֵם
מֵחֹמֶר הָאֶפְשָׁר. מַה לַּתֵּבֶן אֶת הַבָּר?

וְאֵין לְהַקְשׁוֹת מִמַּאֲמַר ׳בְּפֶשַׁע אֶרִין רַבִּים שָׂרֶיהָ׳; כִּי שָׁם
מִן הַשָּׂרִים דִּבֵּר, לֹא מֵהַמַּנְהִיגִים וְהַשּׁוֹפְטִים. וַאֲנַחְנוּ אֵיךְ
נְסַבֵּל הַמִּפְרָשִׁים בַּכֹּל? כִּי אִם הָיוּ הַמַּנְהִיגִים טוֹבִים, מוּטָב
שֶׁיִּהְיוּ רַבִּים, וְלֹא אֶחָד; וְאִם הָיוּ רָעִים, וְיוֹתֵר מִסְכָּן הָאֶחָד
הַמְשֻׁלָּח לְתַאֲוָתוֹ מִן הָרַבִּים. וְלָכֵן אֶחְשֹׁב שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ הַמַּלָּכִים
בָּרִאשׁוֹנָה בִּבְחִירוֹת הָעָם, כִּי אִם בְּחֹזֶק, וְכָל דְּאַלִּים גָּבַר; וּכְמוֹ
שֶׁכָּתַב: ׳נַעֲלֶה בִיהוּדָה וְנַקְיצֶנָּה וְנַמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ.׳ וְגַם
אִלּוּ לֹא נִמְנוּ כִּי אִם בְּדֶרֶךְ אֱמוּנוֹת, לַעֲבֹד אֶת הָעָם, וְהֵם

נַעֲשׂוּ אֲדוֹנִים, כְּאִלּוּ נָתַן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לָהֶם אֶת הָאָרֶץ וּמִלּוֹאָהּ וְיוֹרִישׁוּהָ לִבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם, וְלִבְנֵי בְנֵיהֶם, עַד עוֹלָם, כְּאִלּוּ הָיָה קַרְקַע שֶׁקָּנָה בְּמָמוֹנוֹ. וְנִתְפַּשְׁטָה הַצָּרַעַת הַמַּמְאֶרֶת הַזֹּאת, עַד שֶׁיָּקוּם אִישׁ אֶחָד וְיַעֲצֹר בְּעַצְמוֹ וְיִנְהַג כִּדְמוּתוֹ. וְגַם זֶה אֵינֶנּוּ 65
שָׁוֶה בְּכָל הַמַּלְכִיּוּת; כִּי יֵשׁ מֵהֶן שֶׁאֵין לַמֶּלֶךְ כָּל כָּךְ יְכֹלֶת בְּהַנְהָגָתָם. וְטוֹב מִשְׁנֵיהֶם אֵת אֲשֶׁר עֶדֶן לֹא הָיָה.

XLI. SOLOMON IBN VERGA

[Spanish historian and physician who flourished during the fifteenth and sixteenth centuries. He was compelled to flee to Turkey, where he wrote his *Shebet Yehudah* (Rod of Judah), which gives an account of the Jewish persecutions in various countries. This book is valuable for Jewish folk-lore, though not always trustworthy as a historical source.]

A Jew Is Accused of Murdering a Christian, But His Innocence Is Proved

בזמן המלך הישר הזקן מלך אלפונשו באו אנשים לפני השופטים אשר בארץ, ואמרו איך ראו איש נוצרי נכנס ערב הפסח בבית איש יהודי, ואחר זה שמעו אותו צועק ואומר: „הנוצרים, הצילוני.“ אז השופטים שלחו אנשים, וילכו לחפש בבית האיש היהודי, ולא מצאו דבר. אמרו השופטים: „בעין זה העלילו בשנה שעברה, ונתגלה השקר. ואתם, התובעים, למה תלכו אחרי ההבל, ולמה תרגיזו הדלים על לא חמס בכפיהם?“ קמו העם בקול המיה, ואמרו: „השופט כל הארץ לא יעשה משפט? אנחנו נלך אל המלך, כי הוא יוציא לאור משפטנו.“

באו לפני המלך, וספרו לו כל הענין. אמר המלך: „הביאו לפני האיש היהודי.“ הביאוהו מיד לפניו, ושאל לו המלך, והשיב: „חס ושלום! כי לא נכנס בביתי שום נוצרי זה ימים.“ אז אמר המלך לתובעים: „בני מות אתם. כאשר שמעתם הנוצרי צועק ואומר: הצילוני, ואתם הכרתם בקולו, למה לא שברתם דלתות היהודי ונכנסתם להציל העשוק מיד

עושקו?״ השיבו כי היו יראים מן השופטים שיטילו עונש עליהם על שבירת דלת לשום אדם. השיב היהודי: ״וזה י׳ ימים שברח עבד, ונכנס בביתי, ונעל בפניו. איך שברתם דלתותי, ועדין הן שבורות?״ וילכו; שתקו ולא ענו דבר. אז אמר המלך לשרים: ״הראיתם היהודי הורג נוצרים, והוא זקן עד מאד וחלש, אין בידו להרוג פרעש? אין זה כי אם רוע לבבם של אלו, וראויים לתת את הדין.״ וחזר פניו אליהם ואמר: מזַיפים ושקרנים אתם; השמרו לנפשותיכם, שלא תבואו עוד בדבר כזה לפני׃

ביום הב׳ נאספו, ושבו אל המלך לאמר כי יש עדים רבים ואמתלאות חזקות. אז אמר המלך: ״ביון שכן, ראויה החקירה.״ אז צוה שיבוא סופר המלך. ובא וכתב שם היהודי וסימן ביתו. ושאל למכירים, אשר אמרו שהכירוהו, מה שם הנוצרי; ואמרו: ״פידרו גוזמאן.״ שאל על אשתו, ואמרו: ״ביאטריץ משרתת ההגמון, דרה ברחוב פלוני.״ שאל המלך: ״ומה תואר הנוצרי?״ והשיבו: ״איש צעיר קטן הקומה, ואדמוני, וזקנו מחולק, והוא עור מעין אחת.״ שלח המלך בעד האשה ושאל ממנה על בעלה, ואמרה: ״לבית יהודי הלך לקחת חוב שהיה חיב לו, ולא שב עוד לביתי.״ אחר זה שאל המלך עדות הנערים, ואמרו: ״האיש הנוצרי החוא, אשר כך וכך סימניו, היה מכירנו, ומצאנוהו לפתח היהודי; ואמר לנו שהוא מקוה ליהודי על חוב שחיב. ועודנו מדברים, בא היהודי, ונכנס הנוצרי עמו. ומעט שעה שמענו קולו אומר: הצילוני. ואז בחלון נכנסנו בבית היהודי, וחפשנו ולא מצאנו הנוצרי; אבל מצינו דם על הארץ לרוב.״ אז אמר המלך: ״לאמתלאה זו ראוי להכותו ביסורין.״ והכו היהודי, ואמר כי הוא הרגו, ובלילה השליכו בנהר. ונגזר עליו השרפה.

ובעת קריאת הגזרה בא ההגמון הגדול לפני המלך, ושמע קריאת הגזרה. אמר ההגמון: ״פידרו די גוזמאן זה בעלה של ביאטריץ, או איש אחר?״ השיבו: ״בעלה של ביאטריץ״. אמר ההגמון: ״דברים תמוהים אני רואה. כי הגזרה אומרת שביום ראשון ליינארו הרגו, ואני אמש מצאתיו חי בכפר הסמוך לעיר; ויבוא היום או מחר.״ אמר המלך: ״כפי זה, או איש היהודי שוטה היה, או יצא בקרוב מדעתו, כי הודה במה שלא עשה.״ אז השיב ההגמון: ״היסורין ומעשה השרים אין בהם אמונה ולא בטחון״. אמר היהודי: ״אדוננו המלך, לא שוטה אנכי, ולא הייתי שוטה; אבל הוציאוני מדעתי בכח היסורין; כי אבדה החגינה מן הנוצרים, ועשו בי שפטים שלא נעשו למורדים בכתר המלך. וכאשר ראיתי שאחר שהכוני בכמה מיני יסורין היו חוזרים ומחדשים יסורים אחרים, בחרתי במות אחת, ולא בכמה מיתות.״

אז שלח המלך ב׳ עבדיו, ושלח יהודי אחד עמהם לשלא יחביאוהו עם שוחד. ובא הנוצרי לפני המלך. אז קם המלך על רגליו ואמר: ״ישתבח המאיר אפלות! ישתבח למי שאליו הדין והמשפט! ולמה צוה לבעלים כמונו לשבת על כסא דין, ואנחנו כבהמות השדה, לא ידעו במה יכשלו? עוד אני אומר כי שמעתי בזמן הקדום היה מנהג היונים כי ביום שנולד התינוק היו בוכין, וכשמת הזקן היו שמחים ושוחקים. ומעמם הוא כי ראוי לבכות לאדם הנולד, כיון שבא לבכי; אבל כשמת ראוי לשמוח, כיון שהלך לשמוח ולנוח. והיהודים ראוי שיבכו בלדתן ובמיתתן, ובימים שבינתים; כי לא די להם הגלות הטבעי, אלא שמבקשים עליהם תואנות להפילם. ודואג אני עליהם, לא מפני שהם יהודים, כי אם מפני שהם דלים ושפלים; ואין לנו מלכות, אלא מה שנתן לנו מלך עולם; והוא אמר על יד נביאו: ואל־זה אביט אל־עני ונכה־

רוח. ולך, ההגמון, חסד, כי מנעתני מבוא בדם נקי. והאל שלחך לבל יצא מידנו משפט מעוקל."

אמר ההגמון: "עדין עשה לך המלך, מלכו של עולם, חסד אחר, כי ראית בעיניך שאין אמונה והבטחה במה שיאמר האדם על ידי מכות ויסורין. והנה העני היהודי אמר שהרג הנוצרי החוא, והננו חי לפני אדוננו. וישתבח המאיר למלכות ישרים וצדיקים כמוך, ונצח יאר פניו אליך. אמן."

XLII. ABRAHAM B. MORDECAI FERIZOL

[Scholar and geographer. He was born at Avignon in 1451, and died in the first half of the sixteenth century. Early in life he settled in Italy, and is said to have been cantor in a Ferrara synagogue. He is the first geographical writer in Hebrew. Although he wrote a number of other treatises, he is best known by his *Iggeret Orehot 'Olam* (Treatise on the Paths of the World), which is a cosmographic and geographic work.]

A Jew Who Claims to Belong to the Ten Tribes Visits Italy

לְתוֹעֶלֶת הָאִגֶּרֶת הַזֹּאת אֲשֶׁר חִבַּרְתִּיהָ, אֲנִי אַבְרָהָם פֶּרִיצוֹל לְגַלּוֹת לְבִלְתִּי יוֹדְעִים אָרְחוֹת עוֹלָם, בָּחַרְתִּי לִכְתֹּב הַסֵּפֶר הַזֶּה יְסוֹבֵב קָטְבּוֹ עַל מַהֲלְכֵי הַיְּהוּדִי מְהַשְּׁבָטִים, אוֹ שֶׁיִּהְיֶה מִיהוּדָה, נִקְרָא שְׁמוֹ דָּוִד בֶּן שְׁלֹמֹה, שֵׁר צָבָא יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר בָּא, וּרְאִינוּהוּ בִּגְלִילֵנוּ זֶה, גְּלִיל אִיטַאלִיָאה, אֵיךְ בָּא מִמִּדְבַּר חָבוֹר, לְפִי דְּבָרָיו. וְעִנְיָנוֹ יִמְצְאוּ הַקּוֹרְאִים בּוֹ מְרֻוָּח לַנַּפְשׁוֹתָם; פֹּה יָנוּחוּ וְגִיעֵי חֵפֶץ. כִּי לֹא אֶחֱטָא בְּסִפּוּר דְּבָרַי, כְּפִי מַה־שֶּׁיָּדַעְתִּי מִפִּי חֲשׁוּבִים, וְרָאִיתִי בְּמִכְתַּב אַנְשֵׁי אֱמֶת. וַיְיָ יוֹדֵעַ הָאֱמֶת, כִּי הוּא לְבַדּוֹ אֱמֶת; אַךְ כִּי מִקְּטַנֵּי אֱמָנָה בַּהֲבָלִים אָנִי.

זֹאת הָיָה: בִּשְׁנַת רפ״ג, בְּאֶלֶף הַשִּׁשִּׁי, שָׁמוּעָה שָׁמַעְנוּ מֵאֶרֶץ הַצְּבִי דֶּרֶךְ הַדּוּגְיָאוֹת מִוֶּנִיצִיָאה בְּמִכְתָּב עִבְרִי לֵאמֹר: אֵיךְ הִגִּיעַ שָׁמָּה יְהוּדִי אֶחָד מֵהַשְּׁבָטִים מַגִּיד חֲדָשׁוֹת בְּקֶרֶב

תָּאֳרֵץ. אֵין צוֹרֶךְ בַּהַגָּדוֹת הָהֵמָּה, עַד אֲשֶׁר עָבַר הַיָּם בִּשְׁנַת
רפ״ד, וְהַגִּיעַ בְּוִינִיצִיאָה, וְעָלָה בְּרוֹמִי, וּמִשָּׁם נִתְאַמֵּת לְיוֹדְעִים
מַהֲלָכוֹ וְעִנְיָנוֹ. וְזֶה, כִּי הַיְהוּדִי הַזֶּה מִבַּת שְׁנֵי הַשְּׁבָטִים הוּא,
לְפִי הַנִּשְׁמָע מִדְּבָרָיו, שֶׁאָמַר שֶׁהוּא מִן הַיּוֹשְׁבִים בַּמִּדְבָּרוֹת
הֵם כִּבְנֵי חֲרָכְבִים בְּאֹהָלִים. וּמָצְאוּ בְּמִדְבַּר חָבוֹר אֲשֶׁר
בְּאַשִּׁיאָה מַאיוֹרִי, וּלְמַטָּה מֵהֶם וּלְחָלְאָה תַּשְׁלוּם עֲשֶׂרֶת
הַשְּׁבָטִים. וְהֵם סָמוּךְ לְמִדְבָּרוֹת לָלֶכֶת לְאַמִּיקָא וְגֶדֶא אֲשֶׁר
עַל יַם סוּף. וְלָהֶם לְכָלָם יֵשׁ מְלָכִים וְשָׂרִים וְעַמִּים רַבִּים כַּחוֹל
אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם. וּמוֹצָא הַבְּשָׂמִים וְהַפִּלְפֵּל וְהַפַּמִּים
הַפְּשׁוּטִים, וְכָל טוּב הַנִּמְצֵאת בְּיָדָם, כַּאֲשֶׁר נִכְתַּב עוֹד בְּמְקוֹמוֹ.
הָאֱמֶת בֵּין שְׁנֵי הַכִּתּוֹת מֵהַיְהוּדִים הָאֵלֶּה יֵשׁ בֵּינֵיהֶם מִן
הַיִּשְׁמְעֵאלִים אִמָּה חֲזָקָה וְתַקִּיפָה, וְעִם מְלָכִים רַבִּים לָהֶם,
יַזִּיקוּ לַבַּת מֵהַיְהוּדִים הָאֵלֶּה, לֹא יַנִּיחוּם לַעֲבֹר וּלְהִתְקָרֵב זֶה
אֶל זֶה. לְפִי שֶׁכְּבָר יָמִים רַבִּים וְשָׁנִים שֶׁהָיוּ מִתְרַחֲבִים וּבָאִים
לְהִתְקָרֵב זֶה אֶל זֶה, וְלֹא עָלָה בְּיָדָם. וְכַאֲשֶׁר נִתְגַּלָּה שָׂמָּה
בַּגְּלִילוֹת הָהֵם, זֶה יָמִים רַבִּים וְשָׁנִים, בִּיאַת הַדּוּגְיָאוֹת
הַנּוֹצְרִיוֹת הַחֲזָקוֹת וְהַתַּקִּיפוֹת, וְהִרְגִּישׁוּ וְשָׁמְעוּ וְרָאוּ אֶת כְּלֵי
הַקְּרָב אֲשֶׁר בִּידֵי הַנּוֹצְרִים מֵהַמַּתָּכוֹת הַחֲלוּלוֹת, לִזְרֹק אֲבָנִים
בְּכֹחַ הָאֵשׁ, וּלְהַשְׁחִית כָּל יְשׁוּב וּמְצוּדָה, בָּהֶרוּ הַיְהוּדִים אֲשֶׁר
בְּמִדְבַּר חָבוֹר, לְפִי דְּבָרָיו, לִשְׁלֹחַ הַיְהוּדִי הַזֶּה לְמֶלֶךְ כָּל
הַנּוֹצְרִים הַגָּדוֹל, עִם סִימָנִים מֵה־בְּיָדוֹ, לְהַאֲמִין בְּדְבָרָיו אֲשֶׁר
נִתְאַמְּתוּ וְנִתְקַיְּמוּ מִפִּיו פּוֹרְטוּגַאל הָרוֹכֵב אֶל הַגְּלִילוֹת הַחֲמָה
הַהֹדִיִּים, הֵינוּ אִינְדִיאַנוּ, דֶּרֶךְ אֲנִיָּה בְּלֵב יָם, וְיוֹדֵעַ מְצִיאוּת
מַלְכוּת יְהוּדִים שָׂמָּה. וְכָתַב אֶל הָאֶפִּיפְיוֹר, יָרוּם הוֹדוֹ,

שֶׁהַיְהוּדִי הַזֶּה הַנִּזְכָּר נֶאֱמָן הוּא, וּדְבָרָיו נֶאֱמָנִים. וּמִכָּל מָקוֹם וְיִהְיוּ מַה־שֶּׁיִּהְיוּ דְּבָרָיו, נֶאֱמָנִים אוֹ לֹא, דַּי לָנוּ הַיּוֹם בְּגָלוּיֹתֵינוּ זֶה וּבְגָלִילוֹתֵינוּ אֲשֶׁר נִתְאַמֵּת לְמֹלְכִים וְשָׂרִים וּבָרַבִּים וּבְחוּצוֹת רוֹמָא אֲשֶׁר עֲדַיִן יֵשׁ מְצִיאוּת לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל הָרַבִּים מְאֹד, וּמְלָכִים רַבִּים לָהֶם. וְהַיְהוּדִי אֲשֶׁר בָּא יִהְיֶה מַה־שֶּׁיִּהְיֶה.

וּבְהָיוֹת אֵמֶת מְצִיאוּת הַיְהוּדִים וּמַלְכֵיהֶם, יִתָּכֵן לוֹמַר שֶׁבָּא הַיְהוּדִי הַזֶּה בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה בָּאֹפֶן הַזֶּה: מִמִּדְבַּר חָבוֹר דֶּרֶךְ מַעֲבַר הַקְּאַרַאבַּאנִי, כִּי כֵן הַמִּנְהָג, וְכֵן נִכְתַּב וְנִשְׁמַע עָלָיו מִפִּיו; וְעָבַר בְּקֹטֶב אַרַאבִּיאָה פֵּילִיצִי, וְהִגִּיעַ לְיַם סוּף, וְיָרַד מִצְרַיְמָה. וַיַּעַל אַהַר זֶה בְּאֶרֶץ הַצְּבִי, וְהִמְתִּין שָׁם הַדִּוּגְיָאוֹת מִוִּינִיצִיאָה לַעֲבֹר בְּאִיטַאלִיאָה. וַיָּבוֹא עַד רוֹמָא, וַיֵּשֶׁב שָׁם בְּרוֹמָא כִּשְׁמֹנָה חֳדָשִׁים עַד בּוֹא תְּשׁוּבַת מֶלֶךְ פּוֹרְטוּגַאל עַל אֲמִתּוּת דְּבָרָיו וְעִנְיָנוֹ.

וְאָמְרוּ הַמַּגִּידִים וְגַם יְהוּדִים חֲשׁוּבִים אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אִתּוֹ כִּי בֶּאֱמֶת שֶׁהַיְהוּדִי שָׂאַל עֵזֶר מֵהָאַפִּיפְיוֹר מֶלֶךְ הַגּוֹיִם שֶׁיִּנָּתְנוּ לוֹ כְּלֵי קֶרֶב מְמֻתָּכוֹת לְזֶרֶק אֲבָנִים, וְאָמְנִים טוֹבִים, לַהֲבִיאָם אִתּוֹ בְּאַרַבִּיאָה פֵּילִיצִי, לְהַשְׁחִית שׁוֹנְאֵיהֶם הַנִּזְכָּרִים; וְשֶׁיִּתֵּן הוּא בְּיַד הָאַפִּיפְיוֹר וּמַעֲלָתוֹ תּוֹעֲלוֹת אֲהֻדוֹת לְתוֹעֶלֶת הָאַפִּיפְיוֹר, יְרוּם הוֹדוֹ, וְדֶרֶךְ לִמְשֹׁל בִּקְצָת מְקוֹמוֹת שָׁמָּה בַּעֲלֵי אֶסְפּוֹת וּכְשָׁמִים וְסַמִּים פְּשׁוּטִים. וְזֶה לְמַעַן יִתְקַבְּצוּ וְיִתְאַחֲדוּ הַיְהוּדִים הָהֵמָּה יַחְדָּו, לָבוֹא, לַעֲבֹר, לִנְחֹל, וְלִכְבֹּשׁ אֶת אֶרֶץ הַצְּבִי, כִּי יְרֻשַּׁת עוֹלָם הִיא לְיִשְׂרָאֵל. וְאֶת כָּל אֵלֶּה רָאוּ עֵינֵי בִּכְתָבֵי אֱמֶת, וְשָׁמְעוּ אָזְנֵי מֵאֲנָשִׁים חֲשׁוּבִים אַנְשֵׁי אֱמֶת; וַיְיָ אֱלֹהִים

הוּא הָאֱמֶת הַגָּמוּר, אֲשֶׁר לֹא יִשַּׁקֵּר, וְלֹא יְכַזֵּב; וְלֹא יֵבוּשׁוּ כָּל הַחוֹסִים בּוֹ. וְהָאֱמֶת מֵאֵלָיו יִצְמַח, וְיַעֲשֶׂה דַּרְכּוֹ.

וְהַיּוֹם הַזֶּה בְּמַרְחֶשְׁוָן רפ״ה שָׁמַעְנוּ אוֹמְרִים אִיךְ הָאֶפִּיפִיּוֹר קְלִימֶינְטוֹ הַזֶּה מָלַךְ הַגּוֹיִם דִּבֵּר, וְהִסְכִּים לְפַטְּרוֹ וּלְשַׁלְּחוֹ בְּכָבוֹד, וּבִסְפִינָה רַבָּה מְלֵאָה כְּלֵי קֶרֶב, וְאָמָנִים יְהוּדִים וְנוֹצְרִים, דֶּרֶךְ פּוֹרְטוֹנַאל, וּלְסַדֵּר עָלָיו אֶל הַמֶּלֶךְ לְמַלֹּאת עוֹד בִּרְצוֹנוֹ, וּלְצַוּוֹת לְכָל אִמָּה נוֹצְרִית בַּאֲשֶׁר יַעֲבֹר לְכַבְּדוֹ וּלְעָזְרוֹ וּלְמַלֹּאת חֶפְצוֹ בַּדְּרוּשׁ הַנִּזְכָּר. וְכָל אֵלֶּה כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה כֵּן יָקוּם.

רַק אָמַרְתִּי לִכְתֹּב הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר יוּכַל לָלֶכֶת בָּהּ בְּטוּחַ, לְדַעְתִּי, יוֹתֵר מִדֶּרֶךְ אַחֶרֶת, אִם יִצְדְּקוּ הַמַּגִּידִים: לְהוֹלִיכוֹ לְפוֹרְטוֹנַאל, וּמִשָּׁם יֵרֵד בַּיָּם אוֹקְיָאנוּס דֶּרֶךְ סִבּוּב יַבֶּשֶׁת פִּיס, וְיָנִיחַ בַּיָּם בִּימִינָם כָּל דֶּרֶךְ אִינְסוּלִי פּוֹרְטוֹנַאטִי, הַנִּקְרָאִים הַיּוֹם סְפַאנְיאוֹלִי. וְיִמְשֹׁךְ דֶּרֶךְ קַאפִּי וֵירְדִי בַּיַּבָּשָׁה, וְיִסַּב אַפְרִיקָא דֶּרֶךְ הַיַּבָּשָׁה בִּשְׂמֹאל, לָלֶכֶת אֶל הַמִּזְרָח, עַד פְּרוֹמוֹנְטוֹרְיוֹ הַגָּדוֹל, הַנִּקְרָא קַאוּוֹ דֵי בּוֹנָא סְפֵּירַאנְצָא. וְיַעֲבֹר גּוֹלְפּוֹ בַּאַרְבַּאריקוֹ לְמוֹצָא מֵצַר יַם סוּף, וְיֵרֵד בַּיַּבָּשָׁה לְמוֹצָא מִדְבַּר חָבוּר, בַּאֲשֶׁר יִהְיֶה, וְיֵלֵךְ לִמְקוֹמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּבְאַר כָּל הַמּוֹצָאוֹת הַחֲדָשׁוֹת לְהַבָּא.

צוּרַת הַיְּהוּדִי הַזֶּה וּמַעֲשָׂיו, לְפִי הַנִּשְׁמָע, הוּא קְצַר הַקּוֹמָה, דַּל בָּשָׂר, אֲמִין לֵבָב, מִתְפַּלֵּל גָּדוֹל, שְׁחַרְחֹר, מְסֻגַּף נַפְשׁוֹ בְּתַעֲנִיּוֹת. וּכְבָר עָמַד שִׁשָּׁה יָמִים רְצוּפִים אֲשֶׁר הִתְעַנָּה לַיְלָה וָיוֹם, לְפִי דִּבְרֵי הַכּוֹתְבִים.

עִקַּר לְשׁוֹנוֹ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כִּמְעַט בִּלְתִּי מוּבָן, כְּעֵלֶג.

לִפְעָמִים בָּאוּ אֲנָשִׁים חֲשׁוּבִים וְחַשְׁמַנִּים בְּרוֹמָא לְבַקְּרוֹ בְּבֵיתוֹ,
וּדְחָפָם, וְלֹא קִבְּלָם. וְעַל פִּרְדָּה רָכַב בְּרוֹמָא לִרְאוֹת בְּחִדּוּשֵׁי 85
הָאָרֶץ, וְנִכְנַס עַל פִּרְדָּתוֹ בַּבָּמָה הַגְּדוֹלָה ס' פֵּירוּ, וְעַד הַמִּזְבֵּחַ
הַגָּדוֹל, וְלֹא אָבָה לָרֶדֶת מֵהַפִּרְדָּה. וְאֹתוֹ כַּעֲשָׂרָה יְהוּדִים רָצִים
לְפָנָיו, וְיוֹתֵר מִמָּאתַיִם נוֹצְרִים.

יְיָ יְדַבֵּר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל.

XLIII. JOSEPH B. JOSHUA B. MEIR HA-KOHEN

[Historian and physician. He was born at Avignon in 1496, and died at Genoa in 1575. His best known works are *Dibre ha-Yamim le-Malke Zarefat we-'Utman,* which is a sort of history of the world, and *'Emek ha-Baka, which deals* with Jewish persecutions in various countries and centuries. The latter book was begun in 1558, and concluded in 1563. He subsequently brought it up to 1575.]

The Cruasders Massacre the Jews at Meurs

ויהי בחדש הרביעי, בשבעה לחדש, ויקומו האויבים, אנשי הצבא, על עם עני ומדוכא אשר במירא, ויצורו על העיר סביב. וישאו יושביה עיניהם, ויראו, והנה עם כחול הים, אשר לא יספר מרוב. וישאלו את היהודים לעשות בהם כרצונם, כאשר עשו בכל הערים אשר עברו בתוכם עד היום הזה. ויצא אליהם שר העיר, ויאמר אל שרי הצבא: „מה־בצע כי נהרוג את אחינו, היהודים האלה, היושבים בקרבנו לבטח, וכסינו את דמם? ועתה, שבו נא חוצה, ואדברה באזניהם, ודבר מה ישיבו אלי אגיד לכם. אולי יאותו לנו האנשים להמיר את כבודם, ולחיות כמונו, ונקינו מבוא בדמים.“

וייטבו הדברים בעיניהם. וישב העירה, ויקרא אל כל היהודים, ויקרא באזניהם את כל הדברים האלה, לאמר: „אתם ידעתם את אשר עשיתי עמכם מנעורי עד היום הזה, ואשר הצלתי אתכם מכף מעול והומין, כאשר נדרתי; ולא חרץ לאיש מכם כלב את לשונו, ולא לוקח מכם שרוך נעל.

אתם עדי עד היום הזה. ועתה עיניכם הרואות כי באו בנים עד משבר, וכח אין ללדה; יום צרה ומצוקה, יום שואה ומשואה, יום עברה ותוכחה, היום הזה; ואנכי לא אוכל לעמוד נגד זדון האודים העשנים האלה בחרי אף, פן יבואו ויכוני אם על בנים. ועתה בחרו לכם: או תאותו להיות כמונו, או תנתנו להם, ועשו בכם כאשר עשו בכל הארצות אשר עברו שב. בחרו לכם אתם, ונקיתי מעון.׳ ויענו כלם כאיש אחד, לאמר: ׳טוב מותנו ביראת יי מעשותנו הדבר הזה היום, וחטאנו לאלהים. ועתה, אדונינו, חננו בידך; כטוב בעיניך עשה, כי כלתה אלינו הרעה. בשלנו הסער הגדול הזה עליכם.׳

וירא השר כי לא יכול להם, ויתחכם וישלח רבים מהם ביד עבדיו החוצה. ויצו וישובו האנשים העירה, וחרבותם מגואלים בדם חית השדה. ויראום אל היהודים, לאמר: ׳ראו הנעשה באחיכם, כמשפט הזה יעשה לכם, אם לא תאותו להיות כמונו היום.׳ ויענו כלם כאיש אחד, ויאמרו: ׳אין לנו חלק בדתכם, ונחלה באלהיכם; כטוב בעיניכם עשו; כי יי אלהינו יי אחד, בו נדבק, ואותו נעבוד, ובשמו נשבע כל הימים; לא נסור מן המצוה ימין ושמאל אשר צוה משה עבד יי.׳

ויצו השר, וישיבו את היהודים אשר שלח החוצה, ויתנו אותם במשמר, אחד הנה ואחד הנה, פן ישלחו יד בהם, כאשר עשו בשאר הערים.

ותהיינה שם שתים נשים, אשר שם האחת גינטילה ושם השנית רבקה. ותכרע האחת ותלד בן, כי נהפכו עליה ציריה; ולא היה שם עמהן כי אם נערה אחת, טובת מראה מאד. ויהי כראותה כי קמו עליהן האויבים, ויקחו את הילד ויכסוהו בבגדים, כי נכמרו רחמיהן עליו, ויפילוהו מן המגדל

אשר הן אסורות שם ארצה. ויהי כראות האויבים את אשר עשו, ויקומו ממחרת ויתפשום, ויוליכום על אפם חבמתה, ויעשו בהם כרצונם, ואין אומר: ״חשב״; מהם הכו לפי חרב, ומהם נגידו ופלחו לצלמא, ביום הנמהר ההוא, ויטו מאחרי יי.

איש יהודי היה בתוכם, שמריה שמו. ויאמר אליו גזבר החגמון: ״שמריה, שמריה! אל תירא, שבח עמדי, ואצילך מידם.״ ויואל האיש לשבת, ויתן לו את חכסף הנמצא אתו. ויוליכהו ואת אשתו ואת שלשת בניו, ויושיבם ביער עד היום התשיעי לחדש אב, הוא החדש החמישי. וילחצם הבליעל הזה, עד שלחו אל בניו אשר באישפירא לקחת משם כסף או זהב. וישלחו לו מן חכסף הנמצא אתם, ויקחנו הבליעל הזה וימהר וישלחם אל יד האויב. וישמחו עליו יושבי הכפר, כי הכירוהו, ויאותו לו לבלתי המיר את כבודו עד היום המחרת. ולא אכלו כל טמאה ביום ההוא, כי אמרו בערמה: ״נעשה כמשפטנו היום הזה; והיה כעת מחר והיינו לעם אחד.״ ויסורו החדרה, כי מרים ועיפים היו, וילינו שם בלילה ההוא, והדלת סגרו. ויהי באשמורת הבוקר, ותדד שנתו מעיניו, ויקם האיש, בטרם יכיר איש את רעהו, ויקח את המאבלת, וישחט את בניו ואת אשתו. ויתחזק וישחט גם את צוארו, ולא יכול, כי אהזהו השבץ ויתעלף, ולא מת.

הבוקר אור, ויקומו עליו האויבים, ויראו את כל אשר עשה, וישתוממו עליו מאד, ויאמרו אליו: ״למה הרעות לעשות כדבר הרע הזה? דמך בראשך, ואנחנו נקיים. כלתה עליך הרעה. ועתה בזאת יכופר עוונך, בחיותך כמונו, ונחפצת והיית לאיש אחר, ותנצל נפשך; ואם אין, נרע לך מהם, ועמהם תקבר חי.״ ויאמר אליהם: ״חלילה לי מעשות כדבר הזה. כטוב בעיניכם עשו, אך ביי אל אמרוד.״ ויעשו קבר,

וילך ברגליו ויקבר. וישם את אשתו בימינו ואת בניו משמאלו. ויזרקו עפר עליהם, ויאמרו אליו כפעם בפעם: 'שובה אל תורתנו, ותחיה ולא תמות'. ולא שמע בקולם, ויסירו העפר מעליו פעמים שלש, לראות אולי יפותה; ולא אבה שמוע. ויכסוהו בעפר. וישָׁמע קולו כל היום; וילעיגו עליו.

העל־אלה תתאפק יי?

XLIV. MENASSEH B. JOSEPH BEN ISRAEL

[Scholar, theologian, and historian. He was born at Rochelle about 1604, and died at Middelburg in 1657. He wrote in Latin, Spanish, and Hebrew. It was due to his efforts that the English government, presided over by Cromwell, recognized that there was nothing in the English law against the readmission of the Jews to England. He was also a celebrated printer.]

The Soul Is Likened to the Moon

יָדוּעַ הוּא לְמִי שֶׁיּוֹדֵעַ בְּחָכְמַת הַתְּכוּנָה שֶׁהַלְּבָנָה מְקַבֶּלֶת אוֹרָהּ מִזִּוָּהֲרֵי הַחַמָּה. וּבְהִיוֹת שֶׁהַלְּבָנָה בַּגַּלְגַּל הַתַּחְתּוֹן, וְהַחַמָּה בַּגַּלְגַּל רְבִיעִי, מִלְּמַטָּה לָאָרֶץ, כָּל עוֹד שֶׁהַלְּבָנָה מִתְקָרֶבֶת אֶל הַחַמָּה, מִתְמַעֶטֶת אוֹרָהּ מִצִּדָּהּ הַתַּחְתּוֹן; כִּי אוֹרָהּ מַכֶּה עָלֶיהָ מִלְמָעְלָה. וּכְשֶׁתַּגִּיעַ לַחֲנוֹת נִכְחָהּ מִתַּחְתֶּיהָ, אָז מִזְּהֶרֶת חֲצִיָהּ כְּלַפֵּי מַעְלָה, וְחֲצִיָהּ הַשֵּׁנִי קוֹדֶרֶת כְּלָהּ כְּלַפֵּי הָאָרֶץ. וְכָל עוֹד שֶׁהַלְּבָנָה לְצַד מִזְרָח מֵעַט מִתְרַחֶקֶת מִפָּנֶיהָ, כְּפִי רְחוּקָהּ מִמֶּנָּה עַד חֲצִי הַחֹדֶשׁ, נוֹסֶפֶת לָנוּ הַלְּבָנָה אוֹרָהּ, וְנִפְחֶת מִכְּלַפֵּי מַעְלָה; וְאָז הִיא בְּמִלּוּאָהּ. וְתֵדַע עוֹד שֶׁהַתּוֹכְנִים הִסְכִּימוּ שֶׁיּוֹם נִכְחִיוּתָהּ, וְיוֹם אֶחָד קוֹדֵם הַקִּבּוּץ הָאֶמְתִּי, וְיוֹם אֶחָד מֵאַחֲרָיו, מִתְכַּסִּית הַלְּבָנָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְאֵינָהּ נִרְאֵית כְּשׁוּם צַד מֵאֵירָהּ. גַּם גָּזְרוּ עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תִּתְכַּסֶּם אוֹרָהּ עַד שֶׁיַּעַבְרוּ עָלֶיהָ שִׁבְעָה יָמִים מִיּוֹם תּוֹלַדְתָּהּ; וְאָז, כְּפִי תַּדִּין, מְבָרְכִין עָלֶיהָ. גַּם אָמְרוּ שֶׁהַלְּבָנָה מְסוֹבֶבֶת גַּלְגַּלָּהּ בכ״ט יָמִים י״ב שָׁעוֹת תשצ״ג חֲלָקִים, שֶׁהוּא קָרוֹב לִשְׁלֹשִׁים יוֹם.

וְעִם הַסַּקְדָּמוֹת הָאֵלּוּ אֹמַר שֶׁהַנְּשָׁמָה נִמְשֶׁלֶת לַלְּבָנָה, וְהַשֶּׁמֶשׁ הוּא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן יְיָ אֱלֹהִים". וּכְמוֹ שֶׁהַלְּבָנָה, כָּל עוֹד שֶׁמִּתְקָרֶבֶת לַשֶּׁמֶשׁ, מִתְחַזֶּקֶת אוֹרָהּ מִלְּמָעְלָה, כָּךְ הַנְּשָׁמָה הָאֱלֹהִית, כָּל עוֹד שֶׁמִּתְקָרֶבֶת אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְעוֹזֶבֶת הַתַּעֲנוּגִים וְהָעִנְיָנִים הָאַרְצִיִּים מִתְמַלֵּאת אוֹרָהּ, וּמַשֶּׂגֶת אָשְׁרָהּ; כִּי אֹרַח חַיִּים לְמַעְלָה לְמַשְׂכִּיל. אוּלָם כַּאֲשֶׁר מִתְרַחֶקֶת מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמַחֲזֶקֶת בְּמִדַּת הַגּוּף, וְעוֹשָׂה עֲבוֹדַת יְיָ טָפֵל, אָז הִיא קוֹדֶרֶת מֵהַצַּד הָעֶלְיוֹן, וּמְאִירָה לְבַד מֵהַצַּד הַתַּחְתּוֹן לַדְּבָרִים הַגּוּפָנִיִּים וְהָאַרְצִיִּים. וְזוֹ הִיא סִבַּת עֲכִירוּתָהּ לַדְּבָרִים הָעֶלְיוֹנִים הַגּוֹרְמִים וּמְסַבְּבִים הַצְלָחָתָהּ. וּבִגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה לְחוֹרוֹת לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרָם לִבְרָכָה שֶׁקִּיּוּם וְאוֹר הַנֶּפֶשׁ תָּלוּי לִהְיוֹת נֶגֶד פְּנֵי יְיָ, וְסִבַּת עֲכִירוּתָהּ וּמִיתָתָהּ הִיא הַהִתְרַחֲקוּת מִמֶּנּוּ; כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר: "הִנֵּה רְחֵקִיךְ יֹאבֵדוּ". מָשָׁל: עֵלִיָּה הַמָּשָׁל הַזֶּה מֵהַלְּבָנָה. וְלָכֵן חִקְּפִידוּ שֶׁיִּהְיוּ שִׁלְשָׁה יָמִים לִבְכִי, שִׁבְעָה לְהַסֵּפֵד, וּשְׁלֹשִׁים לְגִהוּץ וּלְתִסְפֹּרֶת, כְּפִי הַשִּׁלְשָׁה זְמַנִּים הָאֵלּוּ שֶׁזִּכְּרָנוּ בְּעִנְיַן הַלְּבָנָה. וְרֶמֶז לְמֵבִין דָּי.

וְאֹמַר עוֹד שֶׁהַגְּבִילִים הָאֵלּוּ נָתַן יְיָ לְשָׁלֵם נִחוּמִים לַאֲבֵלָיו. וְזֶה לְהַרְאוֹת לָהֶם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חַנּוּן וְרַחוּם הוּא; וְאִם יָדוֹ הַשְּׂמָאלִית מְרַחֶקֶת, יָדוֹ הַיְמָנִית מְקָרֶבֶת; כִּי לֹא עִנָּה מִלִּבּוֹ וַיְגַּהּ בְּנֵי־אִישׁ. וְלָכֵן רָאוּי לְכָל חַי לִבְטֹחַ בַּיְיָ; שֶׁאִם מָחַץ, יִרְפָּא; בְּרֹאוֹתוֹ הַיָּרֵחַ, שֶׁאִם יָמוּת בְּהִיוֹתוֹ נֹכַח הַשֶּׁמֶשׁ, יִחְיֶה בְּהִתְרַחֲקוֹ מִמֶּנּוּ, וְאִם יִכָּרֵת, יַחֲלִיף וְיָשׁוּב לִימֵי עֲלוּמָיו. וְכֵן הָאָבֵל רָאוּי לְקַבֵּל נֶחָמָיו, וְלֹא לְבָכוֹת עַל מֵתוֹ יוֹתֵר מִדַּי, כִּי אִם־הוֹגָה וְרַחֵם כְּרֹב חַסְדָּיו.

XLV. MOSES HAYYIM LUZZATTO

[Italian poet and mystic. He was born at Padua in 1707, and died at Acre in 1747. He was very versatile, and wrote some poetic compositions as well as ethical and mystical treatises. As a poet he chiefly distinguished himself in the allegorical drama which was then the fashion of the day. He had a vivid imagination, and his style is vigorous and charming. He also wrote on the methodology of the Talmud. His most popular book is the ethical treatise entitled *Mesillat Yesharim* (Path of the Upright).]

Dialogue Between Understanding and Uprightness

שֵׂכֶל:

יֹשֶׁר, יְדִיד נַפְשִׁי, יַאֲמֵץ לִבֶּךָ;
שַׂגֵּם כְּאֵזוֹר חָיִל!
כִּי כַּאֲשֶׁר יוֹתֵר מֻרְחוֹק יֵשַׁע
נִרְאֶה, הֲלֹא פִּתְאֹם אָז יִרְוַח לָנוּ.
בֵּין לַחֲבוֹת חֹם, בֵּין חַרְבוֹנֵי קָיִץ,
קַדְרוּת עֲרָפֶל עֵת כָּפוּ שָׁמָיִם,
תָּחִיל לָקוֹל רַעְמָם אֶרֶץ מִתָּחַת;
בְּבָרֹק כְּחֵץ בָּרָק, וּבְפָרֹק רוּחַ
הָרִים כִּנְבָלֵי חָרֵשׁ;
אֶל קוֹל הֲמוֹן הַגֶּשֶׁם
עֵת תֶּחֱרַשׁ כָּל אֹזֶן;
יַחְדָּו יְנוּסוּן כָּל חַיְתוֹ בַּיַּעַר,

יִרְאוּ בְנֵי יוֹנָה אֶל חַגְוֵי סָלַע.
רֵעַ בְּחֹד אוֹרוֹ חֵן וְחֶמֶד שָׁמֶשׁ.
וְכֶבֶשׁ וְחִפָּיוֹן כָּל עֲנָו וְחִשֵּׁךְ.
וְיִהְיוּ כֻלָּם חַיָּה אוֹ כָל הַכְּנֵרֶת.
כֵּן אֶל אֱנוֹשׁ נִדְבָּה רֵעַ יְצִירַיִךְ
מוֹשֵׁל בָּעוֹ עוֹלָם מְצָרָה רָחָה.

יֹשֵׁר:

שֶׂכֶל, מְשׁוֹשׁ לִבִּי. תַּנְחִימוֹתֶיךָ
לִבִּי חָלָא וַתְּחַיֵּנִי.
כִּי עַת כְּמוֹ אַבִּיט מֵאִמְרֵי פִּיךָ
פֶּתַח לְתוֹחַלְתִּי. אָבָן, הוֹאִילָה.
אִם יֵשׁ בְּשׂוֹרָה לְךָ, אַל תִּכְמַע מֶנִּי.

שֶׂכֶל:

לוּ חָוִיתָה אִתִּי, לֹא כִחַדְתִּיהָ.
אָבָן אֲקוֹ תִּתָּה, גַּם כִּי אֵין עֲתָה.
כִּי לֹא לְעוֹלָם טָט כָּל פּוֹעֵל צֶדֶק.
תִּקְוַת תְּמִימִים לֹא תֹאבַד לָנֶצַח.
חֵן נַעֲלָת רַחַב. לָעָב נַעֲשׂ.
עַל כָּתֵפִי תַּבֵּל יִרְכָּב, יְצִירֵיהָ:
עָרִיץ, זִמְתָעֲרָה. אַף גּוֹבֵר חָיִל;
מַתְאֲוָתוֹ לֹא יֶחְדָּל. לֹא יֵרֶא
עָמָל, וְלֹא יֵדַע כָּל חַבְלֵי עֹנִי.

אַךְ אֶל שְׁאוֹל יוֹרַד, אַךְ שָׁם תִּשְׁהַ
כָּל נַאֲוַת לִבּוֹ; וְתִמּוֹרַת גַּבָּהּ
וְלָבַשׁ כְּבֶגֶד בֹּשֶׁת;
קָלוֹן עֲלֵי כָּבוֹד יִקַּח לָנֶצַח.
יִפְרֵי אֱמוּנָתְךָ
תִּמְצָא כְּשָׁתוֹ אָתָּה;
מִכָּל עֲמַל נַפְשְׁךָ
תִּרְאֶה וְתִשְׂבַּע סֵלָה.
עַל עָנְיְךָ תּוֹדֶה כִּי תִנָּאֲלָה;
צְרוֹת אֲשֶׁר עָבָרְתָּ,
גַּם הֵן שְׁמָחוֹת חִנָּה
יְחָדָו בְּיוֹם מוֹכָה; כִּי גִיל תַּרְבֵּינָה,
כָּל עֵת אֲשֶׁר נִזְכָּרוּ.

ישר:

אֹכַח אֲשֶׁר אֵיכָל (כִּי אֶמְצָר כֹּחַ)
לְכַבֵּל כָּמוֹ חָפַצְתִּי,
סֵבֶל, מְרִי שִׂיחִי; אַךְ כָּבֵד מָנִי,
כָּל עֵת אֲשֶׁר תִּרְאֵינָה
עֵינַי שֶׁנֵי צוֹרֵי מִכְשׁוֹל הָאָלָה,
תַּרְשִׁית וְכַבְלוֹת, כִּי יַחְדָּו גּוֹעֲדוּ
לְהָיוֹת לָשָׂכִים לִי וּלְאַבּוֹן נָפֶשׁ.
זֹאת בַּהֲמְלָטָה בַּתּוֹן תְּרִיצֵ.
עַל כָּל מְחוֹמֵי אָרֶת

תִּדְרֹךְ בְּעֹז פָּנֶיהָ;
לֹא יָדֶעָה יִרְאָה, לֹא תַכִּיר בּשֶׁת;
כָּל חַבְּרִית תָּפֵר, כָּל חֹק תַּפְרִיעַ;
אֵין כָּל אֱמוּנָה בָּהּ, וְיִמִינָהּ שָׁקֶר;
חָמָס וְכִילָתָהּ אָלָה וְכַחַשׁ;
אָחוֹת לְכָל רָעָה, אֵם אֶל כָּל פָּשַׁע;
וּלְכָל בְּנֵי הַשִּׂכֶל עַד מוּת צוֹרֶרֶת;
תֵּשֵׁב תְּדַבֵּר בָּמוֹ,
בֵּין מְזֹרֵקֵי שֵׂכֶר בָּהֶם תָּשִׂיחַ;
כָּל מַחְשָׁבוֹת לִבָּהּ רַק רַע עָלֵימוֹ;
לוּ יָכְלָה כַּדָּג בֵּן תִּבְלָעֵמוֹ,
אוֹ כַּחֲמוֹר תִּשְׁחֹף לִשְׁבֹּר כָּל גֶּרֶם.
אַף זֶה בְּחֶלֶק פִּיהוּ
יָצוּד כְּצִפּוֹר נָפֶשׁ;
וּכְסוּי דְּבַשׁ אֶת אִישׁ שׁוֹגֶה וָפֶתִי
רוֹשׁ יַאֲכִיל וָמָוֶת;
יִשְׁחֹף בְּעֵת יִשַׁק, וּבְעֵת תִּרְפָּאנָה
יָדָיו, אֲזַי יִמְחָץ; וּכְכָל חֶפְצֵהוּ
עָשָׂה וְגַם הִצְלִיחַ.

שֶׂכֶל:

אָכֵן שְׁגָגָה הֵיא זֹאת אֶל עֵינֵינוּ,
כִּי עֵין בְּשָׂרִים חֻמָּה,
עַל כֵּן אֱמֶת בִּדְבַר כָּזָב יָמִירוּ;

חֹשֶׁךְ לָאוֹר שָׂמִים, וְאוֹר לַחֹשֶׁךְ.
הֵן כַּאֲשֶׁר יַשִּׂיגוּ,
יִתְעוּ לְכָל מִקְרֶה קָטָן וָפֶגַע,
אַף כִּי בְּמִפְלָא וּמְכֻסֶּה מֵהֶמָּה!
שׁוּר נָא קְצֵה מָשׁוֹט אֶל תּוֹךְ הַמַּיִם:
הֵן רַק מְעָנֶת וּמְעֻקָּל תִּרְאֶהוּ,
וּלְכָבְךָ יוֹדֵעַ
כִּי בֶּאֱמֶת יָשָׁר הִנֵּה חִנֵּהוּ.
שֵׁשׁ וְתַלְמֵי אַךְ כִּנְמָלִים תֵּרֶא
מִתּוֹךְ זְכוּכִית, אִם פָּנָיו יִשָּׁקְעוּ;
וְיִהְיֶה לְחֻפָּךְ, אִם רָמוּ, גָּבְהוּ.
הַבֵּט, הֲלֹא רוּחֲנוּ
כַּיָּם אֲשֶׁר לֹא רֵגַע
מִמִּלְחֲמוֹת תָּרוּחַ
יִשְׁקֹט, אֲשֶׁר גַּלָּיו הֵנָּה אוֹ הֵנָּה
לֹא יוּנְפוּ הָגֵת אוֹ לֹא יְדָהוּ;
מִעְצָבוֹנוֹת כֵּן לֹא נִקָּה סֶלָה.
וּכְהַחֲלִיפָם הֵמָּה
אֶת טַעְמוֹ, כֵּן בָּנוּ
יִתְחַלְּפוּ מֵעֵת אֶל עֵת חוּשֵׁינוּ:
בַּל נֶחֱזֶה, כִּי אִם עַל פִּי הַחֻפִּין;
בַּל יִשְׁמְעוּ אָזְנֵינוּ,
כִּי אִם כְּמוֹ נִכְסָפְנוּ,
אוֹ כַּאֲשֶׁר דִּמִּינוּ.

לוּ נֶחֱזֶה עוֹלָם בָּרוּר אַךְ פַּעַם
אַחַת, אֲזַי רָאִינוּ
אֶת שׁוֹנְאֵינוּ אֱלֹהַּ
כֹּה נַעֲנִים, מְכִים, אֻמְלָלִים יַחַד,
כִּי נֹאמְרָה: "דַּי, וּנְקָמוֹת שָׁבָעְנוּ."
חֵן כַּאֲשֶׁר רוֹאוֹת אוֹתָם עֵינֶיךָ
כֻּלָּם מְלֵאֵי טוּב וּשְׂבֵעֵי נָחַת,
כֵּן עִקְבוֹתֵיהֶם בָּרֶשֶׁת חֻמָּה
מֵאָז אֲחוּזִים, כַּל מָנוּ יֵצֵאוּ;
עַמְקֵי שְׁאוֹל יִתְמֹכוּ
כָּל צַעֲדֵיהֶם, רַגְלֵיהֶם יִפֹּלוּ,
כַּל יוּכְלוּ קוּם שָׁמָּה.
אַתָּה, חֲזַק עָתָּה, הִתְאַזֵּר כֹּחַ!
כִּי אֵלְכָה, אֶרְאֶה, דָּבָר אֶשְׁמְעָה,
אָשׁוּב וְאַגִּיד לְךָ. אַךְ הַשְׁקֵט עָתָּה,
וּנְהַג כְּחָכְמָתֶךָ
כָּל מַחְשָׁבוֹת לִבְּךָ וּמְזִמּוֹתֶיךָ.
חֵן כָּל גְּבוּרָה אֵין כִּגְבוּרַת גֶּבֶר
כּוֹבֵשׁ בְּעַז יִצְרוֹ, שַׁלִּיט בָּרוּחַ;
רַק לֵב אֲשֶׁר יָסִיר מִמֶּנּוּ כַּעַס,
הוּא לֵב אֲשֶׁר יִשְׁקֹט, הוּא לֵב יָנוּחַ.

XLVI. NAPHTALI HIRZ (HARTWIG) WESSELY

[Educationalist and poet. He was born at Hamburg in 1725, and died in 1805. Although he lacked poetic imagination, his purely biblical style gained for him a great reputation, and he exerted unusual influence on his contemporaries and on subsequent writers. In a certain sense he may be regarded as the father of the modern Hebrew renaissance. He was also the author of a commentary on some books of the Bible, and was an enthusiastic follower of Moses Mendelssohn. His masterpiece is the epic poem entitled *Shire Tif'eret* (Songs of Glory), describing the Exodus.]

Moses Prepares the People For the Divine Revelation

מָלֵא חֶדְוַת אֱלֹהִים, מָלֵא אִמְרֵי נֹעַם,
יָרַד מֹשֶׁה מִן הָהָר אֶל עַם לוֹ הוֹחִילוּ;
אֶת אִמְרוֹת אֱלֹהֵימוֹ הוֹדִיעָם, וַיֹּאמֶר:
רַב טוּב מֵאֲשֶׁר דִּמִּיתִי מִפִּי אֵל שָׁמָעְתִּי;
אֶת לֹא הָיָה מִיּוֹם יָדְיוּ אֶרֶץ יָצְרוּ
יַעֲשֶׂה עִמָּכֶם, בֵּית יַעֲקֹב, שִׁמְעוּ וּתְמָהוּ!
קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מִשָּׁמַיִם תִּשְׁמָעוּ
דּוֹבֵר עִמָּכֶם; הַתּוֹרוֹת אֲשֶׁר תִּשְׁמֹרוּ
מִפִּיו, לֹא מִפִּי מֵלִיץ, הַפַּעַם תִּלְמָדוּ.
וּלְבַעֲבוּר תֵּדְעוּ כִּי לְנֶבִיאוֹ חֶקְיִמַנִי,
מַגִּיד דָּבָר בֵּין אֵל וּבֵינֵיכֶם תִּרְאוּנִי.

וּבְרֹאותְכֶם כִּי נָבִיא נֶאֱמָן לוֹ נֶחְשַׁבְתִּי,
אִם אֲצַוֶּה דָּבָר בִּשְׁמוֹ גַּם בִּי תַּאֲמִינוּ
כִּי מִפִּי אֱלֹהִים אֶת הַמִּצְוָה שָׁמָעְתִּי.׳
דִּבְרֵי מֹשֶׁה עַל אָזְנֵי הָעֵדָה עָרְבוּ
מִקּוֹל שָׁאוֹן שִׁיר עַל כִּנּוֹר נְעִים וְנָבֶל;
וּבְקוֹל שִׂמְחָה עָנוּ: ׳רַב זֹאת מֵאֲשֶׁר קִוִּינוּ!
אָזְנַיִם אֲשֶׁר שָׁמְעוּ קוֹל נוֹגֵשׁ, קוֹל פָּחַד,
עַתָּה קוֹל דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים תִּשְׁמַעְנָה,
אֲשֶׁר לֹא שָׁמַע עָם מִהְיוֹת גּוֹי עַד עָתָּה!
גָּדוֹל חַכְמוּד חַוָּה. אִם אֶת כָּל זֹאת יַעַשׂ
בְּגַלַּל נֶפֶשׁ הָאָדָם בַּעֲבוּר תְּנַשֵּׁעַ,
הֲלֹא לָנוּ לָסוּר מֵרָע, לָשׁוּב מִפָּשַׁע,
בַּעֲבוּר הַצֵּל אֶת נַפְשׁוֹתֵינוּ מֵרָאוֹת שָׁחַת?
אַשְׁרֵנוּ, אִם הַתּוֹרוֹת מִפִּי אֵל נִשְׁמָעָה;
אִם הוּא דוֹבֵר, מִי יַמְרֶה, מִי לֹא יִירָאֶנּוּ?
אֲדוֹנֵנוּ, לֹא בַּעֲבוּר כִּי אֵין אֱמוּן בָּנוּ
לִשְׁמֹעַ אֶת קוֹל הָאֱלֹהִים מִפִּךָ שָׁאָלְנוּ.
חָלִילָה לָנוּ מִזֹּאת! נֶאֱמָן אַתָּה לָנוּ;
וּכְשׁוֹמֵעַ מִפִּי אֵל, נִשְׁמַע תּוֹרַת פִּיךָ.
אַךְ אַתָּה אַהֲבַת הָאֱלֹהִים בָּנוּ עוֹרַרְתָּ,
בֶּאֱמָרְךָ חָפֵץ הָאֱלֹהִים דַּבֵּר עִמָּנוּ,
לִשְׁמֹעַ קוֹלוֹ נִכְסְפָה גַּם כָּלְתָה נַפְשֵׁנוּ.
כִּי אֶת יְיָ וִדְבַר קָדְשׁוֹ מָה אָהַבְנוּ!

וּלְמַעַן סַפֵּר זֹאת לַבָּנִים יִוָּלֵדוּ
כִּי מִפִּי אֱלֹחֵינוּ חַתּוֹרוֹת שָׁמָעְנוּ.
עוֹד נַגֵּד לָהֶם גְּדֻלָּהּ וַחֲדַר הוֹדָהּ,
כִּי בֵּין יָיָ וּבֵינֵנוּ אָז עָמְדָתָ,
בַּעֲבוּר גַּם חֵם דּוֹר דּוֹר יַאֲמִינוּ בָהּ כְּמוֹנוּ.
אֶל נָבִיא מוֹרֶה שֶׁקֶר, אֶל זָר לֹא יִשְׁמָעוּ,
אִם מִפִּי אֲבוֹתָם, מִפִּי שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף,
אַתָּה אֱמֶת וּדְרָכְךָ אֱמֶת, הֻגַּד לָמוֹ.׳
גַּם דִּבְרֵי חָעָם אֵלֶּה לֵב מֹשֶׁה שָׂמֵחוּ,
וּלְהָשִׁיב אֹמֶר אֶל שׁוֹלְחוֹ עָלָה הָהָרָה,
וַיַּגֵּד אֶת כָּל דִּבְרֵי הָעָם; וַיֹּאמֶר:
׳עַמְּךָ יַעֲלוּ לִשְׁמֹעַ אֶת הוֹד קוֹלֶךָ;
גַּם כָּלְתָה נַפְשָׁם לִרְאוֹת עֻזְּךָ וּכְבוֹדֶךָ.
אָנָּא כַּבְּדֵם, אָנָּא שַׂמְּחֵם בְּמָאוֹר פָּנֶיךָ.
וַאֲנִי עַבְדְּךָ אַשְׁמִיעֵם דַּבְּרוֹת קָדְשֶׁךָ,
כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָ, בַּעֲבוּר גַּם בִּי יַאֲמִינוּ.׳
עַל דִּבְרֵי נֶאֱמָן רוּחַ אֱלֹהָיו עָנָהוּ:
׳בִּדְבָרְךָ אֲעֲשֶׂה, תַּאֲוַת עֲנָוִים שָׁמָעְתִּי;
קוֹל גָּדוֹל לֹא שָׁמְעָה אֹזֶן תִּשְׁמַע אָזְנֵמוֹ,
יֵדְעוּ כִּי קוֹל אֱלֹהִים הוּא הַפְלָא וָפֶלֶא,
עוֹד אֶשְׁפֹּךְ רוּחַ חֵן, רוּחַ טוֹבָה עָלֵימוֹ,
בַּעֲבוּר יִתְחַזְּקוּ, אִם מִפַּחְדָם יְמוֹטוּ.
יַעַן בַּעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאָתִי עַל פָּנֵימוֹ,

מִשְׁאתִי יָחֳרְדוּ, וּמִפַּחְדָם יָנוּעוּ.
כִּי הָהָר חָזֶה וְלַבַּשׁ אֵימָתָה וָפַחַד;
רֹאוּ יֶחֱרַד, לִבּוֹ יִמַּס, יָדָיו תִּרְפֶּינָה;
בַּעֲבוּר יִרְאֶה עַמִּי, אִם אֵל רַב חֶסֶד אָנִי,
גַּם דָּבָר יֵצֵא מִלְּפָנַי, וּלְרַגְלַי רֶשֶׁף;
וּבוֹזֶה אֲמָרַי אֵשׁ לֹא נָפַח תֹּאכְלֵהוּ.
בַּעֲבוּר כִּי יִרְאוּנִי, וּלְבָלְתִּי יֶחֱטָאוּ.
אַךְ אַתָּה לֹא תֵדַע פַּחַד, כִּי רַב כֹּחֶךָ.
בֵּין לַפִּידִים וּבְתוֹךְ לֶהָבוֹת תֵּלֵךְ בֶּטַח,
כִּי הוֹד שַׂמְתִּי עָלֶיךָ עַל אָדָם לֹא שַׂמְתִּי.
לָכֵן אִם תִּרְאֶה אַנְשֵׁי חַיִל יִתְעַוְּתוּ,
דַּבֵּר עַל לִבָּם, אֱמֹר לָהֶם: אַל תִּירָאוּ;
כִּי רַק חֲרָאיתִים גּוֹרַל זָדוֹן וּמְנָת רֶשַׁע;
אַךְ אֶת אוֹהֲבֵי אֶהֱב, וּתְמִימִים טוֹב יִנְחָלוּ;
אֶת גּוֹרָלָם אֶתְמֹךְ, וּמְנָת חֶלְקָם אָנִי;
שָׁלוֹם לִמְכַבְּדַי, שׁוֹמֵעַ לִי יִשְׁכֹּן בֶּטַח.
גָּדוֹל יִהְיֶה הַיּוֹם הַהוּא, אֵין עוֹד כָּמוֹהוּ.
עַל כֵּן יָכִינוּ לֵב, וּבְחוּרַי יִתְקַדָּשׁוּ.
לֵךְ אֶל הָעָם, הָכֵן לִבָּם כִּדְבָרֶיךָ;
לַמְּדֵם יִרְאָתִי הַיּוֹם וּמָחָר קַדְּשֵׁמוֹ;
וִיכַבְּסוּ אֶת שִׂמְלוֹתָם, וּכְשָׁרָם יִרְחָצוּ;
וּנְכוֹנִים יִהְיוּ אֶל יוֹם הַשְּׁלִישִׁי כַּבֹּקֶר.
כִּי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי (הוּא הַיּוֹם בּוֹ בָּחַרְתִּי

לָתֵת לָהֶם תּוֹרַת אֱמֶת וּמִשְׁפְּטֵי צֶדֶק)
יֵרֵד יְיָ מִכִּסְאוֹ מִן הַשָּׁמַיִם
עַל הָהָר הַזֶּה, עַל הַר סִינַי זֶה בַּקֹּדֶשׁ.
מַרְאֵה כָבוֹד, מֵעוֹלָם עַיִן לֹא רָאָתָה,
עַל רֹאשׁוֹ יִהְיֶה, וּלְעֵינֵי הָעָם אַרְאֶנּוּ.
אִם אֵל מִסְתַּתֵּר אָנִי, עַיִן לֹא תִרְאֵנִי,
חַכָּבוֹד אוֹת כִּי שָׁם אָנִי, שָׁם חֲבִיוֹן עֻזִּי.
כַּאֲשֶׁר לִפְנֵי בוֹא יוֹם בּוֹ אֶדַבֵּר אֵלֵימוֹ,
חַיּוֹם וּמָחָר הָעָם כֻּלּוֹ יִתְקַדָּשׁוּ,
כֵּן מָחָר לִפְנֵי בוֹא חַיּוֹם מֶנּוּ אוֹפִיעַ,
חֲכִינֵחוּ חַיּוֹם וּמָחָר גַּם קַדֵּשְׁחוּ:
רַגְלֵי אָדָם וּבְהֵמָה בַּל עָלָיו תַּעֲבֹרְנָה;
חַגְבֵּל אֶת חָהָר, מִסָּבִיב לוֹ חַגְבִּילֹחוּ,
כִּי רַק עַד חַגְּבוּלוֹת שַׂמְתָּ חָעָם יָבוֹאוּ.
וֶאֱמֹר אֲלֵיהֶם: מֵעֲלוֹת בָּהָר תִּשָּׁמְרוּ,
גַּם מְנֹגֵעַ בּוֹ; מוֹת יוּמַת כָּל בּוֹ נוֹגֵעַ.
אַף חָרוֹדְפִים אַחֲרָיו עַל חָהָר לֹא יְדֹרֹכוּ;
קָקוֹל יִמָּקֵל מֵרָחוֹק, חַצִּים בּוֹ יוֹרוּ.
כָּל עוֹלֶה בָּהָר, אָדָם וּבְהֵמָה, יָמוּתוּ;
אַדְמַת חָהָר חַזֶּה מֵעַתָּה אַדְמַת קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם, יַעַן כִּכְבוֹדִי אֲחַדַּרְנוּ,
וּבְחָרִים חֲדָרִי מֵעָלָיו, אוֹת אֶתֵּנָה:
קוֹל שׁוֹפַר חַיּוֹבֵל מֵרֹאשׁ חָהָר אַשְׁמִיעַ.

לֹא כַּקּוֹל שׁוֹפָר אֶשֶׁר יוֹם בּוֹאִי יִשְׁמָעוּ,
קוֹל מַחֲרִיד, בַּעֲבוּר כָּל לֵב עָרֵל יִכָּנֵעַ 105
לִירוֹא מִפְּנֵי אֱלֹהָיו, לִשְׁמֹר אֶת דָּתֹתָיו;
אַךְ בַּעֲלוֹת הַכָּבוֹד, בַּהֲרִימוֹ מִן הָאָרֶץ,
כָּבוֹד וָעֹז לִשְׁמִי בַּיּוֹבֵל יִתֵּקַע.
וּבְמִשְׁכּוֹ הַיּוֹבֵל יַעֲלוּ בָהָר גַּם חֲמָה.׳

NOTES

NOTES

I. THE WISDOM OF BEN SIRA

1. Chapters 14.20—15.8. Schechter's edition, p. 9.

L.2. וכנתיבותיה] So the Syriac, parallel to דרכיה. The MS. has וכתבונותיה.

L.3. ירצד] The Piel occurs in Psalm 68.17. In Arabic *raṣada* (רצד) denotes *he lay in wait*. On the analogy from Arabic, the Kal יִרְצֹד may be preferred.

L.5. יתריו] This agrees with the Versions. In the Bible the plural is יתרות. The MS. has יתריו.

2. Chapter 38.1—15. Schechter's edition, p. 17.

L.1. רעה] So margin; MS. has רעי. לפי צרכך] So margin; MS. reads לפני צרכו *before thy need of him*.

L.4. תרופות] Comp. Ezekiel 47.12.

L.5. הלא וגו'] The reference is to Exodus 15.25.

L.7. בהם] The pronominal suffix refers to תרופות.

L.10. ומהכר פנים] Comp. Proverbs 24.23.

L.11. כפי] Suggested by the Greek; MS. has בכנפי.

L.14. פשרה] Literally *solution*, hence *diagnosis*, *remedy*. It may also be connected with talmudic פושרים in the sense of *potion*.

3. Chapter 50.1—24. Schechter's edition, pp. 19, *seq.*

L.2. נפקד] *Was remembered*. Schechter suggests נברק *was repaired*.

L.3. אשוח וגו'] MS. has אשיח בם בהמונו.

L.4. מעוז] MS. has מעון *a dwelling*.

L.5. מחתף] Comp. Proverbs 23.28. It may also be vocalized מַחֲתָף.

L.9. בענפים] MS. has בענפי.

L.11. ככלי זהב] There is an illegible word or words in the MS. after זהב.

L.12. מרוה] Charles suggests מְרֻבֶּה *full of.*

L.20. מקשה] Comp. Numbers 10.2.

L.24. השיר] *The choir;* comp. 2 Chronicles 29.28. רן] So Greek; MS. has גרו.

L.29. שנית] Redundant after וישנו.

L.33. ברית פינחס] Comp. Numbers 25.12.

L.34. לא יכרת] *Shall not cease.*

II. THE MISHNAH

1. Tractate Bikkurim 3.2—8.

L. 1. כיצד] Contracted of צד and כאיזה *in what manner?*

L. 3. ולמשכים] Originally a participle, it became a noun denoting *dawn.* Comp. the phrase בנוהג שבעולם. קומו וגו'] Comp. Jeremiah 31.6.

L.16. ארוממך וגו'] Psalm 30.2.

L.19. עודהו] The suffix is pleonastic. מהגדתי וגו'] Deuteronomy 26.3.

L.20. ארמי וגו'] *Ibid.* 26.5.

L.23. הניחו] So fragment in Dropsie College. Printed edition has ומניחו. See also Lowe, *The Mishnah of the Palestinian Talmud.*

L.25. לקרות] The roots קרא and קרה are not always differentiated in mishnic Hebrew.

2. Tractate Sukkah 4.9—5.4.

L. 3. זהב] So in Munich MS. Printed editions have כסף.

L. 6. מודק] Some editions have דק. כלים] Active participle Kal of כלה. Comp. Deuteronomy 28.32. בבת אחת] *At one time.*

L. 7. מערבו... ומזרחו] Some editions have מערבי... ומזרחי.

L.14. מגולין] Some editions read המגולין.

L.15. A sentence occurring in the Mishnah text has been

omitted here in order to insure continuity of narrative. בית השואבה] The word בית is used here in a weakened sense, and means something like *of*. Comp. Aramaic בי . Geiger suggests that שואבה means *flame, torch*, and is connected with a Syriac root.

L.16. ירדו] That is, the priests and Levites.

L.19. מפרחי] *Of the young*. Comp. Assyrian *pirhu*, and פרחח (Job. 30.12).

L.28. שבתהלים] That is, Psalms 120—134.

L.37. שונין אותה] *They repeated it*, that is, perhaps, God's name. Some editions omit אותה .

III. ABOT DE-RABBI NATHAN.

1. Chapter 14. Schechter's edition, p. 58.

L. 5. וידע וגו'] Genesis 4.25.

L.11. יי נתן וגו'] Job 1.21.

L.16. וירם אהרן] Leviticus 10.3.

L.22. וינחם וגו'] 2 Samuel 12.24.

L.25. ערך] Some editions read עזריה .

L.26. טל... המרחץ] This expression, in its Aramaic translation, is of more frequent occurrence. Comp. 'Erubin 27b. It denotes: *pay him homage*. All editions have כלי... אחרי (some also insert לפני before כלי) which makes no sense. My emendation simply supplies the proper pronominal suffix.

L.30. אימתי] This form is best explained as מָתַי with additional א after the *kames* of the מ has been dropped; hence is may perhaps be vocalized אֲמָתַי. Some think that it represents two interrogatives אי and מתי.

IV. THE BABYLONIAN TALMUD

Tractate Berakot 61b.

L. 1. מלכות] That is, the Roman Government. Some editions omit הרשעה,

L. 5. על שפת הים] So Munich MS. Printed editions have על גב הנהר.

L. 6. ורצים] So Munich MS.; missing in printed editions through homoioteleuton after ומתקבצים.

L.11. חיותנו] An infinitive used as a noun. It may also be vocalized חִיּוּתֵנוּ. על... וכמה] Literally: *many times against one*, that is, how much more!

L.12. עכשו] Contracted of כשהוא and עד *while it is, now.* Hence the traditional pronunciation עַכְשָׁו (like יַחְדָּו) can scarcely be defended. It may be that the correct vocalization is עֲכָשׁוּ.

L.13. כי הוא וגו'] Deuteronomy 30.20. ומבטלין] The Piel is hardly suitable here, yet the vocalization וּמְבַטְּלִין (Hithpael) is unlikely. We ought to read, perhaps, וּבְטֵלִין.

L.15. מְעָטִים] A form like הַיּוּלַּד (Judges 13.8), which is best taken as the old passive participle of Kal; some explain it as מְמֻעָטִים.

L.17. על מה... לכך] So Munich MS.; printed editions: מי הביאך לכאן.

L.18. עקיבא] So Munich MS.; printed editions add רבי.

L.22. עד כן] *Must one go as far as that?* כָּן, written also כאן, *here.*

L.23. בכל נפשך] Deuteronomy 6.5.

L.25. באחר] That is, the word אחר (*ibid.* 6.4).

L.26. בת קול] That is, *a heavenly voice*; literally *the daughter of a voice.*

L.28. ממתים וגו'] Psalm 17.14.

L.29. חלקם וגו'] *Ibid.*

2. Tractate Baba Batra 10a.

L. 2. להנצל] So Munich and Hamburg MSS.; printed editions have שניצול.

L. 3. Some editions add אדרבה before זו.

L. 5. וגזר] So Munich and Hamburg MS., instead of וצוה of printed editions.

L. 7. כי לי וגו'] Leviticus 25.55.

L. 8. לא כי אלא] Missing in printed edition, but supplied from Munich MS.

L.12. בנים וגו׳] Deuteronomy 14.1.

L.16. ואף על פי כן] Missing in printed edition, but supplied from Munich MS.

L.17. הלא פרס וגו׳] Isaiah 58.7.

L.18. האדנא] Contracted of הָדָנָא and הָא *this time*. וקאמר] Aramaic participle אָמַר and particle הָא.

3. Tractate Derek Erez Zuta, chapter 9; see Tawrogi's edition, pp. 45, *seq*.

L. 1. התרעומות] Some editions have התרעומת.

Ll. 2, 3. המוכיחך... המשבחך] Tawrogi omits the definite article.

L. 4. הוי אוהב] Tawrogi reads אהוב .

Ll. 5-8. The order of the maxims is different in Tawrogi's edition.

L. 7. לידי אותה מדה] Tawrogi has לידי מדה זו.

L. 9. ההשחורת] This word seems to be connected with שחרות *youth;* hence untimely death, the word מות being understood. Tawrogi reads מלאך המות.

L.11. נעולות] Tawrogi has סנורות.

L.12. מֶסֶב] *Reclining at table.* Comp. 1 Samuel 16.11. Tawrogi omits דלתי ביתך.

L.14. כעקרה] So Tawrogi; other editions have עקרה.

L.15. מדינה של ניהנום] So Tawrogi, instead of מחולי של מטה of other editions. The order of these two maxims is different in the former.

L.16. נהנין] Tawrogi reads באים ונהנין.

L.18. מתן וגו׳] Proverbs 21.14.

L.19. מדבר מצוה] Tawrogi has מן המצות, and transposes the maxims.

L.21. יתקיים] So Tawrogi, instead of נתקים of other editions. ברוך וגו׳] Deuteronomy 28.6.

L.23. בהרת] Used here in the general sense of leprosy.

L.25. בן אדם וגו'] Ezekiel 24.16.

L.29. אל תחזור מעליו] Tawrogi reads לך וקרע עליו עד שיפטר ממך אם ראית עני שמת חזור עליו.

L.31. שומר וגו'] Ecclesiastes 8.5.

L.33. אז תקרא וגו'] Isaiah 58.9.

Ll. 35, 36. בן אלעזר... רדוף] So Tawrogi; the other editions have a different sentence which does not suit the context.

L.37. וישראל] So Tawrogi, but missing in the other editions.

L.39. חבור וגו'] Hosea 4.17. This verse is here interpreted thus: Ephraim is united (חבור), though he has idols, leave him alone.

L.40. חלק וגו'] *Ibid.* 10.2.

L.42. להתגור] Tawrogi has another sentence.

L.43. ולהם] Tawrogi reads וכן, while other editions have והם, which make no sense.

V. THE MIDRASH

1. **Pesikta Rabbati**, Friedmann's edition, p. 131b. The Pesikta consists of homilies delivered on important Sabbaths and festivals. The homily from which this passage is excerpted seems to be for one of the Sabbaths preceding the Ninth of Ab.

L. 1. נטלתי] Instead of biblical נשאתי.

L. 2. לבושה] Prague edition has לבנשה, which Friedmann emends to לבושיה. שחורים] Some such word as בגדים is understood.

Ll. 7, 8. בא השליח... הים] So in Parma MS. The printed editions, all of which are based on one MS., omit this part through homoioteleuton.

L. 9. שני בא] So in Parma MS. Friedmann reads שניבא. Comp. Job 1.14-19.

L.13. אמללה וגו'] Jeremiah 15.9.

L.15. נטלתי] Here and in the following sentences the prophet speaks for God.

L.17. שחזרתי] Instead of biblical שַׁבְתִּי.

L.21. התנערי וגו'] Isaiah 52.2

L.23. בונה וגו'] Psalm 147.2.

2. This narrative is part of a Midrash especially devoted to this subject, entitled מדרש פטירת משה, which was added at the end of the Midrash on Deuteronomy.

L. 3. ששים רבוא] That is the number of Israel in the time of Moses. Comp. Numbers 1.46.

L. 9. ונתעטף] The Nithpael is of frequent occurrence in post-biblical Hebrew.

L.10. שם המפורש] Literally *the explicit name*, that is, God's real name, which is ineffable.

L.14. עצמו] Instead of biblical נפשו.

L.17. אין שלום וגו'] Isaiah 48.22.

L.19. בריות] For biblical בריאות. Comp. above, II, 1, l. 25.

L.20. באי העולם] That is, *mortals*. נשמתן] Printed editions read נשמתן.

L.22. מהול] In biblical Hebrew the root is מול.

L.32. וסכותי] Used intransitively, *I took shelter*, or reflexively, *I screened myself*. Some editions have וסוכתי.

L.39. אין... כאן] Printed editions have אין לך לומר כן, which makes no sense.

L.46. עיניו... הודו] The pronominal suffix of הודו and the first עיניו refers to Moses, while that of the second עיניו refers to Sammael.

L.48. בת קול] See above, IV, 1, l. 26.

L.50. לכה וגו'] Exodus 3.10.

L.54. מטפל] Piel, or Hithpael מְטַפֵּל (מִתְטַפֵּל).

L.60. השקף וגו'] Probably means *close thine eyelids, one upon the other*.

L.62. הַקֵּף] Literally *cause to surround*, that is, *cross*.

L.65. קצבתיך היותך] One of the pronominal suffixes is pleonastic.

L.67. נפשות] Some editions have נפש.

L.79. ותדבר] Numbers 12.1.
L.83. מי יקום וגו'] Psalm 94.16.
L.85. ולא קם וגו'] Deuteronomy 34.10.
L.86. אבד וגו'] Micah 7.2. וישר וגו'] *ibid.*
L.88. הושיעה וגו'] Psalm 12.2.
L.89. צדקת וגו] Deuteronomy 33.21.
L.90. ומשפטיו וגו'] *Ibid.*
L.91. יבוא וגו'] Isaiah 57.2.

VI. ELEAZAR BE-RABBI KALIR

1. This poem, which is found in the Ashkenazic ritual for the New Year, consists of fifteen stanzas, and is an acrostic bearing the author's name אלעזר בירבי קיליר. Each stanza has three short rhyming lines. The entire poem is divided into five groups, each having three stanzas. Eight lines in each group have one rhyme, while the last lines of all the groups rhyme in בָּה. The poet asks why the Jewish kingdom is cast down (stanza 1). A brief answer is given by the Holy Spirit (stanzas 2 and 3). The remaining stanzas are uttered by the Jewish people complaining of the evil done to it by its enemies, who as yet have not been punished for their wickedness.

L.2. לבל] The ל indicates the accusative case. Comp. 2 Samuel 3.30.
L. 3. מלוכה] That is, God's kingdom.
L. 4. זבולי] Literally *my habitation*, that is, the temple.
L. 6. ברכה] *The tender one*, that is the Jewish people.
L. 7. ערמה] Literally *a heap*, the allusion being to the temple. See Canticles 7.3. ערה] Best taken as a Kal from ערר (third person feminine singular); some vocalize it עָרָה.
L. 8. וסוד העריטה] Comp. Psalm 83.4.
L. 9. שחק רומה] This phrase is the same as שמים לרום (Proverbs 25.3).
L.13. ברק] *Heaven*; comp. Isaiah 40.22.

L.14. בכסא=]בכם; comp. Exodus 17.16.

L.15. ממלך] This word is used in a neuter, not in a masculine, sense.

2. This poem is found in the Ashkenazic ritual for the Ninth of Ab. It consists of eleven stanzas of five rhyming lines, except the last, which has four lines. The stanzas are in alphabetic order, two letters being disposed of in each stanza.

L. 2. ונם] Paitanic form for נאם *he spoke.*

L. 4. ובתקום בחרבות] Some editions have ובתיהם חרבות *their houses are laid waste.*

L. 5. זָכות] This vocalization is in accordance with the Syriac, but traditionally it is pronounced זְכות. See below XVIII, 2, l. 58. בארץ תלאובות] See Hosea 13.5.

L.10. וזכרתי וגו׳] Leviticus 26.45.

L.12. רהו] See Isaiah 44.8.

L.13. ולא נהו] The Kal is used here in the sense of the Nifal (see 1 Samuel 7.2). It may also be taken in its usual meaning: *they lamented not.*

L.14. ולא שהו] Literally *they tarried not.*

L.15. לוא הוא] Jeremiah 5.12.

L.16. אב המון] That is Abraham; comp. Genesis 17.5.

L.20. אל תירא וגו׳] Genesis 15.1.

Ll.23, 24. לחצב... נשברות] Comp. Jeremiah 2.13.

L.30. ואת בריתי וגו׳] Genesis 17.21.

L.34. מנשיה] Literally *from forgetfulness,* a metaphor for this world. Comp. Psalm 88.13.

L.36. בתלף] *Study,* to be derived from אלף *he learned.* It is possible that the paitanim took לתלפיות (Canticles 4.4) to mean *study, learning.* The reference is to Jacob.

L.41. פין] Paitanic form instead of biblical פצה *he opened* (his mouth), hence *spoke.* רועה נאמן] Refers to Moses.

L.42. ומרמן] Hofal participle of רמן, of which the noun

alone is found in the Bible.

L.45. כי לא אלמן] Jeremiah 51.5.

L.47. מתופפת] Comp. Nahum 2.8.

L.53. שלחתי] Comp. Isaiah 43.14, where it is שִׁלַּחְתִּי. The poet adapted this verse in accordance with the interpretation given in Megillah 29a.

VII. ELDAD HA-DANI

Epstein's edition, pp. 23, *seq.*

L. 5. על] This preposition is used rather loosely.

L. 6. רוטרנום] The name is given differently in the various versions of Eldad.

L.12. ואבריא] Used intransitively.

L.20. וישבתי... שנים] This clause is misplaced in all editions, being put after עובדי אש.

L.21. אצין] Various suggestions have been offered as to the identification of this place, none of which is conclusive. It may also be vocalized אַלְצִין—אַצִין, that is, China. This, however, hardly suits the narrative.

L.23. שרויים] *Dwelling*; a passive participle with an active meaning.

L.24. בהררי תהום] *In the coastal mountains.* This may also be identified with Arabic *Tihamah.*

L.25. לא-יטוש וגו'] Joshua 1.8.

L.37. בשכונתם] The pronominal suffix refers to Issachar.

L.40. אפניהם] Comp. Proverbs 25.11.

L.42. וכורתים הדרכים] Literally *they cut the ways*, which is an Arabic idiom for *robbing wayfarers.*

L.46. והסברא] *Argument, discussion.*

L.47. מדינת] This word is used here in the sense of *city* as in Arabic.

L.48. טעות] Literally *error*, a contemptuous designation of a false religion.

L.51. ינצח] Epstein's edition reads יוציא.

L.59. חרכם וגו'] Psalm 37.15.

L.65. ונקבצו] Epstein reads ונקבצו.

L.70. בן] Epstein's MS. has בן.

L.73. ללך] Epstein has למות ללך, and omits ואמרו. ראינו] The change of person may be due to the confusion of the different versions.

L.74. יוליכו] *They will destroy.* הלך *was destroyed* is an Arabism, but is probably found in the Bible; comp. Jeremiah 9.9; Psalm 125.5.

L.76. לא תספו] Exodus 14.13.

L.77. על עמלק או] Should probably be omitted.

L.79. כתוב בתורה] Comp. Deuteronomy 2.4,9,19.

L.84. ויקחו וגו'] The biblical idiom would require ותקח, taking רעדה as the subject.

L.91. ויהיו למס] The word פורעים is added to the biblical idiom (comp. Judges 1.33), and the expression is equivalent to לפורעי מס.

VIII. JOSIPPON

Part of Book IV, Chapter 20, Venice edition (1544), pp. 36a, *seq.*

L. 9. פינחס אבינו] Comp. Numbers 25.10-13.

L.12. נשאו] Piel with pronominal suffix.

L.13. אבינו] Mattathias belonged to the priestly family.

L.16. הַכָּלָה] Active participle masculine of כלה. Comp. above, II., 2, l. 6.

L.17. הַסָּפָה] Active participle feminine of סוף.

L.18. כי הם] Venice edition inserts גם before כי.

L.20. ושקר וגו'] Comp. Psalm 33.17.

L.29. ויקראהו] *Someone called him.* Other editions have ויקראוהו.

L.31. מכבי] Venice edition has מכבאי. This word, the writer thinks, denotes *strength*; the spelling מַכָּבִי (*hammerer*) would therefore be preferable.

L.34. מכחך] Mantua edition has מהונך, for which comp. Proverbs 3.9.

L.35. בלתי עצלה] בלא or בלי would accord better with the biblical idiom.

L.38. ולמשוח מלחמה] *Anointed to conduct war*. In Yoma 72b and Horayot 12a it refers to the priest who is anointed as chaplain of the army.

L.45. בכלות] Venice edition has בכלותו.

L.51. עליו] Suffix refers to the mountain.

L.53. הזרים] *Aliens*; it is possible that the original reading was הזדים (*the presumptuous*).

L.59. נפלאות] Venice edition reads נפלאותיו.

L.60. אל] Venice edition has את.

L.65. הַמְבַלִּים] Mantua edition reads המבהלים.

IX. SA'ADYA GAON B. JOSEPH

From a MS. in the library of the Dropsie College. It is headed מנן ומחיה לראם אלסתיכה אלסיוסי זצ"ל.

L. 3. ויחן ונו'] 2 Kings 13.23.

L. 5. בשמיעת] MS. has בהשמיעות.

L. 6. כעיני] Psalm 123.2.

L 7. בכתוב] Omitted in MS. through oversight. Ezekiel 39.25.

L. 9. וסניתי ונו'] Leviticus 26.9.

L.14. חסדך] MS. חסדיך; but see Psalm 36.6.

L.16. וכקצוי] MS. וכקצי. שבחך] This word is the last of recto of a leaf which is the middle of a fascicle. There is a possibility that an entire sheet (two leaves) has fallen out here, the transition from the last sentence to the following being abrupt. This assumption would also account for the lack of clearness in the next few lines.

L.19. אור הרוח] MS. has הר הרוח. Read probably רוח האור. Instead of יתם MS. has יתום.

L.22. מעמוד] MS. reads מעמיד.

L.26. למעלה וגו'] This may be joined to the preceding; but see below, l. 47.

L.27. תתאדר] The verbs and nouns are in the reverse order of the alphabet.

L.32. ברכרותיך] MS. בדיכרותיך.

L.34. כי תורה] MS. repeats twice.

L.35. יזרו] MS. has זורו.

L.38. תשב] MS. has תָּשׁוּב.

L.39. יזרכו] MS. has יזורכו. It is a reminiscence of Job 6.17, where it has a meaning unsuitable to this context. Read, perhaps, יָרֵכוּ. This verb in the sense of *flow* is found in Arabic as well as in the Misnah. The emendation יָזְרְמוּ also suggests itself.

L.41. תדשיא] MS. has תדשה.

L.43. בעדני] This is written over the line; the word מבני, as an alternative reading, is in the line.

L.44. ההדשים] MS. has התדשה.

L.48. ראל האביר וגו'] The adjectives are in alphabetic order, two adjectives for each letter. The MS. has ראל הנאמן האביר. It is obvious that הנאמי has been misplaced and belongs to l. 52, where the MS. has only one adjective for the letter נ.

L.50. החכם] Missing in MS.

L.51. הכליל] MS. has המכליל.

L.53. דהניא] Comp. Nahum 1.2. MS. has דהיא, which may also be a corruption of דהיה (*possessor*).

L.54. הארץ] The nouns are in alphabetic order.

L.55. כבים] Active participle Kal of כבה.

L.56. הולד] MS. reads הילד.

L.57. רעויה] MS. reads רעוייה, which is an abstract noun.

L.59. והם עומדים] MS. reads והוא עומד.

L.60. ושעני] MS. has ושעוי. Read, perhaps, נעץ for נבע. Comp. Zechariah 3.2.

L.61. הפנוע] MS. has הטפניע.

L.62. הקלל] Literally *the light one;* it probably means *the eloquent*, as may be judged from הסכת which signifies *was silenced.*

L.65. כל אשר ידע] MS. has כאשר הידוע.

L.67. העלמתו] MS. has העלמתה, and omits בני.

L.68. למי שהוא] MS. has למן הוא.

L.69. ואינו] MS. has ולא.

X. NATHAN HA-BABLI

Neubauer, *Medieval Jewish Chronicles*, vol. II, pp. 83, *seq.*

L. 1. למנות וגו'] The words ראש גלות have been inserted here for the sake of clearness. The text reads למנותו, as the noun has been mentioned in the preceding sentence.

L. 2. שני וגו'] *The two heads of the academies* of Sura and Pumbeditha. ישיבה literally means *a sitting*, hence *a school, an academy.*

L. 3. נטירא] This is the name of a famous family.

L. 4. וכיוצא בו] Literally *like that which goes with it*, hence *like it.*

L. 5. בו] Through this act.

L.17. מנדל] Used in the sense of pulpit or platform.

L.18. עליו] The pronominal suffix refers to מנדל.

L.20. כלום] Probably contracted of כל and מאום. It is, however, plausible to assume that it is an adverbial formation of כל with the addition of זם (comp. שִׁלְשֹׁם). It should, therefore, be vocalized כְּלוֹם or כֻּלּוֹם. It means *at all, altogether.*

L.23. וחזן הכנסת] Here the expression means *precentor*, but in the earlier literature it denotes *supervisor.*

L.24. בברוך שאמר] The opening words of a prayer.

L.25. ברוך הוא] The youths repeated these words which

are the continuation of the prayer. [מזמור... השבת That is Psalm 91. Perhaps we ought to read מזמור שיר ליום השבת, as in the Warsaw edition of *Yuhasin*, p. 135b.

L.27. [פסוקי דזמרא] That is, Psalms 145-150, read in the morning service.

L.28. [בנשמת] Name of a prayer.

L.29. [לקדשה] Name of a prayer.

L.31. [נאל ישראל] Concluding words of a prayer.

L.32. [בתפלה] That is, the Eighteen Benedictions. וכשעובר לפני התבה] When the precentor repeats the Eighteen Benedictions; literally *passing before the ark.*

L.33. [האל הקדוש] End of a prayer.

L.41. [ישיבתם] *Their sitting.*

L.44. [אחוז וגו׳] The expression is borrowed from Esther 1.6.

L.53. [נוהגים כבוד] *They show deference;* literally *deport themselves respectfully.*

L.54. [והתרגמן] This seems to be more accurate than תֻּרְגְּמָן.

L.59. [ברם וגו׳] This is the opening formula of an address on a legal matter.

L.61. [קדיש] The name of a prayer.

L.67. [משלחות וגו׳] He mentions all the cities which send contributions to the academy.

L.75. [ראשי כלות] The exact meaning of כלה is not known; it most likely denotes *an academy, university* (it may be vocalized כַּלָּה), and the ראשי כלות were accordingly instructors or heads of schools under the jurisdiction of the Geonim.

L.77. [המפטיר] Literally *he who concludes;* it is a technical term for the person who reads the lesson from the Prophets after the scriptural section.

L.79. [שלוחי צבור] *Representatives of the community*, that is, the precentors.

L.82. תפלת מוסף] The additional prayer.

XI JOSEPH B. ISAAC IBN ABITOR

The following four hymns are from a Genizah MS. in the library of the Dropsie College, and are probably the first of a series of fifteen based on the fifteen Songs of Ascent (Psalms 120-134). The first stanza of each hymn bears the author's name in acrostic, while the remaining stanzas are in alphabetic order, three letters being disposed of in each stanza. The fourth line is a verse, or part thereof, from the Psalm on which the poem is based. Each hymn begins with יום, and the letter that follows it indicates the numerical order of the hymn in the series. This letter is marked with ∴ over it. Numbers 2 and 3 are also found, with many corruptions, in *Mahzor Fas.*

1. L. 4. אל יי וגו'] This line is the direct object of הבינני (l. 3).

L. 7. נהה] *Cure*, or *free from guilt.* If in Hosea 5.13 this verb is intransitive, as in Syriac, we should vocalize נֵהֶה. גוה] Literally *something belonging to the back;* hence,in accordance with an Arabic expression (*Zahirah*) which the poet had in mind, this word means *something that is apparent*, or *known.* It is thus the antithesis of תעלומיה. These two words represent the well-known expression נגלות ונסתרות *known and unknown sins.*

L. 9. עוצית] This is an adjective from עוץ, that is, Edom (comp. Genesis 36.28), hence Rome, Israel's representative enemy. רומיה has a double meaning: *deceitful* and *Roman.*

L.10. קוממיה] Like biblical קוממיות.

L.11. תרומיה] *As an apportioned lot,* from תרומה.

L.13. מאר] MS. has ממאר.

L.14. בצרור] MS. adds החיים with dots over it to indicate that it is to be deleted.

L.18. ברגשת] *In the tumult*, or *multitude.*

L.21. הלום] Infinitive absolute.

L.23. עילום] Instead of עולם on account of the rhyme; comp. 2 Chronicles 33.7.

2. L. 5. אוי בת] *Mahzor Fas* reads אויבתי (*my enemy*). בלוי ארץ] *The ancients of the earth*, that is, Israel.

L. 6. במרץ] or בְּמֹרֶץ, with *firmness*, or *boldness*. The biblical verb מרץ was taken in that sense by medieval commentators, but modern philology proves that the correct meaning is *was sick*.

L. 9. מאמיריך] *They who extol Thee;* comp. Deuteronomy 26.17.

L.10. אל בטחונם וגו'] Literally *nought is their hope except in Thy words*.

L.11. זדון] The end of this word is not clear in the MS. לזולזל] MS. has לזללז. It is possible that the line should read ומלחשים לו ללז. *Mahzor Fas* has וזמבטיחים וגו'.

L.13. זדים] MS. has ורום.

L.14. אריאל] Originally this word signified *an altar*, but in the piyyutim it is applied to the temple, to Israel.

L.15. טופפים] On the analogy of הָשִׁיחַ (from נטח) the root טפף has been employed in the sense of *speak*.

L.23. שים] MS. has שית.

L.25. רגמת] *The multitude, throng;* comp. Psalm 68.28.

L.26. במעט מקדשיך] Literally *In Thy little Sanctuaries*, hence, synagogues, the symbols of the temple. Comp. Ezekiel 11.16, and Megillah 29a.

L.30. נשלם] For שָׁלֵם on account of the ryhme.

L.31. מבין] MS has מכון.

3. L. 1. וחלך] A new formation from חלכה (Psalm 10.8). The MS. is perfectly clear, and it is possible that הֶלֶךְ which is used in medieval Hebrew as a synonym of דַּל should be חֶלֶךְ. See also below, XV, l. 23.

L. 2. מחוז] MS. has מתח.

L. 5. מעותי] A new formation from עוה.

L. 6. תנחום] So *Mahzor Fas*; MS. has פתאם. להלוצת נעלים] That is, Israel, the allusion being to the custom of taking off the shoes on account of mourning; hence Israel who mourns for the destruction of the temple.

L. 9. מרבדיו] This word is to be compared with mishnic רַבָּד, and not with biblical מרבדים (Proverbs 7.16).

L.11. מפסנ] *The destroyer*; comp. Psalm 48.14, where this verb is doubtful.

L.15. טרודיך] *Thy exiles.* MS. has טורדיך.

Ll.17-19. These three lines are shorter than the rest, and may be corrpupt. They, however, make sense. Instead of כי מצוקם and לעריץ MS. has ומצוקם and עריץ. For the use of ל as the sign of the accusative,see above, VI, 1, l. 2. *Mahzor Fas* has longer lines, which, however, do not seem to be genuine in all respects.

L.21. רוני] As though the root were רָנָה.

Ll. 22, 23. These lines are corrupt in the MS.: נוהגי חמות אש אסובב סביביך מנינך אעליך ואשמע נדיביך. The allusion is to Exodus 13.21.

L.25. והרבי] MS has ורבי.

L.30. חטובך] *Thy unity.* This meaning is based on Hagigah 3a; comp. Zunz, *Literaturgeschichte der synagogalen Poesie*, p.631.

L.35. מצפה] *The expected one*, that is, the Messiah.

4. L. 1. במיחדי פעמים] *Among them that porclaim God's unity twice daily.*

L. 2. סוברי] The Kal is used in the sense of biblical Piel of שבר.

L. מיומים] *From the two exiles.* Comp. Hosea 6.2.

L.10. התשועה וגו׳] Comp. Isaiah 60.22.

L.15. ותענגו] It may also be vocalized וְתַעֲנֵנוּ *and yet Thou afflictest us.*

Ll.18, 19. עוץ, בוץ, יעוש] All these are names of tribes symbolizing Israel's enemies; comp. Genesis 22.21; 36.18. Observe the paronomasia.

L.22. אניקים] *Groaning.*

L.26. קוים] MS. has מקוים; but the acrostic demands קוים, for which comp. Isaiah 40.31.

XII. HAI B. SHERIRA GAON

Phillip's edition, lines 109-136. For reasons, which do not appear to be cogent, Hai's authorship of these maxims has been doubted. The metre is Wafir.

L. 2. בכבלך] Some editions read בחבלך.

L. 3. ושימה וגו׳] Comp. Psalm 45.14.

L. 4. בבוד... והדר] The construction (in one case construct state, and in the other absolute state with ל) is varied on account of the metre. For the same reason we have באישים instead of באנשים.

L. 5. לעזרה] Literally *for help*, that is, *though thou needest help*. On no account should one resort to partnership.

L. 8. ואל וגו׳] This paraphrases the famous Ben Sira admonition; Comp. Hagigah 13a.

L. 9. ומשוטה וגו׳] Comp. Baba Kamma 8.4.

L.10. בשבתם] *When they are in session.*

L.11. זנב לחכם] Comp. Pirke Abot 4.20.

L.12. והחכמה is subject, and the following three words are the complement; תבונה is the subject in the second hemistich. Philipp reads בחכמה תדרוך; but the reading of the other editions has been adopted.

L.13. בקנין] That is, *in a legal manner*, to avoid disputes. The idea is amplified in the following lines.

L.14. וכמאדך] *And for thy substance.* Some editions read וכמארך. Philipp adds here a line which is missing in the other editions.

L.15. וטוב וגו׳] Comp. Ecclesiastes 7.2.

L.16. וישנאתי... בך] *Uproot his enmity if thou hatest him not*; literally *if it* (hatred for him) *is not in thee.* Some editions read או for אם.

L.17. את מזורים] *With cures*, that is, *visit them with a cure.* Some editions have עת instead of את. אישים מרורים] *Embittered men.* Some editions read נואשים ומרים.

L.20. ותקרב] Philipp reads ותרכב, which is against the rhyme.

L.21. Men will be afraid of thee because of thy position with the king, but then thou, too, wilt be in constant fear.

L.22. סומך] Philipp reads אוחז.

L.23. וגיל ושמח] Philipp reads ותשמח, which is against the metre.

L.26. מלהתחנן] *Than that she should beseech the hand of a man in marriage*; some editions read מלהתחתן.

XIII. SAMUEL HA-NAGID

1. Ḥarkavy's edition, No. 15; Brody's edition, No. 36. It is an excellent specimen of the Fakhr (self-glorification) poems of the Arabs. The first four lines are general reflections, in the style of the Arabian poets. The metre is Wafir.

L. 5. וזמתם] *And their mind*, instead of מְזִמָּה.

L. 7. ואם] *Though* (an Arabism). קרועה ...ובת] An Arabic expression for sleeplessness. This, the poet thinks, should be a sufficient refutation of his friends' opinion about his leaving Cordova.

L.10. לבנה] *Moon.* In Arabic poetry the moon is a symbol of beauty and purity.

L.11. כנפיה] The pronominal suffix refers to the moon.

L.13. עוברי] So Harkavy. Brody reads עברי. וכמוני] This word without איש is an Arabism.

L.15. שוחה קלועה] *A boat with sails.* קלועה is a passive participle derived from קלעים *sails* (comp. mishnic קלעי הספינה, and below, XVIII, 2, l. 27). It may also mean *tossed.* שוחה obviously means *boat* here. It should perhaps, be vocalized שׂוֹחָה *swimming.* It is also possible that we ought to read שׂוֹבָה which this poet uses for *boat* (see below, 2, l. 32.).

L.16. שיאה] Like biblical שִׁיא (comp. Job 20.6).

L.18. *I shall acquire devoted friends, and I, too, shall be devoted to my friends.* For the expression רצע אזן see Exodus 21.6.

L.23. פרועה] Comp. Job 33.24.

2. Harkavy's edition, No. 23; Brody's edition, No. 39. The metre in Wafir.

L. 2. תרומה] *Rising, ascent.*

L1.3,4. The poet contrasts his soul with that of his enemies: "In my soul are all things that offer help and consolation to every stricken soul; but confusion reigns in the souls of them that came to gloat over me in the day of my discomfiture." יבוא בעזרה] An Arabism for יביא עזרה.

L.10. Certain types of sinners are enumerated. Comp. 1 Samuel 2.22,34; Numbers 25.6,14; Genesis 38.9,10.

L.11. Some lines are missing after this. Then follows a graphic description of the sea monster.

L.19. כמו צור] *Like a rock.* Harkavy and Brody vocalize צוּר. The poet undoubtedly had Ezekiel 27.32 in mind, but with an entirely different application. The difficult word כרומה means here something like *projecting.* The poet probably connected it with Arabic *kadama* (כרם).

L.21. שרמה] The poet takes this word to mean *a tree.* Perhaps he wrote כְּשִׁקְמָה *like a sycomore-tree.*

L.24. כאשימא] See 2 Kings 17.30.

L.28. מעותי] See above, XI, 3, l. 5.

L.29. כחיל ונו'] The allusion is to Exodus 15.4.

L.32. קרומה ...שוכה] *A beam daubed all around with pitch,* that is, *a boat.*

L.35. מן ידי] A manuscript is recorded which quotes מִיָּדִי. קרחה] Probably means *a monster*; comp. Arabic *Karihun* (קארח) "lion", or "camel."

L.39. נסכה] *Made her rule.*

L.41. תחיטה] *End, conclusion.*

L.42. השבועה] *The heptad* mentioned in Daniel 9.24-27.

L.45. עלומה] *Traditional law*; literally *hidden*, which is a translation of Arabic *ghaibun*.

XIV. SOLOMON B. JUDAH IBN GEBIROL

1. Dukes' edition, No. 1. The poet complains of his uncongenial surroundings. He is misunderstood by his neighbors, because he strives to attain to knowledge. The metre is Mujtathth.

L. 2. לבבי] Dukes reads לבי. יאוני] *And my anguish.*

L.11. יחשב ונו'] That is, they are ignorant; comp. Jonah 4.11.

L.13. ועני] Dukes reads אני, which is against the metre; comp. Psalm 25.16.

L.15. אמוג] So in Genizah fragments. Dukes has לטבוך.

L.17. כלאו] *They prevent, intervene.* Emended from כאלי which is against the metre.

L.18. יעני] *Of ostriches*; used as an adjective.

L.19. תחכמוני] *Wisdom.* That is, he considers himself wise. Comp. 2 Samuel 23.8.

L.20. ויניא] *Smooths*; comp. Psalm 141.5.

L.22. נמאסו ונו'] Comp. Job 30.1.

L.23. לא יאדימו ונו'] That is, they never blush.

L.25. בישאת ונו'] When he composes his poems, they chide him.

L.26. רבר... ונשמע] Dukes reads דברו... ואשמע. They advise him to write in an intelligible tongue, for Hebrew is the language of the Ashkelonites.

L.28. אזנהם] Instead of אזניהם given by Dukes, which is against the metre. For הם with the singular comp. חֶלְבָּהֶן (Leviticus 8.16).

L.29. צואריהם] Dukes reads צוארכם.

L.31. ברכם ונו'] Emended from Dukes' זברום עם which gives no sense and is against the metre. A fragment has בישם ענן קנמוני. ♦

L.32. כי] Missing in Dukes.

L.33. וישימון] Instead of Dukes' וישימו which is against the metre.

L.35. וחטישי שני] Dukes reads וחטישי ושני.

L.37. בה] So in Genizah fragment, but missing in Dukes.

L.38a. בעיני] So in Genizah fragment; Dukes reads באוני.

L.39. תדבק לחכי] Dukes reads ירד לחכם.

L.40. עם] So in Genizah fragment, instead of אם of Dukes.

L.42. לי, פה] Missing in Dukes.

L.43. עלי] Instead of Dukes' על.

L.44. וערנה] Dukes reads ועוד which is against the metre; Edelman has אני עוד.

L.46. מרני] *My master*. Dukes reads מרוני, and Genizah fragment מכוני.

L.47. ישונו, אסונו] The pronominal suffixes refer to בישרי: his own aims and aspirations differ from those of his flesh. Dukes reads אסוני ,ישוני.

L.49. וקב וגו'] Literally *at the heel of my leanness comes my nourishment*; that is, the soul gains through the renunciation of the pleasures of the flesh.

L.50. מצות] Dukes reads במצות.

L.52. והיא] Refers to תבונה.

2. Dukes' edition, No. 7. The poet declares that, in spite of all obstacles and discouragement, he will seek wisdom and strive to make himself as perfect as possible. The metre is Kamil (c). See also Senior Sachs in *Ha-Tchiyyah*, vol. II.

L. 3. והעת וגו'] *Now the soul is like a wheel*; העת is used in the same sense as עקב and is not the subject of the sentence.

L. 4. רעיונה, כחם] Dukes reads רעיונך, בה.

L. 5. עיש ,עיש ,יאשן ,תדוך] Emended from Dukes' עש ,תדור.

which is obviously corrupt. The words in quotation marks are addressed to the poet by his soul.

L. 7. נפשי וגו'] His soul is to be comforted for harboring such thoughts.

L. 8. תצמא] So Geiger, instead of תמצא.

L.10. עלי] Instead of Dukes' לי, which is against the metre.

L.11. בעינה] Dukes reads בעיני.

L.12. אשוב] Instead of Dukes' אשנה.

L.13. על על] One על is missing in Dukes, but has to be supplied on account of the sense and the metre. For the construction comp. Hosea 11.4.

L.14. עשות, אדמה] Dukes reads לעשות, האדמה.

L.15. מהם] Is comparative, *than they.*

L.16. ואמוניה] *And its* (wisdom's) *votaries.*

L.17. בם] Refers to ואמוניה.

L.19. מכלות] Instead of Dukes' מכלות. *Some there are who allied themselves to light, but they begot folly, for they were not the sun's sons-in-law.*

L.22. מלבכם, אפתח] Emended from Dukes' פי לבבכם, פותח.

L.24. אותי] Instead of Dukes' אותו.

L.26. איך וגו'] *How can ye ask me to part with wisdom?*

L.27. יעלו] Dukes reads יעלו.

3. This is the first part of the beautiful composition in rhymed prose. It has been incorporated in the Sephardic ritual for the eve of the Day of Atonement. The biblical verses are introduced with wonderfully artistic skill.

L. 7. המה וגו'] Comp. Psalm 102.27.

L. 8. כי עצמת וגו'] Comp. Genesis 26.16.

L.12. שכל] So *Mahzor Romaniya*; other editions read שבח. It is probable that the original reading was חֶשֶׁב (*thought*).

L.14. מְצַל] *From the shadow* (see next line). Some vocalize מְצָל מֵאורו. הויה] Instead of הווה of the printed

editions on account of the rhyme. אשר וגו'] Comp. Lamentations 4.20.

L.17. ותרא וגו'] Comp. Exodus 2.2.

L.19. כי לא וגו'] Comp. *ibid.* 16.15.

L.21. לא ישינך] *It cannot be conceived of Thee*, or *it does not apply to Thee.*

L.23. אמרתי וגו'] Comp. Psalm 39.2.

Ll.24,25. ואילו וגו'] Comp. Ecclesiastes 4.10. האחר refers here to God.

L.26. נמצא] Used in the philosophic sense: *Thou art existent.*

Ll.29,30. עמוק וגו'] Ecclesiastes 7.24.

L.34. ואכל] Comp. Genesis 3.22.

L.36. מרכבה] *Composition.*

L.37. ומרומם] Comp. Nehemia 9.5.

L.42. המה וגו'] Comp. Genesis 6.4.

L.45. בהר וגו'] Comp. *ibid* 22.14.

Ll.46,47. אפס וגו'] Comp. Numbers 23.13.

L.48. עדיך] *Thy witnesses.* Some editions have עבדיך.

L.52. המלך] That is, God.

Ll.58,59. הכל הולך וגו'] Comp. Ecclesiastes 3.20.

L.60. וזבחכמתך] *Compared with Thy wisdom.* Some editions read וחכמתך; it would thus be object of מדעת.

Ll.69,70. על שפת וגו'] Comp. Exodus 36.17. The words הבריאה החיצונה are explanatory.

XV. BAHYA B. JOSEPH IBN PAKUDAH

This beautiful prose poem has been frequently printed in some Hebrew prayer-books as well as at the end or beginning of *Hobot ha-Lebabot.*

L. 1. Comp. Psalm 103.1.

L. 2. וחין] From the root חין, parallel to חנן. Comp. Job 41.4.

L. 6. תנורי ...וגורי] The first גור means *fear*, the second *dwell.*

L.13. ימאסו וגו'] Comp. Psalm 58.8.

L.19. שרופה וגו׳] Comp. *ibid*, 80.17. Some editions repeat באש.

L.23. והלך] This word in the Bible is not quite synonymous with דַּל. It is possible that the word intended in this and similar cases is חֶלֶה. See above, XI, 3, l. 1.

L.24. בעודו] *While he is alive.*

L.26. טמון וגו׳] Comp. Job 18.10. חבלו here means *his lot.*

L.27. תאות] *Is fitting*; imperfect Kal of אות.

L.29. כי העשק וגו׳] Comp. Ecclesiastes 7.7.

L.36. החיים] Although it is a plural form, the poet, probably under Arabic influence, regards it as singular.

L.38. מחביר] *Joins.* The Hifil is used instead of the biblical Piel, which the medieval writers employ in the sense of *compose.*

L.41. תרצי] Comp. Job 14.6. בו] Refers to עבורתך.

L.42. טוב... רע] Refers to עבודתך.

L.56. ממסגר] *From the enclosure.* לתוכחת] *To correction.*

L.59. וספר... חתום] The predicate of וספר is חתום (*closed*), and אשר... אדם is an adjectival clause qualifying וספר. The entire sentence is to be taken parenthetically.

L.60. וערוך] Refers again to העולם.

Ll.61–63. האומרים וגו׳] Comp. Job 21.14,15.

Ll.66–69. סוף וגו׳] Ecclesiastes 12.13,14.

L.69. ביד וגו׳] Job 37.7.

L.70. אין חשך וגו׳] Comp. *ibid* 34.22.

L.75. כי טוב וגו׳] Comp. Psalm 147.1.

XVI. AHIMAAZ B. PALTIEL

Sefer Yuhasin, Neubauer, *Medieval Jewish Chronicles*, vol. II, pp. 123, *seq.* It is in rhymed prose.

L. 1. נעימים] On account of the rhyme, instead of נעימות.

L. 3. חסנו] Literally *he fortified him.*

L. 6. למלכם] That is, God. מרומטים] MS. has מרומים, which may also be emended to מרימים.

L. 7. מעצמים] Literally *they strengthen*; the sense of *magnify* is probably due to Arabic influence. מכתימים] Denominative verb of כתם *fine gold*, and denotes *make of fine gold.*

L. 9. בעגומים] *With sorrow, grief.* והשמד] *Persecution*, especially on account of religion.

L.10. אדמים] Plural of אדמה.

L.11. למשיב וגו'] That is, God. Comp. Isaiah 44.25.

L.12. להשמים] Instead of biblical לְהָשֵׁם.

L.13. להאביל] *To bring to nought*; we ought to read, perhaps, להחביל. להעמים] *To confound, render obscure.*

L.15. מסריות] *From filth.* וממים הזוהמים] *From foul waters*, that is, baptism. For the omission of the definite article in וממים, comp. חסידים הראשונים. הזוהמים] should perhaps be הזוהומים.

L.16. מהסנרת] MS. has מהסנרת. וממים] This seems to be the most likely vocalization.

L.19. ומגחלי רתמים] That is, from being burned at the stake. It may also refer to the punishment in the future world.

L.20. והומים] If not for the rhyme, the word והוגים would have been preferred.

L.21. ישנים וקרומים] MS. has ישינים וקרמונים which is against the rhyme; ישינים *the sleepy* is unlikely next to קרומים.

L.22. והשלים] *He yielded up*; used in about the same sense as Arabic *aslama.* יחידתו] *His soul*; comp. Psalm 22.21. The subject is Shephatiah.

Ll.23-24. כום הראשונים] That is, *death*, which, on account of the serpent, was decreed against all.

L.25. הגון בהנונה] *A worthy man in a worthy congregation.* MS. has בהגובה.

L.26. מטוי] As though from מטה, while it is really from מוט. It is possible that מטוי and נטוי have changed places.

L.29. אלהינו]MS. has אלינו, which is probably an abbreviation.

L.32. ודינו... הצדיק] *He justified his verdict against himself.*

L.37. בסילי] Basil I, known as the Macedonian (died 886). החובר] *The sorcerer*, or *apostate*.

Ll.40-45. מבעת ...וכתבו] The sentences enclosed in brackets are parenthetical remarks of the writer which interrupt Rabbi Shephatiah's speech.

L.44. בכתב פתגם] *In an explicit letter*, though the literal meaning of פתגם in Aramaic (*word*, *command*) is not quite suitable here.

L.45. המלך מת מבעת] *Bringing the terrible news that the king died.* המלך מת is to be regarded as direct speech introduced by מבעת.

L.46. מזה... ומהבא] *From this world. . . and the next.*

L.47. בני בחוני] *Children of my trial.* Comp. Isaiah 23.13. It may also be vocalized בְּחוּנַי.

L.49. וגור אריה] That is, Judah; comp. Genesis 49.9.

XVII. MOSES B. JACOB IBN EZRA

1. Brody, in Steinschneider's *Festschrift*, p.43 (Hebrew part). The metre is Kamil (c).

L. 1. וסות] Comp. Genesis 49.11.

L. 3. התאחדי וגו'] Comp. Ezekiel 21.21.

L. 4. וחשף שבל] Comp. Isaiah 47.2. וחשף is here infinitive.

Ll.5,6. גואל וגו'] Brody has גם גואל יהי לעד ולא יובל, which makes no sense. He admits that he is not sure whether he read the MS. correctly.

L. 7. ספר וגו'] Brody has ספרי כתבי וגו' which is undoubtedly corrupt; but he offers no suggestion. Comp. Deuteronomy 24.1.

L.16. שבר] Comp. Isaiah 30.14. The infinitive שְׁבֹר instead of the noun שֶׁבֶר is used here on account of the metre.

Ll.17,18. ואיך וגו'] To be construed as though ואיך תקראי עוד לפיל חבל בנעימים.

Ll.19,20. בית האסור] This may be the complement of חלדי, or it may stand independently. The suffix of

אחריו refers to his brother. רַחַב may be construct state, depending on חלדי; but it may also be construed independently. Brody emends it to רָחָב.

L.23. למפקדו] *Through missing him.*

L.30. הבי] *Verily*; comp. Genesis 27.36.

2. *Ibid.*, p. 44. The metre is Kamil (b).

L. 2. ועב וגו'] Comp. Job 37.11. The ב of ברי is a preposition, and רי probably means *sight* (=ראי).

Ll.3,4. בו... יניף] May refer to ועב, or to אסיר. For the use of יניף comp. Psalm 68.10.

L. 8. The subject of ישתק is שאון, and of יצריח is אסיר.

L. 9. אדם] Refers to Castile, Edom representing Christian countries.

L.12. נשר וגו'] Comp. Micah 1.16.

L.16. ירפה וגו'] Comp. Job 12.21.

L.21. בשור וגו'] Comp. Deuteronomy 32.36.

L.23. עלה] Refers to השר.

L.24. השניח] Refers to אסיר. Throughout the following lines the poet refers to himself (אסיר) and to his benefactor in the third person.

L.28. הבטיח] *Made secure.*

L.34. ביראתו וגו'] Comp. Isaiah 11.3.

L.37. ורק] Is used in the general sense of fluid, and is the subject of הדיח, for which comp. Isaiah 4.4.

L.41. הם] Refers to שתיליה.

L.49. עליהם] The pronominal suffix refers to שואליו.

L.50. אותו וגו'] *He hardens his heart like flint against his wealth*, that is, he spends it freely.

L.62. משליח] The subject is הזמן.

L.68. משיח] Passive participle; comp. 2 Samuel 1.21.

Ll.69,70. *The poem is a necklace, a word of* (literally *and*) *glory on his checker work of gold, a speech on his variegated chain.*

L.70. ואל] Brody reads ואיך.

3. Brody and Albrecht, *Sha'ar ha-Shir*, No. 59. The metre is Wafir.

L.12. וישבו] *They became* (an Arabism).

Ll.13,14. ומקיר וגו'] Comp. Habakkuk 2.11.

L.27. וכרים] *And swift runners.* Comp. 2 Kings 11.4.

L.29. ואם] *As though.*

L.37. מעליהם] *Than those which are upon them*, that is, than their deeds.

L.41. The poet compares the bride and bridegroom to the constellations.

L.43. ואם אינם] And if they are not Orion and Pleiades.

L.50. להנחות] The printed edition reads ההנחות.

L.53, 54. Comp. Esther 1.8.

L.68. ואם סותרים] *Though they* (the snake-like locks) *hide.* The Hifil is used in the Bible.

L.69. ורמונים] *And breasts*; literally *pomegranates* (due to Arabic influence).

L.72. אותם] Refers to ורמונים. ויעושים] *And press*; comp. Ezekiel 23.21.

L.77. לבבו] The pronominal suffix refers to דוד, upon which שיר is dependent.

L.79. מעיל כבוד] Refers to שיר.

L.85. למען] *Because.*

XVIII. JUDAH B. SAMUEL HA-LEVI.

1. Harkavy's edition, vol. I, p. 19; Brody's edition, vol. II, p. 155. The metre is Basit.

L. 5. תאוה] Some editions have תקוה, which is probably a correction in accordance with Zechariah 9.12.

L. 6. לרדתם] The pronominal suffix refers to *tears*, and is subjective genetive: *that they should fall.*

L.10. מנעי] *The meeting-places.*

L.17. ואיך] Some editions and MSS. read ואם, *though*, which is an Arabism.

L.22. לבתרי, בתריך] The first means *pieces*, the second refers to the mountains of Bether (Canticles 2.17).

Ll. 23, 24. וארצה וגו'] Comp. Psalm 102.15.

L.28. ואשתומטה] *I would gaze with rapture.* Comp. Isaiah 63.5, where it is parallel to ואביט.

Ll. 29, 30. שני וגו'] That is, Moses and Aaron. Comp. Numbers 20.22-29; Deuteronomy 32.48-52.

L.37. זמן] *Time*, that is Fortune.

L.47. תקשרי] *Thou combinest.*

L.48. חבריך] *Thy companions*, that is, thy scholars.

L.50. שומטותך] In the Bible only the plural שומטות occurs.

L.58. הבלם] *Their vanity*, referring to their witchcraft and oracles.

L.61. בליל] *The crown* (in its Aramaic sense). A play on Isaiah 2.18.

2. Harkavy's edition, vol. I, p. 28; Brody's edition, vol. II, p. 160. The metre is Wafir.

L. 1. נערות] *Childhood's folly* (an Arabism). אחר המשים] *After fifty years of age.*

L. 2. חמושים] *Equipped*; that is, ready.

L. 6. אחד] That is, God.

L. 9. ולא] Some editions read הלא.

L.12. הרגשים] *The senses*; in philosophy the term חושים is employed.

L.16. ואל הלך וגו'] A play on Numbers 24.1.

L.21. כבלהים] *Worn out like rags*; comp. Jeremiah 38.11.

L.27. וימוטו] Some editions have וימוסו. קלעים] *Sails* (under Arabic influence; but comp. Tosefta Baba Kamma 8.17.)

L.40. בתחתים וגו'] *The lower, middle, and upper chambers are all alike*, that is, they are indistinguishable.

L.41. The first הבלים means *ropes*, the second *pain.*

L.43. ורוח] To be construed as ורוח חובליהם הבלה. The pronominal suffix refers to נשים ואנשים.

L.47. לקש] Some editions read לקוץ.

L.50. וברזל ואבנים] Emended from וברזלי אבנים. Some editions read וברזלי ארנים.

L.55. למשביח] That is, God.

L.56. שינרשו וגו'] Comp. Isaiah 57.20.

L.57. זנות] So Amram fragment (comp. also Harkavy's note, p. 176). All editions read זבות. *Thou rememberest the iniquity of the wicked hearts*; that is, thou confessest thy iniquity.

L.60. שיר וגו'] *The song of the dance of the Mahlites and Mushites* (Levitical families; comp. Exodus 6.19).

L.63. גלים] Some editions have ימים.

L.68. וכתכלת] That is, the Cushite is clad in blue. Some editions have וכתכלת.

L.73. עדיים] *Ornaments.* This was misread in all editions as עֲדֵי יָם which makes no sense.

L.74. עֲלֵי] So Amram fragment. All editions have עֲדֵי. מטהרים לטושים] May refer to פני מים ושמים or to עדיים.

3. Harkavy's edition, vol. I, p. 158; Brody's edition, vol. I, p. 214. It is written in rhymed prose, and is an excellent specimen of the rhetorical and florid style in which the Arabs and their Jewish imitators delighted.

L. 6. ולאבן שתיה] Comp. Yoma 5.2.

L.11. והוטל וגו'] *My pen* (מכתבי) *was cast between the hands of* (or, *before*, as in Arabic) *my thought.*

L.23. מרתים] That is, Babylon; comp. Jeremiah 50.21.

L.25. אברך] Comp. Genesis 41.43, which has been explained as meaning *bend the knee.* נתן] Used here in a double sense: *Nathan* and *gave.*

L.27. מכלם] Probably, *than all titles*; comp. נדול מרבן שמו (*Aruk*, s. v. אבי).

Ll.31,32. הכרתי והפלתי] Comp. 2 Samuel 8.18, and Berakot 4a.

L.32. נתן] Comp. above, l. 25.

L.35. ארנין] *His thresholds.* Some editions read ארונין; but comp. below, l. 62. והוא לוי וגו'] An adaptation of Judges 17.7.

Ll.47,48. עם הזקנה] *At thine old age*, or *despite* (עם being used so under Arabic influence) *thine old age.*

L.52. The first מגורי means *fear*, the second *sojournings.*

L.53. והטלון] That is, the grave.

L.56. עם...ויבולתי] Editions have ועם... יבולתי which is against the biblical idiom. ובדל וגו'] Comp. Amos 3.12.

XIX. ABRAHAM B. MEIR IBN EZRA

1. Egers' edition, p. 50 (No. 127). This poem is complicated in its structure. It consists of seven stanzas, and the initial letters of stanzas 1, 2, 4, 6 form the author's name אברם. The metre is the shorter Ramal. Stanzas 1, 3, 5, and 7 have two lines each, while the remaining stanzas consist of three lines. There are three separate rhymes in the two-line stanzas, which are repeated throughout; but the three-line stanzas have only two alternate ryhmes.

L. 1. לְשַׁמַּע] The metre demands this vocalization, though grammatically it should be לְשֵׁמַע. Comp. Job 42.5.

L. 4. אלמנות] Comp. 2 Samuel 20.3.

L. 6. מנאל] Piel; comp. Malachi 1.7. Egers reads מנואל which is against the rhyme. ולי] MS. has ולא.

L. 7. וַאֲנִי] The metre demands this vocalization or וְאָנִי. Comp. וַאדָנִי.

L.11. אריאל] See above, XI, 3, l. 15.

L.13. מחזות] *From visions.* For the form חָזוּת comp. 2 Chronicles 9.29.

L.17. בעבור וגו'] Comp. Jeremiah 2.2.

2. Egers' edition, p. 147. It consists of twenty lines without rhyme or metre. The double acrostic reads אברהם מעזרה.

L. 4. יחיה] The pronominal suffix refers to נופתי. מנפשו] Life and the soul are considered identical here.

L. 6. מעצמי] The construction of קרוב with מ is due to Arabic influence.

L. 9. יצור] This is preferable to traditional vocalization יָצוּר which is due to wrong analogy with יָקוּם.

L.16. ולעפה] Comp. Psalm 119. 53. The poet connected it with זעף. ממנו] The pronominal suffix refers to זרון.

3. Egers' edition, pp. 139, *seq.*; Rosin's edition, vol. I, pp. 168, *seq.* This is the first part of this composition, which is in rhymed prose. The poet meets Hai b. Mekiz (the Living, Son of the Wakeful), who urges him to leave his companions and to seek wisdom. It is an imitation of a treatise by the Arabian philosopher-poet Ibn Sina. Numerous phrases from Proverbs have been borrowed in this composiion.

L. 6. ותתיחד יחידתי] *And my soul may be in solitude*; that is, for the purpose of contemplation. For יחידתי see above, XVI, l. 22.

L. 7. והנה] Rosin reads ואראּ.

L. 8. לאל] Rosin inserts יתעלה.

Ll.9,10. בעיני היונים] Rosin reads כיונים.

L.13. ישנה] Rosin inserts והחכמה תמיד תהגה. בן מי] Egers reads בני מי.

L.15. מרגלים] An artificial plural form of מרגלית for the sake of the rhyme.

L.21. ואהיה וגו'] Comp. Proverbs 8.30. בבעל המון] Comp. Canticles 8.11. There is a play on the word המון which means *multitude*.

L.29. כי אם] Egers reads אלא. מרידים] Hifil of נדד *cause to wander*. Rosin reads מורדים which disturbs the paronomasia.

Ll.34,35. האחר... הולך] That is, Imagination.

L.35. אשר מימינך וגו'] That is, Emotions, Passions, and Moods.

L.38. ויאוטה] *And is foolish.*

L.39. דמיונו וגו'] Psalm 17.12.

L.40. ואשר משמאלך וגו'] That is, Lust and Appetite.

L.42. לא תסור] Rosin has לא תסיר מעליו. Comp. Proverbs 27.22.

L.43. מהבהב] *Of gifts* (comp. Hosea 8.13) from יהב. Rosin reads מהב הב. ואשר בתוכם] That is, the man who allows himself to be governed by Imagination, Passion, and Lust.

L.47. תשק] *Thou followest closely.* Comp. Genesis 41.40.

L.54. והבנע וגו'] That is, play off one against the other.

L.56. כי יחנן וגו'] Comp. proverbs 26.25.

L.59. בְּחֵקֶךָ] *In thy bosom.*

L.64. הַסָּר] *He who departs.*

L.65. ועולב יחידתו] *And harms his soul.*

Ll.70,71. וכנפיך נשברים] For כנף as masculine, comp. Ezekiel 7.2. But here it is used so on account of the rhyme.

L.72. מי יתן] Comp. Psalm 55.7.

L.74. וְשִׂבְרִי] *And my hope.*

L.78. וָאָהֵל] *Causes to shine.*

L.81. עין תביע] *A murmuring spring.* Comp. Psalm 19.3. Rosin takes it to mean *gushes forth*; but for this the Kal should be employed.

L.82. מרפאים] Egers and Rosin read מרפים.

L.89. וחליים וגו'] Comp. Deuteronomy 28.59.

L.90. שתיתי] Rosin inserts באשר, making this clause to be temporal and joining it with what follows.

XX. ABRAHAM IBN DAUD

Neubauer, *Medieval Jewish Chronicles*, vol. I, pp. 67, *seq.*

L. 1. ראש ישיבה] See above, X, l. 2.

L. 2. וגאונים] *And heads of academies.* גאון is an ab-

breviation of the expression ראש ישיבת גאון יעקב *head of the academy of the glory of Jacob.* לבן] So traditionally; probably לְבָן.

L. 3. חקם] Literally *their apportioned lot.*

L. 4. המערב] *The Maghrib.*

L. 8. לספר] *The coast.* Other editions have לספרד.

L.11. הכנסת כלה] In the Mishnah this expression means *leading a bride to the canopy*; but here it seems to denote *income of the academy.* For this meaning of כלה see above, X, l. 75.

L.13. רבנו חננאל] A famous commentator on the Talmud. All these three scholars are well known.

L.19. אמר וגו'] Psalm 68.23.

L.22. טבם] Literally *their essence, nature.* Traditionally pronounced טִיבָם; but Syriac points to טֶבָם.

L.26. מדינות] *Cities*; comp. above, VII, l. 47.

L.29. וכמדמין וגו'] The people of Cordova thought that the captives were ignorant men.

L.31. בית הכנסת... המדרש] Other editions have כנסת המדרש.

L.32. ונרול] The ו is probably to be deleted.

Ll.34,45. עושין מדרש] *Arranged discussions.*

L.36. על כל הזאה וגו'] Rabbi Nathan in expounding the service of the Day of Atonement, which is described in tractate Yoma, declared that for every sprinkling the high priest performed an ablution; but Rabbi Moses interrupted him with the remark that there would be too many ablutions. For there were seven sprinklings (Yoma 55a) and only five ablutions (*ibid.* 30a; comp. also 8a).

L.44. פסיקתם] *Their apportioned lesson.*

L.46. ומרי] *And my master*; it is an Aramaic word.

L.48. פסיקה] *An allowance.*

L.54. הישיבות] That is, the Babylonian academies.

Ll.55,56. ד' אלפים תש"נ] 4750 *anno mundi*, that is, 990 C.E.

Ll.61,62. ר' יוסף וגו'] See above, XI.

XXI. BENJAMIN OF TUDELA

Asher, *The Itinerary of Rabbi Benjamin of Tudela*, pp. 34, *seq.*; M. Adler's edition, pp. כ"נ, *seq.*

L. 2. תחת] The use of this proposition is due to Arabic influence.

L. 5. שלא וגו'] This clause expresses the stipulation.

L. 7. המדינה] *The city*. See above, VII, l. 47.

L.10. בנין] So Asher; Adler reads מקום.

L.11. ויוצאים] *Go forth for military exercises*, as in l. 15.

L.17. שיעברו] So Adler; Asher reads ויעמדו.

L.18. שפולקרי] *Sepulchre*; so Asher; Adler reads שיפורקי.

L.19. אותו האיש] Literally *that man*, an allusion to Christ.

L.21. נושפט] A corruption of יהושפט.

L.22. טינפולי דומיני] A corruption of *Templum Domini*.

L.23. עמר] The second Caliph after Muhammed.

L.25. כתל מערבי] *The Western Wall*; it is also known as the Wailing Wall.

L.29. ארות סוסים] Comp. 1Kings 5.6.

L.34. מדבר העמים] Comp. Ezekiel 20.35; Joel 4.2. מצבת וגו'] Comp. 2 Samuel 18.18.

L.40. לנציב מלח] Comp. Genesis 19.26.

L.44. לערלים] Asher reads לנוצרים *Christians*.

L.47. תאריך] An Arabic loan-word meaning *date*. בני אדם] *Children of Edom*, that is, Christians. מן] In the sense of *some*. מהם] In apposition to מן האבנים of the following line.

L.51. מן] *Part of*; see above, l. 47. Asher reads כתל אחד מהבמה.

L.52. הקדומות] So Asher; Adler has הקדמות. For the omission of the definite article in מחומות, comp. 1 Kings 7.8.

L.54. מוציאין] So Asher; Adler inserts והיו before this word.

L.55. אהובים] So Adler; Asher has אוהבים.

L.58. מה יש לך] Literally *what hast thou?* that is, what complaint hast thou against us?

L.63. שיש] So Asher; Adler reads שש.

L.75. זה] For the use of זה before a plural see Exodus 6.26. Asher has בי.

L.77. בשביל] Used loosely instead of ל.

XXII. THE BOOK OF YASHAR

Sefer ha-Yashar on Exodus, Venice edition, pp. 135a, *seq.*

L. 8. יחד] Omitted in Prague edition.

L.12. בעד] *On account of*; used rather loosely.

L.21. עברו וגו׳] Comp. the expression ויעבירו קול (Exodus 36.6; below, l. 27).

L.25. אותם] Refers to אפרוחים.

L.34. בערב] *In the evening.* This word is not quite suitable, and yet it cannot be read בָּעֲרָב *in the desert.*

L.42. הנחשים] One side of the besieged city was rendered inaccessible on account of the snakes.

L.48. וישביתו] Literally *caused them to cease*, that is, destroyed them.

L.52. מעם המצור] This phrase usually denotes the besieged people; here, however, the besiegers are meant.

L.63. הפנה] Venice edition has פנה; but see below, l. 69.

L.64. לא תקח וגו׳] Comp. Genesis 24.3. The verse is not quoted verbatim.

L.66. לא תקח וגו׳] Comp. *ibid.* 28.1. The verse is amplified. See also *ibid.* 9.26, 27.

XXIII. JUDAH B. SAUL IBN TIBBON

Translation of Judah ha-Levi's *Book of the Khazarite*, part II, 45-50. Hirschfeld's edition, pp. 107, *seq.* The philosophic doctrines of the author are expressed in the form of a dialogue between a rabbi (or Jewish scholar, חבר) and a Khazarite, who would adopt Judaism, if convinced of the truth of its tenets and principles.

L. 1. הכוזרי] The traditional pronunciation is הַפְּזָרִי. The Arabic form is *al-Khazariyyu*. The form קוריא for the country occurs in the document published by Schechter (*Jewish Quarterly Review*, New Series, vol. III, p. 204, l. 3). החבר] *The learned man*, in the sense employed in the Mishnah.

L. 2. מהפרושים] *Ascetics*; מ is used in the sense of *some*.

L. 3. והעובדים] *Religious devotees*.

L. 4. שכחתך] The verbal idea of this noun governs the following clause.

L. 7. הקרבה] The text has הקורבה; hence my vocalization; comp., however, קִרְבַת אלהים (Isaiah 58.2; Psalm 73.28).

L. 8. עם] The use of this preposition is due to Arabic influence.

L. 9. מה י׳ וגו׳] Deuteronomy 10.12.

L.10. ומה י׳ וגו׳] Micah 6.8.

L.13. ההקדמות] *Something presupposed*; hence *a preamble*. וההצעות] *Something granted, a basis*.

L.14. בהנחנות] My punctuation is in accordance with the Arabic original, where this noun is singular.

L.20. כקרבנות] Hirschfeld reads בקרבנות.

L.21. הסתפק] The subject is God.

L.23. מקבלת] The use of the מ is an Arabism.

L.29. ובהם] That is, with the ceremonial laws.

L.34. ומה י׳ וגו׳] Micah 6.8.

L.35. ועלותיכם] Jeremiah 7.21.

L.39. ולא ירגיש] *He does not care*, that is, it is immaterial to him. שיתקרב] That is, to God.

L.41. ההקשה] *Analogy*, from a root קוש. Traditional pronunciation is הַקָּשָׁה. The various forms of argument are enumerated.

L.42. שמביאה] *Leads.*

L.44. העבירה] *Caused to serve*, that is, imposed.

L.46. רבוי... קצור] Used as gerunds or infinitives in accordance with Arabic idiom.

L.47. עם] An Arabism; Hebrew would require אל.

L.48. התענית] *Fasting*; see above, l. 46.

L.50. יזדמן] The subject is מטען. It may also be impersonal.

L.51. יטרידהו] The subject is קנותו; to be construed וקנותו לא ימרידהו מן....

L.52. טפול] *Dependants.* מאויו] The absolute form is מאוי.

L.56. מן] For the use of קרוב with מ, see above, XIX, 2, l.6.

L.59. בה] *Concerning it.*

L.61. במצפון] Literally *hidden*; hence *inwardly.*

L.62. ודבקה] Used as an abstract noun.

Ll. 63, 64. Observe the contrast between מפקרים and תחת מסרת.

L.66. עד] *So that* (an Arabism).

L.69. ששני העניינים] That is, the exodus and the creation of the world.

Ll.71,72. כי שאל וגו'] Deuteronomy 4.32, 33, 34.

L.79. שב] This word is to be construed with מביא (l. 80) *kept on leading.* The exact force of שב, as well as the construction,is in accordance with the Arabic idiom.

L.80. הענין] Is the subject of מביא, and is pleonastic.

L.81. עד שלא נמלט] *So that none escaped the influence.* For the use of עד see above, l. 66.

L.82. והפרם] The Arabic original, as printed by Hirschfeld, suggests והפורה *and the most fruitful.*

L.85. לרמותם] The pronominal suffix refers to Jerusalem and Zion.

L.86. הישבי וגו׳] Psalm 123.1.

L.87. במצועים] Hirschfeld reads במצוע עם which seems to be a corruption, as the use of עם is irregular and is not suggested by the Arabic original, though the latter requires במצוע הראויים *through the medium of those who are worthy.*

L.89. באהבת עולם] A well-known prayer.

L.95. אני יי וגו׳] See Leviticus 22. 33. The verse is modified. Hirschfeld omits ארץ which is, however, found in the Arabic original.

L.96. ישראל וגו׳] Isaiah 49.3.

XXIV. MOSES B. MAIMON

Code, *Hilkot De'ot*, chapter 1. Venice edition (1550).

L. 1. דעות] In the sense of *dispositions*, *traits*, synonymous with mishnic מדה.

L. 2. ממנה] Some editions have ממנו.

L. 4. מעט] Some editions read מועט.

L. 6. טהור לב] Some editions have לב טהור.

L. 9. אהב וגו׳] Ecclesiastes 5.9.

L.11. על יד] Some editions have על ידו.

L.16. ממנה] Used in a reciprocal sense.

L.19. מוכן] Some editions read מכוון.

L.24. אינן] Some editions have אינו.

L.31. רחוק שוה] *An equal distance.*

L.32. חכמים] For the omission of the definite article comp. 1 Kings 7.8.

L.37. לחיות] Some editions read להיותו.

L.38. צדיק וגו׳] Proverbs 13.25.

L.39. לחיי שעה] Literally *for the life of the hour*, that is, for immediate needs.

L.40. טוב וגו'] Psalm 37.16.

L.41. מסת ידו] *His means*; comp. Deuteronomy 16.10.

L.51. וחסידים] See above, l. 32. מטין] Hifil of נטה.

L.52. כנגד] *Towards.*

L.54. לפנים משורת הדין] Literally *within the line of law*, that is, more than required by law.

L.56. והלכת וגו'] Deuteronomy 28.9. פרוש] Some editions read בפרוש.

L.57. מה הוא נקרא וגו'] Shabbat 133b; Sotah 14a.

L.65. מעשיהם] *The doing of them.* It is used as an infinitive, and the pronominal suffix is the object.

L.67. הם וגו'] This is a consecutive clause: Because the Creator is called by these names, they belong to the middle course. Some editions read והם, making it a co-ordinate clause, and omit ו of ונקראת (l. 68). which thereby becomes the consecutive clause.

L.68. שלמדה] Some editions read שלמד.

L.69. כי ידעתיו וגו'] Genesis 18.19.

L.71. למען וגו'] *Ibid.*

XXV. JOSEPH B. MEIR IBN ZABARA

Sefer Sha'ashu'im, Davidson's edition, pp. 49, *seq.*

L.16. ומחצה] *And wounded* it (the heart). The suffix is omitted on account of the rhyme.

L.18. כחמר וגו'] This metaphor from Job 38.14 seems to have been brought in on account of the rhyme.

L.19. הוא] Refers to the nobleman.

L.22. ענק, ענק] A play on the word ענק, which in the first place means *necklace*, and in the second is a name of a tribe of giants; comp. Numbers 13.33.

L.23. משנע וגו'] Comp. Hosea 9.7.

L.24, 25. נושא, נושא] The first denotes *respect*, the second *take off.*

L.25. כוסה] For the use of the Kal comp., *e. g.*, Proverbs 12.16. Davidson reads בוסה.

L.26. קשי] Davidson has קשה.

L.39. ולדבר וגו'] *To discuss legal points with them.*

L.42. לו] That is, to the husband. Read, perhaps, לי.

L.45. ויצפנהו] The subject is the lad.

L.50. אותו] That is, the necklace.

XXVI. SAMUEL B. JUDAH IBN TIBBON

Translation of Maimonides' *Guide of the Perplexed*, vol. I, chapter 31.

L. 1. האנושי] Tradition vacillates between אֱנוֹשִׁי, אֱנֹשִׁי and אֱנוּשִׁי. It may also be אֲנוּשִׁי (comp. אֲדֻמִּי, אֱדֹם). שבכחו... להשיגם] To be construed בכחו... שישיגם.

L. 2. ובמציאה] Some editions have ובמציאות which is the more frequent form.

L. 3. בסבה] To be taken in a weakened sense meaning *form*. השנתם] The pronominal suffix is the object.

L. 4. ויסכל] Although the Arabic verb represented by this word is in the first conjugation (=Kal), the Piel seems to be intended, probably because it is denominative. See מסכל, below, l. 32.

L. 5. מתחיב] *Necessarily follows.*

L. 6. שיזדמן] Literally *that may happen*, that is, at any possible distance.

L. 7. כברים] May also be vocalized בְּבָרִים.

L. 8. אישי המין] *The individuals of the human race.*

L.11. שיקרה . . .שיזדמן] See above, l. 6.

L.12. בהם] That is, the perceptions of the human intellect.

L.14. מעיונו] *From his own speculation*, without being taught.

L.18. מפק] מַפָּק may be more correct.

L.20. בהמנע זה] The preposition ב is here an Arabism; זה is used in a neuter sense.

L.22. ואם] The ו expresses *even*. זוג] *Even number*, literally *a pair*. נפרד] *Odd*, literally *separated*.

L.23. והמקורים] *Minerals*.

Ll.24, 25. והתנברות וגו'] The phrase ולחפשה . . והתנברות is the subject of נמצא. Some editions insert אומה before בת; but Efodi in his commentary does not seem to have had אומה which is not represented in the Arabic original published by Munk. Fürstenthal inserts בכל אומה after ארם. If אומה is retained, the sense and construction are entirely changed, and והתנברות is to be emended to, or considered as ולהתנברות: Because the intellect endeavors to examine and investigate them, there exists a thinking sect in every nation, at all times. בכל זמן] Some editions have ...ובכל.

L.28. כלומר] May be taken as an infinitive with כְּ and vocalized כְּלוֹמַר, or as participle with כְּאֵלּוּ (כְּלוֹמֵר).

L.32. מניעה] *Rejection*. מְסַכֵּל] *Ignorant*, in the philosophic sense.

L.33. המחלקת המופתית] *A controversy capable of demonstrative proof*.

L.35. הבלבול] *Confusion*.

L.36. האלהיים] *Metaphysical*. הטבעיים] *Physical*.

L.37. הלטודיים] *Scientific*. הפרדיסי] Aphrodisius, a commentator of Aristotle's works. He flourished at the beginning of the third century.

L.38. אחת מהן] Editions have אחד מהם.

L.39. שהוא] Refers to אמת, which is feminine.

L.45. כפי מה שהם] *Although they are*.

L.46. המדינות] *Cities*. See above, VII, l. 47.

L.47. בהנאותם] The pronominal suffix refers to cities.

L.48. ולא תנוח דעתם] Literally *their mind is not at rest*, that is, they derive no satisfaction.

L.50. יתחדש] *Happens* (an Arabism).

L.53. מרגליו] *The things to which he has been accustomed.* בהגשמה] God's corporeality; the reference is to the anthropomorphic expressions in the Bible, as, *e.g.*, Genesis 3.8.

L.54. שהתישב] Literally *it has become settled*, that is, become a fixed dogma.

L.55. להגדילם] *To magnify* or *respect them.* All editions have להרגילם which makes no sense; but Efodi seems to have had להגדילם in his text. Perhaps we ought to emend להרגילם to להדגילם *to regard them as distinguished.* פשוטיהם] *Their plain sense.*

L.58. מקצר] All editions read מקצור.

XXVII. JUDAH B. SOLOMON AL-HARIZI

The nineteenth *Makamah*, or chapter,of the *Tahkemoni*. It is in rhetorical rhymed prose, interspersed with short poems.

L. 1. הימן האזרחי] This name of the biblical sage (comp. 1 Kings 5.11) has been adopted for the name of the "narrator" (Al-Harizi himself?) who records the exploits and wonderful utterances of the "hero", Heber the Kenite (see below, l. 109).

L. 3. הצמד] Literally *yoke*, that is, company.

L. 4. מליצות] *Rhetoric.* See below, XXXVII, l.30.

L. 7. חמודות] *Praiseworthy*, used in the Arabic sense of this root.

L.12. The metre is Wafir.

L.14. מלב] Instead of בלב on account of the metre.

L.15. ומעוה] See above, XI, 3, l. 5.

L.16. רוח רעית] Comp. Hosea 12.2.

L.19. ובכא] *In the next world.* חיל ינוב] Comp. Psalm 62.11.

L.21. The metre is Wafir.

L.27. וגו' ויריע] Comp. Isaiah 42.13.

L.28. מעלה] Missing in the printed editions, but should be supplied for the sake of the rhyme.

L.30. The metre is Wafir.

L.32. הכי] Literally *is it because?* hence *indeed, verily*. See Genesis 27.36; and above, XVII, 1, l. 30.

L.39. The metre is Wafir.

L.41. וגו' ואלו] If prophecy were personified.

L.45. דנליה] Other editions have רנליה. והחכמה] Comp. Ecclesiastes 7.12.

L.47. בזמן] *In the vicissitudes of time*, that is, in life, in this world. The metre is Kamil (c).

L.49. לכם] Comp. Exodus 17.16.

L.54. וגו' כמגדל] Comp. Canticles 4.4.

L.56. The metre is Kamil (c).

L.58. מאין] *Without.*

L.66. The metre is Kamil (c).

L.70. הזקן] *The old man*, that is, the "hero" who is about to reveal his identity. This word is probably used in the sense of Arabic Sheikh.

L.73. וגו' והיא עלתה] Comp. Proverbs 31.29.

L.80. תכסה כל] Possibly על fell out before כל. But see Psalm 85.3.

Ll. 83, 86, 89. תשוב] *Becomes* (an Arabism).

L.84. ובכן] *Accordingly.*

L.91. וגו' רבות] Proverbs 31.29.

L.93. The metre is Wafir.

L.97. המניד] *The narrator*; comp. above, l. 1.

L.102. חבר] Heber the Kenite is the "hero" of all the *Makamat*; see below, l. 109. The metre is Wafir.

L.103. אש פלדות] Comp. Nahum 2.4.

L.105. ניב] *Rhetoric*; literally *speech.*

L.109. חברנו] *Our scholar.*

XXVIII. JUDAH B. SAMUEL HE-HASID

Sefer Hasidim, Judah Wistinetzki's edition, paragraphs 19024–19030, pp. 446, *seq.*

L. 4. מערב וגו'] Literally *make my disposition towards them pleasant.* The printed edition reads מעורב, which is due to the confusion of the expression לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות (Ketubot 17a).

L. 5. תרבות] *Conduct, training*, from the root רבה.

L. 6. שישנאוהו... שינולד] Wistinetzki has שנולד... שישנאוהו.

L. 7. חושך וגו'] Proverbs 13.24. כל מי וגו'] Mo'ed Katon 17a.

L. 8. לפני וגו'] Leviticus 19.14.

L. 9. יבעט] The subject is *the son.*

L.10. לולא וגו'] Psalm 27.13.

L.11. לולא נקוד] *There are dots on the word* לולא in the Bible. See Berakot 4a.

L.12. שבתוב] Wistinetzki reads שבתיב. ולא עצבו וגו'] 1 Kings 1.6.

L.15. שתועים] That is, the judges, his colleagues, err. The second case is when he himself is not a member of the court.

L.18. נמצא] Literally *it is found*, that is, the result is.

L.20. והדרך] Psalm 45.5.

L.21. מכלל] Literally *from the general rule*, that is, by implication.

L.23. יש צדקה וגו'] Comp. Isaiah 5.7.

L.24. לא תזנה] Leviticus 19.29. It is third person feminine in that passage.

Ll.25, 26. לא תנאף וגו'] Exodus 20.13, 14. All these verbs may be read as causative forms.

L.27. ולו הכין וגו'] Psalm 7.14.

L.29. לוקח] That is, each of the בעלי מנאפים.

L.30. הנותן וגו'] Comp. Hagigah 5a.

L.31. נמצאת] Comp. above, l. 18.

L.35. ראה וגו'] Sotah 21b.

L.41. The word טביאה or גורמת may have fallen out before לחטא.

L.43. רמאי] A form like גנב from רמה.

L.45. פתח וגו'] Proverbs 31.8.

L.46. מרומה] *Fraudulent*; a case where trickery is suspected but cannot be proved. והשכיר] The subject is the litigant.

L.51. ואשר וגו'] Ezekiel 18.18.

L.53. עונש] This word is missing in the text of Wistinetzki who prints three dots.

XXIX. ELEAZAR B. JUDAH B. KALONYMOS OF WORMS

Part of the Introduction to the *Sefer Rokeah*.

L. 1. הנמול] We should expect אל before this word.

L. 2. לבנונית] *Whiteness*; but the author may have considered it an adjective.

L. 3. כפוי טובה] *Ungrateful*.

Ll. 5, 6. עבדו וגו'] Comp. Psalm 2.11; 100.2.

L. 7. שויתי וגו'] Comp. Psalm 16.8.

L. 9 תשיחנה] *Remove* it; comp. Proverbs 12.25, and Yoma 75a; Sotah 42b.

L.14. כי על כן] *All the more*.

L.20. כל מדה ומדה] *Every measure*, that is, every phase.

Ll.23,24. על פיך יצאו וגו'] A clever adaptation of Numbers 27.21. Here it means the worms will pass to and fro on thy mouth.

L.26. מאון וגו'] Comp. Isaiah 9.4. If the text is not corrupt, the meaning seems to be: Murmur not against God, but against thyself for having caused His judgments to be executed against thee, thou being one of the שולחי דיניו. It is also possible that שולחי is a corruption of שלוחי *the messengers of*.

L.34. מפון] *Worthy*, through an erroneous interpretation of Deuteronomy 33.21.

L.36. הנה נא וגו'] Genesis 18.27.

L.40. בכל מקום וגו'] Comp. Megillah 31a. מרום וגו'] Isaiah 57.15.

L.46. והיה אמונת וגו'] Comp. Isaiah 33.6.

L.47. ואם יסתר וגו'] Jeremiah 23.24. הלא עיני וגו'] Comp. Zechariah 4.10.

L.48. מנוסה] Literally *flight*, used here in the sense transitoriness.

L.51. תבלין] Aramaic plural of תבלא *spice, something to season with.* It may also be vocalized תְּבָלִין.

XXX. MOSES B. NAHMAN

Iggeret ha-Ramban.

L. 5. כל הכועס וגו'] Midrash *Le-'Olam*, chapter 15 (Jellinek's *Bet ha-Midrash*, III, p. 117).

L. 6. הסר וגו'] Ecclesiastes 11.10.

L. 7. ונם רשע וגו'] Proverbs 16.4.

L. 8. ותתרבק] Instead of ותדבק.

L. 9. עקב וגו'] *Ibid.* 22.4.

L.10. מאד וגו'] Pirke Abot 4.4.

L.11. והאיש וגו'] Numbers 12.3.

Ll.13,14. ואת דכא וגו'] Isaiah 57.15.

L.18. הלא וגו'] Jeremiah 23.24.

L.19. הנה וגו'] 1 Kings 8.27 and Proverbs 15.11.

L.23. איזהו וגו'] Pirke Abot 4.1.

Ll.29,30. יי מלך וגו'] Psalm 93.1.

L.34. והעשר וגו'] 1 Chronicles 29.12.

L.35. יי מוריש וגו'] 1 Samuel 2.7.

L.36. מסיר וגו'] Job 12.20.

L.45. רבנו הקדוש] That is, Judah the Prince, redactor of the Mishnah.

Ll.49,50. תלמידי וגו'] Baba Mezi'a 33b.

L.60. שמנה עשרה] Eighteen Benedictions, which form an important part of every service.

L.64. תכין וגו'] Psalm 10.17.

L.70. וללכת] Loose construction. The author had הזהר in mind.

L.71. שתקראנה] The prominal suffix refers to the epistle.

XXXI. SOLOMON B. ABRAHAM IBN ADRET

This epistle, which is in rhymed prose, is the second of a series of three letters written on this subject. In vehement language the author denounces those who make light of the words of the Law and prefer philosophy to the words of God. The three epistles were written with the consent of the Jewish community at Barcelona. Venice edition of the *Responsa of Rashba* (1545), p. 66a.

L. 1. יועיל] Venice edition has יוחיל which later editions corrected into מי יוכל . ועצור וגו'] Comp. Job 4.2.

Ll. 2, 3. איתיאל... והימן] Names of wise men mentioned in the Bible; comp. Proverbs 30.1; 1 Kings 5.11.

L. 3. וננועי הזמן] *The afflicted of the time.* Read, perhaps, וננעי.

Ll. 4, 5. נאמן, נאמן] The first means *faithful*, the second *persistent, continuous.*

L.11. וכחבל] Venice edition reads וכחבל. The allusion is to 1 Samuel 10.5.

L.12. כדברם וגו'] Comp. Hosea 13.1.

L.13. ללא אלהי אמת] *To something which is not the God of truth.*

L.15. בקנאם] Venice edition has בקנאתם.

L.17. לחצב וגו'] Comp. Jeremiah 2.13.

L.18. דברים] Comp. 2 Kings 17.9. The phrase is slightly changed here to suit the rhyme. Venice edition reads דוברים.

L.19. משתיהן] *Of both of them*, that is, of the words of the Torah and of the words of the sages. The writer may have used this word in a double sense: in the synagogues and houses of study of their *carousal* (literally *drinks*).

Ll.20,21. גדרי התורה] *The fences around the Torah.*

Ll.22, 23. כי יאמרו וגו'] Abraham and Sarah are not real persons, but symbolize matter and form.

L.25. יחזירו] Venice edition reads יחזרו.

L.27. האצטרולאב] Venice edition has האצטורלאב.

L.28. נושכים וגו'] The allusion is to Numbers 21.6.

L.30. ארבעה וגו'] The allusion is to Genesis 14.1–15.

L.38. בפשטי] *In the plain interpretation of.*

L.49. בעקר] *In the chief principle*, that is, God.

L.53. פרא] Comp. Jeremiah 2.24.

L.54. חכמת מה] Venice edition reads חכמות מה. Comp. Jeremiah 8.9 שהם וגו'] Comp. Ecclesiastes 3.18.

L.58. כמו] *As it is.*

L.64. יאמר] Venice edition reads האומר.

L.69. עשינו] Venice edition reads ועשינו.

L.71. שבא מכשורא] Literally *a chip from the beam*, that is, a portion of the sin.

L.72. בספר הברית] The allusion is to the first epistle.

L.76. ואף אמנם] Venice edition has ואך אמנה.

L.77. חובה] *Defeat*; a clever adaptation of Genesis 14.15, where it is a name of a place.

L.79. התרגו] We endeavored. Comp. Jonah 1.13.

L.80. ובנא] That is, with the word נא *I pray thee.*

L.81. החרב ביונה] Venice edition reads היונה בחרב. But see Hosea 7.11.

L.85. לשם] Literally *to the Name*, that is, to God.

L.91. אשר עשו וגו'] The reference is to Joshua 22.10–34.

L.94. האשכל] That is, traditional Judaism.

Ll. 94, 95. הרע . . . בהסתירנו] A parenthetical clause. The rest means: *Far be it from us that the words of the prophet should be made to apply to us.* See Hosea 10.9; the order is changed to suit the rhyme.

L.98. בבירה] *In the castle*, that is, in the structure of Jewish tradition.

L.102. היונית] Greek philosophy.

L.103. המדינית] Arabic philosophy.

L.105. ישלם] Rather a loose construction; we should probably read לשלם. Comp. Pirke Abot 2.21, where our editions have שישלם.

XXXII. JEDAIAH HA-BEDERSI

Behinat 'Olam, chapters 8 and 9. Soncino edition (1484). Some of the phrases are reminiscent of Bahya's reflections. See above, XV.

L. 2. להויות] Some editions have להויתו.

L. 3. מתמיד] A denominative of the word תמיד. לאור וגו'] See Job 33.30.

L. 4. המסגרות] *Borders*, that is, balustrades.

L. 6. ביד ושם] *With possession and fame.*

L. 9. בזרוע] Missing in the Soncino edition, but supplied by later editions.

L.13. תנואות] *Rebellion, disobedience.*

L.19. נשנג] So Soncino edition, instead of משנג of the other editions.

L.25. נוני וגו'] A pregnant expression: *the pleasures of the flesh which cause grief*; literally *the grieved of the pleasures of the flesh.*

L.26. לדרך] On the way to eternal life.

L.29. ילדי יום] *The vicissitudes of time* (an Arabism frequently employed by the Jewish-Arabic poets).

L.31. תמאסנו] Soncino edition reads תמאסהו.

Ll.36,37. נשיאים וגו'] A clever adaptation of Proverbs 25.14. Here נשיאים is used in the sense of *rising* or *conceit*, and גשם in the Arabic sense of *body*: Vainglorious and corporeal things without a spirit. In the Soncino edition the words are given as in the Bible.

Ll.40, 41. תחתיך . . . עליך] Observe the contrast: God above, and the grave beneath.

Ll. 44–46. When the vile man rises, and the noble man is humbled, it is all from God.

L.46. המלך] That is, God. Comp. 2 Kings 1.9.

L.54. מרת ימים] *A space of time.*

L.57. לגוה] May mean *pride* or *body*.

L.59. צרורה וגו'] That is, the soul; comp. 1 Samuel 25.29. רצי כסף] *Pieces of silver*; comp. Psalm 68.31.

L.64. תרד וגו'] A clever adaptation of 2 Kings 1. 10. Soncino edition reads אש אלהים. חמשיך] That is, the fifty thousand gold pieces.

L.65. וצבא] This word is used in the sense of *pleasure*, being connected with the Aramic root.

L.66. קשרה וגו'] The first means *conspiracy*, the second *covenant.*

L.67. וסופה] Some editions add בקנה וסופה.

Ll.69,70. מה-ישמן] Soncino edition omits מה.

L.73. חרב] Missing in Soncino edition.

XXXIII. IMMANUEL B. SOLOMON OF ROME

This is part of the twenty-eighth composition of the *Mahberot 'Immanuel*, and is entitled *Ha-Tofet we-ha-'Eden* (Hell and Paradise). It is written in a manner similar to that of Dante's *Divine Comedy*. Wilheimer's edition, pp. 230, *seq.*

L. 5. חסידי וגו'] *The pious of the Gentiles*, an expression of frequent occurrence in rabbinic literature.

L. 8. המציאם] *Fashioned them, made them exist*; used in the philosophic sense.

L. 9. בעבורה בראם] Instead of בעבורם נראם of the printed edition.

Ll.10, 11. וידעו וגו'] Comp. Genesis 3.7.

L.13. אמונות] Adjective plural feminine; comp. Exodus 17.12. נעמד על] *Remain at.*

L.15. ועליהם] Refers to הדעות.

L.16. דָּבְקוּ] Instead of דָּבְקוּ on account of the rhyme.

L.17. יתאמרו] Comp. Psalm 94.4.

L.20. אֶל] This preposition is not used in the Bible with this verb; it may therefore be a corruption of בְּאֵל *in God.*

L.21. שנזרה] Printed edition reads שננזרה.

L.23. ערריו] Printed edition has עדרו.

L.29. ושוליו התלקחו] Instead of ושוליו התלקחו of printed edition.

L.33. וההרום וציצו] Printed edition has וההור וציצו.

L.35. דניאל] This is supposed to be Dante his friend.

L.37. ופרשת] Governed by זכרתי (l. 35).

L.43. חטא וגו'] Comp. Isaiah 53.12.

Ll.46, 47. למשה . . . ליהושע] That is, master and disciple.

L.47. כאשר יאמר] *As is usually said.*

L.48. הילכו וגו'] Amos 3.3.

Ll.55, 56. אהליאב . . . בצלאל] Comp. Exodus 31.2, 6.

Ll.57,58. מדי וגו'] This is an adaptation of Exodus 36. 5. It is possible that the poet intended the word מדי to be a plural, construct state, of כד *cloth, garment.*

L.58. חסות] Instead of היסות of printed edition.

L.59. מסכתם] Comp. Ezekiel 28.13.

L.65. לא יתן סגור וגו'] Comp. Job 28.15.

L.69. הקשיב] Printed edition has הקשב. It may be that the poet intended it to be הִקְשֵׁב on account of the rhyme.

L.72. אדוני] That is, Daniel his friend.

L.78. נשא] *Forgave.*

L.81. נועו] Printed edition has ינוועו. שָׁבָעו] Instead of שָׁבֵעו on account of the rhyme.

L.85. מאהבה] Usual idiom is באהבה .

L.87. בסבתם] *On account of their tortures.* Perhaps we ought to read בסבתה.

L.89. לא התקצפו] Used impersonally: *There was no wrath.*

L.90. אותה . . . אבזרית] Instead of אותם . . . אבזריות of printed edition.

XXXIV. JUDAH B. ASHER

Part of the ethical will of Judah b. Asher. Schechter's edition, pp. 11, *seq.*

L. 3. שקרנים] Printed edition has שקרים, which may be vocalized שָׁקָרִים.

L. 5. לו] Refers to השר.

L. 9. יצא] The subject is רשע.

L.11. מלך] The Nifal would be more idiomatic.

L.12. האמת] This word is used parenthetically.

L.15. ואתם וגו׳] Comp. Isaiah 28.22.

L.17. לאדם וגו׳] Printed edition reads למלאות לאדם.

L.21. מטנו] Refers to לשון הרע.

L.23. בבא] Missing in printed edition. Baba Batra 165a.

L.24. והעמידו] The amoraim referred it, or explained it.

L.25. אל יכפר וגו׳] ʿArakin 16a.

Ll.26,27. לא מצאתי וגו׳] Pirke Abot 1.17.

Ll.28, 29. בו . . . בו] Refers to דבור (*speech*) understood.

L.31. מלבושו] *His garment.* ודרשתמש] Pirke Abot 1.13.

L.34. נשתבח] Nithpael. והאיש וגו׳] Numbers 12.3.

L.35. מאד וגו׳] Pirke Abot 4.4.

L.36. מה שעשתה] Yerushalmi Shabbat 3c, in commenting on Psalm 111.10 and Proverbs 22.4. The printed edition is corrupt.

L.39. כי וגו'] 1 Samuel 2.30.

L.40. מי] Printed edition reads מה .

L.48. יש בערכין] These are the opening words of the second chapter. 'Arakin 16b.

L.51. הוכח וגו'] Proverbs 9.8.

L.58. בשהשם] Literally *when the Name*, that is, God.

XXXV. KALONYMOS B. KALONYMOS B. MEIR

Eben Bohan, Venice edition (1546), p. 59d.

L. 3. צר וגו'] A play on Isaiah 8. 16. Here צר is a noun as in Exodus 4.25.

L. 8. עלמות] *Youth.*

L. 9. אח וגו'] Comp. Psalm 49.8.

L.11. חיי וגו'] Literally *my life for a generation of generations.* It is also possible to vocalize חַיַּי *the temporal life.*

L.15. חזר בך, ורדש] Venice edition reads יחזור בך ויירש . My emendation is obvious. הגלות וגו'] Comp. 2 Samuel 6.20.

L.16. מקוה] *Hope.*

L.19. ישוה] Comp. Hosea 10. 1. Here it seems to mean: *he makes equal*, that is, *fruit according to one's merits.*

L.22. כח ודם] Venice edition reads כחו רם. Kohen-Zedek emends it to כמו דם.

L.23. בהמה] That is, in the strength and blood of the body.

L.26. עליו] *Its leaves.*

L.27. והצינוני] Venice edition has והשינוני.

L.28. אתיא . . . חדא] *The one that departeth and cometh not back*, that is, *youth.* Comp. Shabbat 152a. עד אשר וגו'] Comp. Ecclesiastes 12.6.

L.31. ימות] Venice edition reads מות . מת] *Moribund.* להם] Refers to *days.* נשבר] Literally *broken*, that is, *sickly.*

L.35. השם] *The Name*, that is, God.

L.36. ואחרי וגו'] Comp. Genesis 18.12.

L.37. אריח וגו'] *Half a brick by a brick*, that is, of small dimensions.

L.40. נתקו] Comp. Job 17.11.

L.41. קרמו קרומי] Venice edition reads קורמי קורמי.

L.43. בפרש וגו'] A play on Psalm 68.15.

L.44. תמו] In accordance with the rhyme, instead of תמי of Venice edition. ויתר] *Jumped out.*

L.46. תשרנה] From נשר *fell out.*

L.47. נדלדלו] For נְתַדַלְדְּלוּ ופרצים וגו'] Comp. Amos 4.3.

XXXVI. LEVI B. GERSHON

Milhamot ha-Shem, part 6, chapters 1 and 2.

L. 2. באפן מה] *In some way, to some extent.* For the vocalization comp. Proverbs 25.11.

L. 3. הדרוש] It may also be vocalized הַדָּרוּשׁ *a thing sought, problem, thesis.*

L. 4. בה] Pronominal suffix refers to החקירה.

L. 5. דעות] Construct state. For the retention of the vowel under ד comp. דֵּעַת from יוע.

L. 6. ימצאו] The vocalization יִמָּצְאוּ would be more grammatical, but less in accord with the philosophic style; comp. below, l. 53. השם] *God*, comp. above, XXXV, l.35, and elsewhere.

L.13. משג] *Concept.*

L.14. ומשיגו] Printed edition reads ומשיגו.

L.24. יבצר] *Is withheld, is inaccessible.*

L.30. לחוקר] Instead of לחקור of printed edition. בסבה ראשונה] *First Cause*, that is, God.

L.34. בעינו] *In its essence.*

L.37. לשם] Printed edition reads עשם.

L.45. נפילתו] Literally *his falling*, that is, attaining. The pronominal suffix refers to למי (l. 44).

L.46. הפלוסוף] That is, Aristotle.

L.47. הרב המורה] That is, Maimonides. המורה alludes to the מורה נבוכים. ואשר וגו'] *Guide of the Perplexed*, book 2, chapter 15. The quotation is inaccurate.

Ll. 51, 56. עם] *Despite* (an Arabism).

L.57. במדרגת] Traditionally בְּמַדְרֵגַת.

L.62. יראה] *Is of opinion.*

L.65. יחיי] Printed edition reads יחני. המדברים] Literally *speakers*, a translation of Arabic *Mutakallimun*, a famous sect of philosophers.

L.66. בפרושו וגו'] *In his commentary on Aristotle's Metaphysics.*

L.72. להתקבץ] *Through the combination.*

XXXVII. PROFIAT DURAN

Ma'aseh Efod, chapter 8. Vienna edition (1865), pp. 42 *seq.*

L. 2. נדרו] *Its definition.*

L. 8. ככר] Used in a weakened sense, under Arabic influence.

L.10. ורצונם] *Their meaning.*

L.11. כמושכלות] Printed edition reads במושכלות.

L.16. אם] Printed edition has עם.

L.20. והחכם וגו'] See preface to Luma'. ברשם] *In the description, definition* (Arabic *rasm*).

L.27. בעצם ותמיד] *Essentially and constantly.*

L.29. מליצה] *Rhetoric.*

L.30. מֵאָמְרו] *From his* (the Psalmist's) *saying.* Psalm 119. 103. ירצה] *He wishes to say.*

Ll.33,34. שיר . . . שיר] The first means *poem*, the second *peotry*. Read, perhaps, שירה in the second place.

L.38. על דרך משל] *Allegorically.* שיר השירים] Canticles is called a poem because it is allegorical.

L.39. קיום יחוד] *A special quality.*

L.43. שיסכימו] The subject is the biblical verses.

L.49. יצא] *Is cancelled*, literally *went out*. הפכרם] That is, the paucity of Hebrew words.

L.59. נחשבו] The subject is הלשון . . . ספרי .

XXXVIII. SIMON B. ZEMAH DURAN

Magen Abot, part 3, chapter 2, p. 33.

L. 4. תקון מחיתם] *The acquisition of their food.*

L. 6. לא יראה] *Is not of opinion, does not believe.*

L.11. דק] *Subtle.*

L.12. ואין שם] *There is not*, שם being used in a weakened sense as in Arabic. אלא] Printed edition reads אל.

L.14. בשכלם] Printed edition reads בשכלינו. עם ההשנות] *Through the repetition of perception.*

L.20. בגלגלים] *In the spheres.*

L.21. השכלית] Printed edition has השכל.

L.22. מטלחים] *Abandoned*; comp. Isaiah 27.10.

L.25. בקיום] Printed edition reads בקיום.

L.28. נמשכה] *Emanates.*

L.38. רבנו וגו'] That is, Rabbi Judah the Prince. See 'Abodah Zarah 40 b.

L.40. זכרם לברכה] The word רבותינו is understood. אין לקדוש וגו'] Berakot 8a.

Ll.41,42. כל העולם וגו'] *Ibid* 6b; Shabbat 30b.

L.42. לצות] *To obey, serve, attend.* All editions have לצוות. לזה] *To this*, that is, to man.

Ll.42,43. ברוך וגו'] Berakot 58a.

L.50. יוצאת וגו'] *Going out of logical analogy.* מההקש] From קוש; see above, XXIII, l. 41.

L.55. יקים] Printed edition reads יתקיים.

L.65. הטעית] *Fallacious, misleading*, from טעה.

L.66. אם . . . אם] *Either . . . or.*

L.67. אולם] Used in the sense of *as concerns.*

L.68. יודע וגו'] That is, God.

L.69. ונוזרים] *Assert, declare.*

L.74. מסתעף] *Ramifies*, from סעיף.

XXXIX. JOSEPH ALBO

'Ikkarim, part 3, chapter 17.

L.11. חלוש] Printed editions read החלוש.

L.12. רוצה לומר] Used impersonally, *that is to say.*

L.24. המה וגו'] Ezekiel 21.5.

L.25. בסוף הנבואה] *At the end of the prophetic period.*

L.27. אמר וגו'] The allusion is to Zechariah 1. 8; 5. 9; 4.2,3.

L.32. פה וגו'] Numbers 12.8.

L.37. ואראה וגו'] Isaiah 6.1.

L.38. כי לא וגו'] Exodus 33.20.

L.45. ודבר וגו'] *Ibid.* 33.11.

Ll.46,48. אם יהיה וגו'] Numbers 12.6-8.

L.52. הכח המדמה] *The imaginative faculty.* למה *Because, since* (an Arabism).

L.57. אספקלריא וגו'] See Yebamot 49b. הביאו] Printed editions read הביאה.

L.63. יפסידו] The real subject is הישיבה which is confused with האנשים.

Ll.64,65. אוי לי וגו'] The word נדמיתי is connected, according to this interpretation, with הכח המדמה.

L.75. מנשה וגו'] Yebamot 49b.

L.76. רבא] Missing in printed editions of *'Ikkarim.*

L.80. ויראו וגו'] Exodus 24.10.

L.85. מעתה] *Hence.*

L.88. מתמיות] *Without any qualification.*

L.89. פורש] The subject is תנאי, זמן.

XL. ISAAC B. JUDAH ABRAVANEL

Commentary on Deuteronomy 17.15.

L. 3. כיחס] *As the relation.* הבעל חי] Regarded as one

word, hence the definite article is affixed to בעל which is construct state

L. 5. יגזר] Literally *decrees*, hence *necessitates*.

L.12. כשני שכיר] Comp. Isaiah 16.14.

L.19. חמת וגו'] Proverbs 16.14.

L.28. וטלך וגו'] Comp. *ibid.* 30.31. משפט נבחרה] Job 34. 4 is used here, although the construction is ungrammatical in this connection.

L.30. אם לשבט וגו' Comp. *ibid.* 37.13.

L.31. ארץ וגו'] That is, Rome. אכלה וגו'] Comp. Daniel 7.23.

L.32. הנהגותיה] Printed edition reads הנהגות. הקונשוליש] Portuguese plural form.

L.33. שלמים וגו'] Comp. Nahum 1.12.

L.37. מנהיגים] Printed edition has מנהגים.

L.44. שניהם] Printed edition inserts על after this word.

L.49. ראש הפלוסופים] That is, Aristotle.

L.50. יכחיש] Evidently referring to Aristotle. Printed edition reads יכחישו.

L.51. היותן] Printed edition has היותו. מה לתבן] Comp. Jeremiah 23.28.

L.54. בפשע וגו'] Proverbs 28.2.

L.56. נסכל] See above, XXVI, 1. 4.

L.59. בבחירות] Printed edition reads בבחינות. וכל דאלים וגו'] Comp. Baba Batra 34b; Gittin 60b.

L.60. נעלה וגו'] Isaiah 7.6 (shortened).

L.64. שקנה] Each one of the kings.

L.67. משניהם] Of the two kinds of monarchs (constitutional and absolute). Comp. Ecclesiastes 4.3.

XLI. SOLOMON IBN VERGA

Shebet Yehudah, chapter 29, Wiener's edition, pp. 48, *seq.*

L. 1. אלפונשו] Alfonso V.

L. 2. איך] Instead of idiomatic כי.

L. 6. העלילו] *Accused wrongly*; comp. עלילת דברים (Deuteronomy 22.14).

L. 7. התובעים] *Accusers.* תרניזו] Wiener reads תרנזו .

Ll. 8, 9. השופט וגו'] Comp. Genesis 18.25.

L.18. לשום] Indefinite pronoun, *any.*

L.22. אין בידו] *He has no strength.*

L.23. וחזר] The Hifil would be more appropriate.

L.24. מזיפים] Wiener reads מזויפים.

L.27. ואמתלאות] Used in the sense of *evidence.*

L.32. קטן] Missing in Wiener's edition. It is unlikely that צעיר=*short.*

L.33. מחולק] *Divided, parted*; hardly *shaved.*

L.34. בער] Instead of ל.

L.37. לפתח] *At the door.*

L.38. מקוה] *Waits.* ועודנו] Wiener reads ועודם.

L.49. מצאתיו] *I met him.*

L.51. בקרוב] *Not long ago*; loose usage.

L.52. בטה] Instead of biblical על מה.

L.59. לשלא] Unusual combination of particles to express *in order that he should not.*

L.72. ואל זה וגו'] Isaiah 66.2.

L.76. והבטחה] Used like בטחון in the sense of *confidence.*

L.78. למלכות] Used in the concrete sense of *ruler.*

XLII. ABRAHAM B. MORDECAI FERIZOL

Iggeret Orehot 'Olam, chapter 14. Hyde's edition (1690), pp. 90, *seq.*

L. 2. פריצול] Venice codex reads בן פריצול.

L. 3. יסובב קטבו] *Its pivot turns*, that is, it mainly deals with. מהשבטים] That is, of the ten tribes.

L. 5. איך] Governed by לכתב (l. 2).

L. 7. יגיעי חפץ] *Weary of desire.*

L. 9. ויי יודע וגו'] Hyde reads והיודע האמתי which makes no

sense. Obviously והיודע=וה' יודע, and the י of האמתי is a punctuation mark.

L.11. זאת] That is, the narrative. רפ"ג] =283=1523.

L.12. מארץ הצבי] *From the Land of Glory*, that is, Palestine. דוניאות] *Boats*.

L.14. עד] *Since*.

L.17. היושבים] *Dwellers*; Hyde reads העומדים מיושבים.

L.19. תשלום] *Remainder*.

L.20. לאמיקא וגו'] *To Mecca and Jedda*.

L.21. לכלם] Hyde reads ולכלם.

L.23. טוב הנמצאת] Ungrammatical construction. Read, perhaps, טובה נמצאת.

L.31. מהמתכות וגו'] That is, guns.

L.35. הרוכב] *Who travels*. אל] Hyde reads על.

L.36. הינו] *That is*.

L.40. ובחוצות] Hyde reads וחוצות.

L.42. מה] Read, perhaps, מי.

L.51. המנידים] *Narrators*.

L.56. בעלי אספות] *Owners of collections*; adapted from Ecclesiastes 12.11.

L.68. ברוש] *With regards to the requirements*. יהיה] Read, perhaps, יצוה, referring to the Jew.

L.70. לדעתי] Hyde reads לדעתו.

L.72. ויניח] Read, perhaps, ויניח *proceed*. בימינם] The pronominal suffix refers to אינסולי.

L.76. נולפו] Hyde has הנולפו. למוצא] *To the outlet* (comp. l. 78). Hyde reads למצוא.

L.81. עמר] *Endured*.

L.83. הקדש] Hyde reads קדש.

L.86. ם' פיירו] Hyde reads מ' פיירו.

XLIII. JOSEPH B. JOSHUA B. MEIR HA-KOHEN

'Emek ha-Baka, Letteris' edition, pp. 20, *seq.*

L. 4. וישאלו וגו'] *They* (the soldiers) *asked the inhabitants to give them the Jews.*

Ll.6–8. מה בצע וגו'] Adapted from Genesis 37.26.

L.10. כבודם] *Their glory*, that is, their religion.

L.12. בעיניהם] Letteris reads באזניהם, which is unlikely.

L.16. חרץ וגו'] Comp. Exodus 11.7.

Ll. 17–19. באו בנים וגו'] Comp. 2 Kings 19.3.

L.20. האודים וגו'] Comp. Isaiah 7.4. פן יבואו וגו'] Comp. Genesis 32.12.

L.26. הסער] Comp. Jonah 1.12. Letteris reads הצער.

Ll. 38, 39. פן ישלחו וגו'] Self-immolation was common in those days.

L.41. נהפכו וגו'] Comp. 1 Samuel 4.19.

L.46. על אפם] *Against their will.*

L.48. ביום הנמהר] The biblical expression is ביום המר והנמהר.

L.60. לעם אחר] One people with the enemy. See, however, below (l. 70), where it is אחר.

L.73. וישם] Used impersonally.

L.76. ויסירו] Letteris has ויסורו.

L.79. העל וגו'] Isaiah 64.11.

XLIV. MENASSEH B. JOSEPH BEN ISRAEL

Nishmat Hayyim, part 2, chapter 30 (end).

L. 4. מתמעטת] Although the grammatical subject is אורה, the author refers it to לבנה. A similar remark applies to מזהרת (l. 5), *etc.*

L. 7. רחוקה] A verbal noun; literally *its moving away.*

L.10. הקבוץ האמתי] *The true conjuntion*, that is, when the moon is directly opposite the sun.

L.12. גזרו] *They asserted.*

L.17. שמש וגו'] Psalm 84.12.

Ll. 26, 27. תלוי להיות] *Depends on being;* a loose construction.

L.28. הנה וגו'] *Ibid.* 73.27. המשל] That is, the figurative use of רחק"ד.

L.34. כי לא וגו'] Comp. Lamentations 3.33.

L.36. בראותו] The subject is חי (l. 35).

L.38. נחומיו] Read, perhaps, נחומין.

XLV. MOSES HAYYIM LUZZATTO

La-Yesharim Tehillah (Praise to the Upright), Act II, Scene I. An allegorical drama written mostly in blank verse. As a rule, the lines are of ten syllables, but now and then there are lines of six syllables. Each line ends with a word whose accent is on the penult.

L. 4. יותר מרחוק] *The more distant.*

L. 7. כסו] Pual, the subject being שמים (comp. Psalm 80.11), and קדרות is accusative.

Ll.5–12. אזן . . . בין להבות] All these are temporal clauses.

L.13. חיתו ביער] Comp. Isaiah 56.9.

Ll.18, 19. יצמית וגו'] The subject is מושל, and the object is רוח.

L.27. היתה] The subject is בשורה (l. 25).

Ll.42,43. מכל עמל וגו'] some such word as *end* is understood, comp. Isaiah 53.11.

L.44. כי תגאלה] *When thou art redeemed.*

L.52. מרי שיחי] Comp. Job 23.2. Here it means *bitter lot.*

L.57. זאת] Refers to סבלות who is the slave of Multitude plotting against Uprightness.

L.65. מות] Instead of מָוֶת on account of the metre.

L.71. זה] Refers to תרמית (l. 55) who also plots against Uprightness.

L.73. וכסוי דבש] This is best taken as qualifying רוש ומות (l. 74).

L.74. To be construed: יאביל רוש ומות.

L.80. המה] Masculine, though it refers to עינינו. This remark applies also to ימירו (l. 81), *etc.*

L.90. ששי ותלמי] Names of giants; comp. Numbers 13.22.

L.91. פניו] The pronominal suffix refers to זכוכית, though it is feminine.

L.92. רמו וגו'] The subject is פניו.

L.98. נקה] The subject is רוחנו (l. 93).

L.99. וכהחליפם] The pronominal suffix refers to עצבונות.

Ll.115, 116. עמקי וגו'] Comp. Proverbs 5.5.

XLVI. NAPHTALI HIRZ (HARTWIG) WESSELY

Shire Tif'eret, vol. VI (part of canto XVII), pp. 32, *seq.* Every line has thirteen syllables, and ends with a word whose accent is on the penult. No *shewa* occurs at the beginning of any word, a *hatef* being counted as a full vowel at the beginning of a word and disregarded in the middle.

L. 3. ויאמר] Though the vocalization וַיֹּאמֶר is grammatically preferable, the poet needs a word with the accent on the penult.

L. 5. את וגו'] Governed by יעשה in the next line.

L.16. שָׁאון] Instead of שְׁאוֹן on account of the metre.

L.45. ויאמר] See above, l. 3.

L.51. נאמן רוח] That is Moses; comp. Numbers 12.7.

L.60. רואו] Printed edition inserts כל which disturbs the metre.

L.83. על הר וגו'] Comp. Psalm 68.18. זה is missing in printed edition, but has to be added on account of the metre.

Ll. 97, 98. Those who want to catch the man transgressing this command must not pursue him on the mountain, but should stone him from a distance.

L.102. וכהרים] The subject of this infinitive is הדרי, and is used in an intransitive sense; see also below, l.107.

L.104. בקול] Instead of בְּקוֹל on account of the metre.

GLOSSARY

אָב Ab, name of the eleventh month in the Jewish calendar. אַב הֲמוֹן see חמון.

אֲבִיתוּר Abitor, name of a liturgic poet of the eleventh century.

אִבְּן רֻשְׁד Ibn Rushd, name of an Arabian philosopher.

אִבְּן דַּמַאחִין Ibn Damahin, name of an admiral.

אֲבַק לְשׁוֹן הָרָע something resembling slander, *literally* the dust of slander.

אֲבוּקָה torch.

אֵבֶר limb. אֲבָרִים רָאשִׁיִים vital members.

אַגָּדָה see נגד.

אַגְרִפַּס Agrippa, name of a king of Palestine.

אִגֶּרֶת treatise.

אֲדָמִים (*plural* of אֲדָמָה) lands, earth (XVI, 1.10).

[אדם] *Hifil* grew red, blushed. אַדְמִימוּת redness.

אָדָן (=עִדָּן) time. הָאִדָּנָא this time, now.

אַדְרַבָּה see רב.

אֲוִיר air.

אָשְׁפִּיטָאל hospital.

אַחְדוּת unity.

אִי not. אִי אֶפְשָׁר it is impossible.

אִיטַאלִיָאה Italy.

אֵימָתַי when.

[אַיִן] (=מִן and אַיִן) whence.

אִינְדִיאַנִי Indian.

אִינְסוּלִי Isles.

אִישׁ individual.

אִישְׁפִּירָא Spires, name of a town in Germany.

אַכְסַנְיָא tavern.

אֶלָּא (=אֶן and לָא) but, if not.

אֱלָהוּת, אֱלָהוּת divinity, godhead. אֱלָהִי, אֱלָהִי divine, metaphysical, theological.

אִלּוּ these.

אַלְחַכִּים Al-Hakim, name of a Caliph.

אַלְכַּטַאב Al-Khattab. see עָמַר בֶּן אַלְכַּטַאב.

אַלֶכְּסַנְדֶּר Alexander, name of a philosopher. אַלֶכְּסַנְדְּרִיָא Alexandria, name of a town in Egypt.

אַלִּים mighty, tyrannical.
אַלְנַאצֵר Al-Nasir, name of a Caliph
[אלף] לְמַיְלַף (Aramaic *infinitive*) to learn. מְאַלֵּף teacher. תֶּלֶף teaching, study.
אַלְפוֹנְסוֹ Alfonso, name of a king.
אַלְקוֹסְטַנְטִינִי Al-Constantini, name of a man.
אַלְקֵירְוָאן Al-Kairuwan, name of a place in North Africa
אַלְרַחְמַאן Al-Rahman; see עַבְדּ אַלְרַחְמַאן.
אַמִּיקָא or אַמִּיקָא Mecca, name of a place in Arabia.
אֹם nation (= biblical אֻמָּה).
[אמן] *Hofal* was entrusted with something. אֱמוּנוּת, אֱמֶתוּת truthfulness. אֱמִתִּי true, reliable. אֲמוּת verification. אָמָנוּת workmanship, handicraft. בַּעֲלֵי אָמָנִיּוֹת craftsmen.
[אמץ] אָמוּץ (*passive participle*) strengthened.
[אמר] *Hifil* extolled. *Hithpael* was boastful. אֲמִירָה saying. מַאֲמָר sentence. לוֹמַר (*infinitive*) to say. כְּלוֹמַר as if to say, that is.
[אמת] (secondary root) *Nithpael* was verified.
אמתלא see מתל.
[אנף] כְּלַאֲפֵי (=כְּלַפֵּי) towards.
אָנוּק groaning.
אֱנוּשִׁי, אֱנוֹשִׁי, אֱנוֹשִׁי human.
אֶסְפַּקְלַרְיָא speculum.
אֶסְפַּקְלַרְיָא מְאִירָה lucid speculum.
אָסַר forbade. אָסוּר forbidden. אִסּוּר prohibition.
אֲפִלּוּ (=אַף and אִם and לוּ) even.
אַף עַל פִּי although. אַף עַל פִּי כֵן nevertheless.
אֲפִיפְיוֹר pope.
[אפל] *Hifil* grew dark.
אַפְלָטוֹן Plato, name of a philosopher.
אַפְרִיקָא Africa.
אַצְטְרוֹלַאב Astrolabe.
אָצִין Azinia, name of a place, which has not been identified (VII, l. 21).
אֶקְיָאנוֹס, אֶקְיָנוֹס Ocean.
אֲרַבְיָאה, אֲרַאבְיָאה Arabia.
אֲרַאבְיָאה פֵּילִיצִי Arabia Felix.
אָרִיחַ lath, half a brick.
אֲרִיכוּת length. תַּאֲרִיךְ date.
אַרְמֶנְיָה Armenia.
אֲרִיסְטוֹ Aristotle, name of

a philosopher.
אָרַע or אֵרַע happened.
אַרְצִי earthly, temporal.
אָשׁוּחַ cistern, pit.
אַשִׁיאָה Asia. אַשִׁיאָה מַאיוֹרִי Asia Major.
אֶת (with suffix) the same, this one.
אֶתְרוֹג citron.

[באר] *Hithpael* was explained. בֵּאוּר explanation. מְבֹאָר explained, evident, manifest.
בַּאַרְבַּאריקוֹ Barbaric; see גוֹלְפוֹ בַּאַרְבַּאריקוֹ.
בַּארִי Bari, name of a place in Italy.
בָּבָא gate. בָּבָא בְּתְרָא last gate, name of a talmudic tractate.
[בדל] הַבְדֵּל distinction.
בְּדֹלַח (*plural* of בְּדֹלַח) bdellium.
[בוא] הַבָּא the future world, עוֹלָם being understood. בִּיאָה advent, arrival. מָבוֹא relevance, *literally* entrance (XXVI, l. 34).
בּוֹנָא Bona, Good.
בְּחִינָה trial.

בַּחֲרוּת youth.
בְּטוּי expression, utterance.
[בטח] הַבְטָחָה trust, confidence (XLI, l. 76), pledge, promise.
בָּטֵל was annulled. *Piel* annulled. *Hithpael* same as Kal. בָּטֵל absurd, idle, vain, illogical. בִּטּוּל annulment.
בִּיאַטְרִיץ Beatrice.
[בין] *Hofal* was understood. בֵּינוֹנִי intermediate.
בֵּית הַכְּנֶסֶת synagogue. בֵּית הַמִּדְרָשׁ house of study. בֵּית הַמֶּרְחָץ bath-house.
בִּישׁ disgraced.
[בלה] בְּלוּיֵי אֶרֶץ ancients of the earth (XI, 2, l. 5).
בִּלְבּוּל confusion.
בַּת קוֹל heavenly voice. בְּבַת אַחַת at one time, simultaneously.
בַּסִּילִי Basil, name of an emperor.
[בסס] *Hithpael* became fixed, was firmly established.
בַּעְיָא question.
בַּעֲלָה (*feminine* of בַּעַל) owner, mistress.
בָּקִי well-versed, conversant.
בִּקּוּר visit.

[ברא] *Hifil* became fat. בְּרִיָּה creation, creature. בְּרִיאוּת health.

בְּרַבִּי(=בֵּי and רַבִּי)son of Rabbi, of the school of Rabbi.

בְּרִירוּת purity.

בְּרֵאשִׁית At the Beginning, first portion of the Pentateuch.

בָּשָׂר וָדָם flesh and blood, mortal.

בָּתְרָא,seeבָּבָא בָּתְרָא.last.

גָּאוֹן Gaon, head of an academy.

[גב] עַל גַּב upon, by the side of. עַל גַּבֵּי upon.

[גבל] מָגְבָּל restricted, limited, definite.

[גבר] גֶּבֶר cock. הִתְגַּבְּרוּת effort, strengthening.

גֶּדָּא Jedda, name of a place.

גָּדַד or גִּדֵּד rent, tore (VI, 1, l. 10).

גָּדַר defined. גֶּדֶר definition.

גְּהוּץ clean linen, fine laundry work.

גְּוָה known sins, *literally* a thing that is apparent (XI, 1, l. 7).

גּוּזְמַאן Guzman, name of a man.

גּוֹלְפּוֹ Gulf. גּוֹלְפּוֹ בַּארְבַּאריקוֹ Gulf of the Berbers.

גּוּף body. גּוּפָנִי bodily, corporeal.

גּוּרְגּוּרִי Georgian.

גָּשׁ (paitanic form of נגש) drew near.

גּוֹשָׁפָט corruption of יְהוֹשָׁפָט (Jehoshaphat).

גָּזַר decided, necessitated, decreed. *Nifal* was derived (grammatical). *Hithpael* was cut off. גְּזֵרָה decree.

גְּחִינָה a bowing down.

גֵּיהִנֹּם Gehenna.

גִּילִים (*plural* of גִּיל) joys.

גִּינְטִילָה Gentila, name of a woman.

[גלח] *Nithpael* revealed himself, appeared. גָּלוּת captivity, exile. רֹאשׁ גָּלוּת exilarch.

[גמר] וְגוֹמֵר(=וְגוֹ׳)and the rest, etc., *literally* and as it concludes. גָּמוּר perfect.

גָּנָה blamed. מְגֻנֶּה blameworthy. גְּנוּת blame, disgrace.

גַּס big. גַּסּוּת הַדַּעַת haughtiness.

גָּעָה cried. גְּעִיָּה cry.

גָּעַל *Hifil* rejected.

גָּרַם occasioned. גּוֹרֵם cause.

גָּרַס studied.
גְּרוּעַ inferior, bad. מִגְרַעַת defect.
גַּרְגַּר grain.
גְּרוֹגֶרֶת dried fig.
גֶּשֶׁם body. גַּשְׁמִי bodily, corporeal. הַגְשָׁמָה idea of corporeality, anthropomorphism.
גֶּשֶׁר bridge.

[דבב] *Poel* moaned.
[דבק] *Hithpael* was joined. דְּבֵקָה attachment.
דִּבּוּר speach. דִּבְּרָה commandment. עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת Ten Commandments. כֹּחַ הַדִּבְּרִי power or faculty of speech, rational faculty.
מְדַבְּרִים or מִדַּבְּרִים Mutakallimites, sect of Arabian philosophers.
דָּגוּל (*passive participle*) distinguished.
דּוּגִיאָה boat.
דּוֹמִינִי Domini. טִיגְפּוֹלִי דּוֹמִינִי Tmplum Domini.
[דור] דִּירָה habitation, dwelling.
דּוֹרוֹן gift.
[דחה] מִדְחֶה refutation.

דַּחַק stress.
דֵּי de.
דִּין judgment, sense. בַּעַל דִּין litigant. מְיַדֵּן (Aramaic *infinitive*) to judge. מְדִינָה city, state. מְדִינִי political, civic.
[דלל] *Nithpalpel* (נִתְדַּלְדֵּל) was impoverished, was bad, deteriorated.
דְּלֵקָה fire.
דַּמַאחִין Damahin; see אִבֵּן דַּמַאחִין.
דִּמְסִית Dimsith (Emmaus), name of a place.
דְּמָה expected. כֹּחַ הַמְדַמֶּה imaginative faculty. מְדֻמֶּה imaginary. כְּמְדֻמֶּה thinking. הַדְּמוּת likeness. דִּמְיוֹן (*plural* דִּמְיוֹנִים) simile, parable.
[דמן] מְדֻמָּן (*Hofal participle*) besmirched, covered with dust.
דָּקְדֵּק was particular, strict. דַּקּוּת thinness, fineness, snbtlety. דִּקְדּוּק grammar. מְדַקְדֵּק grammarian. מְדֻקְדָּק grammatical.
[דרג] מַדְרֵגָה rung, rank.

דֶּרֶךְ doctrine. דֶּרֶךְ אֶרֶץ custom of the world.

דָּרַס trod, strangled.

דָּרַשׁ explained, delivered a homily. *Hofal* was sought, explained. דְּרוּשׁ or דָּרוּשׁ problem, inquiry, thesis, a thing required. מִדְרָשׁ exposition. בֵּית הַמִּדְרָשׁ house of study.

דֶּשֶׁן fat offering.

דָּת religion. דָּתִי theologian.

הָאִדָּנָא see אִדָּן.

הַגָּדָה see נגד.

הָגוּי uttered. הֲגָיוֹן mind, thought.

הֶגְמוֹן bishop.

הָגוּן worthy, appropriate. הֶגְיֹן worth. כְּהֶגְיֹן as it ought to be.

הָדָא This (Aramaic).

הָדַר adorned. *Pual* was adorned. הָדוּר adornment. מְהֻדָּר beautiful.

הוֹאִיל see יאל.

הוֹדָאָה see ידה.

הֵיאַךְ how.

[היה] *Nithpael* originated, came into being. הֹוֶה, הָוָה something that exists, a being. הֲוָיָה existence.

הַיְנוּ that is.

הָכִי thus.

[הלך] *Hifil* destroyed. הָלַךְ בְּתַאֲוָה indulged in pleasures. הֲלָכָה law, rule. כַּהֲלָכָה according to the rule. מַהֲלָךְ manner, way.

[הלל] תְּהִלִּים Book of Psalms. מְהוֹלָל hilarious.

[המה] אַב הֲמוֹן father of the multitude, paitanic name for Abraham.

הֶמְיָן girdle, belt.

[המם] *Poal*, was discomfited.

הֵן...הֵן whether...or, either... or.

[הנה] הֲנָאָה pleasure.

הַנָּחָה, הֲנָחָה see נוח.

הַפְרְדִיסִי Aphrodisius, name of a philosopher.

הַצָּעָה see יצע.

הֶקְשֵׁה, הֶקֵּשׁ see קוש.

הֲרֵי behold.

הִרְהֵר pondered.

הִתּוּל mockery.

וַדַּאי certain.

וֵינִיצִיאָה Venice.

וֵירְדִּי Verde, name of a place.

וָלָד fetus.

עָד eternal. עַד assembly.
אָמִיק faithful.

זֶבֶל dung.
זַגְזָגְאֵל Zagzagel, name of an angel.
זָהוּב gold piece.
זֶהוּ (= זֶה הוּא) that is.
זָהוּם loathsome.
זָהִיר careful.
זוּג pair, even.
זוֹמָא Zoma, name of a man.
זָן maintained, fed. מְזוֹנוֹת food.
זְוָעִים tremblings, terrors.
[זיד] בְּמֵזִיד wilfully, presumptuously
זִיו splendor.
זַיִן weapon.
זָיַף was falsified.
זָכָה deserved, was meritorious. זָכוּת or זְכוּת merit, purity. זַכַּי or זַכָּאי innocent, meritorious, Zaccai, name of a man.
זָלַזֵּל disgraced, slighted.
זָלַף shed.
זִמָּה thought, mind.
[זמן] *Hithpael* it happened. זְמָן fortune, fate. בְּנֵי זְמָן, בְּנוֹת זְמָן vicissitudes of time. זְמַנִּי temporary. מְזֻמָּן prepared, ready, summoned, destined. חִזְדַּמֵּן accident, chance.
זָמַר was sung. זִמְרָה song.
[זעם] *Hifil* provoked. זְעָמִים vexation, wrath.
[זעף] *Nifal* was angry.
[זרב] *Poel* (?) poured forth (IX, l. 39).
[זרה] *Nifal* turned aside, acted strangely (parallel to גזר or זור; VI, 2, l. 21).
זְרִיזוּת promptness.
זָרוּם swept away.
[זרק] *Nifal* was sprinkled.

חָבִיב beloved. חִבּוּב loveliness.
חָבַל wounded, injured, bruised. חַבָּלָה destruction.
[חבר] *Pual* was composed (of books). *Hifil* caused to join. *Nifal* was joined, allied himself. חוֹבֵר apostate, tyrant (XVI, l. 37). חָבֵר scholar. מְחַבֵּר author. חֶבְרָה society. חֶבְרוּתָה company.
חָבִית cask, pitcher.
חָבַשׁ imprisoned. חֲבוּשִׁים

encompassing, commingled.
חַג the Feast of Tabernacles.
חֲדָא (Aramaic) one.
חָדַשׁ created. *Hithpael* happened. חִדּוּשׁ novelty, creation.
חַיָּב necessitated. *Pual* was necessitated. *Hithpael* was guilty, followed necessarily. *Nithpael* was obliged. חוֹב due, duty.
חוֹבָה defeat. חַיָּב guilty, owing, obliged. מְחֻיָּב necessary, indispensable. חִיּוּב need, necessity.
[חוד] חִידָה allegory.
[חוס] חָס וְשָׁלוֹם God forbid! God forfend! *literally* sparing and peace.
[חוץ] מְחִיצָה partition, fence.
חוּשׁ sense. *Hofal* was perceived. חוּשִׁי appertaining to the senses, sensual. מוּחָשׁ something that can be perceived.
חוּשִׁיאֵל Hushiel, name of a man.
חַזָּן precentor.
חָזַק was strengthened. *Hithpael* made an effort.
חָזַר returned, turned aside, turned away, repeated *Piel* caused to return. *Hifil* caused to turn away. חֲזָרָה a returning.
חַטֶּם snout of a pitcher.
[חטב] חֲטוּב God's unity.
חָיָה woman with child, woman in confinement. חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ the holy Hayyot. חַיֵּי יוֹם temporal life. בַּעַל חַיִּים, חַי animate object. תְּחִיָּה resurrection.
חִין prayer.
[חכם] הִתְחַכְּמוּת philosophizing, sophistry. תַּחְכְּמוֹנִי seat of wisdom (XIII, 1, l. 19). חָכְמַת הַטֶּבַע physics.
חָלָה entreated, asked (without פָּנִים). *Pual* was prayed unto.
[חלט] מֻחְלָט absolute.
חֶלֶה poor, needy.
[חלל] חָלוּל hollow. See also תחל.
[חלף] *Hithpael* and *Nithpael* was changed. חֶלֶף a departing, a vanishing. חִלּוּף change, variance, difference. הִתְחַלְּפוּת variety. חַלְפּוֹן Halfon, name of a man.

חָלַק disputed. *Hithpael* was divided. חֵלֶק fraction, second. מַחֲלֹקֶת controversy, strife.

חָלַשׁ *Nifal* was weakened.

חָמוּד desirable, praiseworthy.

חֹמֶר matter, material.

[חמשׁ] יוֹם הַחֲמִישִׁי Thursday.

חֲנָיָה an encamping, station.

חִנֵּן made supplication, implored, entreated. חֵן prayer.

[חסד] חֲסִידוּת piety, saintliness

חָסֵן fortified, endowed.

חִפּוּשׂ search.

[חקק] *Hofal* was decreed, ordained. חֹק manner.

[חקר] חֲקִירָה investigation.

חָרְבָּן destruction.

[חרז] *Hifil* strung together.

[חרם] *Hifil* excommunicated. חֵרֶם excommunication.

חֶרְפָּה reproach, reproof.

[חרשׁ] *Hifil* made deaf.

חָשׁוּב worthy. מַחֲשָׁב thought.

[חשׁך] *Hifil* grew dark.

חֲשָׁמַן cardinal.

[חתם] חֲתִימָה, חוֹתָם conclusion.

[חתן] *Nithpael* allied himself by marriage.

חֹתֵת or חוֹתֵת spoiler.

חָתַר endeavored.

טֶבַע (with suffixes טִבְעָם) nature, character.

טֶבַח feast (XI, 1, l.15).

טְבִילָה ablution.

[טבע] *Nifal* sank, was drowned. טֶבַע nature. חָכְמַת הַטֶּבַע physics. טִבְעִי natural, physical. מַה־שֶּׁאַחַר הַטֶּבַע metaphysics, *literally* that which is beyond nature.

[טוב] מוּטָב better, goodness.

טִינְפּוֹלִי Temple.

טָכַס was set in order.

טַלִּית shawl.

[טנף] טִנּוּף filth. טָמְנָה soiled.

טָעָה erred. טָעוּת error, idolatry. מַטְעִי misleading, erroneous.

טַעַם reason, mood.

טָעַן pleaded, argued. טַעֲנָה argument.

[טפל] *Piel* (*Hithpael*?) took care of, attended to. טָפֵל secondary, subordinate, insignificant. טִפּוּל care, dependants.

טֹפֶס formula, text.

טָפַח spoke. טִפָּה drop.

טִפֵּשׁ foolish.

טָרַד disturbed. טָרִיד driven out, banished.

טָרַח took pains. *Hifil* burdened, troubled. טִרְחָה trouble, difficulty.

טֶרְנוּסְרוּפוּס Turnus Rufus, or Tyrannus Rufus, name of a Roman commander.

טָרוּף afflicted

[אל] הוֹאִיל וְ because

יָגוֹן (*plural* יְגוֹנוֹת, יְגוֹנִים) sorrow, grief.

יְגִיעָה toil. יָגֵעַ (*participle*) striving

[יד] מִיָּד immediately, forthwith

[ידד] יְדִידוּת friendship,

[ידה] הוֹדָאָה thanksgiving.

[ידע] דֵּעָה, דַּעַת doctrine, opinion, disposition, frame of mind. יְדִיעָה knowledge, a knowing. יָדוּעַ certain, fixed.

[יהב] מַתָּנָה gift.

[יהר] *Hithpael* was arrogant, proud.

[יום] יוֹמַיִם two exiles. יוֹמָא Yoma, name of talmudic tractate dealing with the Day of Atonement.

יָוָנִית Greek philosophy.

יוֹסֵי (=יוֹסֵף) Jose, name of a Tanna.

יָחַד declared God's unity. *Hithpael* specialized. יָחִיד individual. יְחִידָה soul. יִחוּד unity, special quality, characteristic. מְיֻחָד special.

יַחְיָי Yahya, name of a grammarian.

יָחַס attributed, ascribed. *Hithpael* passive. יִחוּס relation.

יָנוּאַרִי January.

יְכֹלֶת power, potentiality. כְּבִיָכוֹל as if it were possible.

[ילד] תּוֹלָדָה result.

[ינק] תִּינוֹק a child, infant.

יְסוֹד element.

[יסף] מוּסָף additional prayer. תּוֹסֶפֶת addition.

[יסר] *Hithpael* was punished. יִסּוּרִין, יִסּוּרִים affliction, pain.

[יעד] *Nifal* was in agreement, met

[יעל] תּוֹעֶלֶת use, benefit, utility.

יְעָנִי appertaining to an ostrich, ostrich-like.
יַעֲקוֹבִין Jacobites.
יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ did his duty. יָצָא מִדַּעְתּוֹ became insane, went mad. *Hifil* spent money. יְצִיאָה a going out. מוֹצָאoutlet. מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב the expiration of a festival. כַּיּוֹצֵא בּוֹ similar.
[יצע] הַצָּעָה preamble, preface.
יֵצֶר thought, evil thought, temptation. יָצוּר, יְצוּר creature, created thing, creation. יְצִירָה creature, creation.
יְקִיצָה state of being awake.
יָקַר was honored. יְקָרַת נֶצַח eternal glory.
[ירא] *Hithpael* feared. מוֹרָא fear of God, piety.
[ירה] *Hifil* denoted, implied. מוֹרֶה one who gives a decision. הָרַב הַמּוֹרֶה the master the teacher, that is, Maimonides.
יְרָחִים (*plural* of יָרֵחַ) moons.
יְרִיעָה cloak, cloth.
יַרְקוּת greenness.
יֵשׁ existence (philosophical).
[ישב] *Hithpael* became fixed. יְשִׁיבָה sitting, act of sitting, academy. רֹאשׁ יְשִׁיבָה head of an academy. מְיֻשֶּׁבֶת settled.
יִשְׁמְעֵאלִי Muhammedan.
יֹשֶׁן state of being old, ancient.
[ישר] *Hifil* guided, directed. *Hithpael* passive.
יֶתֶר superfluous, in excess.

כָּבוֹד religion, *literally* glory.
[כבה] כָּבֶה (*participle*) extinguished.
[כבס] כָּבוּס washed.
כֶּבֶשׁ ramp, stair.
כְּדֵי in order that.
[כדם] כְּדוּמָה projecting.
כַּדּוּרִיּוּת spherical form.
כַּוֵּן directed, made accurate. כַּוָּנָה attention, concentration of mind, intention. מְכֻוָּן meaning intended to convey, made to correspond. כָּל שֶׁכֵּן all the more, how much more! קוֹדֶם לָכֵן prior to that. כָּאן or כָּן here. כֵּיוָן as soon as. תְּכוּנָה quality.
כּוֹזֵב fallacious. הַכְזָבָה denial, refutation.

כּוּזָרִי Khazarite.

כֹּחַ potentiality, faculty. מִכֹּחַ through, on account of.

כָּחֵד cut off, exterminated.

[כחש] *Hifil* denied

[כול] *Hifil* comprehended

כֵּיצַד (=כְּאֵיזֶה and צַד) in what manner?

כָּךְ thus.

[כלח] תִּכְלָה end, boundary. תַּכְלִית goal, aim, purpose, end, extremity.

כְּלוּם aught (may be contraction of מְאוּם and כָּל, or it may be כֶּלֶם).

כָּלַל contained, comprehended. כְּלָל rule, general rule, altogether. בִּכְלָל in the category. מִכְּלָל from the rule it may be inferred. כַּלָּה academy (XX,l.11). כּוֹלֵל comprehensive. דְּרָכִים כּוֹלְלִים general ways.

כְּלַפֵּי see אנף.

כַּמָּה several. עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה all the more, how much more! *literally* upon one several times.

כִּנּוּי appellation.

[כנם] *Hifil* brought in. *Nifal* entered. הַכְנָסָה income. הַכְנָסַת כַּלָּה income for the academy (XX,l.11). כְּנֶסֶת gathering, assembly. בֵּית הַכְּנֶסֶת synagogue.

[כנע] כְּנִיעָה a humbling.

כֹּסֶף desire.

כָּפָה compelled, forced. *Nifal* passive. כְּפוּי טוֹבָה ungrateful.

כִּפָּה dome, edifice. כְּפִיפָה a bending, cage. כַּף scale. כַּף זְכוּת scale of merit.

[כפם] כְּפִיסִים (*plural* of כָּפִים) beams.

כָּפַר denied, disbelieved. כַּפָּרָה atonement.

[כפש] כָּפוּשׁ (*passive participle*) besmirched, covered (with ashes).

כֹּרַח force. עַל כָּרְחֵךְ against thy will. הַכְרַחַ necessity. הַכְרֵחִי necessary, indispensable. הַכְרָחִיוּת necessity.

כְּרִיעָה, הַכְרָעָה a kneeling, act of kneeling.

כָּרַת חַדְרָכִים attacked wayfarers.

[כשט] תַּכְשִׁיט ornament.

[כשר] כְּשׁוֹרָא beam. שׁוֹרָה see.

כָּתוּב passage of Scripture,

literally written. כְּתוּבִים Writings, Hagiographa. כְּתָב, מִכְתָּב letter. מַכְתֵּב pen.

[כתם] *Hifil* made of fine gold.

כַּת or כֵּת sect.

[לאך] בַּעַל מְלָאכָה employer.

לָבַב was beloved.

לַבְנוּנִית whiteness.

[לבש] לְבִישָׁה act of putting on clothes.

לָוָה accompanied.

וּלְוַאי would it were! Oh that!

לַחְלוּחִית moisture.

לָטוּשׁ (*passive participle*) sharpened, polished, bright.

[לין] מְלִיצָה rhetorician. מְלִיצָה rhetoric.

[לכד] מַלְכּוֹד trap, net.

[למד] לְמוּד habit. לְמוּדִי scientific. תַּלְמוּד תּוֹרָה study of the Law.

לְסָטִים, לִסְטִין robbers, plunderers.

לָקָה was beaten, smitten, struck.

לְקוּחַ study.

[לשן] זֶה לְשׁוֹנוֹ these are his words. לְשׁוֹן הָרַע slander.

מ׳ (=מָר) lord, master.

מַאיוֹרִי Major.

מְדָּה quality, state, rank, degree, standard, virtue.

מְדֻחֶה see דחה.

מְדָנִית Arabic philosophy (XXXI, l. 103).

מַה negative particle (=Arabic *ma*). מַהוּת essence.

מָהַל circumcised.

[מהר] מְהִירוּת haste.

מוּטָב see טוב.

[מוך] נָמוּךְ or נָמוּךְ (*Nifal participle*) low, lowly.

מוּסָךְ see יסך.

מוֹפֵת proof. מוֹפְתִי capable of being proved.

מִילָה circumcision.

מִיתָה, מוּת death, dying.

מֶזֶג constitution (of the body).

מֹחַ brain.

מָחָה protested.

מָחַל pardoned.

[מחק] *Nifal* was wiped off.

מָטָה failed (paitanic, through confusion with מוּט).

מָטוּ request (Aramaic).

מִיל mile.

מִין heretic, race, genus, species. כְּמִין like.

מִיקָא or אַמִּיקָא Mecca; see also מַכָּה and מַכָּה.

מִירָא Meurs, name of a place in Germany.

מַכָּבִי Maccabean.

מַכָּה Mecca.

מִכִּירָה sale, transaction.

[מלא] *Hithpael* was filled. מְלוֹא fulness.

מְלִיצָה, מְלִיץ see לוץ.

מָלַךְ took counsel. מַלְכוּת government, Roman government.

מָמוֹן money, wealth.

[מנה] *Nifal* was appointed. מִנְיָן number. מְמֻנֶּה appointed officer.

מְנִיעָה obstacle. הִמָּנְעוּת impossibility.

מַסֵּכֶת see נסך.

[מסר] *Nifal* was handed over. מָסֹרֶת tradition.

מָעוֹת money.

[מעט] *Hithpael* was diminished, waned. הַמְעָטָה a diminishing. מְעוּט paucity. מְעַט little, few. מְעַט מִקְדָּשׁ synagogue.

[מצא] *Hifil* brought into existence. מְצִיאָה, מְצִיאוּת existence. נִמְצָא existing thing, object.

מַצָּב see נצב.

מָצָא = מָטָא found.

מְצוּעַ medium. אֶמְצָע middle. אֶמְצָעוּת instrumentality. מְמֻצָּע, אֶמְצָעִי middle.

מֵצַר see צרר.

מֵקִיץ see קוץ.

מָקוֹר see קור.

מָר master.

מַרְחֶשְׁוָן Marheshvan, name of the second month in the Jewish calendar.

מֹרֶץ, מֶרֶץ strength, emphasis.

מָרוּר (*passive participle*) embittered.

[משך] *Nifal* emanated, was derived, led, guided, drawn, continued. מֶשֶׁךְ emanation.

מָשָׁל allegory.

מַתֶּכֶת see נתך.

אֲמַתְלָא (?) excuse, plausible reason, evidence.

[מתן] *Hifil* waited.

מְתִיקָה [מתק] sweetness.

נָאֶה beautiful.

נְאוּמָה, נַאֲם speech, utterance.

[נאף] *Piel* and *Hifil* caused

to commit adultery.
נְבִיאִים Prophets, division of the Scriptures.
[נבט] הַבָּטָה look, gaze.
[נבע] *Hifil* murmured.
[נגד] *Pael* (Aramaic) tortured. מַגִּיד narrator, historian. הַגָּדָה narrative. אַגָּדוֹת Aggadot, homiletic portion of rabbinic literature. נֶגֶב Nejd, name of a place in Arabia.
נְגִינָה, נִגּוּן melody.
[נגע] הַגָּעָה a reaching, act of reaching.
נְדָבָה donation, generosity. נָדִיב generous, liberal נְדִיבוּת generosity.
נִדָּה excommunicated.
נָהַג כָּבוֹד paid homage, was courteous. *Hifil* accustomed (*transitive*). *Hithpael* accustomed himself. נָהוּג customary, led. מִנְהָג custom, manner. מִנְהָגִי customary. הַנְהָגָה administration. מַנְהִיג leader, administrator.
נָהָה longed for.
[נוא] *Hifil* greased, patted (XIV, 1, l. 20).
[נוח] נָחָה דַּעְתּוֹ was satisfied. *Hifil* granted, permitted. *Hofal* was granted. נוֹחַ prone, easy. הֲנָחוֹת (*plural* of הֲנָחָה) ease, relief. הֲנָחָה rule, principle, axiom.
נוֹי beauty.
נָם (=נאם) spoke.
[נום] מְנוּחָה transitoriness.
[נוע] תְּנוּעָה movement, vowel.
[נזה] הַזָּאָה a sprinkling.
[נזק] *Hifil* harmed, injured, damaged.
נְזִירוּת Naziriteship.
נָטַל took, took away, lifted up. *Piel* cast, put. *Nifal* was taken away.
[נטף] *Hifil* caused to drop.
נְטִירָא Netira, name of a family.
[נכה] הַכָּאָה a beating.
נֹכַח position directly opposite.
נָמוּךְ or נָמוּךְ see מוך.
נָמוֹס law.
נִסָּה was tried. נִסָּיוֹן experience.
[נסך] נֶסֶךְ libation. מַסֶּכֶת tractate, treatise.
נֵס miracle.
נְסִיעָה journey, a journeying.

[נעם] *Hofal* was made pleasant. נְעִימָה pleasantness, prosperity, sweet melody.
נִעְנַע moved.
נַעֲרוּת childhood, folly.
נְפִילָה a falling.
נַפְשִׁי psychical.
[נצב] מַצָּב position.
נִצַּח prevailed. נִצָּחוֹן, נְצָחוֹן conquest, victory.
[נצר] *Hithpael* was converted to Christianity. נוֹצְרִי Christian. סַל נְצָרִים wicker basket.
נָקַב was hollowed, had holes.
נָקוּד having dots, dotted.
נָשָׂא married. *Pual* was raised. *Hifil* presented. נוֹשֵׂא subject. נָשׂוּא object.
[נשג] *Hifil* perceived, conceived. הַשָּׂגָה conception. מַשִּׂיג one who perceives, concept, attribute. מוּשָׂג something that is perceived.
[נשח] *Hifil* removed (XXIX, l. 9).
נִשְׁמַת כָּל חַי "the breath of all living," beginning of a prayer. נְשִׁימָה breath, a breathing.
נְשִׁיקָה kiss.
נָשַׁר fell out.
[נתך] מַתֶּכֶת metal.
נָתַן אֱמֶת established the truth, was conclusive. מַתַּן תּוֹרָה Giving of the Law, last portion of the Pentateuch (XXXI, l. 36).
[נתר] *Hifil* permitted. *Nifal* was loosened, unfastened. הַתֵּר a permitting. מֻתָּר permitted.

סִבֵּב revolved, completed a revolution. *Poel* turned. סִבָּה cause. סִבּוּב a going around. מֵסֵב reclining at table. מְסִבָּה assembly.
סָבַר thought, was of opinion, hoped for. סֵבֶר פָּנִים יָפוֹת cheerful countenance. סְבָרָא argument, reasoning.
סָגַב was strengthened.
[סגד] הַסְגָּדָה prostration, act of prostrating oneself.
סָגֵף afflicted.
[סגר] מַסְגֵּר enclosure.
סֶדֶק crack, breach.
סִדֵּר arranged. סִדּוּר arrangement. מְסֻדָּר (*pual participle*) arranged.
סוּג class, species, genus.
סָח spoke.

סוּרָא Syria.

סָחַר traded. סְחוֹרָה business transaction.

סִיד (=biblical שִׂיד) lime, gypsum.

סִימָן sign, omen.

סַיַּע helped, abetted.

סָכַךְ took refuge, protected himself (V, 2, l. 32).

סָכַל was ignorant, ignored. מְסַכֵּל ignorant.

[סכם] *Hifil* agreed, corresponded. *Hofal* passive. מֻסְכָּם agreed upon, conventional. מַסְכִּים corresponding, agreeing. הַסְכָּמָה agreement, conventionality. הַסְכָּמִי conventional.

סַכָּנָה danger. מְסֻכָּן dangerous.

[סכת] *Hofal* was silenced.

סַלְחָן one who pardons.

סָלַק removed. *Hithpael* departed.

סַמָּאֵל Sammael, name of an angel.

סַמָּא blind.

סָמוּךְ near.

סַמְמָנִין ointments, medicines.

סַנְדָּל sandal.

סָעַד took a meal. סְעוּדָה banquet.

[סעף] *Hithpael* ramified. סְעִפִּים thoughts.

[סער] *Hithpael* was tempestuous, raged.

סְפָאנְיאוֹלִי Spanish.

[ספד] הַסְפֵּד mourning (*verbal noun*).

סָפוּן worthy.

סְפֵירַאנְצָא Speranza, hope.

סַפְסָתִין Safsatin, name of a place.

סָפַק doubted. *Hifil* was sufficient, supplied. *Hithpael* was satisfied. סָפֵק or סֵפֶק doubt. מְסֻפָּק doubtful. סִפּוּק sufficiency.

[ספר] סִפּוּר narrative. סָפָר frontier. סֵפֶר תּוֹרָה Book of the Law. תִּסְפֹּרֶת cutting of the hair.

סְפָרַד Spain.

סְרִיחוּת dirt, filth.

סָרוּחַ noisome, fetid

סַרְסוּר broker.

סָרַק combed, tore. מַסְרֵק comb, spike.

סְתָמִי inexplicit, tacit. סְתוּם a closing up.

סָתַר refuted, destroyed, dishevelled, pulled down. חֲלָקִי הַסּוֹתֵר conflicting parts.

עֲבוֹדָה זָרָה idolatry. עַבְדְּ אַלְרַחְמַאן Abd al-Rahman, name of a Caliph.

[עבה] מְעֻבֶּה thick.

[עבר] *Hifil* overlooked, forgave. *Hithpael* behaved arrogantly, was negligent. עֲבֵרָה transgression.

[עגם] עַגּוּם sorrow, grief.

עֲדַיִן yet.

עָדֵן pampered

[עדר] נֶעְדָּר absent. הֶעְדֵּר non-existence, absence.

[עוה] מַעֲוֶה sin, transgression. עֲוֹנִים (*plural* of עָוֹן) sin.

עוּצִית of Uz, an appellative of Rome, or Christendom in general.

[עור] *Hifil* and *Polel* remarked, drew attention. עִוְרוֹנִים (*plural* of עִוָּרוֹן) blindness.

עַזּוּת or עַזּוּת פָּנִים impertinence. עֲזָאֵל Uzzael, name of an angel

עֲזָרָה temple court.

עִטֵּר crowned, adorned. *Pual* passive.

עִיּוּן looked into. עִיּוּן speculation, deliberation. כְּעֵין like, similar to. מְעַיֵּן investigator, philosopher.

עֵירָה town, townlet.

עֲכִירוּת misfortune, degradation.

עַד כְּשֶׁהוּא = עַכְשָׁו now.

עָלַב insulted, afflicted, injured.

עַל by. עֶשֶׂר עַל עֶשֶׂר ten by ten

עָלְתָה לוֹ succeeded, fell to his lot. עָלָה וְיָרַד discussed. מַעֲלָה degree, rank. מְעֻלֶּה superior, exalted.

[עלל] *Hifil* accused falsely.

[עלם] עֲלוּמָה traditional law, *literally* the hidden thing. עַלְמוּת youth. עוֹלָם הַבָּא the future world. עוֹלָם הַזֶּה this world. עוֹלָמִי eternal. תַּעֲלוּמָה hidden sin.

עֶלֶג care, anxiety.

[עלץ] *Hifil* made to rejoice.

עָמַד עַל ascertained, found out, insisted upon. עָמַד בְּ withstood. *Hifil* explained, made to apply. מַעֲמָד division. מַעֲמָדָה presence, being present.

[עמם] *Hifil* dimmed. עַם הָאָרֶץ ignoramus.

עֲמַר בֶּן אַל כַּטַּאב Omar b. al-Khattab, name of a Caliph.

[ענג] מְעֻנָּג (*Pual participle*) pampered, fattened.

[ענה] *Hithpael* fasted. עֲנִיּוּת poverty. עַנְוְתָנוּת humility. מַעֲנִים (*plural* of מַעֲנֶה) answer. תַּעֲנִית a fasting, fast. עִנְיָן object, thing.

עָוֹן guilt.

עָסַק (and *Hithpael*) occupied himself with. עַל עֵסֶק on account of.

עִצְבוֹנוֹת (*plural* of עִצָּבוֹן) grief, sorrow.

[עצל] *Hithpael* was slothful.

עִצֵּם strengthened, attributed strength. *Hithpael* grew strong. עֶצֶם self (with suffix). עַצְמוּת essence. בְּעֶצֶם essentially. תַּעֲצוּמוֹת strength.

עֲקִיבָא Akiba, name of a Tanna.

עִקָּר principle, chief thing.

עֵרֵב made pleasant. עֵרֵב דַּעְתּוֹ associated himself, *literally* made his disposition pleasant. *Hifil* came in the evening. עֵרֵב שַׁבָּת eve of Sabbath. עַרְבוּת sweetness. מַעֲרָב Maghrib. מַעֲרָבִי western. מִעֹרָב mixed.

עֲרָיוֹת incest.

[ערך] *Hifil* arranged. עֲרָכִין 'Arakin, name of a talmudic tractate. מַעֲרָכָה altar-fire.

עָרֵל non-jew.

עֲרֵמָה heap, used metaphorically of the temple.

עֵרֶץ might. שְׁמֵי עֵרֶץ mighty heavens (XI, 2, l.7).

[עשה] *Nifal* was regarded, accounted. מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית work of creation. אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה practical men, wonder workers. מַעֲשֶׂה it happened. מַעֲשִׂי practical.

[עתד] עָתִיד destined, in the future. מְעֻתָּד prepared.

[עתק] *Nifal* was moved.

פֹּאַר was glorified.

פָּגַם disgraced.

[פגע] פָּגוּעַ (*passive partciple*) afflicted.

[פדה] פְּדָאוּהוּ they redeemed him.

פַּדַּחַת forehead.

[פה] בְּעַל פֶּה, עַל פֶּה oral, by word of mouth, by heart.

לְפִי because.
פּוּמְבְּדִיתָא Pumbeditha, name of a place in Babylon.
פָּץ (parallel to פָּצָה) spoke, *literally* opened (his mouth).
פּוֹרְטוּגַאל Portugal.
פּוֹרְטוּנַאטִי Fortunante.
אִינְסוּלֵי פּוֹרְטוּנַאטִי Fortunate Isles.
פָּשׁ remained, was in excess. פִּשְׁפֵּשׁ searched.
[פזר] *Hithpael* was scattered. פָּזַר רֶגֶל hastened.
[פחד] *Hithpael* was afraid.
[פחת] *Nifal* was diminished. פָּחוֹת less.
פִּטֵּר dismissed. *Nifal* departed, died. מַפְטִיר one who reads the prophetic, or concluding portion in the synagogue.
פַּטְרִיאַרְכָּא Patriarch in the church.
פֶּדְרוֹ Pedro, name of a man.
פֵּס Fez, name of a place in Morocco.
פֵּיטְרוֹ Peter
פִּילוֹסוֹף, פִּילוֹסוֹפ philosopher.
פֵּילִיצִי Felix; אַרַאבְיָה פֵּילִיצִי Arabia Felix.
[פלא] מְפֻלָּא distinguished, hidden, concealed.
פֶּלֶג division, tributary.
פְּלוֹרֶינְצִיאָה Florence, name of a place.
פַּלְטִרִין palace.
פַּלְיָאג Palyaj, name of a family.
פִּלְפֵּל pepper.
פְּלַסְתֵּר fraud, forgery, falsehood.
פָּמַלְיָא family, assembly.
[פנה] *Nifal* turned toward. בְּשׁוּם פָּנִים in any shape (in a negative sentence). מִפְּנֵי on account of. פָּנוּי empty.
[פסד] *Hifil* corrupted. *Nifal* was corrupted, destroyed. הַפְסֵד loss, harm.
פָּסוּל disqualified. פְּסֹלֶת refuse, offal.
פָּסַק ceased. פְּסִיקָה lesson, allowance. פָּסוּק verse. פְּסוּקֵי דְזִמְרָא certain verses of Psalms.
[פעל] *Nithpael* was influenced. פֹּעַל action, actuality, influence.
[פעם] לְפָעָמִים sometimes.
פַּפּוֹס Pappos, name of a man.

פִּצְחָה utterance, opening of the mouth.

[פקד] *Nifal* was taken care of. מִפְקָד absence.

פִּקֵּחַ astute, shrewd.

[פקע] *Hifil* made a wick.

פָּקַר (Aramaic *participle*) becomes unrestrained, irreverent. מָפְקָר free, unbridled.

[פרד] נִפְרָד odd number.

פְּרוֹבִינְצָא Provence, name of a place.

פְּרוֹמוֹנְטוֹרְיוֹ Promontory.

פֶּרַח youth, young man.

פָּרַט enumerated in detail. פֶּרֶט or פְּרָט detail, individual. פְּרוּטָה small coin.

פְּרִיצוֹל Ferizol, name of Hebrew geographer.

פָּרַךְ broke, crushed.

פִּרְנָסָה maintained. פַּרְנָסָה sustenance.

פְּרַנְקוֹשׁ Franks.

פָּרַס (or *Piel*) spread. פַּרְסָא parasang.

[פרסם] *Nithpael* was well known, was proclaimed. פִּרְסוּם appearance, openness. מְפֻרְסָם renowned.

פָּרַע paid. *Hofal* payment was exacted.

[פרץ] *Nifal* was broken.

[פרק] *Hithpael* was crumbled, broken. פֶּרֶק chapter.

פְּרַקְמַטְיָה commerce.

[פרש] פָּרוּשׁ separated (XVII, 3, l. 24).

[פרש] *Hithpael* was explained. פֵּרוּשׁ commentary. שֵׁם הַמְפֹרָשׁ Ineffable Name. פָּרָשָׁה portion. פָּרוּשׁ ascetic. פְּרִישׁוּת asceticism. הַפְרֵשׁ difference.

[פשט] *Nithpael* was spread. פָּשׁוּט, פְּשָׁט simple. מִפְשָׁט plain meaning. מְפֻשָּׁט denuded, abstract.

פִּשְׁרָה remedy, potion. אֶפְשַׁר possible. אֶפְשָׁרוּת possibility.

פָּתַח began a discourse.

אֶרֶץ הַצְּבִי Land of Glory, Palestine.

צָבַע dyed. צְבִיעָה a dyeing (verbal noun).

[צבר] צִבּוּר community.

[צדד] מִצַּד on account of.

צְדָקָה charity.

צָהֳלָה exultation.

צִוּוּי command.

צוּרָה form, appearance.

[צמצם] מְצֻמְצָם accurate, scanty.

צָת attended, obeyed. *Polel* attended, hearkened.

צִיֵּר was pictured, imagined, conceived.

[צלח] הַצְלָחָה bliss, success. צִלְצֵל sounded.

צֶמַח vegetable.

[צער] *Hithpael* was grieved, distressed. צַעַר grief, distress.

[צפה] מְצֻפֶּה the expected one, that is, the Messiah.

[צפן] בְּמַצְפוֹן inwardly.

צְפְצַף was sounded, chanted.

[צרך] *Hithpael* and *Nithpael* was in need of. צְרִיךְ, צָרִיךְ (Aramaic) it is necessary.

[צרר] מֵצַר strait (geographical).

קאוּ דֵי בּוֹנָא סְפֵּיראַנְצָא Cape of Good Hope.

קָא אָמַר = קָאָמַר (Aramaic) he says.

קאפִי וֶירְדִי Cape Verde.

קאראַוַאן Caravan.

קָבַל complained. *Pual* was received, accepted. קַבָּלָה acceptance, act of receiving, tradition. קִבּוּל acceptance.

קָבַע fixed, established. *Nifal* was fixed. קָבוּעַ (*adjective*) fixed.

[קבץ] *Hithpael* combined. קִבּוּץ community, gathering, agreement.

קָדַם preceded. *Hifil* prefaced. קַדְמוֹן, קָדוּם prior, primeval, ancient, eternal. קוֹדֵם preceding. הַקְדָּמָה preliminary remark, act of prefacing, preamble. קַדְמוּת eternity, priority.

[קדש] קַדִּישׁ Kaddish, name of a prayer. קְדֻשָּׁה holiness, name of a prayer. מְעַט מִקְדָּשׁ (XI, 2, l.26) synagogue. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא the Holy One, blessed be He, appellative of God.

[קהה] קְהוּי לֵב cruel-hearted, *literally* blunt-hearted.

קוֹלָר collar, chain.

[קום] *Pual* was established, verified. *Hithpael* and *Nithpael* was fulfilled, applied, preserved. קַיָּם existing, enduring, lasting, preserved. קִיּוּם existence. קִיּוּם יְחוּד special characteristic.

מִכָּל מָקוֹם God. at all events. קוֹמְמִיָּה uprightness.

קוֹנְשׁוּלִיש consuls.

קוֹסְטַנְטִינָא Constantinople.

מֵקִיץ [קוץ] Mekiz (the Wakeful), name of a man.

מָקוֹר [קור] mineral.

קוֹרְטוֹבָה, קוֹרְטוּבָה Cordova.

חֶקֶשׁ, חֻקָּשָׁה [קוש] analogy.

קֹטֶב pivot, pole.

קְטָנוּת childhood, youth, minority.

[קיא] *Hofal* was vomited, spit out.

קֵיסַר emperor.

קִיקָנוּס Kikanus, name of a king of Cush.

קְלֵימֶינְטוּ Clement, name of a pope.

קָלָל light, eloquent. קִלְקֵל spoiled. *Hithpalpel* was worse, corrupted. קִלְקָלָה defect.

קָלַע sail. קָלוּעַ (*adjective*) having sails.

קָלַף peeled.

קֶלְשׁוֹן spear (in Bible, pitchfork).

קֻלְתָּה basket.

קָמַט was wrinkled.

[קפד] *Hifil* harassed, vexed, was particular.

קַפָּר Kappar (asphalt-dealer), surname of a Tanna.

קָצַב fixed. קָצוּב (*adjective*) fixed.

[קצן] קְצִינוּת sovereignty.

[קצר] קִצּוּר decrease, shortage, brevity, shortening. בְּקִצּוּר briefly.

קָרָא crowed. *Hifil* recited. מִקְרָא Scripture, scriptural passage.

[קרב] *Hithpael* approximated, approached, drew near. קְרָבָה act of drawing near.

קָרָא = קָרָה read. *Hifil* recited.

קָרְחָה bald animal, sea-monster.

קָרַם became crusty, dried up. קְרוּם skin.

קָרַע הַיָּם divided the sea.

קֻשְׁיָא, קְשִׁיָה, קשִׁי difficulty. *Hifil* raised an objection, asked a question.

קָשַׁר combined. קֶשֶׁר knot.

רָאָה was of opinion. רְאָיָה proof. רִאְיָה a seeing. רָאוּי

fitting. כָּרָאוּי as is fit. מַרְאֶה color.

[ראש ראשׁ] רָאשִׁי chief, vital. רֹאשׁ הַשָּׁנָה New Year. בְּרֵאשִׁית Bereshit, first Sidra of the Pentateuch. מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית work of creation.

רַב master, teacher (*plural* רַבּוֹת). רַבִּי my master, title given to a doctor of Jewish law. בָּרַבִּים in public. רַבָּן teacher, master, title similar to Rabbi. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם master. Lord of the universe, appellative of God. אַדְרַבָּה (Aramaic) on the contrary.

[רבד] מַרְבָּד pillar.

רִבּוּי increase. הַרְבֵּה many. מְרֻבֶּה numerous. תַּרְבּוּת רָעָה bad conduct.

[רגל] *Hifil* accustomed. *Hofal* was accustomed. רָגִיל experienced, accustomed. הֶרְגֵּל custom, habit. מֻרְגָּל a thing to which one is accustomed. מַרְגָּלִים pearls.

[רגש] *Hifil* was conscious, felt, cared. *Hithpael* was set in motion, was stirred up. רֶגֶשׁ sense. חֲמֵשֶׁת הָרְגָשִׁים the five senses.

רָוָה was saturated.

[רוח] *Hifil* (הִרְוִיחַ) earned. רְוָחָה wideness.

[רום] הֲרָמָה a raising. רוֹמְמוּת height. תְּרוּמָה allotted portion. רוֹמִי, רוֹמָא Rome. רוֹמִיָּה Roman, or deceitful (XI, 1, l. 9).

רוֹמָרָנוּם Romaranus, name of a nation.

רוּפּוּס see טֶרְנוּסְרוּפּוּס.

רְחוֹבָה market-place.

רַחֲמָן merciful.

[רחץ] רְחִיצָה a washing. בֵּית הַמֶּרְחָץ bath-house.

[רחק] *Hifil* rejected, considered far away. *Hithpael* removed himself. רְחוֹק distance, a moving away.

רִי (=רְאִי) sight, eye (XVII, 2, l. 2).

רָכַב travelled. מֻרְכָּב complex sentence. מֻרְכָּבָה composition. הַרְכָּבַת יַמִּים sea-voyage.

רַמַּאי impostor, swindler. מִרְמָה fraudulent, false.

רָמַז hinted at. *Nifal* passive. רֶמֶז hint.

רִמּוֹן pomegranate, metaphor for breast.

רָנָה (parallel to רָנַן) sang.

רָעָה considered. רֵעוּת friendship.

רָעַם was vexatious. *Hithpael* murmured, complained. תַּרְעֻמָה (תַּרְעוּמָה?) complaint, murmur.

רָעוּעַ broken.

רָפַד girded, propped himself.

רָצַד (or *Piel*) lay in wait.

רָצוֹי favor, a satisfying. רְצוֹנִים (*plural* of רָצוֹן) good-will.

[רצח] *Piel* or *Hifil* caused to murder.

[רצף] רָצוּף consecutive, continuous.

[רצץ] *Hithpoel* crumbled, was broken.

רִקּוּד dancing.

[רקע] *Nifal* was expanded.

רֶשֶׁף see אִבְּן רֶשֶׁף.

רְשׁוּת permission, authority. רְשׁוּת הָרַבִּים public thoroughfare.

[רשל] *Hithpael* was slothful.

רֶשֶׁם description, definition.

[שוש] מְשׁוֹשִׁים (*plural* of מָשׂוֹשׂ) joy.

[שטן] מַשְׂטִין accuser.

שַׂטְנַאשׁ Satnas, name of a man.

[שיח] *Hifil* talked.

שֵׂכֶל intelligence, mind. שֵׂכֶל נִבְדָּל separate intelligence. שִׂכְלִי intellectual, mental, logical. מְשֻׂכָּל intelligible. מְשֻׂכָּל רִאשׁוֹן first principle.

[שכר] *Hifil* hired.

שְׁלֹמוֹן Solomon.

שֵׁפּוּלְקְרִי sepulchre.

[שרק] *Hifil* shone.

[שאב] שְׁאֵבָה drawing. בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה Water-Drawing Festivity.

[שאה] שְׁאוֹנִים (*plural* of שְׁאוֹן) tumult.

שְׁבָּא chip.

[שבח] *Nithpael* was praised. שֶׁבַח excellence, praise. תִּשְׁבָּחָה praise.

[שבל] בִּשְׁבִיל on account of, for.

שְׁבוּעָה heptad, seven years (XIII, 2, l.42).

שְׁבִיתָה a resting.

[שגג] בִּשְׁוֵגִ in error, unwittingly, unintentionally.

[שגח] הַשְׁגָּחָה Providence. מַשְׁגִּיחַ supervisor

שִׁגֵּר sent.

שִׁדֵּךְ negotiated, brought together.

[שדל] *Hithpael* endeavored, attempted.

שְׁדֵמָה vine, tree (XIII, 2, l.21).

שָׁהָה tarried.

שָׁב became. *Hifil* replied. תְּשׁוּבָה repentance.

שָׁוְוִי evenness, equality. שָׁוֶה equal, even. הִשְׁתַּוּוּת equality.

[שוח] שׁוּחָה pit, used metaphorically for boat. Perhaps שׁוּחָה from שָׁחָה swam (XIII, 1, l.15).

שׁוּם any (in a negative sentence).

שׁוֹעֵ generous.

[שוק] *Hithpolel* desired, longed for.

שׁוּרָה line. לְפָנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין beyond the line of justice, that is, more than the law requires. כְּשׁוּרָה properly, *literally* according to the line.

[שחק] *Nifal* was rubbed, crushed.

[שחר] מְשָׁחָר blackened, darkish. תְּשָׁחֹרֶת early manhood, youth. מַלְאַךְ הַתְּשָׁחֹרֶת the angel of untimely death.

שָׁטָה was foolish.

שִׁיר choir, poem, poetry. מְשׁוֹרֵר poet, singer.

שִׁכְחָה a forgetting.

[שכם] לְמַשְׁכִּים (*participle* used as noun) early in the morning, at dawn.

[שכן] שְׁכִינָה the Shekinah, Gods presence, a dwelling (verbal noun). שְׁכוּנָה dwelling, district. שׁוֹכֵן מְעוֹנִים Dweller of the skies, attribute of God.

שֶׁל (=אֲשֶׁר לְ) of.

[שלח] שָׁלִיחַ messenger. שָׁלִיחַ צִבּוּר representative of the community, precentor. שְׁלִיחוּת message.

[שלל] מְשֻׁלָּל (*Pual participle*) deprived of, not possessing.

[שלם] *Hifil* handed over. *Hofal* was perfected. שְׁלוּם completeness. שָׁלֵם perfect. הַשְׁלָמָה completion, perfection. שְׁלֵמוּת perfect-

ion. תַּשְׁלוּם payment, the remainder.

שַׁלְשֶׁלֶת (*plural* שַׁלְשְׁלָאוֹת) chain.

שָׁם there is (Arabic *thamma*).

שֵׁם God's name. הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ God who is blessed. כְּשֵׁם like, as. לְשֵׁם for the sake of.

שְׁמָא perhaps.

שְׁמָד persecution.

שְׁמוּם (*plural* שְׁמוּמִים) desolation.

שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה Eighteen Benedictions.

שְׁמַע name of a prayer beginning "Hear, O Israel." שְׁמִיעָה a hearing. שֵׁמַע sense of hearing. שִׁמְעִי traditional.

[שמר] שְׁמִירָה a keeping, guarding.

שִׁמֵּשׁ attended, served. *Hithpael* made use of. שִׁמְשָׁה window-pane. שַׁמָּשׁ attendant, beadle.

[שנה] *Hithpael* and *Nithpael* was changed, different. שִׁנּוּי change. מְשֻׁנֶּה different. מִשְׁנָה teaching, Mishnah.

שָׁעָה hour.

שָׁעַר imagined, calculated. שִׁעוּר limit.

שֶׁפַע emanation, flowing.

[שקל] שָׁקוּל weighty. מִשְׁקָל metre (in prosody).

שָׁקַע was concave.

[שקף] *Hifil* closed.

שַׁקְרָן liar.

שָׁרָה dwelt. שָׁרוּי dwelling (*passive participle* with active meaning).

שְׁרִירָא Sherira, name of a Gaon.

שֹׁרֶשׁ principle.

[שרת] מַלְאַךְ הַשָּׁרֵת ministering angel. שֵׁרוּת service.

[שתת] אֶבֶן שְׁתִיָּה foundation-stone.

שֶׁתֶן urine.

שִׁתּוּף partnership, association, double meaning, figure of speech. שֻׁתָּפוּת partnership.

שָׁתַק was silent. שְׁתִיקָה silence.

ת׳ four hundred. ת״ק five hundred.

תֹּאַר description, attribute.

תַּאֲרִיךְ see ארך.

תֵּבָה word, ark. עָבַר לִפְנֵי הַתֵּבָה led in prayer, acted as precentor.

תֶּבֶל disgrace. תַּבְלִין spices.

תָּבַע claimed, demanded. תּוֹבֵעַ claimant, plaintiff.

תָּגָא crown.

תָּהוֹם sea-coast, Tihamah.

תְּהִלִּים see חלל.

תּוֹלָדָה see ילד.

תּוֹעֶלֶת see יעל.

[תחל] *Hifil* began (by-form to חָלַל). הַתְחָלָה a beginning. מַתְחִיל beginner.

תְּיוֹמֶת twin-leaf.

תִּינוֹק see ינק.

[תכן] *Hifil* established. *Nifal* it was possible. תּוֹכֵן astronomer. חָכְמַת הַתְּכוּנָה astronomy. See also כון.

תַּכְלָה, תַּכְלִית see כלה.

תַּכְשִׁיט see כשט.

[תלה] *Nifal* depended. תָּלוּי dependent, depending.

תָּלַף see אלף.

[תמד] *Hifil* continued, was perpetual. הַתְמָדָה perpetuity. מַתְמִיד continuous.

תְּמַהּ wonder, surprise. תָּמוּהַּ surprising, incredible.

[תמם] תָּמִים perfect one, saint.

תְּנָא studied, learned (Aramaic).

[תנה] תְּנַאי condition, exception, premise.

תְּנוּעָה see נוע.

תִּסְפֹּרֶת see ספר.

תָּעָה (parallel to טעה) erred.

תָּפַס (=תָּפַשׂ) seized, took. *Nifal* passive.

תָּפַשׂ was held.

תֹּפֶת Hell.

[תקן] *Hifil* set aright, instituted, prepared. תִּקּוּן preparation, acquisition, remedy, institution. תַּקָּנָה improvement. מְתֻקָּן righteous, prepared.

[תקע] *Nifal* was fixed, was blown. תְּקִיעָה act of blowing, a plain note. תָּקוּעַ (*adjective*) inserted, fixed.

תָּקַף seized. תֹּקֶף prevalence.

[תרגם] מְתַרְגְּמָן interpreter, translator.

תַּרְעֹמֶת see רעם.

תְּשׁוּבָה see שוב.

תִּשְׁחֹרֶת see שחר.

תָּשַׁשׁ was feeble, weak.

DUKE
UNIVERSITY

DIVINITY SCHOOL
LIBRARY